

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Azad Sağnıç

ORHAN KESKİN

Bana
Beyaz
Bir
At
Getirin

ORHAN KESKİN

Bana Beyaz
Bir At
Getirin

Azad Sağnıç

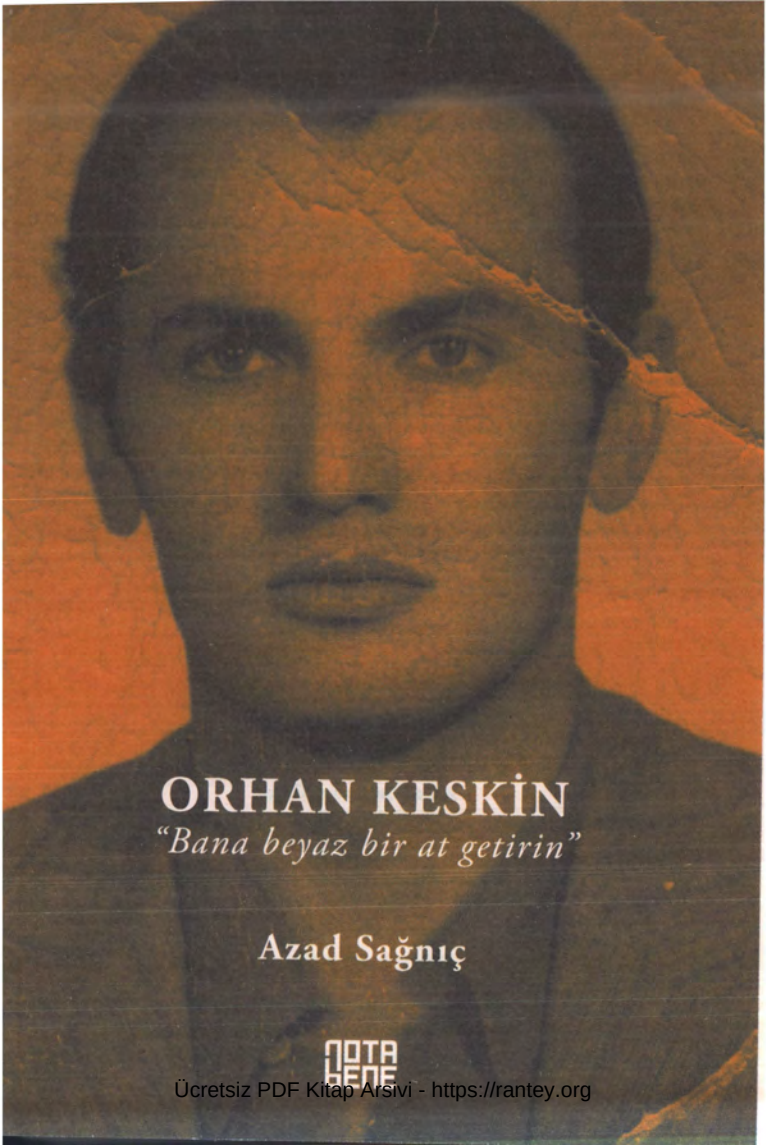

Diyarbakır Cezaevi'nde bedenini ölüme yatıran
bir devrimcinin yaşamı ve mücadelesi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

GETİR

GENİŞLETİLMİŞ VE GÜNCELLENMİŞ
3.
BASKI

ORHAN KESKİN

“Bana beyaz bir at getirin”

Azad Sağnıç

NOTA
GENE

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

Azad Sağnıç

15 Ekim 1960 tarihinde Bitlis'in Tatvan ilçesinde, altı çocuklu ailenin beşinci çocuğu olarak dünyaya geldi. İlk, orta ve lise öğrenimini Tatvan'da tamamladı. Dilbilimci, edebiyatçı, Kürt siyasetçisi Faqi Hüseyin SAĞNIÇ'ın oğludur. Evli, Zana ve Peşeng adında iki oğlu var. Ailedeki yurtsever duruş kendisini de diğer aile bireyleri gibi etkiledi. Daha orta-okuldayken solcu ve Kürdi eylemlerinden dolayı tutuklandı, 2 yıl hapis, 2 yıl da sürgün cezası aldı. Ancak dava zaman aşımına uğradığından bu cezaları yatmadı. Azad 1980 Askeri Darbesi'ne kadar 20'den fazla gözaltı ve tutukluluk yaşadı. Siyasi hayatının bir döneminde yolu Rızgari ile kesişti, bu kesişme 1980 darbesinden sonra kesintiye uğradı.

1980 darbesinde babası Faqi Hüseyin, abisi Nevzat ve kardeşi Ferhat'la birlikte iki kez tutuklandı, uzun işkenceli sorgulardan geçti, Kars, Erzurum, Muş, Tatvan, İstanbul'da çeşitli dönemlerde gözaltına alındı ve hapis yattı. 1993 yılında memleketi Tatvan'dan devletin fiili baskısı sonucu sürgüne gitti. Bu baskılar kısmen azaldıktan sonra, ancak 1999 yılında Tatvan'a gelebildi. Kürt internet sitelerinde, dergi ve gazetelerinde makaleler yazdı. Halen Kürdistan Aktüelin yazar kadrosu içinde yer alıyor. Çok sayıda televizyon programına ve değişik kurumların düzenlediği konferans ve panellere katılıyor. Hak-Par'da 12 yıl merkez yürütme kurulunda PM üyeliği ve genel başkan yardımcılığı yaptı. 78 kuşağını anlatan roman çalışması ise basıma hazır durumda.

NotaBene Yayınları

ORHAN KESKİN

Bana Bir At Getirin

Azad Sağnıç

Editör:

Yalçın Bürke

Kapak Tasarımı ve Dizgi:

Erkal Tülek

Baskı ve Cilt:

Baskı ve Cilt: Şan Ofset Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti. Sertifika no: 12049
Hamidiye Mahallesi, Anadolu Caddesi No:50 Kağıthane/İstanbul 0212 289 24 24

3. Baskı 2018 İstanbul

ISBN 978-605-9679-24-4

www.notabene.com.tr ■ facebook.com/NotaBeneYayinlari ■ twitter.com/NotaBeneY
© Renas Yayıncılık Matbaacılık Filmcilik Reklam Yazılım Donanım Bilişim San. ve Tic. Ltd. Şti.
Rasimpaşa mah. Duatepe sok. 59/B Yeldeğirmeni Kadıköy/İstanbul ■ T: 0 216 337 20 26

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Hayatımın öznesi Zana ve Peşeng'e

İÇİNDEKİLER

Sunuş	5	
Önsöz	6	
Editörün Notu	10	
I.Bölüm:	Çocukluk ve İlk Gençlik	13
II. Bölüm:	Devrimci Yol Kürdistan'da Örgütleniyor	44
III. Bölüm:	Orhan Diyarbakır'da	93
IV. Bölüm:	Diyarbakır Dışında Örgütlenme Çalışmaları.	135
V. Bölüm:	Orhan Çatışmada Yakalanıyor	169
VI. Bölüm:	Cezaevi Günleri Başlıyor	197
VII. Bölüm:	Darbe Günlerinde “Dışarısı”	215
VIII. Bölüm:	Cehennem Günleri	244
IX. Bölüm:	Direnış, Zafer, Ölüm ve Sonrası	265
Kitap İçin Yazılanlar		303
Diyarbakır Cezaevine İlişkin Çeşitli Bilgiler		325
Diyarbakır Devrimci Yol Davasından Yargılananlar		336
Kısaltmalar		337
Fotoğraflar		339

Sunuş

Bu kitap, bir Türk sosyalistinin, 12 Eylül darbecilerinin en vahşi terbiye etme mekânı olan Diyarbakır 5 Nolu Cezaevinde, bir direniş bayrağı olarak sonlanan hayatının, anılardan derlenmiş hikâyesidir.

Bu kitap, tüm kişisel çıkarlardan arınmış bir şekilde dünyayı cennete çevirme hayalinin ve gerektiğinde bu hayal için ölüme yürüeyibilen bir erdemin hikâyesidir.

Bu anlamda sözün eksik kalacağı hayatlardan birinin, Orhan Keskin'in, "kısacık ömrüne destanlar düşürmüş bir ömrün hikayesi"dir..

Kürt şiirinin önemli ismi Orhan Kotan'ın dizeleri çok yakışıyor ona; "mor dağların emaneti" bir türkü gibidir çünkü Orhan, "baharın toprağa bereketi" bir bilincin, "dört duvarın yasına, dikenli tele" sığmaz bir gözükaralığın cisimleşmiş hali...

Büyük bir olasılıkla Güler teyze ve Cemil amcanın gözünde, korunup kollanması gereken küçücük bir çocuktan Orhan; işte bu "küçücük çocuk"tan, dünyayı omuzlayıp sosyalizme taşımak isteyen bir devin hikayesi çıkacaktır.

Orhan'ın kitabı, kelimeleri yetersiz bırakan bir vahşet mekânı olan Diyarbakır 5 Nolu Cezaevinin, bu kez bir Türk sosyalistinin direnişi üzerinden, yani bugüne kadarki anlatılardan bir başka yerden anlatımıdır. Kısacası bu kitap, Kürt ulusal mücadelesine yönelik bu sindirme aygıtına karşı, aynı coğrafyada mücadele eden Türk sosyalistlerinin de Kürt sosyalistleriyle birlikte direnişinin kitabıdır.

Böylesi bir hikâyenin bir Kürt sosyalistinin emeğiyle oluşmasının da ayrı bir değeri var. Elbette ki başka benzerleri gibi bu anlatının da eksiklikleri var; ama Azad'ın, dört bir tarafa dağılmış parçalara ulaşmak için sergilediği olağanüstü çabanın değeri büyük.

Keşke Orhan'ın üstüne örtülen zaman ve dağılmanın altından daha çok anı, daha da önemlisi Kürt sorununa ilişkin yazdığı teyit edilen yazı da çıkarılabileseydi.

Okurların yüreği burkularak izleyeceği gibi Orhan'ın hayatı, sol siyasetin talihsiz bir parçası olarak gerçekleşen sol içi çatışmaya çarpıyordu; ama Orhan, Kürtlerle birlikte direnişin iradesi olarak bu handikaptan da yücelerek çıkmayı bilecekti.

Orhan'ın saygıdeğer anısı, halkların kardeşliği ve sosyalizm için çabaya çağıran güçlü bir ses olarak yaşasın.

Erdoğan Aydın

Önsöz

Elinizdeki bu kitap bir dönem kitabı olmakla beraber belirli bir coğrafya (Kürdistan) ve tarih (1975-1984) ile sınırlı kalınarak yazılmıştır. Kitabın asıl konusu bölgedeki DEV-GENÇ'lilerin, Devrimci Yolcuların kendi hayatlarında önemli bir yeri olan Orhan Keskin'in yaşamı ve mücadelesidir. Ancak Orhan'ı temel almakla birlikte kitabı, kısmen geçmiş devrimci mücadeleye gitmeden ve birlikte mücadele ettiği arkadaşlarının yaşam öykülerine değinmeden yazmak bu çalışmayı eksik ve yetersiz bırakacaktı.

Kitabın hazırlanmasında başlarda Devrimci Yol camiasında tanınmamış olmamdan kaynaklı çok sıkıntılı bir süreç geçirdim. Ancak ısrarım ve arkadaşların benimle ilgili farklı yerlerden aldıkları referanslar ve beni tanıdıkça duydukları güven yazma işimi kolaylaştırdı.

Bu kitapta kendi düşüncelerimi yansıtacak atıflarda bulunmadığım gibi, kendi görüşlerime de hiçbir şekilde yer vermedim. Kitaptaki siyasi ve ideolojik değerlendirmelerin tümü görüşme yaptığım arkadaşların kendilerine aittir. Devrimci sorumluluğum gereği böylesi bir çalışmada benim görüşlerim değil, dönemin aktörlerinin görüşleri in yer alması ve buna bağlı olarak o günün resminin içeriden çizilmesinin daha anlamlı olacağını düşünüyorum. Çünkü anlatılan onların hikâyesidir.

Dev-Genç ve diğer Türk solu diye isimlendirilen örgüt ve partilerle devrimci dayanışmanın dışında hiç yolum kesişmedi. Yine bir devrimci dayanışma gereği bu çalışma önerildiğinde sosyalistlerin dayanışması adına iyi bir örnek olacağını düşünüp kabul etmiştim.

Bu kitabın tarafımdan yazılması için Orhan'ın ablası sevgili İpek tarafından öneri getirildiğinde, biraz ikilemde kaldım. Çünkü benim de sevgili Orhan ile çok kısa ama özlü bir tanışıklığım olmuştu. "Bu yeterli mi?" diye tartarken, bunun bir borç olduğu düşüncesi ağır bastı. Orhan'la birlikte Tatvan ASK-DER'de seminerler ve

eğitim çalışmaları yapmıştık. Birlikte verdiğimiz seminerlerde iki konuşmacı olmamıza rağmen, Orhan'ın dolu dolu konuşması konuya hâkim olması ve önemlisi, önünde hiç not olmadan saatlerce süren akıcı aktarımı karşısında lafı hiç uzatmadan ona bırakırdım.

Bugüne kadar Dev-Genç ve devamında Devrimci Yol ile ilgili çok şey yazıldı, çizildi. Ancak Kürdistan coğrafyasındaki örgütlenme çalışmaları, eylemleri ve Diyarbakır 5 No'lu cezaevinde yaşadıkları Kürt devrimcileriyle birlikte zulme hep birlikte nasıl direndikleri satır aralarına sıkıştırılarak anlatıldı, yazıldı. Bu çalışma da Devrimci Yol'un Diyarbakır merkezli bölgedeki siyasi faaliyetleri ve 5 No'lu cezaevindeki insanlıkdışı uygulamalarına karşı Kürt devrimcileriyle birlikte nasıl ölümüne direndiklerini göstermesi açısından önemlidir. Ancak bu çalışma eksiktir, yetersizdir. Umuyorum ki bu çalışmamdaki eksiklikleri, yetersizlikleri içeriden birileri tespit eder, daha kapsayıcı, daha doyurucu yazmalarına vesile olur.

Dönem ile ilgili yüzlerce kitap yazılsa yine bir şeyler eksik kalacak. Benim bu çalışmam denizde bir damladır. Umarım bu çalışmam başkaca arkadaşlara referans olur.

Bu çalışmayı yaparken nerdeyse o günün hiçbir belgesine ulaşamadım, muhtemelen kayıptılar. Orhan'ın ve yereldeki arkadaşlarının Kürt sorununa bakışını anlatan broşür, Devrimci Yol ve DDKD arasındaki sürtüşmelerin başlangıcında birbirleri hakkında yazdıkları iddia olunan bildiriler görüşme yaptığım arkadaşların arşivlerinde çıkmadı. Bu iki kaynak belge o günün siyasi atmosferini okumak için önemliydi. Ancak siz okuyuculara bu belgeleri ulaştıramadığım için üzgünüm.

Bu kitapta Orhan'ın yoldaşlarının yanısıra onunla yolu kesmiş devrimcilere ve Orhan'ın yakalandığı DDKD-Devrimci Yol çatışmasındaki taraflardan biri olan DDKD'li arkadaşlara söz vermek tarihe not düşülürken eksik ve taraflı olurdu:

Bir dönem DDKD Genel Başkanlığı yapmış olan Vildan Tanırıkulu'ya dönemle ilgili sorularımı sorduğumda, o dönem ile ilgili bilgi

sahibi olmadığını ve o tarihlerde DDKD'den ayrıldığı için konu hakkında bir şey bilmediğini, ancak Orhan'ı şahsen tanımamasına rağmen kendisiyle ilgili hep iyi şeylerin anlatıldığını söyledi. Yine DDKD Genel Başkanlığı yapmış Paşa Uzun'a Orhan ile ilgili sorular sordum. Sayın Uzun çok samimi bir yaklaşımla o dönemin siyasi konjonktürünün fotoğrafını çeken bir anlatımda bulundu. Ancak Orhan ve DDKD, Devrimci Yol çatışmasıyla ilgili bir şey bilmediğini söyledi, dolayısıyla elinizdeki kitaba Sayın Uzun'un röportajını koymadım.

Bir dönem yine DDKD genel başkanlığı yapan Şakir Tural'a sorular sordum. Aldığım yanıtları kitapta bulacaksınız.

Dönem itibarıyla DDKD'nin gençlik örgütlenmesinde yer alan Ramazan Kahramaner'e sorularım oldu, cevaplarını aynen kitaba koymayı uygun buldum. Mustafa Karasu'ya Orhan ve dönemle ilgili sorularımı gönderdim. Ancak kitabın yayına hazırlandığı süreçte, ülkedeki kaos ortamında Karasu'nun buna zaman ayırması mümkün olmadı.

Orhan'ın son anlarına ve Orhan'ın babası Cemil beyin, oğlu ölürken söylediklerine birebir tanık olan Rızgari davasından tutuklu Recep Maraşlı'nın söyleyecekleri önemliydi. Ben de Recep'in gönderdiği yazıya hiç dokunmadan kitaba koydum.

Bu kitap 8 bin kilometre ve 4 yıla yayılan bir zaman diliminde yazılabildi. Zaman ve emeğimin çok değerli bir hatırayı güncellemesi nedeniyle mutluyum.

Bu vesileyle başta hatıra ve görüşlerini paylaşarak kitabın oluşumunu sağlayan tüm arkadaşlara ve tabii siz okuyuculara kitabın bu şekliyle ulaşmasında önemli payı olan sevgili Yalçın Bürkev'e tüm devrimci duygularıyla teşekkür ediyorum.

İpek (Keskin Gür) Abla Orhan'ın kitabını yazmam için önerip ısrarla da takibini yapmasaydı, İsmail abinin (Nakipoğlu) kitabın her aşamasındaki desteği olmasaydı, belki devrimci tarihimizin bu kesiti hakkında bilgilerimiz unutulup gidecekti. Bu vesileyle İpek

abla ve İsmail abiye minnettarım.

Şiyar Sağnıç, Serhat Sağnıç ve Hikmet Kızılca'nın bu kitap çalışması döneminde, işlerimizi aksatmadan yürüttükleri ve çıkan sorunları hep birlikte omuzlayarak eksikliğimi hissettirmedikleri için ve İsa Tekin'in kitaba vermiş olduğu kaynaklardan dolayı teşekkür ederim.

Bu kitabı, Kürt halkının Anti Sömürgeci Ulusal Demokratik Mücadelesine ve halkının bilinçlenmesinde önemli katkısı olan sevgili babam Faqi Hüseyin Sağnıç'a, Van'da bir basın açıklamasına giderken trafik kazası sonucu kaybettiğimiz sevgili annem Rabia Sağnıç'a; DDKO mitinglerinin çocuk konuşmacısı, Komal ve Rızgari sürecinde aktif rol alan Sevgili abim Nevzat Sağnıç'a; bana çalışma ortamı oluşturan sevgili amcam Habip ve eşi Kudret'e; sevgili Rujan'a ve eşi sevgili Rıdar'a; minicik elleriyle bana çay getirip saatlerce yanımda sessizce oturan Rezzan'a; bant çözümlerini bilgisayar ortamına aktaran ve ön düzeltmeleri yapan sevgili Süreyya Aslan'a; kitap için çıktığım seyahatlerin bir bölümüne katılarak enerjisiyle bana güç veren sevgili Bahar Sağnıç'a; sevgili Ruhat Gülçin Kırdar'a; kitabın hazırlık aşamasındaki seyahatlerimde ve kitabın yayına hazırlanmasında önemli katkısı olan Sevgili Canan Suvari'ye; kitabın tüm hazırlık aşamasında görüşlerine başvurduğum ve beni yazmak konusunda teşvik eden Erdoğan Aydın'a; kuruluşundan bugüne değin Orhan'ı her ölüm yıldönümünde hatırlayan ve anan Ankara Devrimci 78'lilere ve devrim yolunda taş üstüne taş koyanlara ithaf ediyorum.

Azad Sağnıç

Editörün Notu

2016 Ocak ortalarında arkadaşım Erdoğan Aydın telefon etti ve Orhan Keskin'e ilişkin Azad Sağnıç'ın hazırlamakta olduğu bir kitaba ilişkin editöryal destek vermemi rica etti. Bu konudaki tek koşulu, kitabın Orhan'ın ölüm yıldönümü olan 3 Mart'a yetişmesiydi. Böyle bir konu benim açımdan bir boyun borcu ve onurdu, elbette elimden geleni yapmak durumundaydım. Taslak metni inceledim. Ancak taslağı inceleyince kitabın olağan bir editöryal faaliyetten biraz daha fazlasına ihtiyaç duyduğunu gördüm ve bunları konuşmak üzere Erdoğan ve Azad'la buluştuk. Kafamda yapılması gerekenleri ilettim, hemfikir olduk ama zaman sıkıştırması çok ciddi bir basınçtı. Çünkü Azad 4 yıl önce bu çalışmaya başlamış, gerçekten ciddi bir emek harcamıştı. İpek Keskin ve aile fertleri de kitabın hazırlık sürecinin uzaması karşısında bariz bir sabırsızlık içindeydiler. Herkes kitabın bir an önce yayımlanmasını istiyordu ve süreci uzatacak her girişimin oyalama olarak algılanmasına müsait bir durum mevcuttu. Kısacası işimiz zordu, çünkü bu tür kitapların yüzeysel olması ya da hatalar barındırması sıkça karşılaşılan bir durumdu ve bu gibi örnekler birçok tartışmaya neden olabiliyordu.

Kolları sıvayarak Azad'la birlikte çok seri bir çalışma temposu içine girdik. Bir dizi zorunlu yeni görüşme yaptık, bunları çözümledik, yeni materyaller bulduk, kitabı yeniden kurguladık ve eldeki malzemeyi buna göre yeniden şekillendirdik. Kitabı Orhan'ın ölüm değilse de doğum yıldönümü olan 15 Nisan'a yetiştirmeyi hedefledik ve bunu başardık. Yani tüm bu yeni çalışmanın hepsini yaklaşık 50-60 günlük bir sürede, gecemizi gündüzümüze katarak gerçekleştirdik. Böylesi kapsamlı tarihsel çalışmalar açısından bu sürenin ne denli kısa olduğu açıktır.

Bunları neden yazma ihtiyacı duyuyorum, sanırım anlaşılıyor. Bu kitap kaçınılmaz bir dizi eksiklik barındırıyor. Dönemin kimi önemli tanıklıklarıyla çok daha zengin bir içeriğe kavuşabilecek olmasına karşın, bu konuda bazı eksikliklere sahip. Zaman

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

sıkıştırması bunu engelledi. Fakat bu durum kitabın sahip olduğu ana zenginliği gölgelemiyor, sadece daha da iyi olmasının yolunu gösteriyor.

Öte yandan, kitap birkaç açıdan ilkleri barındırıyor. Devrimci Yol'un Kürdistan çalışması camianın kendi içinde dahi pek bilinmez. Diğer sol çevreler, Kürt kamuoyu ve genç kuşaklar açısından ise ortada tam bir hafıza kaybı durumu mevcuttur, sanki böyle bir tarihsel kesit yaşanmamıştır. Geçmişte kalan bu tablonun bugüne ya da geleceğe ne faydası olur bilemeyiz ama tarihsel gerçeklerin olduğu halleriyle ve tüm zenginlikleriyle bilinmesi daima hayırlı bir durumdur.

Bir başka ilk, Orhan Keskin'e ilişkindir. Kitapta da görüleceği üzere Orhan Keskin çok özel bir kişidir ve hakkında çok az şey bilinmektedir. Bu kitap Orhan'a ilişkin oldukça kapsamlı bir ilk çalışmadır. Orhan'ın kritik özelliği, Devrimci Yol'un üzerinde çok konuşulan cezaevi pratiği açısından bambaşka bir örnek teşkil etmesidir. Devrimci Yol açısından 12 Eylül sonrasının bu "içerdeki" direniş de fazla bilinmez. Üstelik bu direniş en dezavantajlı, yani Devrimci Yolcuların nispeten küçük bir gruptan ibaret oldukları ve zulmün iğrenç boyutlara tırmandığı Diyarbakır Cezaevinde gerçekleşmiştir.

Kitabın bir diğer ilk olma yönü ise Türkiye solu açısından Kürt sorununa dair teorik olmanın ötesinde, yaşamın içinden olanaklara işaret ettiği gibi, ideolojik-politik eksik ve hataları yansıtabilme kapasitesidir. Bu konuda kitabın toplamda bir tezi olduğu söyleyemeyiz ama bölge atmosferini ve orada çalışma yapan devrimcilerin düşünce ve hissiyatlarını yansıtmaları bakımından ilginç veriler sunmaktadır.

Başka yönler de sıralanabilir ama şimdilik değineceğim "sonuncu ilk" ise çalışmayı bir Kürt devrimcisinin yapmış olmasıdır. Tersine epeyce oldu ama bu şekli, yani Türkiye solundan bir grubun Kürdistan çalışmasını bir Kürt devrimcisinin ortaya koyması da bir ilk. Çalışmayı bir Kürt devrimcisinin yapmış olmasının kattığı ahlaki

ve politik zenginlik önemlidir, bu zenginlik kitap okundukça hissedilecektir. Bu açıdan Azad Sağnıç'a teşekkür borçluyuz. Onun ısrarı ve politik hoşgörüsü olmasa bu çalışma gerçekleşmez ve belki de bir tarihsel kesit "yok hükmünde" olurdu.

Tabii, bu kitabın asıl yazarı Orhan Keskin'dir; onun arkadaşlarıdır, Diyarbakır 5 No'lu Cezaevindeki direnişlerde yaşamlarını ortaya koyan devrimcilerdir ve Kürt yurtseverleridir...

Yalçın Bürkev

Çocukluğumuz Çok Huzurlu, Çok Mutlu Geçti

Sevgi Keskin Akın

1959'da Ardahan'ın Çetinsu köyünde doğdu. Elazığ Öğretmen Lisesi'nde yatılı okudu. Gazi Üniversitesi İletişim Fak. Halkla İlişkiler bölümünü bitirdi. Bayındırlık Bakanlığı'ndan da uzman olarak emekli oldu. Halen iki oğluyla beraber Ankara'da ikamet ediyor.

Keskin ailesinin, her ne kadar Karslı oldukları bilinse de, soyları Gürcistan'a uzanmaktaydı. Çarlık Rusya'sına isyan eden aile bir kardeşlerini Batum'da bırakarak Türkiye'ye göç etmişti. Önceleri Şavşat'a, daha sonra Ardahan'a yerleşmişler. Dedeleri Salman Gürcistan günlerini ve 1919-1922 yılları arasındaki Osmanlı'nın İtilaf devletleriyle olan savaş anılarını çocukları ve torunlarına anlatırmış.

Kars'ın ilçesi Cilavuz'da Köy Enstitüsü açılmış ve köylerden çocuk almaya gelmişler. Salman dede yani aile içindeki ismiyle "Ağa dede" de gitmiş ve Cilavuz Köy Enstitüsü'ne oğlu Nazım'ın kaydını yaptırmak istemiş. Ancak Nazım'ın okumaya gönüllü olmayınca, bu kez Ardahan'da terzilik sanatı öğrenmeye gönderdiği oğlu Cemil'in okumaya hevesli olduğunu anlayınca, Cemil'in kaydını 1943'te Köy Enstitüsü'ne yapmış. Cemil bu arada terzilik sanatı yanında Kuran'ı da hatim etmiş.

Cemil bey Cilavuz'da okurken yörede beyefendiliğiyle tanınan toprak zengini Posof'lu Reşit beyin kızı Güler'i gözüne kestirmiş. Cemil beyin Salman ağanın oğlu olması da kız tarafını ikna etmeye yetmiş. 1933 doğumlu Cemil Bey ve 1940 doğumlu Güler hanımın 6 çocukları olur, İpek (1955), Orhan (1957), Gül (1958), Sevgi (1959), Neşe (1968) ve Turgay (1970).

Cemil bey Köy Enstitüsünü bitirdikten sonra kendilerine tanınan yüksek öğrenim hakkından yararlanarak Erzurum Eğitim Enstitüsü Türkçe bölümüne kayıt yaptırıp bir yandan öğretmenlik diğer yandan öğrenciliğe başlar ve birkaç yıl sonra Türkçe öğretmeni olacaktır. Ardahan'da gelenekselmiş, yemeği önce babalar, dedeler yer ve her şeyin en iyisi erkeklerle konulmuş ama onlarda böyle değilmiş. Dedesi hepsi sofraya gelmeden oturmaz, annesi oturmadan da asla yemeğe başlamazmış. Çocuklara da kolay kolay kızmaz, şefkatli bir yapısı varmış. Abisinin de favorisiymiş. Abisinin geniş sülaleden bu gibi yönlerden etkilenmiş olması mümkünmüş. Zaten Orhan'ın dedesiyle ayrı bir muhabbeti varmış. Gerçekten birbirlerini çok severlermiş.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

7 yaşında köyden ayrıldım. Şavşatlılar köyde ağırlıktaydı, birbirlerini çok desteklerlerdi, kısacası onlara rağmen bir şey yapmak zordu. Anne tarafıma Şavşatlılar arasında biraz avam olarak bakılır, onlar da Şavşatlıları asi olarak tanımlarlardı.

Annem ve babam onurlu insanlardı. Annem, ağır oturaklı, ölçülü, yeri geldiğinde de ağırlığı olan bir insandı. Orhan'a çok büyük sevgisi vardı. Bizden daha çok severdi. Ondan sonra da İpek ablama çok düşkündü. Onların kendi aralarında farklı bir iletişimleri vardı. Abimin de annemi kırdığını, incittiğini hiç hatırlamıyorum, son derece saygılı bir çocuktuk. İnanın ben kız olarak kalkmazdım, abim babam her içeri geldiğinde ayağa kalkardı.

Babam anneme iyi bir ești. Annem titiz, temiz, çocuklarına düşkündü. Kömür ütüsünde tek tek kıyafetlerimizi ütülerdi. Babam da annem için bulunmaz bir ești. Hiçbir zaman annemi ikinci plana atmadı. O kadar feodal bir toplumun içinde büyümüş olmasına rağmen, üstelik de annem okumamış cahil bir kadın -sonradan babamın yardımıyla okuma yazmasını geliştirmiş-, onu küçümsediğini hiç hatırlamıyorum. Gittiği yerlerden hep anneme hediyeler getirirdi. O zamanlar köylerde hiç rastlanan şeyler değildi bunlar. Onu düşünürdü, gönlünü alırdı. Maddi sıkıntı hiç çekmedik. Tek maaşa rağmen aybaşını hiç beklemedik. Annem de tutumlu bir kadındı. Sıcacık bir yuvamız vardı, köyde gerçekten çok mutluyduk, hayatımın en mutlu günlerini orada geçirdim.

Sabahları Uyandığım Soba Yanar, Babam Şiir Okurdu

Kardeşlerinden ayrıldıktan sonra annem ve babam kendi gayretleriyle bir ev yaptılar bize. Şöyle bir tablo var gözümün önünde, köyün içinden geçen bir çay ve hemen onun yanında bir ev. O evimiz çok güzeldi, herkes bayılırdı. Sabahları uyandığım da soba yanar, babam şiir. Odanın küçücük bir penceresi vardı, pencerenin önünde tıraş takımı, boynunda tıraş önlüğü... Hem tıraş olur hem de şiir okurdu. Cahit Sıtkı'nın, Orhan Veli'nin olduğunu sonraları öğrendiğim bir sürü şiir okurdu. O ara bir tek bizde radyo vardı.

Şarkılar, türküler; sobada çayımız; annemin yer sofrasına hazırladığı kahvaltı... Çok sıcak ve çok güzel bir ortamdı. Ben de 4. çocuktum ve henüz en küçük bendim. Babam beni çok şımartmıştı. Çok huzurlu, çok güzel günlerdi.

Abimin bir köpeği vardı, Basti... Her sabah önce, yemeği var mı yok mu diye köpeğiyle ilgilenirdi. Sonra hepimizin eli yüzü yıkanır, dişler fırçalanır, sonra kahvaltıya oturulurdu ve bunlar babamın bize öğrettiği işlerdi. Tabii bu ritüellerin hayatta ne kadar önemli olduğunu sonraları öğrendik. Çevremizde kimsede bu alışkanlıklar yoktu. Her sabah bu şekilde herkes giyinir, okula hazırlanır, babam önde biz arkada, yola koyulurduk.

Babam abimin üzerinde ayrıca bir otorite kurmak isterdi. Bize tanıdığı toleransı ona tanımazdı. Yanlışlarında ona daha çok kızardı. Onu daha disiplinli yetiştirdi. Abim atlara çok düşküncü ve bir keresinde haber vermeden birisinin atına bindi diye babamın ona tokat attığını çok iyi hatırlıyorum. O tokadı atmadan önce bana sormuş, ben ise abimin bindiğini bildiğim halde, “binmedi” demiştim. Abime bir tokat attı, çünkü biliyordu bindiğini. Arkasından bana da bir tokat attı, yalan söylediğim için... Bütün kardeşler oturup ağlamıştık. Çünkü abimin canı yanmıştı... Onu o kadar çok severdik. Bize oyunlar şakalar yapar, güldürür hiç kalbimizi kırmazdı. Eti çok severdi. Etli bir yemek olduğunda herkese eşit paylaştırılır, ben hızlıca bitirip abime bakar, “bana versene” derdim. “Yok” derdi, “sen de yavaş yeseydin. Sırf seni bu durumda görmek için etleri sona saklıyorum.” derdi. Sülalede çok sevilirdi. Yeri bambaşkaydı. Çocukluğunda, ergenliğinde hiç kimseye incitici kırıcı bir tavrı olmadı.

Bir bayram sabahıydı, ailecek kalkmış bayram hazırlıklarımızı bitirmiştik. Abim köpeğini gezdirmek için dışarı çıkmıştı. Ancak uzun süre gelmeyince endişelendik. Nerde kaldı diye dışarı çıktığımızda çayın öbür tarafında bir ağlama sesini duyduk o tarafa gittiğimizde abimin ellerini kan içinde gördük. Köpeğini bağlamak isterken köpek kaçmış, abim yerdeki kancaya takılıp düşünce yaralanmıştı.

Bizler köpeğe kızmak isteyince buna itiraz etti. Abim hayvanları sever incitilmesini istemezdi. Özellikle köpeğe ve ata karşı daha çok ilgisi vardı. Bir zamanlar babamın İmran isminde bir atı varmış, abim babamdan bu atın hikayesini sürekli anlatmasını isterdi. Amcamların atı vardı ve gizli bindiğinde azar işitirdi.

Ata Binmek, Uzak Diyarların, Özgürlüğün Sembolüydü

Nurbay Keskin

1957 Ardahan doğumlu. Orhan'ın amcaoğlu. Ortaokul öğreniminden sonra Kırşehir Öğretmen Okuluna başladı. Ancak siyasi nedenlerle Çorum Öğretmen okulunu bitirebildi. 12 Eylül darbesinde Kars ve Ardahan'da 'Halkın Kurtuluşu' örgütüne üye olmak gerekçesiyle gözaltına alındı. 39 yıllık öğretmenlik hayatından sonra emekli olup İstanbul'a yerleşti. Evli, biri kız, iki çocuğu var.

Her ne kadar kimliğinde doğum tarihi 4 Nisan 1955 olsa da Nurbay, 1957 doğumlu amcaoğlu Orhan'dan altı ay küçüktü. Deyim yerindeyse Nurbay ve Orhan daha yürümesini öğrenmeden ata binmeyi öğrenmişlerdi. At onlar için bir tutku, bir sevdaydı. Özgürlüğün ve hayallerin buluştuğu yerde ata binmek, onlar için uzaklara gidebilmenin, özgür olmanın sembolüydü. Kendilerinden çok daha büyük ve çok daha güçlü olanı yönetmek onlara ayrı bir haz veriyordu. Orhan düğünlerde yapılan at yarışlarına Cereyan adındaki beyaz ata binerek katılır ve genellikle kazanırdı.

At sevdamız çok küçük yaşlarda başlamıştı. Öyle küçüktük ki ata binip üzerine uzandığımızda yeleler arasında kaybolurduk. Babam binmesi için en iyi atını Orhan'a verirdi. Binecek bir at bulamadığımızda, köyden 4 kilometre uzaktaki suya yüzmeye yürüyerek gider dönerdik. Bu yürüyüşlerimizde diğer amca çocuklarını da yanımıza alır, karşılıklı öyle sohbetlerimiz olurdu, ki o mesafeyi nasıl gidip gelmişiz fark etmezdik. Çocukluk işte, bazen Orhan ile anlaşılamadığımız anlar olurdu. O anlardan birinde onun kafasına sopayla vurmuş kaçmıştım. Orhan beni ilk gördüğü yerde kafama bir sopayla vurarak ödeşmiş, barışmıştık.

Oyunlar

Hayvan kemikleriyle aşık oyunu, belimizdeki kemerleri çıkararak oynadığımız, oynarken de canımızın yandığı kayış oyunu ve daha bir çok oyunu Orhan'la oynardık. En büyük zevkimiz kışın kızak kaymaktı. Cemil amcam Orhan'ın kızığının altına sac yapıştırmıştı. Sac kızığın karın üzerinde çok daha rahat kaymasını sağlıyordu.

Köy yerinde birbirleriyle husumeti olan aileler vardı. Bu aileler birbirleriyle kavgayı çok gündemleştirmez, ancak aralarında gizli bir rekabeti sürekli canlı tutarlardı. Rakip aileler çocuklarını güreştirerek birbirlerine üstünlük sağlamaya çalışırlardı. Güreşte yenilen çocuk itibar görmeydi. Ailesi de yenilmiş olmanın ezikliği yaşırdı. Bu ezikliği yaşamamak için, dedem benimle Orhan'ı sürekli güreştirir, bizi antrenmanlı tutardı. Ancak bu antrenmanlarda Orhan hep beni yenerdi. Beni yenmesi 6 ay büyük olmasından mıydı, yoksa beslenmesinden miydi bilmiyorum. Ama ben hep yenilirdim.

Cemil amcam maaşını almak için şehir merkezine gittiğinde orada beyaz ekmek dediğimiz fırın ekmeğini alır evine getirirdi. Beyaz ekmek bizim için bulunmaz bir nimet ve ulaşılması güç bir tattı. Orhan da babasının getirdiği beyaz ekmeği bizlerle bölüşürdü.

Çıldır'da Her Hafta Sinemaya Giderdik

Sevgi Keskin Akın

Bu şekilde gayet huzur içinde yaşarken, babam Eğitim Enstitüsü'nü bitirince ortaokul öğretmenleri olarak Kars'ın küçük bir ilçesi olan Çıldır'a tayini çıktı. 1968'de Çıldır'a geldik, iki ya da üç sene kaldık burada. Her hafta sinemaya giderdik. Cumhuriyet Türkiye'sinin etkileri işte. Kızlar sinemaya giderken abim hep kıskanırdı, kimseye bakmamamızı tembihlerdi. Ablama da ayrıca, "Sakın etrafa bakma! Arkana bakma," diye abilik taslardı.

Abim çok parlak bir öğrenci değildi. Babam da öğretmen olduğu için, bir gün gidip de "Benim çocuklarımda durumu nasıl?" diye meslektaşlarına sormazdı. Ama abimin ortaokulda bir kere, lisede bir kere

bütünlemeye kaldığını biliyorum. Tabii, çok zor koşullarda okudular. Abimle ablam Çıldır'da da Erciş'te de iki km. yol yürüyorlardı. Ben yatılıydım daha kolaydı işim.

Abim her olayda gülünecek bir yön bulur, komik şeyleri severdi. Köyde olan komiklikleri tekrar tekrar anlattırırdı. Dedemin gençliğine dair kahramanlık hikâyelerini akşamları hep tekrar anlatırdı. Dedemle çok gurur duyardı. Dedem de çok zor şeyleri başarmış bir insandı.

Çıldır'da aşıp, 2 katlı bir evin 2. katını tuttuk. Alt katımızda da bir öğretmen hanım, ailesiyle kalıyordu. Burada abimin çok arkadaşı oldu. Dursun dayım o ara bizde kalıyordu. Abimden bir sınıf üstteydi sanırım. Çok kar yağırdı. Bir çıkarsınız, camınız kapınız yarıya kadar kapanmıştır. Ekmek almak gerekiyor, bunlar çok iddialaştır, tatlı tatlı sürtüşürlerdi. O günlerde benden 9 yaş küçük kardeşim Neşe dünyaya geldi ve hayatımıza renk kattı. Abim onu çok sevdi, iletişimleri hep çok iyi oldu. Tabii ben onu çok kıskandım, Neşe de benden haz etmedi ama sonradan çok iyi anlaştık.

Müdür Bey, Ağa Dede Geliyor, İsterseniz Kaçın!

Çıldır'dan onra Van Erciş'e tayinimiz çıktı. Abim ve ablam ortaokul 2 ve 3'e başladılar. Sabahları yürüyerek gidiyorlardı, çok soğuktu. Babam bir lokantayla anlaşmıştı. Yemeklerini de orada yiyip, beraber yürüyerek dönüyorlardı. Birkaç kere geldiklerinde resmen elleri donmuştu ve soğuk suda ellerini çözmüştük. Yine bir kere dedem bizdeydi, bir gün evde otururken, -evler tek katlı müstakil, bütün odalardan geleni geçeni görüyoruz, abimin ağzından burnundan kanlar akarak eve geldiğini gördük. İçeri girdi ağlıyordu, orta iki filan, tabii bizim için feci bir durum. Fırladım kapıyı açtım, "Ne oldu sana?" dedim, "Hiçbir şey," dedi. Söylemedi bana, sonra sesime dedem geldi, "Orhan ne oldu sana?" dedi. Ağladı, çok utanmıştı, yine bir şey demedi. Dedem bastonunu aldı, babamın onu bu hale getirdiğini düşünerek doğru idare binasına gitti. Hikâyeyi sonradan öğrendik, meğer abim 12 gün okula devam etmemiş, devamsızlı-

ğına dair yazı gelmiş babama. O gün okul dönüşünde de çağırmış sormuş Orhan'a, o da cevabını verememiş. "Sen ne yapıyorsun?" diye çaresiz kalmış, dövmüş. O zamanlar eğitimin bir parçasıydı dövmek. Öğrencilerini de bazen döverdi. Dedem de babamı, "Sen nasıl Orhan'ı döversin?" diye dövmeye gidiyor. İdare binasına giriyor, babamın odacısına soruyor. Odacı, dedemin bastonla geldiğini görünce, olaya da şahit olmuş, hemen anlıyor ve "Müdür bey, Ağa dede geliyor, isterseniz kaçın." diye uyarınca babam arka kapıdan kaçıyor. "Nerede o? Bulun onu bana çabuk!" diye dedem binayı ayağa kaldırmış. Babam o gece eve oldukça geç geldi...

Sonrasında abimle oturduk ağladık, gururu çok incinmişti. Sonra olayın aslını öğrendik, -babam araştırarak buldu. Meğerse, abimden biraz büyük bir çocuk okula giderken sürekli abimin önünü kesiyor, döverim seni diye tehdit edip, hep alışveriş yaptığımız bakkaldan zorla sigara aldırıyormuş. Abim her gün o bakkaldan sigara alıp bu çocuğa veriyormuş. Ama artık alamaz oluyor, babam nasılsa hesap öderken öğrenecek diye, almak da istemiyormuş... Ve çözümü okula gitmeyip yolu değiştirmekte, gidiyormuş gibi yapmakta buluyormuş. Babam gerçekleri öğrenince abimle konuştu, fakat masum olduğu halde abim böylesi bir dayak yemişti.

Akşamları okulda sinema oynatılırdı, hep beraber giderdik. Abim, Yılmaz Güney'i çok severdi, onun filmlerini hiç kaçırmazdı. Erciş'te çok sık pikniğe giderdik. Bekir amca diye okulun bahçıvanı vardı, onunla abimin arası çok iyiydi. Okulun çok güzel bir bahçesi vardı. Orhan da gidip ona yardım ederdi, sulama yapardı, Bekir amca bizi Orhan'dan ötürü evine bile davet etmişti. Abim çok merhametli bir çocuktü. Yoksul insanlar gördüğü zaman onların çaresizliği karşısında ağladığına çok şahit oldum.

Erciş'te abim ortaokulu bitirdi, İpek ablam Ağrı Öğretmen okulunu kazandı, Gül zaten Van'da okuyordu, ben de ilkokulu bitirmiştim. 1970'ler... Neş'e den iki sene sonra da hayatımıza en küçük kardeşim Turgay katıldı.

Yine Erciş'teyiz, abim ortaokul sonda, ablam Ağrı'ya gitmiş, Tur-
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

gay'ın doğduğu sene, doğumdan sonra annemin bir sağlık sorunu oldu ve yatıyor. Babam ev işleri konusunda pek becerikli değildi, abim temiz ve titiz olduğu için zaten yatkındı. Turgay bebek, Neşe küçük, bir ben ve abim varız iş yapabilecek. Dedi ki bana, “Şimdi bu evi temizleyeceğiz, paylaşım yapalım, ben sileyim süpüreyim, sen de yemek yap.” “Bulgur pilavı ve sulu patates pişirelim.” O zamana kadar da öyle aman aman bir yemek yapmışlığım yok. 11 yaşında filanım. Banyoda bir oturak vardı, boyum yetişmediği için onun üstüne çıkıp, abimin tarifi üzerine yemek yaptım. Ortaklaşa, dayanışarak bütün işleri yapıyorduk. Kalan zamanda da çocuklara bakıyorduk. Okul tatil miydi hiç hatırlamıyorum. Çözüm üretmede abimin üzerine yoktu.

Kırmızı Bisiklet

Necdet Aşıroğlu

1956 Erciş doğumlu. Erciş Lisesi'ni bitirdi. 12 Eylül darbesinde sabaha karşı evinde gözaltına alındı. 56 gün süren sorgusundan sonra serbest bırakıldı. Ancak kısa süre sonra bir daha gözaltına alındı, 1982 Mayıs'ına kadar Diyarbakır 5 No'luda kaldı, Diyarbakır Devrimci Yol davasında yargılandı. Emekli öğretmen, halen Muğla Ortaca'da yaşıyor.

1956 yılının Ekim'inde kadim Kürt şehri Erciş'in Beyazıt mahallesinde, mütevazı iş adamı Şevket beyin ve Kadiriye hanımın 8 çocuğundan biri olarak doğan Necdet, ilkokula okul çağından önce kayıtsız başlamıştı. Ancak sınıfındaki arkadaşlarından geri kalmadığı için, okul müdürü inisiyatifini kullanarak normal öğrenci statüsünde kaydını yapmıştı. Necdet başarılı bir öğrenciydi ve sosyal yaşamda aktifti. Bu özelliklerinden dolayı yaşlılarının arasında sıvrılmıştı. Akranlarına liderlik yapacak kadar da özgüvene sahipti.

Sanırım Orhan'la aynı yaşlardaydık. Hep efendi, arkadaş grubunda kolaylıkla fark edilen biriydi. Daha çok Nuri (Demir) isminde bize oranla daha iri olan bir çocukla yakın arkadaştı. Okuldan çarşıya, bizim evin bulunduğu sokaktan gidilir, gelinirdi. O da kırmızı bir bisikletle gider gelirdi. Önünü keser, bisikletini almaya

çalışırdık. Vermemek için direnirdi. Kalabalık olurduk, direnmesinin faydası olmazdı. Bazen de güzellikle isterdik, o zaman vermekte tereddüt etmezdi.

Haberlerden Sonra Babamın Suratından Düşen Bin Parça

Sevgi Keskin Akın

Babamın TÖS'le herhangi bir ilişkisini hatırlamıyorum. Olduysa da ben bilmiyorum. Ama evimizde çok kitap vardı. Örneğin, Doğan Avcıoğlu'nun "Türkiye'nin Düzeni", Yaşar Kemal'in İnce Mehmet'i, Kemalettin Tuğcular, Kemal Tahirler, Fakir Baykurtlar, Dursun Akçamlar, Aziz Nesinler; Klasikler, Gorkiler, Gazap Üzümleri, Fareler ve İnsanlar, Ansiklopediler... Hepsini ortaokulda okumuştum. Zaten yapılacak başka bir sosyal faaliyet de yoktu. Babam Van'a okulun ihtiyaçları için sık sık giderdi, kitaplar alıp gelirdi. Abimde de aynı özellik vardı, o da çok okurdu. Muhtemelen hepsini o da bitirmişti. Odasına çekilip bütün gün okurdu. Zaten ya evde ya da okuldaydı.

İstanbul'da Mayıs 1971'de Mahir Çayan'ın yaralanıp, Hüseyin Cevahir'in öldürüldüğü, Sibel Erkan'ın kaçırılması olayı vardı, ondan sonraki kış abimde bir hareketlenmeler başladı. Oysa, ki evde siyaset hiç konuşulmuyor, televizyon yok, radyo dinliyoruz. Babam hiç yorum yapmıyor ama haberlerden sonra suratından düşen bin parça. Ben anlam veremiyorum. Babama yaklaşmak istiyorum, çok sempatik davranmıyor. Annem gençlere gizli gizli ağlıyor. Zaten çok sık ağlayan biriydi, ahlamlara mı ağlıyor uzaktalar diye, ikisi aynı şey mi üzüldüyor kestiremiyorum. Radyodan anladığım kadarıyla Deniz Gezmişler kötü şeyler yapıyorlar, radyonun söylediğine bakılırsa, anarşistler... Neden böyle yapıyorlar diye düşünüp duruyorum, neden insanları mutsuz ediyorlar... Ama sonra kaçırma olayı çok güzel sonuçlanınca, küçücük halimle onlar bana da sempatik gelmeye baş-

lamışlardı. O aralar abimin cüzdanında bir resim gördüm, gazete-den kesmiş. Deniz Gezmiş'i çok net hatırlıyorum ama yanındakileri tanıımıyordum. Deniz'in parkalı bir resmi, yanındakiler de herhalde Yusuf ve Hüseyin olmalı. O resmi görünce inanın çok korktum. Babama söyleyip söylememe konusunda kararsız kaldım. Abim için iyi bir şey olmadığını düşündüm. Canım çok sıkılmıştı, sanırım babama da söylemedim. Sonra bir ara yalnız kaldığımızda, "Gazeteden kes-tiğin o anarşistlerin resimlerini cüzdanında gördüm!" dedim. O da "Onlar anarşist filan değiller!" dedi. "Ama herkes öyle diyor," deyince, "Herkesin işine gelmediği için öyle diyorlar, ben sana sonra onları anlatırım." Ama o şansımız hiç olmadı... O zamanlar devrimci dü-şünceleri şekillenmeye başlamıştı. Kahveye de gider olmuştu. Bir gün Nazım amcam Ardahan'dan bizi ziyarete gelmişti, bir şekilde şehre iniyorlar babamla, amcam akşam eve geldiklerinde çok sinirlenmiş-ti, babama söylenip duruyordu. "Ne oldu amca?" deyince anlatmaya başladı. "Babanız ne huysuz adam, bunu nasıl yapar?" diye devam etti. Aslında bizi hiç kontrol etmezken, "Orhan okula gidiyor mu, gitmiyor mu?" diye merak edip takibe başlamıştı. Orhan'ı kahvede oyun oynanan bir masada görüyorlar. Tabii bu babam için asla kabul edilemez, sonu iyi gelmeyen, korkunç bir alışkanlık. Bunu öğrenci-leri için de yapardı. Neyse, abim onu görünce saygısından hemen kalkıyor ve arkalarından çıkıyor kahveden. Babam kendisiyle beraber toprak bir çatıya çıkartıyor Orhan'ı. Amcam da izliyor; "Eğer sahiden kumar oynuyorsan kendini şuradan at, bitir bu işi!" diyor. Abim de böyle bir şey yapmadığını anlatıyor. Neyse ki amcam babama müda-hale ediyor da, iş kazasız bitiyor. Abim oynuyor muydu, yoksa siyasi bir konuşmayı kamufle mi ediyorlardı, bilmiyorum. Ama bir daha da böyle bir konu geçmedi.

Abim genellikle odasında kitap okurdu. Takılırdı bana, "Bak şimdi ben odama giriyorum, sessiz ve tertipli olacaksınız, evi dağıt-mayacaksınız, -çayı çok severdi- çay yapacaksın. Ben ağayım, ben elimi bir kere şaklatınca çay getireceksin, iki kere şaklatınca su geti-receksin, tamam mı!" derdi. Acayip gülerdik, oynar dururduk. Ben

götürürdüm, sonra kıyamazdı, kalkar bardağını yıkardı. Annem bir gün namaz kılıyor, biz de kılacağız diye oturduk, arkama bir şaplak yapıştırdı, vallahi nefesim kesilmişti. Bu sefer de çok üzülmüştü. Şakalaşıyorduk işte...

Turgay'ın doğumu, abimi erkek kardeşi olması açısından çok sevindirmişti. Turgay erken doğduğu için sağlıksız bir bebektir. Evde de zaten kimse yok, abimle ben ilgileniyorduk. Bazı geceler hiç uyumadan okula gidiyordu. Turgay'ı ayakkabı kutusuna koyup mu büyütsek, diye de kafa yoruyordu. Turgay 1,5 yaşına kadar yürümedi. O da annem ve babam için üzüntü kaynağıydı. Hatta yürürse kurban kesecektik. Turgay ilk adımlarını attığında hepimiz çok sevinmiştik, Bahçıvan Bekir amcanın bağında kurban kesmiştik. Ablamın, Turgay'ın ve Neşe'nin, Orhan için ayrı bir anlamı olduğu aşikârdı.

Amcaoğlu Ben O Kıza Laf Atacağım

Nurbay Keskin

Cemil beyin tayini çıkıp köyden ayrıldıktan sonra, Orhan için köy, yazları tatil yapabileceği bir yer olmuştu.

Köyümüzde tüm gençlerin aşık olduğu güzel bir kız vardı. Benim de o kıza karşı ilgim vardı. Orhan yaz tatilinde köye geldiğinde o güzel kıızı görmüş ve ona ilgi duymuştu. Ancak benim kıza karşı ilgimin olup olmadığını önce öğrenmek istemişti. Ben hem Orhan'ın ne yapabileceğini merak etmiştim, hem de utancımдан olsa gerek, ilgimin olmadığını söyledim bana 'amcaoğlu ben kıza laf atacağım o zaman' demişti. Köy yerinde bir kıza laf atmak veya arkadaşlık teklif etmek olacak bir şey değildi. Ancak beğendiğin kızın yanından geçerken saçını elinle sıvazlar veya arkaya doğru tarar gibi yaparsın, kız da bu yaptığına tebessüm etmişse ilk iletişim kurulmuş, karşılıklı mesajlar verilip alınmış olurdu. Bunu söyleyince, Orhan o güzel kıza doğru yürüyüp saçını sıvazlamış, kız da ona gülmüştü.

Ticaret

Amcam Cemil, Diyarbakır'dan bir kamyon dolusu karpuzu satması için Orhan'a vermiş, köye göndermişti. Orhan ile karpuzları satabileceğimiz kadarını at arabasına yükler, yakın köylere gider satarlardık. Alıcıların bir kısmı para öderken, bir kısmı da aldığı karpuz karşılık, karpuzun ağırlığı kadar arpa, buğday verirdi. Genellikle elimizdeki karpuzları akşama kadar tüketemez, geri de götürmek istemezdik. Kalan karpuzları köylüye dağıtırdık. Elimizdeki malın tümünü tüketip, arpa ve buğdayı da paraya çevirdiğimizde külliye zarar etmiş olurduk.

Kız Kaçırma

Genç kız ve genç erkek birbirlerini sevmişler ve evlenmeye karar vermişler. Bunun üzerine erkek tarafı kızı babasından ister ancak kız tarafı delikanlıyı kızlarına uygun bulmayarak vermez. Nurbay bu durumdan alabildiğince rahatsız olmuş, bu rahatsızlığını Orhan'a anlatmıştı. İki kuzen kısa bir müddet konuyu değerlendirdikten sonra kızı kaçırmamanın iyi olacağını kararlaştırırlar. Nurbay, Orhan ve kızı seven delikanlı ile bir kişi daha gidip güpegündüz kızı kaçırmışlar. Orhan'ın kaçırdığı kız ve delikanlı bunun üzerine evlenirler. O evlilik halen mutlu bir şekilde devam ediyor.

Odasına Girer, Kitaplarına Gömülürdü

Sevgi Keskin Akın

Erciş'ten sonra Silvan'a tayinleri çıktı. Silvan abisinin siyasi oluşumu için başlangıç noktasıydı diye düşünüyordu. Sevgi orta ikiye başlamıştı. 1971-2'den itibaren üç sene kaldılar Silvan'da. O sene babası çok üzgün ve mutsuzdu. "Gençler gitti, o gençler gitti" diye Deniz Gezmişlerin idam edildiğinde annesinin çok ağladığını hatırlıyordu. Bunlar evde ayrıca konu edilmezdi, en azından çocukların yanında...

Silvan'da ev yine okula uzak, abim lise ikide sanırım. Bir araba sevdası başladı abimde. Araba kullanmayı çok seviyordu ama arabamız yoktu. Okulun arabası var, onu da babam veya şoför kullanıyordu. Bir gün anahtarı babamın cebinden almış, çalıştırıp garajdan çıkarırken çarpmış. onun üzerine hemen geri hamle yapıp eski yerine koymuş, anahtarı da babamın cebine geri koymuş. Babam çarpma yerini fark edip şoföre sormuş. Şoför hayır deyince hemen anlamış

abimin yaptığını. “Orhan sen böyle bir şey yaptın mı?” diye sorunca, -ablam ve abim babama beybaba derlerdi- sadece başını önüne eğdi. Babam çok kızdı tabii, “Sen bize ait olmayan, devlete, okula ait bir şeyi, izinsiz nasıl alırsın. Bak cebimizden bir de masraf edeceğiz.” diye epey bir kızdı. Bu da ilk ve son oldu.

Ortaokulda sosyal bir çocuktum, o zamanlar aileler kızlı erkekli tiyatro çalışmalarına ve folklorla sıcak bakmazlardı, oysa babam hep bizi destekler her oyuna teşvik ederdi. Öylece de örnek olurduk. Tarım ve arıcılık dersimiz vardı, tarlalarımız vardı, ekip biçer bu derslerde öyle toprakla uğraşırdık. Bir de “Bu çocukların da müzik eğitimi almaya hakları var,” diyen bir müzik öğretmeni geldi. Okula keman ve piyano almışlardı babamla birlikte... Bunlar çok önemli gelişmelerdi. Köy Enstitüsü zihniyeti işte...

Bu arada, İpek ablamın Silvan’da bir evlenme süreci var. Ablam ailenin onayı dışında bir evlilik yaptı. Mustafa abimizin bir kalp rahatsızlığı vardı, sanırım babam da bunu biliyordu. Ablam öğretmen olup gelmişti Silvan’a, orada tanışmış Mustafa abiyi. Babam, annem karşı çıktılar, abim de babamı destekledi. Belki de bir öğretmenle değil de, “daha iyi” bir evlilik yapmasını istediler, bilemiyorum! Ablam çekti gitti ve evliliğini yaptı. Tatsız bir dönemdi ailemiz açısından. Bir, iki sene hiç görüşülmedi. Sonra abim de Diyarbakır’ı kazanınca onlar orada görüşür olmuşlar.

Silvan’da da abimle aynı odayı paylaşıyoruz ve gece yattığımda o ışık tepemde, bir şey de diyemem. Öyle şevkle, geceler boyu çalışır gibi kitap okurdu. Altını çizer not alır, başucunda en az on kitap olurdu. Ben de “sen böyle ne okuyorsun,” diye hiç sormadım, o da hiç kimseyi siyasi anlamda yetiştirmeye ve şekillendirmeye kalkmadı.

Nazım amcamın kızı Sahriye bizi ziyaret etmişti. İkimiz yaşıtız, evde yine biz varız. Kızlar yatılı okulda, küçükler ve abim var. Lojmanın en üst katında oturduğumuzda abimin eve geldiğini görünce hemen evi düzeltirdik. Çünkü o geldiğinde hemen düzene bakardı. Üstünü değiştirir odasına girer, kitaplarına gömülürdü. Çay yapar, mutfakı kirli gördüğü zaman, kızardı. Bir keresinde yerleri balkona kadar süpürmüş, faraş balkonda olduğu için komşulardan utanıp

-erkeklik gururuna dokundu herhalde- bana seslenmişti. “Bundan sonrasını sen devam et.” demişti. Bizim yaptığımız ütülerı beğenmez, her şeyini kendisi tekrar ütülerdi. Gardıroba asardı. Gömleğinin yakasını önce kendisi elde yıkar, sonra makinaya verirdi. Takım elbise giyerdi. Ayakkabıları, her şeyi pırıl pırıldı.

O arada bir öğretmen hanımın kız kardeşı vardı, adı Suzan. Abim lojmandan tanıyordu, bunlar bakışıyorlarmış, benim de arkadaşım... Bana “Suzan’la nedir muhabbetin?” diye sorunca, “Eee, arkadaşım. Niye sordun ki?” dedim, “Güzel kız, değil mi!” dedi. Sonra Suzanlara gittiğimde, o da abimle sorunca aralarında bir şeyler olduğunu anladım. Bir yıl kadar Suzan faslı devam etti. Sonra liseyi bitirdi, babam onu üniversiteye hazırlanması için Ankara’ya gönderdi. Amcamlar gecekonduda oturuyorlar, babam öğretmen maaşıyla bir de onun kaydını yaptırdı. Ben de ortaokulu bitirmiştım, lise bulunduğumuz yere çok uzak olduğundan belediye otobüsü filan. Ulaşım zor iş o zamanlar, o yüzden yatılı okumak zorundaydık. Ama okumak zorundaydık, başka bir alternatifimiz de yoktu. Yatılı hemşirelik okulu, öğretmenlik okulu sınavlarına giriyoruz. Ben Elazığ Öğretmen Okulunu kazandım ve Elazığ’a gittim, zaten yatılı okulu çok istiyordum. Bir keresinde hafta sonu ile bayram birleşti, okulda sıkıldım ve abimin beni gelip almasını isteyince benimle çok dalga geçmişti, “Çok istiyordun yatılı olmayı, kalsaydın ya. Niye çağırdın beni hemen?” Gülünecek hiçbir şeyi kaçırmazdı. Aile arası toplantılar olduğunda dayı, enişte kim varsa, ha bire bir şeyler anlattırıp güler, çok eğlenirdi.

Cemil Keskin’in Eğitimciliği

Abdulmenaf Kıran

10 Haziran 1962’de Silvan’a bağlı Alibey köyünde doğdu. İlkokulu köyünde, orta öğrenimini Silvan Yatılı Bölge Okulu’nda, liseyi Diyarbakır Çevre Sağlık Meslek Lisesinde okudu. Yüksek eğitimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde yaptı. Gençlik yıllarında DDKD’de siyaset yaptı. Legal siyasi yaşamına DEP’te başladı. Mersin İnsan Hakları Derneği’nde bir süre saymanlık görevinde bulundu. Halen HAK-PAR’da Genel başkan yardımcısı olarak siyaset yapıyor. Evli 5 çocuğu var. Van’da avukatlık yapıyor.

Orhan'ın babası Cemil Keskin 1973-1974 Eğitim Öğretim yılında Silvan Yatılı Bölge Okulu Müdürüydü. Ben de o sene Silvan Yatılı Bölge Okulunda ilkokula başladım. Müdür beyi hayal meyal hatırlıyorum. Biraz iri yarı, saçlarının ön tarafı açılmış kır saçlı biriydi. Düzenli takım elbise giyer, kravat takardı. Çok disiplinli bir müdür olduğu söylenirdi.

Dayım Zeynel Abidin Zümrüt okulda şofördü. Okulun açık mavi veya kül rengi bir pikabı vardı. Markasını hatırlamıyorum. Müdür bey yanında yeterli öğretmen veya müdür yardımcısıyla köy köy öğrenci toplamak için dolaşırdı. Dayım şoförü olduğu için zaman zaman bizim köye de birlikte gelirlerdi. Müdür bey öğrenci toplamaya gelmiş denirdi. Genellikle okulu olmayan köylerden, ilkokul yaşındaki yoksul aile çocuklarını seçerlerdi. Özellikle yetim ve okuma imkânları olmayanları tercih ederlerdi. Babam öldüğü için olacak ki köyümüzde okul olmasına rağmen beni ve kardeşlerimi de yatılı okula almışlardı.

Cemil Bey'in çok hakkaniyetli, çalışkan ve dürüst olduğunu duyuyorduk. Kurallara bağlı, disiplinli ve çok da çalışkan olduğu söylenirdi. Onun döneminde okulda son derece iyi yemekler, temiz ve hijyenik bir ortamda çıkarılırdı. Öğrencilere dağıtılan elbiseler de çok kaliteliydi. Okulun bayındır ve bakımlı olması için de çok gayret gösterirdi. Hatırladığım kadarıyla okuldaki ağaçlandırmanın çok büyük kısmı onun döneminde yapılmıştı, ki sonra da buralar orman oldu. Sanırım biz ikinci sınıfa geçtikten kısa bir süre sonra da tayini çıktı. Ondan sonra ne yemeklerimiz ne de dağıtılan elbiselerde eski kalite kalmadı. Üst sınıflar daha çok Cemil Hocanın müdürlük dönemini yâd ediyorlardı. Bizzat hatırladığım bir şey var. Biz okula başladığımızda gerek dersliklerde gerekse yatakhanelerde her lavaboda mutlaka bir kalıp yeşil sabun vardı. Ayrıca lavaboların kapısında bir görevli öğrencilerin ellerini sabunla yıkamaları için uyarırdı. Cemil hocadan sonra lavabolara sabun haftada bir konulmaya başlandı, kapıdaki görevli de görünmez oldu.

Etek Kızlara Daha Çok Yakışır

Neşe Keskin

1968, Çıldır doğumlu. Orhan'ın kızkardeşi, çocukların beşincisi, kızların ise en küçüğü. Halen İstanbul'da öğretmenlik yapıyor.

Abim evde olan bir abi değildi. Ancak eve geldiğinde hepimizle ayrı ayrı ilgilenir, ayrı ayrı severdi. Kişisel bakımını ve giyimindeki özeni ihmal etmezdi. Bizden de aynı şeyleri isterdi. Kardeşimiz Turgay'ın giyimine daha bir özel önem verirdi. Kızların da giyimi ve kuşamıyla ilgilenirdi. Bizlerden pantolondan çok etek giymemizi isterdi. Pantolona karşı olduğundan değildi elbet bu isteği, 'Etek kızlara daha çok yakışır' derdi.

Abim, annem rahatsız veya yorgun olduğunda evdeki çamaşırları yıkar, evi süpürür, ütü yapardı. Sabahları erken kalkar önce biraz kitap okur, daha sonra bizlere kahvaltı hazırlardı. Çayı ve bizimle boğuşmayı, şakalaşmayı çok severdi.

Orhan kız kardeşi Neşe'yi ve erkek kardeşi Turgay'ı gezmeye götürür bu gezmeler sırasında yatılı bölge okulunun sınırları dışına çıkarırdı. Okulun sınırlarının dışında ayrı bir dünya vardı ve bu dünyanın içinde Silvan Kapalı Cezaevi de vardı.

Abim bazen kardeşimle beni hapishaneye götürür orada birileriyle görüşürdü. Hapishane ziyaretimizi kimseye özellikle babama anlatmamamız için bizleri sıkı sıkı tembihlerdi. Silvan gibi bir yerde yatılı okulunun müdürü olmak, dikkatleri çekmek için yeterliydi. Okul müdürünün oğlunun dönemin demokrat gazetelerinden Yeni Ortam gazetesi okuması çok dikkat çekmiş olacak ki annem ve babam, abimi daha tedbirli davranması için uyarmışlardı. Bir de abim üzerinde tornavida taşırdı. Bir şeylerden çekiniyordu.

Bir kız arkadaşı vardı, ağabeyimi çok sevmişti. Uzunca bir süre abimi umutla beklemişti. Ancak abim gelmeyince, Orhan adında biriyle evlendi. Orhan öldüğünde uzunca bir süre yas tutmuştu.

Silvan, Benim için de, Orhan için de Bir Dönüm Noktasıdır

İpek Keskin Gür

1955'te Ardahan -eski ismi Beberек- Çetinsu köyünde doğdu. Orhan'ı ablası ve 6 kardeşin en büyüğü. Köydeki ilk öğretmeni babasıydı. Ardahan'da başladığı ortaokulu Erciş Lisesi'nde bitirdi. Oradan Ağrı Kız Öğretmen Okuluna gitti, bitirince öğretmenliğe başladı. Çoğunluğu Güneydoğu Anadolu'da olmak üzere, devlette 35 yıl çalıştıktan sonra emekli oldu. Halen Ankara'da özel bir eğitim kurumunda çalışmaya devam ediyor. 2 çocuğu var. Oğlu Ankara dışında, kızı ise Ankara'da çalışıyor. HDP Ankara İl Yöneticiliği ve Devrimci 78'liler Ankara Derneği yöneticiliği yaptı.

Cemil Keskin'in tayini Silvan Yatılı Bölge Okulu'na müdür olarak çıktığında eşi ve 6 çocuğunu da yanına alarak gitmişti. Silvan, Keskin ailesi in hayatında birçok ilklerin yaşandığı şehir olmuştu. İpek, Silvan'da tanıştığı Özgürlük Yolu'ndan bir öğretmenle evlenmişti.

Silvan, benim için de, Orhan için de bir dönüm noktasıdır.

Selahaddin-i Eyyubî'nin çocuklarının şehrinde kendilerini yeni bir dünya içinde görmüşlerdi. Dilleri farklı, kültürleri farklı ve önemlisi varlıkları inkâr edilmiş, dilleri yok sayılmış devletın zulmü altında yaşamaya mahkûm edilmiş bir halkla; Kürt halkıyla tanışmışlardı. Aralarında iletişim sorunu yaşıyorlardı. Yöre halkı Türkçe bilmiyor, Keskin ailesi in bireyleri de Kürtçe bilmiyorlardı.

Ardahan'dan Çıldır'a, oradan da Silvan Yatılı Bölge Okulu'na geldik. Silvan Yatılı Bölge Okulu benim ve Orhan için devrim noktasıdır. Orada Kürt kültürü, geleneği ile yakından tanıştık. Her şeyi ile çok farklıydı. Önce bayağı şaşırdık, sonra o insanların çok büyük bir zulümle karşı karşıya olduğunu gördük. Onlar bizim dilimizi anlamıyorlar, biz de onlarınkini. Biz bütün aşklarımızı da, arkadaşlıklarımızı da, sevdalarımızı da, devrimci düşüncelerimizi de, sosyalist düşüncenin de dayanışmanın, paylaşmanın ne kadar güzel şey olduğunu hep Silvan'da öğrendik.

Bir Çocuk Türedi Lisede

Orhan o dönemde Silvan Lisesinde 1. sınıfa gidiyordu. Kardeşim çok yakışıklıydı, uzun boyluydu. Çok özenliydi, zaten böyle gıcır gı-

cır pantolonlar, ayakkabılar... Babam da bizlerden hiç esirgemezdi. O da olabildiğince şık giyinir, ayakkabıları tertemiz, topuklarının altında demirler, taak taak yürümesinden onun geldiğini hemen anlardık. Annemin çok hoşuna giderdi. Kendi öz erkek kardeşi olmadığından Orhan'a bir ayrı düşkündü. Gerçekten dikkat çekiyordu. Bir de yatılı Bölge Okulu Müdürü'nün oğlu tabii. Babamın da belirli bir çevresi olması, müdür ve kariyer sahibi olması küçük yerlerde önemli idi. Kaymakamın eşi de lisede edebiyat öğretmeniymiş. O da fark etmiş, "Bir çocuk türedi lisede. Geliyor gidiyor, farklı bir çocuk ama belli buralı değil. Kim bu?" deyince, söylemişler yatılı okul müdürünün oğlu diye. Bizimki elinde tespih, sınıfa giriyor çıkıyor, kimseyle konuşmuyor, bir özgüven bir özgüven... Delikanlı havaları işte! Yine bu yatılı okulda fizik öğretmeni vardı, Abdurrahim Bey, çok severdim kendisini, o hep bize bölgeyi anlatırdı. Kürttü ve Kürt hareketleriyle de sıkı ilişkisi olan, örgütçü ve çok kültürlü bir beydi. Kürt halkının taleplerini de çok iyi bilirdi. Ondan o bölgeye dair çok farklı şeyler öğrendik, Orhan da onu çok severdi ve birlikte çok vakit geçirirlerdi, konuşur, tartışırlardı. Abdurrahim Bey, Orhan üzerinde etkili olmuş, bir bilinç oluşturmaya başlamıştı.

Bir gün hiç unutmam, 3. sınıflara Türkçe bir şarkı öğretmeye çalışırken, ben de sonuçta devlet memuruyum ve resmi dil ne ise onu öğretiyorum, Abdurrahim Bey "İpek," dedi, "ne çok bağıırıyorsun? Bunu öğretmek zorunda mısın? Unutma ki karşınızdakiler Kürt çocukları, bunu hatırlaman lazım. O çocuklar senin dilini bilmiyor." Ben o zaman anlamıştım onun bana başka bir mesaj vermek istediğini. Temel bilincimiz babamdan ötürü vardı zaten ama Abdurrahim Bey'den de epey üzerine koyduk. Bizim bilinçlenmemiz babamız ile başladı. Babam Köy Enstitülü olduğu için bulunduğumuz köylerde de köylülere kitap okurdu. Bizim evde yapılırdı bu toplantılar. Herkes birbirini tanırdı. Biz de oradan başladık. Bütün kardeşler babamın geniş kütüphanesiyle başladık okumaya. Bir de tabii sahip olduğumuz insani değerler de kendi evimizden kaynaklı ama en çok da babam sayesinde. Sonradan dünyada ve Türkiye'de yaşanan 68

rüzgârı, bu ön zemin sayesinde bizim eve çabuk ulaştı. Çünkü sürekli evimizde babamın arkadaşları sayesinde konuşulan, tartışılan konulardı.

12 Mart'ın ertesinde 68 kuşağının yarattığı muazzam bir geçmiş ve o kuşağın güçlü liderleri gençliğin belleğinde tüm canlılığıyla yaşıyordu. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın faşizme karşı dik duruşları, Mahir Çayan'ın devrimci dayanışma adına Denizlerin idamını durdurmak için Kızıldere'deki ölümü, Sinan Cemgil ve arkadaşlarının Nurhak dağlarındaki destansı direnişleri devrimci gençlik için güçlü modellerdi.

Silvan'daki insanları tanıdıkça sevmiştim. Çalıştığım okulda Özgürlükçüler çoğunlukta idi. Tabii oradaki o insanlarla tanıştıktan sonra benim bir sevgilim oldu. Sevgilim, Özgürlük Yolundandı. Silvan'dayken onunla evlendim. Ben ondan sonra hem TÖB-DER'e hem de devrimci hareketlerin içerisine girmiş oldum. O dönem aile ve benim açımdan en önemli gelişme, benim 1974'de Silvan'dayken onların istekleri dışında evlenmem oldu ve bu nedenle bir süre aileyle konuşmadık. Sonra babamın tayini Suşehri'ne çıktı ve onlar Silvan'dan ayrılırken görüştük.

Silvan Lisesi'ni bitirdikten sonra, 1974 Eylül'ünden itibaren Orhan Suşehrinde bir dönem vekil öğretmenlik yaptı. Orada faşistler vardı. Onlarla olan sürtüşmeleri, onların baskısı ve kaba kuvvetleri onu daha da bilinçlendirdi.

Ankara'da Dershane

Suşehri'nin ardından 1975 Ekim'inden 1976 Haziran'ındaki Üniversite Seçme Sınavına kadar Ankara'da bir dershaneye devam etti. O dönem Ankara gençlik mücadelesinin en hareketli olduğu yeri, orada politikleşmesi hızlandı. Sınav sonucunda Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümüne girdi ve Ekim'de oraya başladı. O tarihten itibaren de Diyarbakır'da bizim yanımızda kalmaya başladı. Aynı dönemde benim eşim de Eğitim Enstitüsü'nün Türkçe Bölümüne girmişti, ikisi aynı okula gidip geliyorlardı. Eşim TÖB-DER yönetimindeydi, ben de üyeydim. Eşim Özgürlük Yolu'na yakındı. Orhan da eşimden dolayı geniş bir çevreyle, Kürt solu ve diğer sosya-

list çevrelerle tanışmıştı. TÖB-DER'e ve kimi küçük eylemlere gidip gelmeye başladı. Öğretmenlerin çoğu zaten civardan gelen Kürtlerdi. Hemen her hafta bizim evde siyasi toplantılar yapılırdı. O dönemde 30 yaşlarında ve 68 kuşağından olan Muharrem Bey ve Fahri Bey'le tanışmasıyla sonradan Devrimci Yol'a dönüşecek çevrelerle temas kurdu, onlara sempati duymaya başladı.

Ben 1977 Nisan'ında eşimi kaybedince, babam vasıtasıyla tayini mi Tatvan'a aldırıldım. Kızım Özgür 2 yaşındaydı. Küçük çocuğum var diye babam beni yalnız başıma Diyarbakır'da bırakmadı. O yılın Ağustos'unda babamların Tatvan'daki evine geri taşındım, Orhan da 1977 Ekim'inden itibaren yurda çıkmak zorunda kaldı. Diyarbakır Eğitim'de faşistlerin etkin olması, Orhan'ın yurda çıkması, zaten dışardan gelen faşistlerin yurtda baskın olmaları, bunların Orhan'ları okula almamaya dönük baskıları filan, onu birden politikleştirmişti ve çok kısa zamanda okuldaki sol öğrenciler arasında öncü konuma geldi. Ancak Orhan 1977 yazından itibaren Tatvan'a çok sık gelip gitmeye hatta vaktinin çoğunu Tatvan ve civarında geçirmeye başladı. Ailemizde de annemden kaynaklı problemlerimiz vardı ve babam da o sıralar Tatvan'a geçmişti.

Tatvan'da o dönem Kürt solu, özellikle de Özgürlük Yolu ve Rızgari çok faaldi. Orhan orada daha çok kendi ideolojik yapısını ve Devrimci Yol tavrını geliştirdi. Orhan, Ahlat'a, Adilcevaz'a Gürpınar'a, Nurşin'e siyasi hareketi geliştirmek, yeni bağlar kurmak için gelir gider olmuştu. Tatvan'da TÖB-DER vardı, üyeydik hep. O ara seçim olacaktı, biz de öğretmen arkadaşım Nuriye ile Devrimci Yol adına -yani Türk solu olarak- bir liste hazırladık. Yönetimdeki Kürt solundan arkadaşlar buna felaket şekilde bozuldular. Nasıl olur da Kürt coğrafyasında Türk Solu, hele de Devrimci Yol, bizim yönetimimizde örgütlenip TÖB-DER'de karşımıza çıkar diye... Tabii bizi bu konuda örgütleyen Orhan'dı. Bir liste hazırladık öğretmenlerle beraber. Bize öğretiyordu, işte şunları şunları yazarsınız diye. Afişlerimizi hazırladık, bunların hepsi Yatılı Bölge'nin daktilolarında yazıldı ve bunları çıkardık. O ara Ferda gelmişti seçimde konuşma-
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

cı olarak ama nedense konuşmadı. Kazanamayacağımızı biliyorduk ama muhalefet ederken oraya da bir canlılık getirdik.

Onun Geleceği Zaman Üstümdeki Çok Mini ise Hemen Çıkarırdım

Taşradaki feodal aile yapısında erkekler güçlü simgelerdir. Dedesi Orhan'la oturur, onunla hesap yapar, ona kuruş hesabı yaptırır, hızlı hesaplamasını istemiş, 5 kuruş, 10 kuruş, 20 kuruş... Sonra "Haydi bir kahve yap da içelim." dermiş dedesi, kahve yapar içerlermiş. Bir keresinde Orhan tuzla şekeri karıştırmış. Çok gülmüşler, "tuzlu tuzlu çok güzel olmuş," diye diye içmişler. Orhan'a çok düşkünlermiş. Hepsini ona titizlenir, her şeyin en iyisini, en güzelini ona vermek isterlermiş. Annesinin etkisi olsa gerek. Annesi belli de edermiş aşırı düşkünlüğünü. Babası ise belli etmez, hiçbirini ayırdetmezmiş.

Orhan'da kız kardeşlerini koruma, kollama içgüdüğü vardı. İkimiz Erciş Lisesi'nde ortaokula giderken 3 km yol yürüyoruz, yanımda değil de önümde yürürdü. Kimse bana baksın istemez, benim de bakınmamdan hoşlanmazdı. Ben de genç kızım, süslenmek istiyorum. Saçlarım uzun, saçlarımı açmak istiyorum. Mini etek giymek son derece moda, mini giymek istiyorum. Tabii, onun geleceği zaman üstümdeki çok mini ise hemen çıkarırdım. Orhan çok kızardı. Babamın durumu da iyiydi, ne istesek alır, ne giydiğimizize filan hiç karışmazdı. Ama Orhan saçıma toka takmamı bile istemezdi, o yokken takardım. Sonra öğretmen okuluna gidince dönüşlerde otobüse binmemizi, erkeklerin yanımıza oturmasını istemezdi. O yüzden de araba ile gelir alırdı. Genç kız olmak, namus meselesi filan, Orhan'ın yetişmiş olduğu kültürde de "güçlü erkek imajı" istemesen de herkesi etkiliyordu. Mesela benim evliliğime ailede çoğunluk karşıyken, o aynı şekilde davranmadı. O dönemde Kürt insanını tanımış, ona yakın bulunmuş bir kişi olarak benim eşim de Zaza olduğu için hafif bir karşı çıkarmış gibi oldu ama bana hiçbir şekilde bir olumsuz duruş yansıtmadı. Birbirimize karşı küskün durmayı asla beceremedik... Kızların biri Van'da birisi Ağrı'da olduğu için tatillerde zaman ayırır ve kızları bizzat okulun arabasıyla alır gelirdi.

O Yıl Çok Zor Geçti

Sevgi Keskin Akın

1974 sonbaharına doğru annemlerin tayini Silvan'dan Sivas Suşehri'ne çıktı. Okula geldiler, annem “Tayinimiz çıktı biz gidiyoruz, sömestre tatilinde oraya gelmeyin. Kar çok kötü olur, siz Diyarbakır’a ablana gidin.” dedi. Ablamla konuştuk, bekleyecekler. Orhan beni Suşehri’nden, ablam Gül’ü de Van’dan aldı. Sömostreyi Diyarbakır’da geçirdik. Orada hâkim Erhan abi vardı, babamın arkadaşıydı, onunla da görüştük ve hepimiz ayrı ayrı döndük. O aralar abim Suşehri’nde vekil öğretmenlik yapıyordu. Suşehri MHP’li bir yer. Oradaki bir öğrenci de yakasında bozkurt rozetiyle okula geliyor, abim de bozkurt rozetini çıkartıp yere atıp, ayağıyla çiğniyor. Çocuk gidiyor, kalabalık bir grupta geri dönüyor. Abim de Vali Konağı’na sığınıyor, orada da hemen Erhan abinin yanına gidiyor. Erhan abi ona beylik tabancasını veriyor ama iş daha fazla büyümeden olayı bir şekilde atlatıyorlar. Yıl 1975. Abimin lise ile üniversite arasında boş iki senesi var. Abimin bir yılı Suşehri’nde, bir yılı da Ankara’da geçti... Annemin Suşehri’nde psikolojik problemleri depresmişti, telefonda babam anlatırdı. Zaten depresyona hep eğilimliydi. Çok ağlardı, mutsuzluğu çabuk kabullenen biriydi. Sanırım bu dönemde abimin siyasi şekillenmesinin de farkındalar, ona üzüldü, ablama da evliliğinden ötürü üzüldü. Ve annem resmen majör depresyon tanısıyla normal hayattan elini ayağını çekti. Biz öğretmen okulundayız, abim yine evin sorumluluğunu üzerine almıştı. Anneme olumlu anlamda çok takviye yapardı.

Sen Bu Sene Gitme, Evde Biri Lazım

O yıl sonunda, aile de Suşehri’nden Tatvan’a geçmişti, okulu bitirip ben de yanlarına gittim ve göreve başladım. İpek ablamın kocasının ölüm haberini alınca Gül ablama telefon ettim -o zamanlar telefon etmek çok zor işlerdi-, merhaba demeden -o çok gerçekçidir- “Mustafa abin öldü” dedim. Ablamın kızı Özgür ne yaptı diye çok ağlamıştım, henüz bebektir, 2 yaşlarında... Bir süre sonra 1977 ya-

zında, o da bebeğiyle aramıza geldi. Tatvan'da bundan böyle Özgür, ablam ve bizler birlikte yaşar olduk. Abim o ara Diyarbakır'a, sonra da çevre ilçelere gidiyor, geliyor, sürekli kalmıyor Tatvan'da. Annem hasta. Gül ablam durumu idare ediyor, tabii aslında perişan. Hepimiz için çok üzgün zamanlardı.

O sene Samsun Eğitim Enstitüsü'nün İngilizce öğretmenliğini kazandım, orayı çok istiyordum. Babam dedi ki, "Annen hasta, iki küçük çocuk ve bir bebek var. İki ablam da Tatvan'da çalışıyor, sen bu sene gitme, evde biri lazım." İtiraz bile etmedim. "Bu sene gitme, öğretmen de olma. Usandım herkesin tayinini yaptırmaktan. Seneye üniversiteye gidersin." O sene benim için zor bir seneydi, çünkü annem sürekli hasta, abimin siyasi durumu da şekillenmişti. Annem ablamın kocasına üzülmüyordu, bir de abime... Olaylar başlamış, evde televizyon var, her şeyi izliyoruz... Abim de ara ara geliyor. Babam sağ olsun, teyzemlerin de tayinini Tatvan'a yaptırdı. Yan yana lojmanda oturuyoruz. Teyzem de muhteşem bir kardeş, çok yardımcı oluyordu bize.

Tatvan'da Suzan'dan önce yine bir öğretmenin kızı vardı, bize çok sık gelirdi, bakımlı, makyajlı, süslü, güzel bir kız. O kız gelince abim bir hoş olurdu, ismi Tülin'di. Abim, "Bu kız bize niye sık geliyor?" diye hevesleniyordu. Aralarında ne geçti bilmiyorum. Abim gerçekten çok yakışıklı, uzun boyluydu, 1.80 vardı. O gür ve dik saçlarını saatlerce tarardı. Aynanın karşısında kendine çok özen gösterirdi. Hiç tıraşsız hatırlamıyorum. "Kırmızı Gül" ve "Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz" türkülerini çok sever ve genellikle aynanın karşısında söylerdi. Sonraları "Gün Doğdu, Hep Uyandık, Siperlere Dayandık" marşını duyar olduk.

Yine o aralar, bir gün kapı çalındı. Bir çocuk... Nasıl yoksul, üstü başı perişan... 17 yaşlarında, kavrulmuş, ağzı burnu kurumuş, sepet satıyor, "Abla alır mısın?" deyince dondum kaldım, ne diyeceğimi bilemedim. Abim sesi duydu sanırım, çocuğu gördü ve ağlamaya başladı... Üç tane sepeti vardı hepsini aldı ve epey bir para verdi. İçeri girdikten sonra ağlamaya devam etti, böyle de bir adamdı.

1977 yılı çok zor geçti. Abim artık pek evde olmuyordu. Önceleri Diyarbakır'da okula gitmiş, İpek ablamların yanında kalmıştı. Sonraları Diyarbakır'a ara ara gider oldu ve daha çok Tatvan'da bulunuyor, çevre ilçeleri geziyor, siyasal çalışmalar yürütüyordu. Annemin hastalığının büyük bir nedeni Orhan'ın durumuydu. Herkes bunu biliyor ama kimse dile getirmiyordu. İki küçük çocuk, anneye çok ihtiyaçları var ama annem her an ölecekmiş gibi karanlık bir odada yatıyor, kimseyle konuşmuyor. Öldü ölecek gözüyle bakılıyor. Teyzem öğlenleri gelip onunla konuşuyor, o da yemek yediremiyor. Akşam oluyor, babam geliyor. Biz odadan çıkıyoruz, babam bakımını devralıyor. Meyve soyar, annemi rehabilite etmeye çalışırdı. Çok zor günler geçiriyordu babam. Abimin durumunu da ilk o tespit etti ama bize hiç yansıtmadı. Babam CHP'li demokrat bir adamdı. Bu doğrultusunu hiç değiştirmede. İktidar değişimlerinde, Milliyetçi Cephe Hükümetleri dönemlerinde sürgün edilmesini beklerdik hep ama çevresi çok genişti ve biz zarar görmedik.

Kürdistan'da yatılı bölge okullarının bir yönü de Kürt çocuklarını asimile etmekti. Köylerde çocuklar toplanır yatılı okullara kayıtları yapılırdı. Okullarda Kürtçe konuşmak yasak olduğundan öğretmenler ve çocuklar arasında dil problemi yaşanırdı. Müdür Cemil de Kürtçeye aşina olduğundan zorda kaldığı anlarda çocuklara Kürtçe ikazda bulunurdu. Bir tören sırasında çocukların yaramazlık yapmamaları için Kürtçe ikaz etmişti. Bu Kürtçe ikazı yüzünden şikayet edilmiş, uyarı cezası almıştı.

Müdür Cemil Silvan'dayken, Cumhuriyeti ilanının 50. yılı münasebetiyle, 50. Yıl ormanı kurmak için her öğrenciye birer ağaç diktirmişti. Bu anlamlı çalışması yerel basının da dikkatini çekmişti. Yıllar sonra Müdür Cemil ve kızı İpek Okulu görmek için gittiklerinde, fidanların ormana dönüştüğünü görünce şaşırmışlardı. Müstahdem de Cemil Bey'i ismini saygı ve sevgiyle anmıştı. Baba kız kendilerini tanıtmadan içlerinde bir gururlanmayla oradan ayrılmışlardı.

Anladığımız, Abimin Artık Eve Pek Gelmeyeceğiydi

1978 yazında, bir gün abim geldi. Artvinli Yaşathak -o zaman ismi Abdullah'tı sanırım, abim öyle tanıştırmıştı, yıllar sonra Yaşathak olduğunu öğrendim- arkadaşıyla birlikte bizde kaldılar. Yaşat-

hak bir hafta kaldı, sonra gitti. O aralar okuldaki odasında babamla Orhan'ın aralarında epey bir kıyamet kopmuş. Evde konuşulmadı. Tablodan anladığımız, abimin artık eve pek gelmeyeceğiydi.

Abimle babamın Tatvan'da bir gece sabaha kadar siyasi bir tartışma yaşadıklarını iyi hatırlıyorum. Abimin babama karşı ilk kez bu kadar sert, ilk kez bu kadar kararlı ve itirazcı duruşunu hatırlıyorum. Oysa dört kızkardeşin babamızla ilişkisi çok daha yakinken, abim hep mesafeli ve saygılıydı. O geceye kadar... Sabah saat 5'e, 6'ya kadar, ikisi de günlük kıyafetleriyle, pijama bile giymeden oturmuş tartışıyorlardı. Yemek odasında babam çok kızgın ve hiddetli, abim de çok sert... Hep kötü bir şey olacak diye öylece sessizce bekledik. Babam tolere etti, birbirleriyle konuşmadılar o gün.

Herkes durumu kavramış vaziyette, abim gidecek ve bir daha gelmeyecek. Herkes sabah okula gitti. Abim, "Ben babamla konuşmaya okula gidiyorum." dedi ve gitti. Geldiğinde ağlıyordu. Mutfağa geldi, "Sevgi sana bir şey diyeceğim, ben gitmek zorundayım, bunu onlara böyle söyle. Benim girdiğim bu yolun dönüşü yok." dedi. Belki teyzem onu vazgeçirir diye, "Bir de teyzeme gidelim mi?" dedim. İtiraz etmedi, ağlaya ağlaya gittik. Çok yufka yürekliydi. Teyzem de ona çok düşküncü: "Teyze, ben gidiyorum, ben her şeyi Sevgi'ye anlattım." dedi ve daha fazla konuşmak istemedi. "Kuzum, gitme, bunu bize yapma, annene yapma, kurban olayım," dediyse de teyzem, nafileydi...

Gitti... Gidiş o gidiş bir daha da Tatvan'a geldiğini hatırlamıyorum.

Hemen Gidip Muhasebeden Maaşımı Aldım

İpek Keskin Gür

Orhan, 1977 ortalarından itibaren, özellikle de 1978'de Tatvan'da, Siirt'te, Ahlat'ta, Bitlis'te Adilcevaz'da, Gürpınar'da, Nurşin'de siyasi çalışmalara başlamıştı ve artık herkes onu tanıyordu. O, müdürün Devrimci Yolcu oğluydu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rante.org>

1978 yazında Yaşathak Aslan, Orhan'la beraber Tatvan'a gelmiş, bir hafta kalmıştı. Biz de evimizi Ankara'ya taşıyoruz, Orhan da gel-sin diye. Ama Orhan gidecek. Babam Orhan'a "gitmeyeceksin" dedi. O zamanlar babama saygısı başkaydı. O babama bir şey diyemiyor ama gidecek, belli. Annem kıyametleri kopartıyor. Babam asla iste-miyor, çünkü babam bilinçli bir insan, o yolun sonunda onu neler beklediğini öngörebilen birisi. Babam da bahane olarak, "Ankara'ya taşınacağız ya, evi kim toplayıp, kim taşıyacak, kim götürecekt?" di-yor. Sevgi mutfakta ağlıyor. Ben de orada hiç durmadım, doğru İda-re'ye gittim. Orhan'ın o ara gözleri bir doluyor, bir gidiyordu ama ağlayamıyordu. Ben de İdare'de duramıyorum, içimde bir yangın. Biliyorum gidecek, çıktım biraz dolaştım, yatılı okulun merdivenleri var 50-60 tane, onları inerseniz yola çıkıyorsunuz. Tam merdivenle-re yönelmiştim, bir de baktım ki kareli gömleği ve siyah kadife bir pantolonuyla Orhan geliyor karşıdan. Hiç birimiz onun eline asla para vermezdik, ya bir zarfa koyardık ya da sarılma hareketi yaparak cebine koyardık. Ben de muhasebeden para almıştım. Beni gördü, geldi sarıldı, nasıl ağlıyorum. Biraz itti, "Bacı yapma!" dedi, elimi cebine soktum. Elimi tuttu, iki elinin arasına aldı, hiçbir şey demedi. Ben de hiçbir şey demedim. İkimiz de ağlaşıp bakıştık. Ve gitti...

Önünde Hiç Not Olmadan Dört Saat Konuşmuştu

Olgun Keskin

1954, Ardahan doğumlu. Orhan'ın amca oğlu. Ankara lisesini bitirdi. Ankara Üniversitesi İktisadi İlimler Akademisine kayıt yaptırdı. Siyasi gerekçelerle okulu bitiremedi. TMO'dan emekli. Halen İstanbul'da yaşıyor.

Toprak Mahsulleri Ofisinde memur olarak çalışmaya başlamıştım. 1977'de Diyarbakır'a tayinim çıkmıştı. Orhan da üniversiteyi kazan-mış, Diyarbakır'a gelmiş, İpekler'de kalıyordu. Sonra İpek'in eşi ölüp, ertesi Ekim'de Orhan yurda çıkınca zaman zaman bende de kalmaya başlamıştı. Bende kaldığı o dönemde ve sonrasında Kürt ve Türk halk-

ların devrimci mücadelesine çok ilgi duyuyor, bu süreçte kendini de hızla geliştiriyordu. Sonra tekrar Tatvan'a döndü, Diyarbakır'a ara geliyordu ve devrimci mücadelede hızla sivriliyordu. Artık bölgede ve özellikle Diyarbakır'ın politik çevrelerinde tanınan bir sima haline gelmişti. Öyle ki, Diyarbakır'da kısa sürede adından söz ettirmiş, konferanslar vermeye başlamıştı. Dağkapı'da "Özgürlük ve Halkların Kurtuluşu" konferansında 4 saati aşkın bir süre, önünde hiç not olmadan konuşmuş, herkesin dikkat kesildiği çok başarılı bir sunum yapmıştı.

Bu dönemde Orhan seçtiği yaşam tarzına uygun yaşıyordu. Diyarbakır ve çevre illerde örgütlenme çalışması yapıyor, eğitim çalışmalarının yanısıra seminerler veriyordu. Kısa sürede bölgede tanınıyordu. Oğluyla ilgili güzel şeyler duyan babası da içten içe gururlanıyordu.

Tayini Sivas'a Çıkılmış Ancak Gitmemişti

İpek Keskin Gür

1978 sonbaharı, Tatvan'dayız. Karlı bir gün, baktım birisi geliyor, kesin bize geliyordur diye düşünürken, "Müdür Beyin lojmanı burası mı?", diye sordu. Sonradan isminin Ferda olduğunu öğrendiğimiz bir arkadaşımız... Bize gelirdi, ondan alırdık Orhan'ın haberlerini. Sonraları da sık sık geldi.

Babam, içten içe Orhan ile ilgili anlatılanlara sevinliyordu. Okulları faşist işgal altında olduğu için eğitimine ara verenlere babamın, "Orada direnenler adam değil mi? Git gerekirse orada öl ama faşistleri okulundan kov." diyerek kızdığına birçok kere tanık olmuşumdur.

Orhan bir yıl kadar sonra bir kez geldi, eve değil de teyzeme gelmiş, bize gelmeye çekinmiş sanırım. Oturduk konuştuk, "Saat 2-3 gibi gideceğim ama bana bir atkı lazım." dedi. Hemen fırladım, Tatvan'da ip buldum, tanıdığımız biri makinede örüyordu. Sağ olsun hemen yetiştirdi. 2,5 metre upuzun, kırçılı, yün atkıya doladım onu. Uzun bir paltosu vardı. "Sağ ol!" dedi. Bu sefer sarılmak istemedi, "Haydi, hoşça kal bacım." deyip ayrıldı. O atkıyı yıllarca ceza-

evinde kullandı, belki yaralarının üzerine koydu, belki başını koydu. o atkı dağlara gitti, daha kim bilir nerelere...

Orhan bu hengâme içinde okulunu bitirmiş mezun olmuştu. Tayini Sivas'a çıkmış ancak profesyonel devrimcilik yapabilmek için tayin olduğu yere gitmemişti.

Artık Bu Evde Kalamam

Sevgi Keskin Akın

78 sonunda Ankara'dan ev aldık, annemde biraz iyileşme oldu, ayaklanmıştı, “Ben artık bu evde kalamam. Ben Sevgi’yi ve çocukları alıp gidiyorum,” dedi. Van-Diyarbakır bölgesinde olmaya tahammülü yoktu. Böylece Ankara’ya gittik. Babam Tatvan’da ablalarım la kaldı. O ara üniversite sınavına girmiştim ve Diyarbakır Eğitim Enstitüsü İngilizce bölümünü kazandım. Gitmek istediğimi söyleyince, babam “Abine belgelerini gönder ön kayıt yaptırısın.” dedi. Belgeleri gönderdim ama abimden yanıt gelmiyor. Babam zaten umursamıyor. Çok sonraları abime “Neden kaydımı yaptırmadın?” diye sorduğumda, “Ben orada siyaseten çok mimlendim, gelersen seni bana karşı kullanırlar diye korktum.” demişti.

Ankara’da annemde ciddi bir iyileşme oldu, ben dershaneye başladım, çocuklar okula gidiyor. Her şey yoluna giriyor gibi ama abim yok tabii, 80’in Şubat’ı Mart’ı... Bir gün Dikmen’deki evimizin olduğu mahalledeki yokuşta oturuyoruz, bir baktım abim geliyor. O aralarda da nasıl olduysa abim Eğitim Enstitüsü’nü bitirmiş ve tayini Sivas’a çıkmıştı ama gitmiyordu. Neyse sarıldık, konuştuk. “Bugün geldim, takip ediliyor olabilirim, ev de gözetleniyor olabilir. Sen eve önden git.” dedi, ben önden gittim. Neyse bir şey yok, işaret ettim baktım bütün gazeteleri almış geldi. Bir hafta ya da 10 gün hiç evden çıkmadı. Gazete alıp geliyordu o kadar. Bütün gün onları okuyor. Tabii hepimiz çok mutluyuz, yemek yapıyoruz, sevdiği yemekleri yapıyoruz. Tabii ki et de yaptık ama et yemedi, “Senin için yaptım

seversin neden yemiyorsun?” dediğimde, “O kadar çok insan et yiyemezken ben de bir senedir hiç et yemiyorum, yiyemem.” dedi. Balıkçı bir kazak, kot pantolon ve bir paltosu var. Çok kirliydi her şeyi, sorunca da, “Artık böyle...” dedi. Buna rağmen, giderken “Bir takım elbise almam lazım.” dedi. Kızılay’dan aldı geldi.

Orhan’ın Yolu Ankara’ya Düşüyor

Neşe Keskin

Orhan’ın tutumlu davranışı ve hareketin parasına dokunmak istemeyişi nedeniyle giysileri çoğu zaman mevsime uygun olmayan incelikte veya kalınlıkta oluyordu. Giysilerin mevsimlere uygun olmayışı aileyi üzse de yapacak bir şeyleri yoktu. Orhan tercihini yapmış ve bu tercihten dolayı yaşamı ve tarzının eleştirilmesini de kabullenmiyordu.

Abim örgütsel bir işi için Ankara’ya gelmişti. Gece kalmak ve aileyle hasret gidermek için eve gelmişti. Bir gece önceden duvarlara yazılan yazıları silmek için polis mahallemizde güvenlik önlemi almıştı. Bundan haberi olmayan ağabeyim mahalleye girdiğinde de polisleri görünce tedirgin olmuştu. Tedirginliği tüm gece sürmüştü. Ara ara perdenin köşesini kaldırıp karanlıktaki sokağı izlemişti...

Ablam ve ağabeyimin babamla ilişkileri netti ve karşılıklı kabul üzerine kurulmuştu. Babamız çevremizdeki babalardan daha demokrattı. Ancak abimin siyasette bu kadar çok sivrilmesine gönlü razı gelmiyordu. Orhan abim yolunu çizdikten sonra babam için yapacak tek bir şey kalmıştı, onun kararına saygı duymak. Babam da onu yaptı, duygularını çok dışa vurmadı. Annem ise erkek çocuğuna daha çok bağlıydı. Bu sevgisi ve bağlılığını her daim hissederdik. Abimin ilk çocuk olması annemin beklenti çitasını çok yukarı çıkarmıştı. Ancak, çocukluk yılları hariç, abim annemin hiçbir beklentisine cevap olamamıştı. Çünkü çok genç yaşta hayatını inançlarına adanmıştı.

Ona Sadece Gitme Diyebilmişim

İpek Keskin Gür

Annem belki oğlu gelir diye evi Ankara'ya taşımıştı. Ancak Orhan Ankara'daki eve bir kere geldi. Orhan'ın Ankara'ya geldiğini işittiğimde Hamzalı köyünde öğretmenlik yapıyordum. Haber alır almaz izin almış annemin evine gitmişim.

Orhan sobanın yanında ayakta durmuş bir ileri bir geri sallanarak, annemin ona gitmemesi için döktüğü dilleri dinliyordu. Annem bir yandan ağlıyor, öte yandan dili vardığında oğluna vaatlerde bulunuyordu. “Oğlum gitme artık. Bak buraya da geldik. Sana burada bir iş bulalım. Öğretmenliğe de gitmedin. İstersen hiç çalışma! Yeter ki, yanımızda kal.” Orhan annemi kırmamak için en sevecen ses tonuyla “Annecim senin gibi çok analarım var ve onlara sözümü verdim, güzel yarınlar için. Senin bir oğlun daha var, bana birşey olursa onu iki kişilik seversin.” demişti. Kardeşim kararlıydı, gidecekti. Son bir hamleyle gözlerimde sicim gibi akan yaşlarla ona sadece gitme diyebilmişim. Orhan kararlı bir ses tonuyla “Gitmem gerekiyor!” diyerek son sözünü söylemişti. Ne kadar idealist devrimci olursanız olun asla kardeşinizi kaybetmeye gönüllü olamıyorsunuz. Tüm aile, Orhan'ın içinde bulunduğu konum ve ülkenin içinde olduğu kaos ortamını düşünerek onun hayatına dair endişe içindeydi.

Diyarbakır'da Devrimci Gençlik Örgütlenmesinin Oluşumu

Ferda Koç

Köy Enstitüsü öğretmeni Necaattin Hoca ile ev kadını-mahalle terzisi Sa-yime Hanım'ın 3. çocuğu olarak 1960'da Amasya'da doğdu. 1976'da Diyarbakır Tıp Fakültesi'ne başladı. 1979'da Van'da tutuklandı ve gerçekleştirdiği eylemden 21 yıl ceza aldı. Diyarbakır Devrimci Yol davasından ise beraat etti. 8,5 yıl cezaevinde yattı. Cezaevinden çıktıktan sonra Devrimci Gençlik, İşçilerin Sesi, Yön, Devrim dergilerinin yayın kurullarında yeraldı. 1992-96'da DİSK'e bağlı Dev-Sağlık-İş ve 1998-2001'de Basın-İş sendikalarında görev aldı. 2013'de Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi i bitirdi ve Lice'de doktor olarak çalışmaya başladı. Halen Halkevleri Genel Yönetim Kurulu üyesidir, Sendika.org'da ve Halkın Sesi dergisinde yazmaktadır. Evli ve iki kızı var.

Ferda, lisedeyken politikleşmişti ve o zamanlar Cephecilerin ağırlıklı yer aldığı İDOD (İstanbul Demokratik Orta Öğrenim Derneği) içinde faaliyet gösteriyordu. 1976 yazında girdiği üniversite sınavlarında Diyarbakır Tıp Fakültesini kazanmış-tı. Diyarbakır'da temas edebileceği kim var diye araştırmaya başladı. Daha önce silah yakalattıkları için tutuklanmış ve cezaevinden yeni çıkmış olan Galatasaray Basın Yayın Yüksek Okulu'ndan Diyarbakırlı Aydın'ı Niğde yurdunda buldu. Aydın'a Diyarbakır'a gideceğini, Diyarbakır'da Devrimci Gençlikçi kimse olup olmadığını sordu. Aydın ona Zülküf Laçın'ın ev adresini verdi ve "Cephecilerin" genellikle Ziya Gökalp Lisesi' in karşısındaki Rıza'nın Çayhanesi'nde oturup kalktıklarını söyledi.

Kayıt yaptırmak için 1976 Eylül'ünün başlarında Diyarbakır'da olmam gerekiyordu. Daha 16 yaşımı bitirmemiştim. Diyarbakır'a gittiğimde hemen Rıza'nın Çayhanesi'ni buldum. Çantamı çay ocağına bıraktım. Aydın'dan aldığım adrese gittim. Zülküf evde yoktu ama beni eve aldılar. Biraz sonra da Zülküf geldi. Aydın'ın kendisine haber gönderdiğini söyledi. Birlikte Rıza'nın çay ocağına gittik.

Öğleden sonra çay ocağına Zülküf'ün "Cepheci" olduklarını söylediği arkadaşlar gelmeye başladılar. Daha sonra bir kısmının Acilci, bir kısmının "Kasabalılar" (MLSP-B'nin bir alt kümesi) grubundan olduğu ortaya çıkan bir kaç kişi geldi önce. Sonra da Zülküf'ün daha yakın ilişkide olduğu iki arkadaş, Ergani'li Mustafa Akyıldız ile Abdullah Aydın geldiler, Yabancı Diller Yüksek Okulu'nda öğrenciydi-
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

ler. Zülküf, o yıl İstanbul'a gitmeyeceğini, Devrimci Gençlik dergisini izlediğini, İstanbul'daki Devrimci Gençlikçi arkadaşlarla ilişkisini derinleştirmeyi düşündüğünü ve Diyarbakır'da kalıp "Cephecilik" doğrultusunda siyasi çalışma yapmayı sürdüreceğini söylüyordu. Bu arada babasının Dağkapı'daki Dilan Sineması'nın köşesinde işlettiği Tekel bayiine yardım edecekti. Mustafa ile Abdullah da Zülküf'le ekip oluşturdukları izlenimi uyandırıyorlardı. Zülküf, Diyarbakır'daki politik ortamı kısaca anlattı.

Türkeş Olayları ve Doktor Şıvan Hadisesi

Bugünden baktığımda o dönemi belirleyen iki kritik olgunun o dönemde Kürt siyasal ortamını çok derinden etkilediğini düşünüyorum: Birincisi, 1975'deki Türkeş olayları, ikincisiyse Doktor Şıvan hadisesi.

Türkeş olayları¹, Kürdistan'ın önemli bir bölümünde faşistler meselesini çözmüştü. Biz oraya gittiğimizde bölgede faşistlerin olduğu merkez sayısı yok denecek kadar azdı. Urfa şehir merkezinde bir grup vardı, Midyat'ta vardı, Mardin'in dış mahallelerinde vardı. Ama Diyarbakır'da yoktu. Buna karşılık Van ve Ağrı şehir merkezlerinde faşistler etkindi. Bu nedenle, o dönemde Türkiye Kürdistanı'ndaki politik eksen, faşist saldırılara karşı mücadele ekseninde gelişen batıdan tamamen farklılaşmıştı.

İkincisi ve esas önemlisi, Kürt milliyetçiliği hareketi Doktor Şıvan hadisesi sonrasında bölgenin siyasi iklimini belirler hale gelmişti. Biz Doktor Şıvan hadisesinin sonuçlarıyla yüz yüze geldik ama bunu hiç anlamadık. Bu sonuçları bizim o günlerdeki siyasi toyluğumuzla anlamamız zaten mümkün değildi. Ancak hareketin yaşça en olgun önder kadroları belki bunları anlayabilir ve bunu dikkate alan politikalar geliştirebilirlerdi ama biz değil.

1. 24 Haziran 1975'te MHP lideri Alparslan Türkeş "Küçük Moskova'ya gidiyorum" diye demeç vererek yola çıktığı Diyarbakır gezisinde kentte büyük tepki görür. Alparslan Türkeş, kente girmekte güçlük çeker ve kentte olaylar çıkar. Olaylar sırasında polis kontrolü sağlayamaz ve jandarma olaylara müdahale eder. Atatürk Meydanı'na saat 20.00.sularında gelir. Kürsü tahrip edildiği için elindeki megafonla konuşma yapmaya çalışır. Ama çevredeki yoğun çatışma nedeniyle ne söylediği anlaşılabilir ve konuşmasını bitirmek zorunda kalır. Çıkan olaylarda 1 er, 1 sivil ölür, 8'i ağır 34 kişi de yaralanır. Alparslan Türkeş 20 yıl Diyarbakır'a adını yazamaz.

Doktor Şivan ("İki Saitler") Hadisesi

Ferda Koç

Türkiye sosyalist hareketi, bugünkü gibi, o günlerde de Kürt siyasi sürecini "içerisinden" anlama eğiliminde değildi. Oysa Kürt siyasi süreci ile doğru ilişkilenebilmek için bu hareketi "içerisinden" anlamak çok önemliydi. Dr. Şivan olayının da gösterdiği gibi Kürt siyasi süreci Kürdistan coğrafyası ve Kürt toplumu içerisinde gelişen "ayrı" bir nesnellığe sahipti.

Dr. Şivan (Said Kırmızıtoprak), Kuzey Kürdistan Kürtlerinin geleneksel Kürt milliyetçiliğinden ve reformizmden kopuş sürecinin öncüsüdür. Gerilla girişiminde uğradığı başarısızlık ve Kasım 1971'deki trajik ölümü, Türkiye Kürdistanı'nda bir halk kurtuluş hareketinin ancak geleneksel milliyetçilikten tam bir kopuşla başlatılabileceğini göstermiştir.

Dr. Şivan olayı, kuruluşuna öncülük ettiği T-KDP'de politik ve örgütsel bir yenilgi tablosu yarattı. T-KDP'nin mirası üzerine inşa edilen Kürdistan Öncü İşçi Partisi, Halk Savaşı anlayışından uzaklaşarak SBKP doğrultusunda reformcu bir çizgiye ve geleneksel Kürt milliyetçiliğine savruldu. Ancak, Dr. Şivan'ın çıkışı geleneksel Kürt milliyetçiliğinin de sonunu getirdi. Marksizm-Leninizm, Kürt ulusal hareketinde güçlü bir hegemonya sağladı. Dr. Şivan'ın Yön dergisindeki yazılarının dışında, Kürtçe üzerine dil bilim çalışmaları, 1970'de yazdığı "Kürt Millet Hareketleri ve Irak'ta Kürdistan İhtilali" adlı bir kitabı ve Kuzey Kürdistan'da geliştirilecek gerilla savaşı için kaleme aldığı broşürleri bulunmaktadır.

Yönelimi bakımından Mahir Çayan'ın THKP-C "çıkışının" Türkiye Sosyalist Hareketi karşısındaki tarihsel anlamı ile Dr. Şivan'ın "çıkışının" geleneksel Kürt milliyetçiliği ve reformizmi karşısındaki tarihsel anlamı birbirleriyle çok yakındır. Dr. Şivan'ın çıkışının tarihsel değerinin anlaşılabilmesi, THKP-C'nin tersine örgütsel sürekliliğini koruyan T-KDP'nin bu deneyimin sonrasında geleneksel Kürt milliyetçiliği çizgisine kendine özgü bir tarzda geri dönmesiyle yakından ilişkilidir.

Kürt Solu

Bölgede sol atmosferin belirleyici unsurunu Kürt Sorunu oluşturuyordu. Kürt sorunu etrafında değişik grupları içeren bir “Kürt Solu” oluşmuştu. Dr. Şivan hadisesinin bir yansıması olarak, KDP tarafında “sınır dışı” edilen geriye kalan unsurlardan bir kısmı Türkiye Kürdistanı’nda toparlanmaya başlamışlardı ve “Şıvancılar” olarak anılıyorlardı. TİP’ten kopan Kemal Burkey’in önderliğindeki Özgürlük Yolu ise SBKP yanlısı idi ama TSİP’le daha yakın ilişki içindeydi. Ruşen Aslan’ın sahibi Mehmet Uzun’un yazı işleri müdürü olduğu, Türkiye’nin ilk Kürtçe-Türkçe siyasi dergisi Rızgari etrafında oluşan grup SBKP’yi “revizyonist” olarak değerlendiriyor ve daha ortodoks bir Marksist-Leninist izlenim uyandırıyor. ÇKP yanlısı bir grubun Şıvancılar’dan koptuğu ve ayrı bir grup oluşturdukları söyleniyordu. (Daha sonra bu grup Kawa adlı bir dergi çıkardı ve “Kawacılar” olarak adlandırıldılar.) T-KDP ilişkileri çevresindeki üniversite öğrencisi genç kadrolar ise geleneksel ilişki ağının dışına çıkma eğilimindeydiler. Zaten daha sonra da Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK) adı altında örgütlenmeye gittiler.

Tıp Fakültesinin dışında Fen Fakültesi, Eğitim Enstitüsü, Yabancı Diller Yüksek Okulu ve Meslek Yüksek Okulu vardı. Eğitim Enstitüsü’nden öğrencilerin ön planda olduğu Diyarbakır Yüksek Öğrenim Kültür Derneği yüksek öğrenim gençliğinin tamamını içine alıyordu ve “Şıvancılar”ın yönetimindeydi.

“Eğlence Çıktı” Demiş Olsalar Gerek

Ferdânın Okula kaydını yaptırmaması iki gününü alır. Kayıt işlemlerini bitirince hemen kapının yanındaki Diyarbakır Üniversitesi Öğrenci Derneği’nin masasına gider. Öğrenci olduğuna göre Öğrenci Derneği’ne de üye olabilirdi artık. Masada oturanlara derneğe üye olmak istediğini söyler. Masadakiler şöyle bir bakıp, müstehzi bir ifadeyle “Gel otur bakalım, biraz konuşalım önce.” derler. Onu çok küçük bulmuş ve içlerinden “eğlence çıktı” demiş olsalar gerek. Kim olduğunu, derneğe niçin üye olmak istediğini sorarlar. İDOD’lu ve sosyalist olduğunu, THKP-C’nin düşüncelerini savunduğunu söyler. Masadakiler birden ciddileşirler. Meğerse dernek TİP, TSİP, TKP, DDKD, Özgürlük Yolu gibi SBKP yanlısı gruplardan öğrenciler tarafından yönetilmekteymiş.

İstanbul'a geri döndüm. Yine Niğde Yurdu'na gittim. Bir gün önce Sakarya Yurdu'ndan ateş açılmış, çatışma çıkmıştı. Yeniden çatışma çıkacağı beklentisiyle İYÖD'lü, İDOD'lu arkadaşlar kantinde bekliyorlardı. (12 Eylül sonrasında katledilen) Doğan Özzümrüt de oradaydı. "Ben de Diyarbakır'a geliyorum" dedi. Dış Hekimliği Fakültesi açılıyormuş ve ön kayıtlı öğrenci alacaktı.

Okul Ekim ayında açıldı. Yanımda bir miktar Devrimci Gençlik dergisi ile geldim. Mustafa Akyıldız'ın evine yerleştim. Zülküf'le Tıp Fakültesinde yapacağım çalışma hakkında biraz konuştuk. Zülküf, Eğitim Enstitüsünde de bir grup arkadaşın olduğunu, onların da bir süre sonra Diyarbakır'da olacaklarını söyledi. Dersler başladıktan birkaç gün sonra okul bahçesinde esmer uzun boylu birisi yanıma gelip, "Sen Dev-Gençliyimisin diyorlar." dedi. Tanıştık, Gürbüz Çapan'dı. Ankara'da Endüstriyel Sanatlar Yüksek Öğretmen Okulu'ndayken sınavlara girip Diyarbakır Tıp Fakültesi'ne girmişti. 1973'te Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi'ne girmiş, okulu- nu faşistler işgal etmiş, bıçaklanmış, Endüstriyel Sanatlara geçmiş, AYÖD'ün çalışmalarına katılmış, silah yakalatıp cezaevine girmiş bir Devrimci Gençlik militanıydı. Benden 5 yaş kadar büyüktü. Otelde kalıyordu. Yabancı Diller henüz açılmadığı için Mustafaların evinde boş yer vardı, orada kalabileceğini söyledim.

Gürbüz'le beraber eve gittik. Zülküf ve Mustafa da vardı. Tıp Fakültesinde neler yapacağımız üzerine konuştuk. Gürbüz daha önce üniversite mücadelesi içerisinde yer almış olduğu için daha pratikti. Önce sınıfı bir tanıyalım, sonra da birinci sınıftaki öğrencilerin somut sorunlarını konuşmak için bir sınıf toplantısı düzenleyelim dedik. Zaten sorundan bol bir şey yoktu. Yurtlar açılmamıştı, ders kitapları verilmemişti, öğrenciler ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Tıp Fakültesi öğrencilerinin büyük bir bölümü batı illerinden gelmişti. "Yakın bölgelerden" gelenler, Malatya, Adana ve Antep'liyidiler ve çoğu da sol sempatzanı idi. Çok az Kürt vardı ve çoğunluğu da üniversite sınavında yerlerine başkalarını sokarak girmiş, zengin aile çocuklarıydı. Sınıf arkadaşlarımız arasında "sorunlarımızı tartışmak

için bir toplantı yapmamız lazım” diyerek dolaştık. Bu sırada Ege Ziraat’ten bizimle aynı sınıfa kayıt yaptıran Cevat Zeybek ve Artvin Yusufeli’den Saadet Türk’le tanıştık. İkisi de Devrimci Gençlik taraftarıydılar. Sınıf toplantısı oldukça başarılı geçti. Barınma ve öğrenim materyali sorunlarını Dekanlık’la görüşmek için bir komite kurduk. Komiteye ben, THKO sempatzanı Nurettin, Adanalı Ersen girdik. Dernek yönetimi, birinci sınıfların kendi aralarında toplandığını öğrenince, “Herkesin kendi kafasından okul yönetimiyle görüşemeyeceğini, dernek yönetimi ve öğrenci temsilciliğine başvurulması gerektiğini, birinci sınıflar için bir dernek temsilcisi atayacaklarını” söyleyerek çalışmamıza müdahale etmeye kalkıştı. Biz de birinci sınıfların kendi sorunlarını, kendi temsilcilerini seçerek, kendilerinin çözmesi gerektiğini ileri süren bir propaganda yürüttük. Bir yandan sınıftaki bütün solcu öğrencileri derneğe üye yaptık, diğer yandan da “meşru temsilciler” olarak birinci sınıf öğrencilerinin sorunlarını çözmek için Dekanlık düzeyindeki girişimleri yürüttük. Birinci sınıf öğrencilerinin önemli bir bölümü bizim etrafımızda toplanmaya başladı. Bir iki ay içinde 110 kişilik sınıfta kendisini Devrimci Gençlik sempatzanı olarak hisseden öğrenci sayısı 20’yi buldu.

Bu Arkadaşlarla Konuşmamız Lazım

Aynı sıralarda Doğan Özzümrüt de ön kayıt yaptırmak için Diyarbakır’a geldi. Doğan, Vefa Lisesindeki İDOD militanlarındandı. Çok yoksul bir ailenin çocuğuydu. Bir gözünü kaybetmişti. Gözünü budaktan sakınmayan, kendisini devrimci mücadelede adanmış, çok heyecanlı bir arkadaşımızdı. Bütün arkadaşları MLSPB çalışmasına katılmıştı ama Doğan o sıralarda bu ayrılığı doğru bulmuyor, öncü savaşçı örgütlenmenin Devrimci Gençlik hareketinin dinamizmini temel alarak geliştirilmesi gerektiğini düşünüyordu, bu nedenle “Ben Devrimci Gençlikçiyim.” diyordu. Ama bu tercihiyle içinde bulunduğu arkadaş ortamı arasında sıkışıyor. Diyarbakır’a gelişi biraz da bu sorununu çözmek için bulunduğu bir pratik yoldu. Geldi ve Mustafa’ların evine onu da aldık.

Dış Hekimliği Fakültesinin ön kayıtları sırasında DYÖKD’deki

Şıvancıların şehir dışından gelen öğrencilerin ön kayıt yapmasını önlemeye çalıştıklarını öğrendik. Gürbüz, Doğan ve ben ön kayıt boyunca Rektörlüğün önüne giderek şehir dışından gelen ve “solcu” olduğunu söyleyen öğrencilerin ön kayıt yaptırmalarını sağladık. Böylece Dış Hekimliği Fakültesi daha açılmadan 5-6 kişilik bir Devrimci Gençlik grubu oluşturduk. Doğan ile birlikte Kadir Öğüt, Hami Türkyar, Makbule Gültürk, Uşaklı Haluk Dış Hekimliği Fakültesindeki çekirdek grubumuzu oluşturdu.

Tıp ve Dış Hekimliği Fakültelerinde bunlar olurken, Eğitim Enstitüsü ve Yabancı Diller de açıldı. Zülküf, beni ve Gürbüz’ü Eğitim Enstitüsü’nden Osmaniye’li Ali Şen ve Malatyalı Ahmet Çelik’le tanıştırdı. Ali Şen, politik teoriye ilgili ve pratik olarak da girişken bir arkadaştı. Ahmet’le birlikte kaldıkları Bağlar Kör Hat’taki evlerinde silahları da vardı. Gürbüz’le birlikte o eve de gidip gelmeye başladık. Evde kendilerini Devrimci Gençlikçi olarak tanıtan iki kişi daha kalıyordu ama biraz gizemli bir halleri vardı. Onları daha çok Rıza’nın çayhanesinde, daha sonra MLSPB’nin “Kasabalılar” grubunun liderlerinden olan Necati Baysal ve “Kaptan” lakaplı Eğitim Enstitüsü’nden Cepheci öğrencilerle birlikte görüyorduk. Kör Hat’taki eve gidişlerimizin birinde evde “Türkiye Devriminin Acil Sorunları” broşürünün olduğunu görünce Gürbüz, “Bu arkadaşlar Devrimci Gençlikçi değil; bunlarla konuşmamız lazım.” dedi. Konuştuk. Gerçekten de arkadaşlar Acilcilerle ve İzmir’deki “Eylem Birliği” grubuyla ilişkiliydiler ve Devrimci Gençlik çizgisini benimsemiyorlardı. “Devrimci Gençlik” ismini kendilerini gizlemek için kullanıyorlardı. Onlara, Diyarbakır’da Devrimci Gençlik çalışması yürüteceğimizi, bu nedenle kendilerini Devrimci Gençlikçi olarak tanıtmalarının doğru olmayacağını anlattık ve bu ismi bir daha kullanmamaları konusunda anlaştık.

Öncü Küme Oluşuyor

O günlerde ben, Gürbüz, Zülküf, Doğan ve Ali Şen Diyarbakır’da Devrimci Gençlik çalışması yürüten bir “öncü küme” durumuna gelmiştik. Kendi iç hukuku olan bir “komite” durumunda değildik. Ancak, şehirde yürütülecek Devrimci Gençlik çalışması

bizler arasındaki ilişkilerle derlenip toparlanıyordu.

Aralık ayında Tıp Fakültesi gerici gruplar tarafından basıldı. 40-50 kişilik bir grup Dağkapı'dan Fiskaya'ya doğru ateş açarak saldırdı. Okulun tüm solcu öğrencileri olarak saldırgan grubu durdurmak için yollarını kestik. Osman isimli Kawacı bir arkadaşımız boynundan vuruldu. Bizim bulunduğumuz taraftan silah taşıyan birkaç arkadaşımız karşılık verdiler, biraz da arbede oldu. Gericiler çekildiler. Ama okul da tatil edildi. Gürbüz Ankara'ya, ben İstanbul'a gittim. O Ankara'daki arkadaşlardan, ben de İstanbul'dakilerden silah sağlayacaktık. İstanbul'da Dursun Karataş'la görüştüm, beni Elazığ'a yönlendirdi. Gavur Ali ve Haydar Başbağ'ı bulmamı söyledi. Elazığ'da Haydar Başbağ'ı buldum. Gavur Ali kaçaktı. Haydar faşistlerle yoğun bir çatışma halinde olduklarını, Adliye önünde bir faşistin devrimciler tarafından öldürülmesi nedeniyle çatışmanın şiddetlendiğini, ellerindeki silahlarının yeterli olmadığını, bize ancak birkaç dinamit lokumu ve fûnye verebileceğini söyledi. 4-5 çubuk dinamit ve 10 kadar fûnye alıp Diyarbakır'a getirdim. Gürbüz eli boş dönmüştü. Dinamitleri yarım lokumlar halinde hazırlayıp, okulda gerilim oldukça yanımıza aldık. Ama "kendi yağımızla kavrulmamız gerektiğini" de anlamış olduk.

Kış gelince ben, Gürbüz, Kadir, Hami ve Haluk, hep birlikte yurda geçtik. Yurtta Eğitim Enstitüsü'nden yeni arkadaşlar tanıdık. Tıp Fakültesinde, 1. sınıflarda oluşturduğumuz gruba 2. sınıflardan da arkadaşlar (Yavuz İren ve Mehmet Akbülül) katılmaya başlamıştı. 30 Mart'ta Tıp Fakültesi'nin kantininde Kızıldere Katliamı konulu bir forum düzenledik. Öğrenci derneği bu kez yalnızca forum afişlerine dernek logosunu koyup, forumun örgütlenmesini bize bırakmakla yetindi.

1977 yılının başında değişik fakültelerdeki arkadaşlarımıza 50 kadar Devrimci Gençlik dergisi dağıtıyorduk. 1977 yılının ilk aylarında da Devrimci Yol Bildirgesi çıktı. Bildirgenin İstanbul'da tartışma yarattığını duyduk. Nisan sonunda İstanbul'a gittim. İbrahim Çener'in başını çektiği Erdoğan Aydın'ın da içinde bulunduğu bir grup Bildirge'nin THKP-C'nin görüşlerini inkar ettiğini ileri sürerek ayrıl-

mışlardı. (Daha sonra bu grup Çayan Sempatizanları adını aldı.) 1 Mayıs 1977'de Taksim'deydim, katliam sonrasında Diyarbakır'a döndüğümde İstanbul'daki tartışmaları Gürbüz ve Zülküf'le değerlendirdik. Siyasi çalışmamızı Devrimci Yol doğrultusunda sürdürmeyi kararlaştırdık. Bu arada Devrimci Yol dergisi de çıkmaya başlamıştı.

Artık şehirdeki bütün yüksek öğrenim okullarında çalışma gruplarımız oluşmuştu. "Diyarbakır çapında bir siyasi çalışmayı" planlayabilir hale gelmiştik. Çalışmamızı Diyarbakır koşullarında nasıl yürüteceğimiz konusunda bir netliğimiz yoktu. Devrimci Gençlik ve Devrimci Yol'da "Kürt ulusal sorunu" tesbit ediliyor "Kürdistan"dan bahsediliyordu ama tartışmalarımızda Lenin'in Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı kitabından yola çıkarak, sorunun Türkiye Devrimi "genel sorunu"na bağlı bir sorun olduğunu düşünme eğilimindeydik. Oysa, Diyarbakır'daki tüm "Kürt solu" grupları, Kürdistan'daki temel siyasi sorunu "ulusal sorun" olarak saptıyor ve siyasi mücadele ve örgütlenmenin ulusal sorun temelinde yürütülmesi gerektiğini savunuyorlardı. Kürdistan'da yürütülecek siyasi mücadelenin "özgünlüğü" bizim için de açıktı. "Faşizme karşı mücadele" ve "ulusal sorunun teşhiri" her durumda somut çizgimizi oluşturacaktı. Hangisini temel alırsak alalım, polis kontrolünde olmayan evler tutmamız, silah ve patlayıcılar edinmemiz gerekecekti. Duvarlara yazı yazma gibi basit propaganda faaliyetleri için bile silahlı koruma gerekiyordu. Hepsi için de paraya ihtiyacımız vardı.

Devrimcilerin para sağlamak için kullanacakları en bilinen yöntem 'o sıralarda "kamulaştırma" olarak adlandırılan banka soygunuydu. Ancak bunu yapabilmemiz için de gizlenebileceğimiz evlere ve silaha ihtiyacımız vardı. Haziran ayında üniversite sınavları yapıldı ve o süreçte hem paramız, hem de silahımız oldu. Gürbüz'le Cevat 5. Ali Emiri caddesinde tek odalı bir ev tuttular. İkinci bir ev oluşturana kadar ben de onlarla kalacaktım.

Eğitim Enstitüsünün öğrenim takvimi MC hükümetlerinin operasyonları nedeniyle altüst olmuştu. Haziran ayında Eğitim Enstitüsünde olağan dışı bir final sınavı ve kayıt süreci başlamıştı. O süreçte tanıştığı ancak okulu bitirmek üzere olan Hüseyin Yıldız, Ferda'ya Eğitim Enstitüsü'ne yeni Devrimci Gençlik taraftarlarının başladığı

ğından bahsederek. "Tatvan'dan Orhan isimli bir arkadaş var ancak Tatvan'da bir gençlik grubu oluşturduğu için bu yıl Diyarbakır'a çok gidip gelmeyecekmiş." demişti. Daha sonra Gürbüz de Ferda'ya Orhan'dan haberdar olduğunu söylemişti.

Gençlik Grubu'ndan Siyasi Örgüt Birimine Dönüşüm

1977 Haziran sonunda herkes "memleketine" gitti. Eylül başında üniversite kayıtları başlarken Diyarbakır'a döndük. Tıp ve Diş Hekimliği Fakültelerine kayıt yaptırmak için gelen sol eğilimli öğrencilerle tanışmak üniversitedeki birinci hedefimizdi. Bu kayıt döneminde, bizim 76-77 öğrenim yılı boyunca Ankara, İstanbul ve çevre illerle kurduğumuz ilişkilerin, bizi Diyarbakır'a dışarıdan gelen Devrimci Gençlik taraftarı öğrenciler için bir adres haline getirdiğini gördük. "Örgütlü" olarak gelen arkadaşlarımız vardı. İstanbul'dan Devrimci Gençlik'in lise örgütlenmesinden Necip, Ankara'dan da Ayşe Hülya Nergis (Özzürüt) geldiler. Hasan Erdoğan Ankara Fen Fakültesi'nden ve Gürcan Bahadır Erzurum Tıp'tan nakille geldiler. Gazi Eğitim'deki bir çatışma nedeniyle aranan Mehmet isimli Dr. Hikmet Kıvılcımlı çevresinden bir arkadaşımız, Kars'tan Metin Terzi, Artvin'den Reşat Keskin, Trabzon'dan Yusuf, Antalya'dan Salih ile birlikte Fen Fakültesi'nde de Hasan Erdoğan'ın önderliğinde 5-6 kişilik bir çekirdek grubumuz oluştu.

Kayıt için geldiklerinde Devrimci Gençlik sempatisanı olduklarını öğrendiğimiz kadın arkadaşlarımız (1988'de bir trafik kazasında yitirdiğimiz) Nuray Ögünç, Günay, Ganifer ve Gülçin ile birlikte kız yurdunda 10'u aşkın arkadaşımız olmuştu. Saadet ve Makbule'ye Hülya ve Nuray'ın da eklenmesiyle Diyarbakır'daki militan çekirdeğimizde dört kişilik bir kadın grubumuz oluşmuştu. Bu arkadaşlarımız silah taşıyabiliyor, gizli çalışmalarda yer alıyorlardı.

Tıp ve Diş Hekimliği Fakültelerindeki kayıtlar boyunca da yeni gelen öğrenciler üzerinde etkili bir çalışma yürüttük. Bizim sınıfımıza kadar okulda TİP, TSİP, TKP egemendi. Bizim sınıftan sonra gelen devrelerde biz egemen hale geldik. Yeni gelen öğrencilerden solcu olanların çoğunluğu kısa sürede Devrimci Gençlik sempatisanı haline geliyordu. Yeni gelen öğrencilerden TİP-TSİP-TKP'ye yönelenler

parmakla sayılacak kadar azdı. 110 öğrencinin bulunduğu 1. sınıfta 10 kişilik güçlü bir grup oluşturduk, onların etrafında da bir o kadar sempaticiler toplandı. Dış Hekimliği Fakültesine gelen Antakyalı Nebil ve Adanalı Aslan'ın etrafında da bir grup oluştu. (O yıl Dış Hekimliği Fakültesine giren Şıvancı öğrenciler de vardı. Bunlardan ikisi Vedat ve "Sarı" Tacettin bir yıl sonra bizimle DDKD arasında çıkan ilk büyük çatışmanın müsebbibi oldular.)

Tıp Fakültesinin 1. ve 2. sınıflarında elde ettiğimiz geniş çevreyi derleyip toparlamak için 3. sınıfların kullandığı 50 kişilik küçük anfiyi "seminer salonuna" dönüştürdük. Her öğle arasında toplanıyor, politik teorinin temel konuları, devlet, kapitalizm, emperyalizm, faşizm, ulusal sorun, sosyalizmin sorunları hakkında, benim ve Gürbüz'ün sunduğu küçük seminerler düzenliyor, tartışmalar yapıyorduk. Tabii Devrimci Yol dergilerini de dağıtıyor, dergide çıkan yazılar hakkında da tartışmalarımız oluyordu.

Tıp, Dış Hekimliği ve Fen Fakülteleri'nin açılmasıyla birlikte, Diyarbakır'daki örgütlü ilişkilerimizi düzenlemeye giriştik. Ben Gürcan ve Kadir'le birlikte Tek Kapı'da bir ev tuttum. Fen Fakültesindeki arkadaşlar iki ev oluşturdular. Tıp Fakültesindeki arkadaşlarımızdan bazıları da kendi inisiyatifleriyle eve çıktılar. Militan ilişkilerimiz bu evler üzerinden kurulmaya başlandı. Silahlarımızı okul esasına göre ve sorumluluk taşıma özelliklerine göre "zimetleyerek" evlere dağıttık. Bir yıl öncesinden kalan Gürbüz, ben, Ali Şen ve Zülküf Laçin'den oluşan siyasi çekirdeğimiz ise yüksek öğrenimdeki bu çoğalma ve yayılmanızı karşılayacak profesyonellikte ve yeterlilikte değildi.

1977 Eylül ayında ilkokulların açılmak üzere olduğu bir dönemde Milli Eğitim İl Müdürlüğü'ne bomba atıldığını duydum. O akşam Zülküf, imalı bir ifadeyle, bombalamanın "gerici ve asimilasyoncu eğitim sistemini protesto etmek" amacıyla "devrimciler" tarafından atıldığını söyledi. "Neden bana haber verilmedi?" diye düşünmedim. "Silahlı eylem" sürecinin başlamış olması benim için daha önemli bir gelişmeydi. Birkaç arkadaşım eyleme geçmişler ve bu süreci bana da açmışlardı. Örgütlü çalışmaya silahlı bir boyut kazandırmak ve bu tip

eylemler için gereken özel örgütlenmenin “demokratik” bir biçimde kurulması gerekmezdi. Birkaç gün sonra Gürbüz, Zülküf’ ve Ali’yle birlikte sabotaj tarzı eylemleri hangi temalarla yürüteceğimiz hakkında konuştuk. ‘71 Direnişinde öldürülen devrimcileri anmak, muhbir ve işkencecileri teşhir etmek gibi temalar belirledik. Ayrıca silahla koruma altına alarak yazılamaya, afişlemeye çıkma kararını da verdik. Doğan, Cevat ve Mustafa Akyıldız da “askeri” ilişkilerimiz içinde yer alacaktı.

Bir süre sonra Eğitim Enstitüsü açıldı. Orhan’la da o zaman tanıştık. Gürbüz’le birlikte Ali Emiri’deki evde onunla biraraya geldik. İyi giyimli, tıraşlı, teatral bir ses tonuyla konuşan, belirgin jestleri olan bir arkadaştı. Tatvan’da bir Devrimci Gençlik grubunun olduğunu, grubun İşletme Mahallesi’ndeki genç militanlarla bir kaç öğretmenden oluştuğunu anlattı. Biz de ona Diyarbakır’da, üniversitelerdeki örgüt-lülüğümüzün hızlı bir biçimde geliştiğini ancak Eğitim Enstitüsü’ndeki ilişkilerimizin çok zayıf kaldığını, Eğitim Enstitüsü’nde örgütlü bir çalışmanın yürütülmesi gerektiğini anlattık. Orhan, Tatvan’daki çalışmanın Kürdistan’da bölgesel bir örgütlenmenin geliştirilmesi için önemli olduğunu düşündüğünü ve kendisine orada daha fazla ihtiyaç olduğunu, bahara kadar Diyarbakır’a kalıcı olarak dönemeyeceğini anlattı. Ara ara Eğitim Enstitüsü’ne gelecek ve elinden geleni yapacaktı. Konuşmamızın ardından Orhan Tatvan’a geri döndü.

‘77 Sonbaharında Tıp Fakültesi’de Yavuz’u, Diş Hekimliği Fakültesinde de Kadir’i Öğrenci Temsilciliği seçimlerinde aday gösterirler. Kadir Diş Hekimliği seçimini kolayca kazanır ama Tıp Fakültesinin 1. ve 2. sınıflarındaki güçleri Tıp Fakültesi seçimini kazanmaları için yeterli değildir. O süreçte yeni bir “grup”la tanışılır. Bunlar kendilerini UKO’cu (Ulusal Kurtuluş Ordusu) olarak adlandırırlar. Tıp Fakültesi’nde yalnızca üç kişilerdir: 3. sınıftaki Zeki Akıl ve Ferda’nın sınıfındaki Ahmet ve Ömer.

Gürbüz, UKO’nun “Apo” olarak anılan bir liderinin olduğunu, AD-YÖD yönetimindeyken Cephecilerden ayrıldığını ve Mahir’in düşüncelerini Kürdistan’da hayata geçirme iddiasında olduğunu anlattı. Ahmet ve Ömer’le zaten bir önceki yıldan, yakın sayılabilecek bir arkadaşlığımız vardı. Siverek çatışmalarının başlangıcında öldürülen Zeki Akıl ile arkadaşlığım da o sonbaharda ilerledi. “Türk ve Kürt Cephecileri” ola-

rak “oligarşi” karşısında samimi bir duygudaşlık içerisindeydik. O yıl Fen Fakültesi’ne Ankara Fen’den nakille gelen bir UKO’cu da vardı; Duran Kalkan. Hasan Erdoğan aracılığıyla onunla da görüşmeye başladık. (Daha sonra Duran’ın Ergani’de TKP’lilerce öldürülmesini engelleyenlerden biri de o sırada Devrimci Yol’un Ergani sorumlusu olan Ramazan Yıldız olmuştu.) UKO’cularla aramızda, kendilerini tehdit altında hissettiklerinde silahımızı verecek kadar sıcak bir ilişki oluştu.

Devrimci Sol Ayrışması

Ulaş Bardakçı’nın ölüm yıldönümü, 19 Şubat’ta MHP’ye ve “büyük tekellerin Diyarbakır’daki temsilciliklerine” dinamit atmaya karar verdik. Gecenin üçünde Dağkapı’daki MHP binasına dinamiti yerleştirdikten sonra sivil halktan insanların hala oralarda dolaştığını görünce gidip aldık. Sakin bir yerde olan bir büyük tekel temsilciliğine yerleştirdiğimiz dinamit patladı. Ancak birkaç gün sonra bu eylemler nedeniyle benim eşgalimde birinin arandığını öğrendik. Bunun üzerine üzerimizdeki ilginin dağıldığından emin oluncaya kadar Diyarbakır’dan uzaklaşmam gerektiğine karar verdik. Ben önce Elazığ’a sonra da İstanbul’a gittim. Elazığ’da Fevzi Çakmak mahallesinde Haydar Başbağ’la buluştum, ondan Devrimci Yol’un İstanbul örgütlenmesi ile Ankara’daki merkezi arasında bir sorunun yaşandığı bilgisini edindim. Haydar, Elazığ’dan İstanbul’a geçmemin daha uygun olanı söyleyince de Elazığ’daki arkadaşların yaşanmakta olan soruna ilişkin görüşlerini ifade ettikleri bir mektupla birlikte İstanbul’a geçtim. 16 Mart İstanbul Üniversitesi katliamından (1978) bir gün sonrasıydı. Balıkesir öğrenci yurdunda Dursun Karataş’la buluştum; mektubu verdim ve kendi durumumu anlattım. Tarlabasında, Bedri Yağan, Erdoğan Eliuygun, Kemal Askeri, Sinan Kukul ve Celalettin Can gibi İstanbul Dev-Genç militanlarının gelip gittiği bir eve yerleştim. İstanbul’da kaldığım iki hafta boyunca daha sonra Devrimci Sol grubunu oluşturacak arkadaşların tartışmalarına dahil oldum.

İstanbul’daki arkadaşların Devrimci Yol’a yönelttiği eleştirilerin bir bölümü daha önce İbrahim Çenet ayrılığı sırasında da dile getirilmiş ancak ayrılık konusu yapılmamıştı. Ancak örgütsel pratik süreç

içerisinde yaşananlar ve Devrimci Yol dergisinde yayınlanan “geçmiş değerlendirmelerindeki” kimi ifadeler, anti-faşist direniş komitele-ri anlayışı, SBKP eleştirileri “İstanbul grubunun” daha önce “süreç içinde giderilebileceğini” düşündükleri ideolojik-politik nüansların sistematik görüş ayrılıklarına dönüştüğü yargısına varmalarına neden olmuştu. İstanbul’daki örgütlenme atlanarak yürütülen bölgesel, sektörel ve mahalli çalışmalardan hareketle, İstanbul’daki militan mücadele kadrolarının dışlanmak istendiği, bunun da Devrimci Yol dergisini çıkaran Ankara grubunun THKP-C tezlerini reddetme niyetine bağlı olduğu ileri sürülüyordu. Kürt sorunu hakkında, bizim ilgimizi çekecek bir tartışmaları ise yoktu.

Diyarbakır’da yaşadığımız siyasi pratik açısından bu tartışmaların içeriğinin pratik bir anlamı yoktu. Benim için tartışmayı ciddileştiren asıl faktör, “İstanbul kökenli” olmam nedeniyle İstanbul grubundaki arkadaşlarla empati kurabilmemdi. İşin “ayrılık” noktasına getirilmiş olmasından hoşlanmamıştım ama İstanbul grubunun “ayrılması” halinde geriye kalacak yapılanmanın geleceği konusunda karamsar-dım. Ankara’daki arkadaşlar benim için yalnızca dergideki “parlak” tartışmaları hazırlayan arkadaşlardı, oysa İstanbul’dakiler içlerinde büyüdüğüm arkadaşlarımdı. Yapılan tartışmaların içeriğini böylesi bir ayrılık için yeterli bulmamıştım. Bir taraftan yana tavır almanın değil, ayrılığa karşı çıkmanın daha doğru olduğunu düşünüyordum.

Nisan başında Gürbüz İstanbul’a geldi ve Diyarbakır’da ortamın sakin olduğunu aktararak geri dönebileceğimi söyledi. Gürbüz’le İstanbul-Ankara tartışması hakkında öğrendiklerimizi birbirimize aktardık. İkimiz birlikte Çemberlitaş’ta Dursun, İrfan Yavru, Paşa Güven ve Hüseyin Solgun’la konuştuk. Gürbüz’e “düşünmeye ihtiyacım olduğunu” söyledim. Gürbüz Ankara’ya geçti. Ben bir kaç gün daha İstanbul’da kaldım. Önce, Dursun’un Elazığ’daki arkadaşlara yazdığı bir mektubu Haydar’a iletmek üzere Elazığ’a geçtim. Oradan da Diyarbakır’a döndüm.

Elazığ’dan Diyarbakır’a geçtiğimde Gürbüz, “Ankara-İstanbul tartışması” ile ilgili olarak Yaşathak Aslan’ın geldiğini, İstanbul’da Dur-

sun Karataş ve diğer arkadaşlardan dinlediğimiz ayrılık konuları hakkında bilgi verdiğini, bir süre sonra tekrar geleceğini anlattı. Gürbüz Ankara'da yaptığı görüşmelerden sonra kararını Ankara'daki arkadaşlardan yana vermişti. Ben hala ayrılık olmadan bir yol bulunabileceğini ve bir taraftan yana tavır almamızın ayrılığı derinleştireceğini düşünüyordum. Oysa her iki taraf da birbirine karşı örgütlenmesini neredeyse tamamlamış, “ayrılık” fiilen olup bitmişti.

Bu arada başka bir sorunları daha vardır. Ali ve Zülküf, kendi kafalarından askeri bir program oluşturup, bir oldu bitti yapmışlardır. Yönelinen hedef yanlış değildir ama keyfi bir karar alma yöntemi kullanıyorlardır. Ferda, Gürbüz ve diğer bazı arkadaşlarının da “askeri grup”ta yer almasına rağmen, lojistiği, istihbaratı ve hedef tespiti i kendi başlarına yapıp, grupta yeralan diğer arkadaşları sadece “göreve çağırılır” Gürbüz, bu tutumlarından dolayı Ali ve Zülküf’ün, bir başka “siyasi merkez” tarafından yönetiliyor olabilecekleri i düşünecek kadar rahatsız olmuştur, aralarında bunu tartışır. Zülküf hem İstanbul’daki tartışmaları merak ettiği için hem de bir önceki yıl kaydını yaptırdığı İ.Ü. Yabancı Diller Yüksek Okulu’na uğramak için İstanbul’a gider. Ali de bir süreliğine Diyarbakır’dan ayrılır.

Orhan “Sümerbank Grubu”nu Örgütleyiyor

Üniversitelerdeki örgütlenmemiz artık çok genişlemişti. Kitlesel genişlememizi yönetmek ve açık çalışmalarımızı bir merkezde toplamak için bir dernek kurmaya karar verdik. Yanlış hatırlamıyorsam ‘78 Nisan’ında Vilayet’in arka tarafındaki bahçe içindeki iki katlı binalardan biri olan AP Diyarbakır Milletvekili Mahmut Kepoğlu’nun binasının üst katını kiraladık. Binanın sıvası düşmüş duvarları, çürüyen doğramaları vardı. Toplantı salonu sağlamak için duvarı yıkıp iki odayı birleştirdik. Diyarbakır’ın bütün okullarından arkadaşlarımızla birlikte iki hafta boyunca inşaatta çalışır gibi çalışıp, dernek binasını neredeyse yeniden inşa ettik.

Diyarbakır Devrimci Gençlik Derneği’nin yönetimini değişik okullardan arkadaşlarımızla oluşturduk. “Kaçak” olduğum iki ay içinde Eğitim Enstitüsü ve Yabancı Diller Yüksek Okulundaki ilişkilerimiz de genişlemişti. Bu genişlemede Orhan’ın Eğitim Enstitüsüne

geliş gidişlerinin de hatırı sayılır bir katkısı olmuştu. Özellikle Sümerbank Lojmanlarında kalan işçi ve memur çocuklarından oluşan bir grubun bizim çalışmamıza eklenmesinde Orhan'ın etkili olduğunu daha sonra öğrendim. Yabancı Diller Yüksek Okulu'ndan Diyarbakırlı Cengiz Ağaoğlu'nu başkan seçtik. Tıp'tan Yavuz İren, Diş Hekimliği'nden Hami Türkyar, Fen Fakültesi'nden Reşat Keskin'in yönetim kurulunda yer aldığını hatırlıyorum. Buradaki çalışmaları esas olarak, daha sonra Devrimci Yol Diyarbakır İl Komitesi'ne dönüşen “çekirdek kadro” düzenliyordu.

Burada bir parantez açarak “Sümerbank Grubu”ndan bahsetmeliyim. Bir devlet işletmesi olan Sümerbank Diyarbakır İplik ve Halı Fabrikası, Diyarbakır'daki en büyük sanayii tesisiydi. İki tesiste 1000'e yakın işçi çalışıyordu. Diyarbakır İstasyonu'nun hemen altında, 80 dönümlük bir arazide kuruluydu. Alanın kuzey batı köşesinde fabrikanın işçi ve memurlarının lojmanları vardı. Sümerbank işçi ve memurlarının çocukları birbirleriyle yakın arkadaşlar. Çoğu Diyarbakırlıydı, olmayanlar da “asimile” olmuşlardı. Grubun doğal lideri Recai Karabuğday'dı. Osman Lokumcu ve ağabeyi, Recai'nin kardeşi Zekai, Kenan Gürsey, Ensari Kızıoğlu, Abidin Hayrullahoğlu ve Muzaffer Sümerbank Grubu'nun diğer üyeleri. Eğitim Enstitüsünde öğrenci olan Recai, Orhan'la tanıştıktan sonra Diyarbakır'daki Devrimci Gençlik ve Devrimci Yol çalışmasına katılmış ve bütün arkadaş grubunun çalışmaya katılmasını sağlamıştı. Grubun bütün üyeleri kısa sürede Devrimci Yol çalışmasının kararlı militanları haline geldiler.² Diyarbakır'da yerli halk içindeki çalışmamızın omurgası bu arkadaşlarımızla oluşturuldu.

Doğan, Nisan ortasında “eski arkadaşlarıyla” görüşmek için İstanbul'a gitmiş ve 1 Mayıs'tan sonra oradan “Devrimci Kurtuluşçu” olarak geri dönmüştü. Aynı evde kaldıkları “sempatizan” konumundaki iki arkadaşı “örgütlemiş”, Zülküf'e de kanca atmıştı. Doğan'ın, Gürbüz'ün Ali ve Zülküf'e yönelik eleştirilerini bire bin katarak ak-

2. Kenan 12 Eylül'den sonra Mar'inde yakalandı ve işkencede öldürüldü. Recai (ve muhtemelen Zekai de) Devrimci Yol gerillasına katıldı, uzun yıllar mülteci kaldı. Osman Lokumcu ve Ensari Kızıoğlu Diyarbakır Devrimci Yol davasından tutuklandı, uzun süre cezaevinde yattılar.

tarmasının ardından, Zülküf Tıp Fakültesi'ne gelerek beni buldu ve gerek Gürbüz, gerekse de Doğan'la yaşadığı tartışmaların kendisini yıpratıldığını, bu tartışmaları derinleştirmek istemediğini ve bir süre “uzaklaşacağını” söyledi.³

“Kürdistan Alt Bölge Komitesi”nin İlk Çekirdeği Oluşuyor

Üniversite sınavlarının hemen arkasından Yaşathak Aslan geldi. Gürbüz'le birlikte Yaşathak'la İstanbul-Ankara tartışmasını görüştük. Yaşathak Devrimci Yol dergisinin Yazı işleri Müdürü'ydü ve aranılıyordu. Görüşmemizin sonunda bende bıraktığı izlenim, “gizli devrimci çalışmaya gönül rahatlığıyla ayak uydurmuş, günün tartışmalarını pratik devrimci bir kafayla yorumlayabilen kararlı bir örgütçü-devrimci” olmuştu.

Yaşathak, İstanbul'daki 1 Mayıs kutlamalarında yaşanan “pankart tartışması”⁴ ile birlikte ayrılığın su yüzüne çıktığını ve artık geri dönülemeyeceğini anlattı. Önce tartışmalara yolaçan dergi yazıları hakkında konuştuk. Yaşat, “Devrimci Yol'un THKP-C'nin lafzına da ruhuna da sadık olduğunu” iddia ediyordu. İstanbul'daki arkadaşların “THKP-C çizgisinden uzaklaşma” olarak nitelendirdikleri “iç savaş” tespiti ve “direniş komiteleri” anlayışının, tam tersine THKP-C'nin görüşlerinin bugüne uyarlanması olduğunu söylüyor ve Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi'nin silahlı anti-faşist direniş içerisinde çıkarılacak bir askeri-siyasi örgütle yürütüleceğini iddia ediyordu. Bölgeye gelme nedeni de bu örgütün Kürdistan'daki birimini oluşturmaktı.

İstanbul'dakiler Devrimci Yol'un pratik-politik sürecinden kopmuşlardır ve Elazığ'dakilerin önemli bir bölümünü de yanlarına çekebilmişlerdir ama bu Devrimci Yol'un ülke çapındaki merkezi örgütlenme sürecini duraklatacak bir gelişme değildir. İstanbul'dakiler, Samsun ve Bursa'daki nispeten zayıf Devrimci Gençlik örgütlenmelerinden başkası üzerinde etkili olamamışlardır. Türkiye'nin geri kalan illerin-

3. Bu konuşmanın sonrasında Zülküf ve Ali'yle bağlantı kopar. Ali Osmanîye'ye, Zülküf ise İstanbul'a geçer. Zülküf'le Ferda 20 yıl sonra, 1997'de İstanbul'daki bir yasaklı 1 Mayıs gösterisinde karşılaşılır ve yoldaşlıkları hala sürüyor.

4. 1978 1 Mayıs'ında İstanbul grubunun Devri tartışma.

deki Devrimci Gençlik örgütleri ve Kars, Malatya, Uşak, Doğu Karadeniz, Trakya gibi en gelişkin "bölge çalışmaları" Devrimci Yol içerisinde kalmaya karar vermişlerdir.

İstanbul'daki arkadaşların "tasfiye" eleştirilerine konu ettikleri "yeni örgütlenmeler ve görev dağılımları", "ülke çapında örgütlenmeyi önüne koyan merkezi bir devrimci siyasi hareket" in atması gereken adımlar olarak düşünüldüğünde önümüze başka bir tablo çıkıyordu. Bu bir "ayrılık" değil, "ayrılma" olayıydı. "Ayrılan" arkadaşlarımızın ayrıldıktan sonra ne yapacakları, nereye gidecekleri belli değildi. Benim Elazığ ve İstanbul'daki arkadaşların tutumlarından edindiğim izlenim de "ülke çapında merkezi bir devrimci hareket yaratma" perspektifinden çok "özerkliği" ön planda tutan bir yaklaşıma sahip olduklarıydı. İstanbul'daki arkadaşlara bağlı olarak "ayrılmamız" halinde Diyarbakır'daki çalışmamızın içine yerleştirebileceğimiz bir "örgütsel bütünlük" olmayacaktı.

Bu tartışma sonrasında Gürbüz'le bir değerlendirme yaptık ve Diyarbakır'daki çalışmamızı Devrimci Yol'un merkezi örgütlenmesine entegre etmeye karar verdik. Haşan'ın ve Cevat'ın katıldığı bir toplantıda konuyu tartıştık. Onlar da bizimle aynı fikirdeydiler.

Yaşathak, Orhan'la görüşmek üzere Tatvan'a geçti. Yanlış hatırlamıyorsam oradan birlikte döndüler. Yaşat, kendisinin Devrimci Yol'un merkezi adına bölgedeki ilişkileri örgütlemekle görevli olduğunu; Diyarbakır'da bulunduğu sürece kendisinin ve görevinin gizli tutulması gerektiğini; Diyarbakır ve çevresi için Devrimci Yol çalışmasını profesyonel devrimci disiplinle yürütecek bir komite oluşturulması gerektiğini; bu komitenin de ben, Gürbüz ve Orhan'dan oluşacağını; komitenin aynı zamanda askeri bir mahiyet de taşıyacağını ancak bu yönünün dış kademelere doğru gizleneceğini söyledi. Daha sonra Urfa'dan Ağrı'ya kadar uzanacak "Kürdistan Alt Bölge Komitesi"nin⁵ ilk çekirdeği böyle oluştu. Ben, Gürbüz,

5. Bu komiteleşme konusunda Ferda Koç'un düşünceleri şöyledir: "1979 yazında Yaşathak Aslan, Melih Pekdemir ve Mehmet Biter'le yaptığımız görüşmelerde bu arkadaşlar bize, Kürdistan'da iki 'Alt Bölge'nin belirlendiğini, Malatya, Elazığ, Tunceli ve Bingöl'ün bir 'Alt Bölge'; Diyarbakır, Urfa, Mardin, Siirt, Bitlis, Van, Hakkari, Ağrı, Muş, Hınıs ve Karayazı'nın ise diğer bir 'Alt Bölge' olarak örgütlenme planına alındığını söylemişlerdi. Gerçekte Devrimci Yol'un 'merkezi' böyle bir örgütsel taksimat

Hasan ve Cevat'tan oluşan Diyarbakır "İl Komitesi"nin örgütlenme planını ise, örgütlenmemizin ağırlıkla öğrencilere dayanması nedeniyle yaz sonunda yapacaktık. Orhan'la yakın siyasi arkadaşlığımız da o zaman başladı.

Orhan "Keskin"

Orhan'da ilk dikkatimi çeken bizde olmayan bir özellikti. "Bölgenin" devrimcisiydi. Etnik kökeni nedeniyle değil. Zaten Türkiye'nin dört bir tarafından gelmiş insanlardık. Aramızda Karanlı da vardı, Malatyalı da, Elazığlı da. Orhan'ın Şavşat kökenli olduğunu çok sonra öğrendim, milliyetini ise halen bilmem. Ancak Orhan siyasi kültür bakımından "bölgenin" devrimcisiydi. Kürt ulusal sorunu ve ulusal sorunun devrimci çözümü Orhan'ın ilgi alanının odağını oluşturuyordu. Devrimci Hareket'in Kürdistan'daki örgütlenmesinin özgün ve yerel temellerinin olması gerektiğinin farkındaydı ve buna öncelik verdiği için de Diyarbakır'daki Devrimci Gençlik çalışmasına "katılmayı" tercih etmemişti. Sanırım bir de Diyarbakır Orhan için henüz "yabancı" bir yerdi; Tatvan ve civarı kendi evi gibiydi ve burada kendi çabasıyla oluşturduğu sınırlı da olsa bir hareket temeli vardı. Oysa Diyarbakır, hemen nüfuz edilemeyecek, ayrı bir politik sürecin yaşandığı bir şehirdi. Sanırım bu iki nedenle Orhan Diyarbakır'daki Devrimci Gençlik çalışmasına "katılmak" yerine Eğitim Enstitüsü'ne kaydını yaptırıp, Tatvan'daki çalışmasını genişleterek sürdürmek için Tatvan'a geri dönmüştü.

Orhan'da dikkatimi çeken ikinci özellik keskin jestleri ve teatral ses tonuydu. Kendine çok önem veren birisi izlenimi yarattı bende. Bizim aramızda bu iyi bir özellik değildi. Kollektif kimliği öne çıkarmak, "sıra neferi" tevazuuyla davranmak, protokole kıymet vermemek, herkesle eşit ilişki içinde olmak gibi davranış özelliklerini öne çıkarmaya çalışırdık. Ama Orhan böyle değildi. Kendisini önemsiyordu, önemsenmek istiyordu, kendisiyle "düzeyli" bir ilişki kurulmasını istiyor,

yapmış mıydı, bunu bugün dahi bilmiyorum. Ama ikinci "Kürdistan Alt Bölge Komitesi" üyeleri olarak bizler 1978 yazından 12 Eylül 1980'e kadar bu örgütsel taksimat planı içinde çalıştık, görev aldık, görev verdik, sorumluluk yüklendik, sorumluluk yükledik, hesap aldık, hesap verdik."

başkalarıyla hangi düzeyden ilişki kuracağını ise kendisi belirliyordu.

Orhan'ın üçüncü özelliği, “bilgili” bir arkadaşımız olmasıydı. İdeolojik birikiminin olduğunu ve okumayı sürdürdüğünü hissettiriyordu. O sıralarda çıkan kitaplardan söz ettik, okuduklarını tartışmaya istekliydi. Tartışmalarını bölgedeki devrimci süreçle ilişkilendirmeye özel bir eğilimi vardı. Ben o zamanlar da ideolojik, teorik sorunlara ilgiliydim ve çok okuyordum ama benim de, birlikte olduğum arkadaş çevresinin de asıl yönelimi “silahlı mücadele” ile ilgili konulardı. Yani bizim bireysel motivasyonumuzda “öncü savaşı”nı yeniden başlatacak devrimci kadrolar olma isteğimiz ağır basıyordu. Orhan ise bölgedeki devrimci hareketin politik teorisyeni olma isteği daha ön plandaymış gibi bir izlenim yaratıyordu.

Orhan çok disiplinli bir arkadaşımızdı. Herşeyi planlıydı. Günlük, haftalık, aylık plan yapar ve yaptığı çalışma planını, randevularını, toplantılarını, işleri zamanlayarak küçük bir deftere yazardı. Her akşam yatmadan önce defterini gözden geçirir, tamamlayamadığı görevleri yeniden planlardı. Orhan'ın bu disiplinliliğini takdir ederdik ama “kayıt altına” alacak kadar biçimci olmasıyla da hafiften dalga geçerdik. Orhan'ın bu köşeli ve biçimci tavırlarıyla soyadı bütünlük oluşturuyordu. Gerçekten de “keskin” bir arkadaşımızdı. Gürbüz, Orhan'ın bu özelliğinden hareketle ona “Bakunin” lakabını yakıştırmıştı; biz de zaman zaman öyle anardık onu. (Çok sonra Bakunin'in bohem yarıdılışlı bir devrimci olduğunu öğrendiğimde ilk aklıma gelen Orhan'a taktığımız bu lakabın hiç de uygun olmadığı oldu.)

Orhan'ın bu özellikleri onun bizim aramızdaki özgün yerini belirledi. Anlaşmazlıklarımızda da ve birbirimiz için taşıdığımız değerin yerleşik hale gelmesinde de rol oynadı onun bu özellikleri. Son iki özelliği, Orhan'la Diyarbakır'daki Devrimci Yol örgütlenmesinin ilk çekirdeği arasındaki bazı kırılmalarda da öne çıkan yönler oldu. Orhan'la değişik nedenlerle anlaşmazlığa düşen arkadaşlar onu, politik teoriye ilgisi nedeniyle “kalem erbabı” olmaya niyetli olduğu, silahlı mücadeleyi ve onun gereklerini değil, hiyerarşiyi ve örgütsel otoriteyi öne çıkardığını söyleyerek eleştiriyorlardı. Orhan'ın silahlı

mücadeleden uzak bir “kalem erbabı” olduğu biçimindeki eleştiriler haklı mıydı? Orhan çok sayıda silahlı eylemi örgütlediğine, içinde yer aldığına ve silahlı bir çatışmada silahıyla birlikte yaralı olarak yakalandığına göre, açık ki haksız bir eleştiriydi bu.

Diğer militan arkadaşlarımızın, Orhan’ın “hiyerarşi” ve “örgüt” konusundaki tutumlarına yönelttikleri eleştiriler ise biraz daha incelelikli bir tartışmayı gerektiriyor bence. Orhan’ın kolektif liderlikten çok “bireysel önderlik”e yatkın olduğunu söyleyebilirim. Ancak Orhan’ın bu “yatkınlığı”nı örgüt hukukunun üzerine çıkardığını görmedim. Orhan örgütsel yetkilerini sonuna kadar kullanan “zorlayıcı”, “liderlik iddiası olan” bir arkadaşımızdı. Ama onun bu niteliği ben de dahil bir çok Devrimci Yolcuda eksik olan, törpülenen ve 12 Eylül faşizmine karşı direniş sürecinde eksikliği hissedilen bir meziyetti de.

Orhan bu eleştirilerden etkileniyordu. Kendini önemseyen bir devrimci olarak, çevresinde söylenen lafları önemserdi. İlk bakışta “kendini beğenmiş” gibi görünmesine karşın, utangaç yaradılışlı bir arkadaşımızdı Orhan. Mesela kadın arkadaşlarla yan yana geldiğinde sıkılırdı. Sadece Saadet’le rahat ilişki kurardı. Reşat’la arkadaşlığındaki rahatlığına da bakılırsa (Reşat’la erkek kardeşiyle didişir gibi didişirdi) sanırım bunda Saadet’in Artvin’li oluşunun da payı vardı.

Orhan Diyarbakır II Komitesi’ni “Yerlileştiriyor”

Orhan’ın Devrimci Yol’un Kürdistan’daki çalışmasına yaptığı en önemli katkı, Devrimci Yol’un bölgesel örgütünü “yerlileştirme” sorununu kendine özgü bir zorlayıcılıkla önümüze koymasıdır. Bizim için bir devrimcinin sınıfsal, ulusal, dinsel kökeni çok önemli değildi. Devrimci bulunduğu yerin devrimcisi olmalıydı ve olurdu. Biz “enternasyonalizmi”, değişik uluslardan devrimciler arasındaki dayanışma olarak görmüyorduk. Bizim için enternasyonalizm, “dünya devrimciliği” idi. Kürdistan’daysanız, “Kürdistan Devrimcisi” olmanız için Marksist-Leninist olmanız yeterliydi, “Kürdistanlı” olmanız gerekmezdi. Devrimin Kürdistan’daki örgütlenmesinde

görev alacak kadroların ulusal, dinsel, kültürel kökenlerinin önemli olmadığını düşünüyorduk. Bu güzel bir “duygu” ydu ama gerçekçi olmadığını ancak yıllar içinde kavradık. Orhan bu konuda bizden farklı bir anlayışa sahipti. Devrimci Yol’un Kürdistan’daki örgütlenmesi, ona göre ideolojik-politik-örgütsel birikim bakımından zayıf da olsalar Kürdistanlı kadrolara dayandırılmalıydı.

1979 yazında aramızda yaptığımız işbölümü değişikliğiyle Diyarbakır’dan ayrılıp Tatvan-Van-Ağrı-Muş bölgesine gitmiştim. Bir kaç ay sonra ‘79 Kasım’ında yaptığımız Bölge Komitesi toplantısında Diyarbakır İl Komitesi’nin Orhan’ın bu anlayışına bağlı olarak çok radikal bir biçimde değiştiğini görecektim. Orhan, İl Komitesini neredeyse tamamıyla “Kürdistanlı” arkadaşlardan oluşturmuştu. Endişemi belirttim. “Ya böyle yapacağız, ya da yapamayacağız.” dedi. ‘79 Aralık sonunda yakalandığım için Orhan’ın İl Komitesi’ni “yerleştirme” girişiminin sonuçlarını göremedim.

Orhan’ın kafasında bir “Kürdistan Devrimci Yol’u yaratmak” fikri var mıydı, bilmiyorum ve sanmıyorum ama aramızdan hangisi bu fikre ilk ulaşanımız olabilirdi diye düşündüğümde rahatlıkla “bu Orhan olurdu” diyebilirim.

“Siyasi Statü” Tartışmaları

Derneğimizi açtıktan ve kent çapında bir örgütlenme planıyla çalışmaya başladıktan sonra, o sıralarda DDKD’yi kuran Şıvancılarla sürdürmelerimiz başladı. Orhan’ın Tıp Fakültesindeki benzer bir biçimde Eğitim Enstitüsündeki arkadaşlarla başlattığı eğitim çalışmalarına ve bu çalışmalara katılan öğrencilere DDKD’liler sataşmaya başladılar. Eğitim’deki çalışmamızı sürdürebilmek için okula grup halinde gidip gelmeye başladık. Bir denge kuruldu. Bu aynı zamanda bizim bu okuldaki örgütlenmemizi de güçlendirdi, arkadaşlarımızı militanlaştırdı. Devrimci Gençlik Derneği’nin Eğitim Enstitüsü’ne yakın olması nedeniyle Eğitimli arkadaşlarımız derneğe daha sık gidip gelebiliyorlar ve orada düzenlediğimiz seminer faaliyetlerine de katılıyorlardı. Eğitim’li arkadaşlardan, Recai, İlyas Şahin, Hüseyin Yıldız, Fikret Deniz,

Zeki Emin, o yıldan ilk hatırladıklarım. Ama aralarında kadınların da olduğu 40'a yakın arkadaşımız olduğunu hatırlıyorum. Eğitim Enstitüsündeki çalışmamız bize başka ilişkiler, başka çalışma alanları da kazandırıyordu. Örneğin Fikret Deniz, aynı zamanda MTA'da işçiydi. İlk işçi arkadaşıyla birlikte MTA lojmanında kalıyordu. Bize hem güvenli bir ev, hem de iki işçi arkadaş kazandırmıştı.

O sıralarda Diyarbakır'a Siverek'ten üç öğretmen arkadaşımız geldi. Hakkı ve Abdullah Çobanoğlu ile İbrahim Zeybek. Hakkı ve Abdullah Halfetiliydiler ve Halfeti'de etkili bir Devrimci Yolcular grubu oluşturmuşlardı. Siverek Töb-Der'de de bir grup oluşturmaya da çalışıyorlardı. Daha sonra Gürbüz birkaç kez Siverek ve Halfeti'ye giderek Urf'a yönelik bir örgütlenme için bu arkadaşlarla görüştü. (Ancak bir sonraki yıl Hakkı ve Abdullah Halfeti'ye atınca, Halfeti'deki arkadaşlar örgütsel ilişkilerini Gaziantep üzerinden kurmaya başladılar. İbrahim Zeybek Siverek'te kaldı. İbrahim, 12 Eylül sürecinde Diyarbakır'daki gizli çalışmamızda yer aldı ve ağır koşullar nedeniyle onu tüberkülozdan kaybettik.)

Dernekte yaptığımız seminerler de oldukça kalabalık geçiyordu. Emperyalizm, Devlet, Devrim, Faşizm ve Ulusal Sorun gibi temel siyasi konuları, ben, Gürbüz veya Orhan hazırlayıp sunuyorduk. Orhan "Ulusal Sorun"u üzerine almıştı. Ulusal sorun seminerine değişik gruplardan "sözcü"lerin de katıldıklarını hatırlıyorum. Orhan, Lenin ve Stalin'in ulusal sorun ve devrimci çözümü hakkındaki yaklaşımını, "Polonya sorunu" gibi pek bilinmeyen örnekleri de anlatımına katarak tartıştı. Kürt sorununu ise "Kuzey Kürdistan'ın siyasi statüsü"ne ilişkin "sömürgecilik" tartışmalarına bağlı olarak "ucu açık" bir şekilde yapmaya çalıştı. "Sömürge", "bağımlı ulus", "ulusal azınlık" statülerinin Kuzey Kürdistan'ın statüsünü tanımlamakta gösterdiği yetersizlikler üzerinde durdu. Diğer gruplardan tartışmak için gelen arkadaşlar tartışma düzeyinin yüksekliği karşısında tartışmaya girmeden gruplarının görüşlerini anlatıp gittiler.

O günkü tartışmanın öncesinde de sonrasında da Orhan'la Türkiye Kürdistanı'nın siyasi statüsü ve Kürt uluslaşma süreci ve ulusal

hareketinin Türkiye, Ortadoğu ve Kürdistan bağlamındaki gelişme özellikleri konusundaki teorik belirsizlikler üzerine tartıştık. Devrimci Yol'da ayrı bir "Kürdistan devrimi süreci" öngörülüyor, aksine Kürt sorununun çözümü için mücadele, faşizme karşı mücadelenin bir bileşeni ve bir alt başlığı olarak tanımlanıyordu. Orhan da, ben de Türkiye ve Kürdistan devrimci süreçlerinin "ortak bir şemsiye altında ama özerk bir temelde örgütlenmesi gereken birleşik devrimci süreçler" olduğunu düşünüyorduk. (Devrimci Yol'da yayınlanan görüşlerle kıyaslandığında "ayrılıkçı" olarak nitelenebilecek olan bu yaklaşımımızın bugünden bakıldığında gerçek duruma denk düşmeyen "iyimser temenniler" olduğu anlaşılıyor.) Kürdistan'ın statüsü tartışmasının bu konuyla bağlantılı olduğunu ama mücadele ve örgütlenme modelinin sadece statü tespitinden hareketle oluşturulamayacağını düşünüyorduk. Türkiye Kürdistanı'nı sömürge olarak tanımlamak veya tanımlamamakta ise kararsızdık.

Daha sonra Yaşathak'la yaptığımız ilk toplantıda Devrimci Yol'un Kürdistan Devrimi'nin özgül yoluna ilişkin daha somut bir yaklaşım geliştirmesi gerektiğini ve pratiğimize ufuk oluşturacak yazılar yayınlaması gerektiğini anlattık. Konunun "merkezde" çok daha derinlemesine inceleneceğini, en isabetli saptamaların yapılacağını, en doğru mücadele perspektiflerinin oluşturulacağını hayal ediyorduk. Yaşat "Kürdistan örgütü"nün katkısı olmadan bu konuda tatminkar sonuçların çıkarılamayacağını söyledi.

Okullar tamamen kapandıktan sonra, Ferda bir kaç haftalığına İstanbul'a gider. 2-3 hafta kadar Zeytinburnu'nda solcuların, Tokat Alevilerinin oturup kalktığı kahvelerde faşistlere karşı nöbet tutarlar. Gürbüz, Cevat ve Orhan'la 1978 Ağustos ortasında Diyarbakır'a dönmek üzere anlaştıkları için geri döner. Sonraki dönem çalışmasını planlamaları ve bunun için gereken koşulları hazırlamaları gerekiyordur. Gürbüz ve Cevat'la Diyarbakır'da buluşurlar. Orhan da gelir. Bir Pazar sabahıdır ve Orhan beyaz bir Renault'la gelmiştir. Babası Cemil amcanın arabasını almış, Siirt'e uğramıştır. Diyarbakır'dan da Nusaybin'e geçecektir. Ferda'ya "Gel, sana araba kullanmayı öğreteyim." der. Kör Hat'tan Hava Alay'ına doğru yeni bir yol yapılıyordur. Orada Ferda'ya araba kullanmayı öğretmeye çalışır ama Ferda bir türlü beceremez. O günkü beceriksizliği yüzünden, Fer-

da'nın "araba kullanmayı öğrenme" fikrine yeniden ısınması çok güç olmuştur. Sonrasında dördü birlikte, gelecek yıl Diyarbakır'da neler yapacaklarını konuşurlar. Mahalle çalışmalarına ve ilçelere yönelmeyi, okul çalışmalarını yeni bir ekip oluşturarak o ekibe bırakmayı, yeni evler tutmayı kararlaştırırlar. Artık "yol geçen hanına" dönüşmüş olan Ali Emiri'deki evi "öğrenci gençlik çalışması"na bırakırlar. Gürbüz, Ferda, ve Cevat, Ofis'te Merkez Jandarma Komutanlığı'nın arkasında bir ev tutarlar.

Hazırladığımız Eylemi Bütün Solcular Duymuştu

O yaz boyunca Elazığ'daki arkadaşlarımızla ilişkilerimiz yoğunlaştı. Elazığ'da faşistlerle çok şiddetli bir çatışma yaşanıyordu. Elazığ'ın eski kadrosundan geriye yalnızca Nazım Doğan, Fadıl Öztürk, Celal Karaduman ve Şerafettin Özcan kalmıştı. Yaşathak Aslan, bu arkadaşlarla birlikte Elazığ'ın Fevzi Çakmak mahallesi dışındaki Alevi yoğunluklu mahallelerinde antifaşist savunma hareketleri örgütlemeye girişmişti. Şehir merkezinde, faşistlerin burnunun dibinde bir Devrimci Gençlik derneği açılmış ve tüm saldırılara karşı açık tutulması başarılmıştı. Diyarbakır'dan, Elazığ'daki bu çatışma sürecine lojistik destek sağlıyor ve zaman zaman da yardıma gidiyorduk.

Sınavlar sayesinde silah sorunumuz çözülmüştü ama paramız yeterli değildi. Gürbüz, para sorununu Ardahan'da yapılacak bir "kamulaştırma" ile çözmeyi önerdi. Bunun için hem teknik hem de yerel destek bakımından ön çalışma yapılması lazımdı. Gürbüz, Kars'a gidecek, ön çalışma yapacak, ardından önce beni çağırarak, sonra da Cevat gelecekti. Gürbüz Ağustos'un sonunda beni çağırdı. Kars'a geldiğimde, işlerin istediğimiz gibi gitmediği ortaya çıktı. Gürbüz "yerel destek" için Kars'taki arkadaşlara başvurmuş ancak reddedilmişti. Bunun üzerine de Ardahan'daki genç militanlardan bir grubu yerel örgütün disiplini dışına çıkararak eylem planına katmıştı. Kars merkezdeki ve Ardahan'daki "sorumlu" arkadaşlarla konuştuğumda, hazırladığımız eylemi Kars ve Ardahan'daki bütün solcuların duyduğunu gördüm. Bunun üzerine Gürbüz'ü geri dönmeye ikna ettim.

Eylül başında Diyarbakır'a döndük. Gürbüz'le Orhan, Yaşat-

hak'la görüşmek için Elazığ'a gittiler. Geriye döndüklerinde her ikisi de birbirlerine aşırı ölçüde kırılmışlardı. Gürbüz, arka arkaya gelen aksilikler nedeniyle olsa gerek çok gerilmişti, bütün ilişkilerinde çok kırılcı davranıyordu.

Orhan tekrar Siirt'e geçti. Dönüşte birlikte Nusaybin'e gittik. Nusaybin'de çoğunluğu liseli ve Arap kökenli ama içlerinde Kürt gençlerinin de bulunduğu bir grupla bütün bir gece sabaha kadar Kürt sorunu ve Kürdistan'da devrimci hareketin örgütlenmesi hakkında konuştuk. Biz konuşurken sınırda kaçakçılarla jandarma arasında küçük bir çatışma çıktı. Çatışma küçüktü ama çatışmanın ardından Nusaybin'in bütün evlerinden ateş edilmeye başlandı. Savaş çıkmış gibiydi ama Nusaybinli gençlerin umurunda değildi. "Düşmanlı aileler, birbirlerine gösteri yapıyorlar." dediler. Muaz-zam bir silahlanma düzeyi vardı. Yanlış hatırlamıyorsam, Orhan'ı orada bırakıp Diyarbakır'a geri döndüm.

Daha önce aldığımız kararlara bağlı olarak, Bağlar ve İskenderpaşa'da birkaç kahve belirledik. Her bir kahve için Devrimci Gençlik'ten ve Diyarbakırlı arkadaşlarımızdan oluşan 3-4 kişilik ekipler oluşturduk. Kahvelere gelip giden gençlerden etkileyebildiklerimizi etrafımızda toplayıp eğitim çalışmaları yapmayı, zamanla eğittiğimiz gençlerle daha geniş ölçekli bir halk çalışmasına yönelmeyi kararlaştırdık.

1978 Eylül sonuna doğru Orhan, Siirt ve Nusaybin'den çağırdığı arkadaşları eğitim çalışması yapmak üzere Diyarbakır'a getirdi. 10 kadar gençle Saraykapı'da çok kötü bir evde toplandık. Olağandışı bir sıcak vardı. Üç gün olarak planladığımız eğitimin ikinci gününde sayımız yarıya düştü. Orhan'la yalnız kaldığımızda, temas ettiğimiz gençlerin niteliğindeki zayıflık hakkında konuştuk. Israrla üzerine gitmekten başka bir çaremiz yoktu. Orhan, Erciş ve Patnos'ta da bir Devrimci Yol çevresinin oluştuğunu, bir süre Tatvan, Adilcevaz, Ahlat, Erciş, Patnos hattında dolaşacağını söyleyerek Diyarbakır'dan ayrıldı.

Mahalle çalışmaları kısa sürede ilerlemeye başlamıştır. Diyarbakır Anadolu Lisesi'nin yatılı kısmında Artvinli Abbas isimli bir öğrencinin etrafında bir grup oluşmuş, gündüzlü bölümdeki Diyarbakırlı öğrencileri de etkilemeye başlamışlardır.

Bu arada Diyarbakır'a Devrimci Yolcu öğretmenler de gelmiş ve çalışmalarına eklenmişlerdir.

Bildiri basmak için teksir makinesine ihtiyacımız vardı. Bir öğretmen arkadaşımız, okulundaki teksir makinesini kolayca “kamulaştırabileceğimizi” söyledi. Gürbüz, ben, Ensari ve Reşat, gece okula girerek teksir makinesini aldık. Bir polis ekibi teksir makinesini taşıyan arkadaşları çevirince çatışma çıktı. Polisleri hareketsiz hale getirdik. Teksir makinesini orada bıraktık ama kimse de yakalanmadı. O sırada orada olan Devrimci Halkın Yolu'ndan iki arkadaş sayesinde, ertesi gün bu tablo Diyarbakır'ın sol camiasında bire bin katılarak anlatılan bir olay haline geldi.⁶

Tıp Fakültesi açıldıktan bir süre sonra Devrimci Kurtuluşçularla sürtüşmeler başladı. MLSP-B ile Eylem Birliği birleşmiş ve Diyarbakır'a yüklenme kararı almışlar, İstanbul ve İzmir'den “kadro takviyesi” yapmışlardı. Şu anda hatırlamadığım bir nedenle, “Kasabalılar” grubundan birkaç kişi Dilan Sinemasının önünde Gürbüz ve Cevat'a saldırdılar. Aynı hafta içinde, yeni gelen 1. sınıfları da etkimiz altına almamız nedeniyle olsa gerek, Tıp Derneği'nin yönetimindeki TİP'liler sudan bir bahaneyle Göğüs Hastanesi yakınında yine Gürbüz'le Cevat'a saldırdılar. Her iki saldırıda da bizimkilerden çok saldıranlar zarar gördüğü için bu kavgalar büyümedi, güçlkle de olsa yatıştı.

Ama bunlarla kalmadı. Gürbüz, o sıralardaki “gerginliği” yüzünden Devrimci Kurtuluşçulara gereksiz yere silah çekip havaya ateş edince işler tamamen karıştı. “Arkadaşımızın hatalı olduğunu ve gereğini yapacağımızı; sorunu çözmek istediğimizi” bildirerek görüşmek istememize karşılık, Devrimci Kurtuluşçular beni pusuya düşürüp dövdüler. Ben yaralı olarak yatarken, Gürbüz ve Cevat

6. Ferda Koç bu olayla bağlantılı bir başka anısını şöyle anlatıyor: Hayat bazen çok acımasız oluyor. O çatışma sonrasında silahlarımızı o sırada Tıp Fakültesi 5. Sınıf öğrencisi olan bir arkadaşımızın evine bırakmıştık. Onu bir önceki yıl örgütlemiştik. Okulu bitirmek üzere olmasına karşın “gizli örgütlenme”mizin destek ilişkisi olmuştu. Yaşathak Diyarbakır'a geldiğinde onun evinde kalırdı. Hiçbir zaman açığa çıkmadı. Yıllar sonra Veyсел Güney'in mezarını bulma çalışmaları sırasında elde edilen belgeler kitaplaştırıldığında, Veyсел'in infaz belgesinde “Hükümet Tabibi” olarak onun imzasını gördüm. Muhtemelen bu olay yüzünden hayatı altüst olmuştu. (“Sizin Veyсел”, Ethem Dinçer, NotaBene Yayınları, 2014 Ankara.)

başlarında olmak üzere bizim arkadaşlar Devrimci Kurtuluşçuların oturdukları bir kahveyi bastılar. Bana yönelik saldırıya karışan kişiler Diyarbakır'ı terketmek zorunda kaldılar. Ama artık bir "Gürbüz" sorunumuz ortaya çıkmıştı.

İl Komitesi olarak toplandık. Gürbüz'e, aşırı baskı altında olduğunu, bir süre dinlenmesi gerektiğini, sonra da birinci dereceden sorumluluk konumundan bir süre uzaklaşıp mahalle çalışmasına geçmesinin uygun olacağını söyledik. Kabul etti ve Kars'a gitti.

1978 sonbaharında yapılan Fen Fakültesi Öğrenci Temsilciliği seçimini DDKD'nin adayına karşı SBKP yanlısı olmayan bütün sol grupların desteklediği KUK'lu Mehmet Hamedanoğlu kazandı. Temsilciliğin DDKD'nin elinden alınmasında Fen Fakültesi'ndeki Devrimci Gençlik grubunun belirgin bir etkisi olmuştu. Bu gelişme, kendi içindeki bir ayrışma nedeniyle örgütsel kriz halinde olan DDKD'nin şiddetli tepkisiyle karşılandı. Okulda toplanan "DDKD muhalifi" öğrenci kitlesine dışarıdan açılan ateşle Halkın Birliği'nden bir öğrenci yaşamını yitirdi. Bizim arkadaşlarımız da açılan ateşe hedef olmuşlar, ancak şans eseri başka ölen ya da yaralanan olmamıştı. O akşam ve ertesi gün bütün okullarda ve öğrenci yurtlarında SBKP yanlısı olmayan grupların taraftarları DDKD'lilere karşı bir tür güç gösterisi yaptılar. DDKD gerilemeye başlamıştı.

Orhan'ın Gür Sesi Ona Oyun Oynamıştı

Mustafa Akyıldız

1957 Ergani doğumlu. 5 kardeşi var. Babası Ergani Bakır İşletmesinde işçi ve Dicle Köy Enstitüsüne kayıt yaptırıp okuyamamasının acısını çocuklarının okumasını sağlayarak çıkarmak ister. Diyarbakır Yabancı Diller Yüksek Okulunu bitirdi. Diyarbakır Devrimci Sol davasında yargılandı. Sıkıyönetim mahkemelelerinin verdiği müebbet hapis cezasını Yargıtay'ın bozması üzerine son olarak 6 yıl 8 ay hapis ve Çanakkale'ye de sürgün cezası aldı. Halen Antalya'da yaşıyor.

Mustafa, Deniz Gezmiş'in okul arkadaşı olan dayısı Taner Yılmaz'ı, diğer dayılarından daha çok severdi. Dayısı Taner 68 kuşağının ağırbaşlılığı içinde yeğeni Mustafa'ya sol dünyayı ilk anlatan kişiydi. Dayısının, Deniz'lerin asılmasındaki

duygusal tepkisi, Mustafa için kırılma noktası olmuştur. Mustafa daha ortaokuldayken öğretmen eksikliğine dikkat çekmek için yapılan boykota katılmıştı. Geceleri arkadaşlarıyla bulabildiği veya harçlıklarından biriktirdikleri paralarla boya alıp duvarlara 'Kahrolsun Faşizm' gibi sloganlar yazıyorlardı. Ergani'de avukatlık yapan Gülfar Güçlü'nün dünürleri olmasının onun Rızgari ile tanışmasında hatırı sayılır katkısı vardı.

Mustafa liseyi bitirdiğinde yüksek okul okumak için Diyarbakır'da açılan Eğitim Enstitüsü'nün sınavlarına girer. Yazılı sınavı başarıyla geçer ancak sözlü sınavda, "1917 yılı size neyi hatırlatıyor?" sorusunu "Sovyet devrimini" diye cevaplamış ve kaybetmişti sınavı. Çünkü istenen cevap "Alpaslan Türkeş'in doğum tarihi" i hatırlatıyor." olacaktır!

1976 yılında üniversite sınavlarına girer ve aldığı puanla Yabancı Diller Yüksek Okulunun İngilizce bölümüne kayıt yapar. Okulda Rızgari dergisini dağıtır, diğer devrimci gruplarla siyasi sohbetler yapardı. Devrimci Yolcular ona, Devrimci Gençlik dergisi verir, Mustafa da onlara Rızgari Dergisi verirdi. Bu dergi alışverişi onları yakınlaştırır ve bir süre sonra Mahir Çayan'ın Toplu Yazılarını okur. Mahir'in tespitleri onda kırılma noktası olur. Mustafa yeni dahil olduğu Devrimci Yol içinde aktifleştikçe tanıştığı Devrimci Yolcu sayısı artar. Tam bu dönemde Orhan Yabancı Diller Yüksek Okulu'nu ziyaret eder. Bu ziyaret, Orhan ve Mustafa için 6 ay sürecek ev arkadaşlığının başlangıcı olur.

Devrimci mücadele ivme kazandıkça sol içi tartışmalar buna paralel olarak alevleniyordu. 76-77'li yıllarda sosyalizm ideolojisi yoğun bir şekilde tartışılırken Dev-Genç, TİKKO, TKP gibi örgütlere, Kürt örgütleri tarafından Türk Solu olarak bakılırdı. Bu bakışın gereği de her alanda yapılandı. Bizler bir yandan oligarşinin militarist güçleri ile uğraşırken, öte yandan DDKD ve Kawa gibi Kürt örgütleri propaganda çalışmalarımızı engelliyor, afişlerimizi yırtıyor, duvarlara yazdığımız sloganlarımızın üstünü karalıyor, okullarda arkadaşlarımıza yoğun baskı yapıyordu.

Mustafa, yoldaşı Orhan'a yakın biçimde, sömürgeciliğin klasik anlamda ele alınmaması gerektiğini, Kürdistan'ı sömürgeleştiren ülkelerin de aslında birer sömürge olduğunu söylüyordu. Halkların kurtuluşunu ancak sosyalizmde buluşmakla mümkün olabileceğini öngören Devrimci Yolcular Kürt işçi sınıfı ve köylüsü arasında örgütlenebilmek için yerel unsurlara ihtiyaç duyuyorlardı. O günler için mevcut tabanları, okumak için Diyarbakır'a gelmiş öğrenci gençliğinden oluşuyordu. Bu öğrenciler doğaları gereği okulu bitirdiklerinde gideceklerini biliyorlardı.

Orhan yerel unsurlarla iş yapmayı daha uygun görüyor ve örgütlenmenin kalıcı olabilmesi için mutlak yerel unsurları harekete katmak gerektiğini düşünüyordu. Ergani Dev-Genç böylesi bir ihtiyaç nedeniyle kuruldu.

O Ses O Kulaktan Hiç Çıkmadı

Orhan tanıştıklarıyla tokalaşırken, samimiyetini vurgulamak için tanıştığının elini sertçe sıkardı. Gür ve kalın ses tonu ile karşısındakine güven verirdi. Esprili konuşmaları ve mimikleri i ön plana çıkarmasını da biliyordu. O iyi bir hatip ve iyi bir ajitatördü.

Diyarbakır Balıkcılarbaşı semtinde bir korsan miting koymuştuk. Orhan mitingdeki konuşmacımızdı. Arkadaşlar konuşması için onu omuzlarının üstüne almışlardı. Ancak daha cümlesinin başındayken sesi kısıldı. O gür sesli ajitatör konuşmasıyla kitlelere heyecan veren, Orhan'ın sesi ona oyun oynamıştı. Çaresizdi, bu durumda gülünür mü ağlanır mı? Kararını verememişti. Ancak gözleri çakmak, çakmak olmuştu. Orhan daha sonraki sohbetlerinde düşüğü bu durumu espriler de katarak anlatır, onu dinleyenlerle birlikte katıla katıla gülerdi.

1978'de Dev-Genç, Devrimci Yol ve Devrimci Sol olarak bölünmüş iki yoldaş farklı yerlerde kalsalar bile yürekleri hep birlikte atmaya devam etmişti. Mustafa yoldaşı Orhan'ın 5 Nolu cehenneminde gardiyanlarla yaptığı bir konuşmada sesini tanıdı.

Peki, Kim Bu Bakunin?

Abdullah Aydın (Apo)

1957 Ergani doğumlu. Ailenin soyağacında Kürt, Ermeni, Arap ve Türkmen kimliklerin mozaik halinde senkronize olması aile bireylerine aidiyet konusunda farklı tercihler yaptırmıştı. Apo da ise Kürt kimliği baskındı. "Çulcu

Fetli" olarak bilinen babası Fazıl Aydın, Ecevit'in önderliğini yaptığı ortanın solu düşüncesindeydi. Fetli, çulculuk mesleğinden sonra Ergani Belediyesi'nde tahsildar memuru olarak işe başladı ve Ergani TÜM-DER'in kurucuları arasında yer aldı. Apo Diyarbakır Devrimci Sol davasından 11 yıl 6 ay ceza aldı. Halen

Gaziantep'te öğretmenlik yapıyor. Eşi Gülten öğretmenlikten emekli olduktan sonra boş durmadı, siyasette aktif roller üstlendi. Bir dönem İHD il başkanlığı, bir dönem de DEHAP il başkanlığı yaptı. Bu il başkanlıkları döneminde, hakkında birçok dava açıldı ve onlarca yıl ceza aldı.

Çulcu Fetli'nin konuşmasıyla, davranışlarıyla, tüm haksızlıklara karşı mücadele-siyle, demokrat kişiliği, halk arasındaki itibarı ile oğlu Apo'nun siyasallaşmasın-daki rolü yadsınamaz. Çulcu Fetli 12 Mart döneminde Mahir Çayan'ın ve arka-daşlarının Kızıldere'de öldürülmesi, Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın yakalanmalarının ardından idam edilmelerine tepkisini oğluna şu sözlerle gös-termişti: "Bak oğlum, bugün bunlara anarşist diyorlar. Ama sen şunu iyi bil, ki gün gelecek bunların heykelleri dikilecek!"

Kırşehir öğretmen okulunda okurken Ankar'dan gelen bir grup Dev-Genç'li ile tanışması, Kızıldere'de hemşerisi Dicleli Ömer Ayna'nın⁷ 1972 yılında öldürülmesi onda ve bir kısım arkadaşında ciddi bir kırılma yaşatmıştı. Deyim yerindeyse kit-leler halinde solcu olmuşlardı. İlk devrimci eylemi, İstanbul'da öldürülen Kerim Yaman⁸ adlı devrimcinin Ankar'daki protesto yürüyüşüne katılmak olmuştu. Eyleme Kırşehir Öğretmen Okulu'ndan otobüslerle gitmişlerdi.

Kırşehir Öğretmen Okulundan mezun olduktan sonra, Erga-ni'nin bir köyüne öğretmen olarak tayinim çıktı. 1976-1977 yıllarında Ergani'de gelişen devrimci muhalefete seyirci kalamıyordum. Ergani'de Kürt örgütlerinden Rızgari hareketi güçlü bir çıkış yap-mıştı. Sayıca az da olsalar Özgürlük Yolu da Ergani'de kendisinden söz ettiriyordu. Kürt gençleri bu ve benzeri örgütlerle irtibatlaşırken, Ergani'de etnik menşei net olmayan ancak kendilerini Türkmen ola-rak tanıtan, yöre halkı tarafından da Kako⁹ olarak adlandırılan kitle, daha çok Türk solu içinde yer alıyordu. İGD onlar için kendilerini

7. Ömer Ayna: 1952 Dicle doğumlu. THKO içinde yer aldı. Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan'ın idamlarını engellemek için Mahir Çayan ve 9 arkadaşıyla üç İngiliz'i kaçırmış, kuşatıldıkları Kızıldere'de teslim olmayarak katledilen devrimci önderlerden.

ifade edebilecekleri devrimci bir oluşumdur.

Apo ise kendisini İGD'ye yakın bulmuyordu. Kürtçe bilmediği için zaten Kürt gruplarıyla yakın ilişki kuramıyordu. Kırşehir Öğretmen Okulunda tanıştığı Dev-Genç'lilerin etkisinde kalmıştı. Kendisini Dev-Genç'li olarak hissediyordu. Mustafa Akyıldız'ın evinde Devrimci Gençlik dergisini gördüğünde bir solukta heyecanla okumuştur.

Apo, Ergani Devrimci Gençlik Derneği'nin kurulma aşamasında aktif rol üstlenmiş ve dernek yönetiminde görev almıştı. Aile ekonomisine katkıda bulunmak için bir yandan öğretmenlik yaparken, öte yandan hayalindeki fakültenin sosyal bilimler bölümünün gece kısmına kayıt yaptırmıştı.

Orhan Keskin ile aynı fakültenin öğrencileriydik. Ancak Orhan gündüzcü, ben gececiydim. Normal koşullarda karşılaşmamız mümkün değildi. Onunla görüşmemiz gerektiğinde randevu ile görüşebiliyorduk.

Yaptığımız yol kontrollerinin birinde devrimci kanına girmiş bir faşisti araçtan indirmek istediğimde, faşistin yanında bulunan polis memuru, bana müdahale etmek istemişti. Bunun üzerine polise “Çok istiyorsan, seni de onunla birlikte götürüyüm.” demiştim. İlk silahlı eylemim olduğu için çok heyecanlıydım ve ellerimin titremesine mani olamıyordum. Polis bendeki bu heyecanı fark etmişti. Heyecandan ellerimin bu kadar titremesi sonucunda her an tetiğe basacağımdan korkmuş olmalı ki, faşisti bana teslim etmişti.

Apo, Diyarbakır'da Sıkıyönetim ilan edilmeden hemen önce 7. Kolordu Komutanlığına ve Çukurova Caterpillar acentesine eş zamanlı atılan bombalamalarda yer almıştı. Kolorduya atılan bomba patlamamış ancak Amerikan şirketi olan Çukurova Caterpillar'e atılan bomba hasara neden olmuştu.

Devrimci Yol ve Devrimci Sol ayrışmasından önce Eğitim Enstitüsü'nde Orhan'la birlikteydik. Diyarbakır surlarının dibinde, postanenin karşısında bir buluşma yerimiz vardı. Orada Ankara'dan ve değişik yerlerden gelen bildirileri, afişleri alır, Diyarbakır'da bulunan fakültelerin ihtiyacına göre ayırırdık. Eğitim Fakültesi'ne gidecek olanları da çoğunlukla ben alırdım.

Orhan'la tanışmamız da yine Ankara'dan Diyarbakır'da dağıtıl-

mak üzere gönderilmiş olan bildirilerin otogardan alınması vesile-iyle olmuştu. Her zamanki buluşma ve görüşme yerine gitmiştim. Buluşma yerimizde daha önce gördüğüm ama tanışmadığım Gürbüz Çapan ve ilk defa gördüğüm Orhan vardı. Orhan ve Gürbüz otogara Ankara'dan gönderilmiş olan bildirileri aldirtmak için kimi göndereceklerini konuşuyorlardı. Ben bu konuşmayı duyduğumda, lafa girip otogardan bildirileri alıp getirebileceğimi söylemiştim. Benim bu söylemim üzerine Orhan ve Gürbüz birbirlerine bakmışlardı. Gürbüz'ün birkaç kez gördüğü ama hiç konuşmadığı, Orhan'ın ise hiç tanımadığı biriydim. Bu çıkışım ikisinde de şaşkınlıkla birlikte tereddüt uyandırmıştı. Çünkü beni tanımıyorlardı. Orhan bana otogardan bildirileri 'nasıl' getireceğimi sordu. Otagara gidip bildirileri bir taksiye koyup getireceğimi, istenilen yere bırakacağımı söyledim. Orhan, bu net ve kararlı anlatımına güven duymuş olacak ki, yüz ifadesiyle bana güvendiğini belirten bir bakış attıktan sonra "Haydi git, bildirileri al gel." demişti. Bildiri kolisini güvenli ve sorunsuz bir şekilde getirmiş gerekli yere teslim etmiştim.

Devrimci Yol Bölünmüş, Yolları Ayrılmıştı

Devrimci Yol ve Devrimci Sol ayrışmasından sonra, Mustafa Ak-yıldız ve başkaca arkadaşlarla bölgede Devrimci Sol grubunu oluşturmuştuk. Eski arkadaşlarımızla yollarımızı ayırdıktan sonra aramızda siyasi bir rekabet başlamıştı. Bu siyasi rekabet kendi içinde tutarlı olsa bile, sonuç itibariyle rekabetti. Bir gün Mustafa'ya Devrimci Yol'un içinde en etkili olan ismi sormuştum. Mustafa hiç tereddüt etmeden "Bakunin"10 demişti. Ben de ona "Peki bu Bakunin kim?" diye sormuştum. Cevabı yine çok net olmuştu, "Orhan Keskin" O günden sonra Orhan'ın adı bizim aramızda Bakunin olarak kaldı. Ancak bir sorun vardı. Bu da benim Bakunin'in kim ve nasıl bir tarihsel kişilik olduğunu bilmememdi. Sormaya da utanıyordum. Çünkü bilmemek, okumadığımı gösterecekti.

10. Bakunin: Mihail Aleksandroviç Bakunin (1814-1876) Rus devri Anarşist düşünür ve eylemcilerin ilk temsilcilerinden.

in kuramcısı.

Sonraları Bakunin'in anarşist bir lider olduğunu öğrendiğimde Orhan'a haksızlık yaptığımızı düşünmüştüm. Diyarbakır'a "Marks'ın Dönüşü" diye bir tiyatro oyunu gelmişti. Oyunun ilerleyen bölümlerinde Bakunin sahneye çıkmıştı. Bakunin sahneye çıktığında, Orhan gözlerimin önüne geldi. Bakunin'i oyunda canlandıran iri yapılı, kalın kürkler giyinmiş, saç sakal birbirine karışmış, elinde şarap şişesi olan, bağırان çağırان, kaba saba bir tipti. O zaman Orhan'a Bakunin yakıştırmaları yapmakla ona haksızlık yaptığımızı bir kez daha düşünmüştüm. Çünkü Orhan oyundaki Bakunin'in aksine atletik yapılı, temiz giyimli, bakımlı, uzun boylu, yakışıklı denecek biriydi. Oyundaki bu adama hiçbir yönüyle benzemiyordu.

Orhan'ın kendisine özgü tavır ve davranışları vardı. Mesela okulun koridorlarında yürürken, kendisine son derece güvenerek yürürdü. Sanki arkasında bir ordu askeri olan bir komutan edasıyla yürür, ayağının altından gelen ses koridoru doldururdu. Orhan'ın kendisine olan güveninin, onu hiç tanımayanlar üzerindeki etkisini görmek mümkündü. O kiminle ilişkilenmişse o kişide hayranlıkla karışık saygınlık uyandıran biriydi. Orhan konuşmalarında kelimelerin üzerine basa basa konuşurdu. Özellikle kelimelerdeki "R" harflerine bastırarak konuşmayı severdi. Örneğin, "yoldaşlar"ın sonundaki R'ye öyle baskı yaparak konuşurdu, ki "R" harfi Orhan'ın ağzında devrimin kendisi olurdu. Düşüncelerini özgüvenle anlatan biriydi.

Mühendis Olmazsam da Doktor Olurum

Yavuz İren

1955'de Erzurum'un Şenkaya ilçesinde doğdu. Türkmen asıllıdır. Sol düşünceye yakın olan babası Feyzullah beyin etkisiyle sol içerikli kitaplar okudu. Liseyi Erzurum'da bitirdi. 12 Eylül'den sonra Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi, doktor oldu. Ardından 1982'de Diyarbakır Devrimci Yol davasından yargılandı ve kısa bir süre Diyarbakır 5 No'lu Cezaevinde yattı. Halen doktorluğun yanısıra, CHP Esenyurt Belediye Meclisi üyeliği yapmaktadır.

Erzurum'da liseyi birincilikle bitirdikten sonra ODTÜ Makine Mühendisliği bölümüne kayıt yaptığında, hayali Erzurum'a mühendis olarak dönmekti. Ancak

okulda uzun soluklu boykotların olması Yavuz'un hayalinin gerçekleştirilmesinin önünde engeldi. Bir yıl kadar okumayı zorlasa da okulda sürekli boykotların olması okulunu zamanında bitiremeyeceğini gösteriyordu. Ailesi in geliri bu şartlarda okumasına yetmeyecekti. Bu nedenle daha fazla ailesine yük olmamak için tekrar üniversite sınava girmeye karar verdi. Sınav sonucunda almış olduğu puana göre yapmış olduğu tercihlerden biri olan Erzurum Tıp Fakültesini kazandı. "Mühendis olmazsam da doktor olurum." demişti. Ancak okul sağcılarının elindeydi. Bu durum Yavuz'u çok ilgilendirmiyordu. Çünkü o okuyup doktor olacak ve aile ekonomisine katkı sağlayacaktı.

Atatürk Üniversitesi'nde sağcı ve solcu öğrenciler arasında sürekli bir kavga vardı. O kavgalarda taraf olmasa bile gönlü solcu öğrencilerden yanaydı. Dışarıdan Erzurum'a okumaya gelen solcu öğrenciler, üniversite yönetimi ve sağcı öğrencilerin işbirliğiyle yapılan yoğun baskılardan dolayı okulu bırakarak kenti terk etmeye başlamışlardı. Okulun yönetim kadrosunu değiştirilmesi ve olaylara sağduyulu yaklaşacak bir yönetimin göreve getirilmesi için yüzlerce dilekçe yazılmış ama hiçbirinden sonuç alınamamıştı. Şimdi sıra Erzurum'un yerlisi olan solculara gelmişti. Yavuz çıkan olaylarda çok taraf olmamasına rağmen solcu olarak bilinen Erzurum'un ilçesi Şenkaya'lı olması okula sokulmaması için yeterli gerekçeydi. Yavuz, Atatürk Üniversitesi'nde okuyamayacağını anlamış, Diyarbakır Tıp Fakültesine yatay geçiş yapmak için yola çıkmıştı. Babası oğlu okusun diye geçim kaynağı olan danayı satmıştı. Dananın satılmasına Yavuz'un canı çok sıkılmıştı. Ancak yapacağı bir şey de yoktu.

Diyarbakır'a indiğinde ilk iş olarak Fiskaya'daki Tıp Fakültesine gidip 1976-77 öğretim yılı için kayıt yaptırmıştı. Ancak merdivenlerde tanımadığı iki kişi okul çıkışı koluna girip "Türkiye'den gelip Kürdistan'da okuyabileceğini mi sanıyorsun? Bakseni demokratça uyarıyoruz. Ya gidersin ya da karnını kurşunla doldururuz." demişlerdi. Yavuz bu tehditleri ciddiye aldı. Ama okuması için satılan dana ve ailesi aklına geldiğinde okumaktan vazgeçemezdi. O geceyi ve daha sonraki 5 geceyi kent merkezindeki bir ucuz otelde geçirdi, sonra da Ofis semtindeki yurda kaydını yaptırdı. Bir türlü kendisini tehdit edenler aklından çıkmıyordu. Neden tehdit etmişlerdi? Neden tehdit edildiğini sonradan öğrenmişti. Nedeni halkın ve öğrencilerin almış oldukları duyumlarmış. Bu duyumlara göre Erzurum'daki üniversiteden faşistler gelecek Diyarbakır'ı ele geçireceklermiş.

Sonraki haftalarda Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesinde tanıştığım Gürbüz Çapan ve Ferda Koç ile ilişkilerimiz gelişti, hep üçlü olarak birlikte gezmeye başladık. Birlikte Diyarbakır'daki ilk DEV-GENÇ grubunu oluşturduk. Zaten daha lisedeyken Dev-Genç ismi bana hep yakın gelirdi.

Cevat Zeybek'in de aramıza katılmasıyla 4 kişi olmuştuk. DDKD'nin dışarıdan gelenlerin oluşturduğu Türk soluna yaptığı baskılara tepki duyanlar ve kendisini bir yere ait hissetmeyen solcular dördümüz etrafında kümelenmeye başlamışlardı. Diyarbakır'da hatırı sayılır bir arkadaş grubuna ulaştığımızda, artık bir dernek kurmanın da zamanı geldiğine inanmıştık. Dernek binası için bir yer bulduk ve Dernekler masasına müracaat edip Diyarbakır Devrimci Gençlik Derneği'ni kurduk. Dernekte eğitim çalışmalarının yanısıra seminerler yapıyorduk. Orhan'la bu sırada tanıştık. Bu arada Erzurum'da lise-de okuyan kardeşim Oğuz'u yanıma alıp Ziya Gökalp Lisesine kaydını yaptırdım. İki kardeş bir yandan okurken, diğer yandan devrimci çalışmalarda yer alıyorduk. Tıp Fakültesinde 3. sınıfa geçtiğimde ilk öğretmenim olan babamı talihsiz bir olay sonucu kaybettim.

DDKD'lilerin evvelce Apocular olarak anılan ve sonradan da PKK'ye dönüşen UKO'cularla da araları iyi değildi. Zaman, zaman UKO'cularla sıcak tartışmalara giriyorlardı. UKO'cular Mahir Çayan'ın "kesintisiz devrim" tezine sahip çıktıkları için Dev-Genç'liler ile aralarında duygusal bir yakınlık kendiliğinden oluşmuştu. Bölgedeki Dev-Genç içinde ise Kürt ulusal mücadelesini iyi bilen iki kişi vardı. Bunlar Dersim'li Mehmet Biter ve Karanlı Orhan Keskin idi. Bu ikilinin konu özelinde yetkin olmaları onları dernek çalışmalarında aranır isimler yapmıştı. Orhan, Kürt ve Kürdistan tarihi üzerine seminerler verdikçe yerli halktan ilgi gördüğü gibi, yerli halkın içindeki devrimcilerin de saygısını kazanıyordu. Tıp Fakültesinde Dev-Genç'i temsil etmem istendiğinde hiç tereddüt etmeden kabul ettim. Artık bir ayağım okulda, diğer ayağım dernekteydi.

Tıp Fakültesinde Özgürlük Yolu'ndan sonra Dev-Genç ikinci güç olmuştuk. Özgürlük Yolu ayağı yere basan akıllı başında işler yaparken, Rızgari hareketi siyasi duruşuyla göz dolduruyordu. Dev-Genç ise Devrimci Yol'a dönüşürken daha kurumsal çalışmaya başlamıştı.

Yavuz, Diyarbakır'da tüm solcular tarafından tanınan biri olmuştuk. Bu arada polis de onu yakından tanıyordu. Polis Yavuz'u tanıdıktan sonra onu gözaltına alıyor, baskı ve dayaktan sonra salıveriyordu. Bu durum artık Yavuz için sıradanlaşmıştı.

Şehrin Taksilerinde Selda Çalışırsa Bu İyiye İşaretti

Gürcan Bahadır

1958, Sinop doğumlu. Sinop lisesini bitirdi. Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne girdi. Diyarbakır Devrimci Yol davasından 3 yılı aşkın Diyarbakır 5 No'lu Cezaevinde kaldı. 26 Haziran 1983'te tahliye oldu. Mahkeme sonunda Gürcan'a 10 yıl 4 ay ceza verdi ve dava Yargıtay'a gitti. Yargıtay cezanın bir kısmını onarken bir kısmını bozdu. Uzun yargılamalar sonucu dava zaman aşımına uğradı. Bu arada Tıp Fakültesi'ni bitirmiş, doktor olmuştu. Halen evli, iki kız babası ve İstanbul'da doktorluk yapıyor.

Gürcan'ın, önce TÖS, daha sonra TÖB-DER üyesi olan ve çevresinde aydın kişiliğiyle tanınan babası, çocuklarının eğitilmiş birer birey olmalarını çok önemserdi. 1976 yılında Gürcan üniversite sınavlarına girmiş Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ni kazanmıştı. Ancak babası ve ailesi onun doktor olmasını istiyorlardı. Gürcan kazandığı okulu okumak için Adana'ya gitti, öğrenci yurduna yerleşti. Fakültede, lisede olduğu gibi, başarılı bir öğrenciydi. Kampusta TIP-DER öğrencilerinin dağıttığı bildiriye okurken, faşistler okuduğu bildiriye elinden almak istediklerinde "Ama ben daha okumadım." demişti. Elindeki bildiriye sonucu ne olursa olsun vermeyecekti. Kavga da etmek istemiyordu. Faşist grupla tartışırken bildiriye dağıtan solcu öğrencilerin olayın farkına varıp faşistlere müdahale etmesiyle Gürcan rahat nefes alırken, Dev-Gençlilerle de tanışmıştı. Artık yurtta kalamazdı, nitekim faşistler onu yurttan attılar. Gürcan yurttan tanıdığı bir arkadaşıyla bir öğrenci evi tutar, evi diğer solcu öğrencilere açarak eğitim çalışmalarına başlarlar. Gürcan hayatın akışıyla sosyalist kimliğe doğru giderken, babası oğlunun ziraat mühendisi olmasını bir türlü içine sindiremez. Oğlu doktor olmalıdır. Babası ondan habersiz üniversite sınavlarına müracaat eder ve tüm tercihlerde tıp fakültelerini yazar. Gürcan yaz tatili için Sinop'a gittiğinde babasının emrivakisine uyarak sınava tekrar girer ve Erzurum Tıp Fakültesi'ni kazanır.

Gürcan sonbaharda Erzurum'a giderek okula kaydını yaptırmış, bir otele yerleşmişti. Kayıt yaptığı yıl, sonradan tanışacağı yoldaşı Yavuz'un ve diğer solcu öğrencilerin faşistler tarafından Erzurum'da üniversiteden atılmalarından bir yıl sonraydı. Okul tamamen faşistlerin elindeydi. Faşistler Gürcan'ın Çukurova Üniversitesi'nden geldiğini öğrendikleri gibi, solcu kimliğinden de haberdar olmuşlardı. Ancak Gürcan tüm baskılara rağmen okumak için direniyordu. Bir gün faşistler kantine pusu kurarlar. Gürcan Rektörlüğe kaçarak o günün elinden zor kurtulur. Artık onun için Erzurum'da okumak mümkün değildir. Otogara gidip ilk otobüsle memleketine gider. Erzurum Tıp'tan başka bir üniversiteye yatay geçiş

için gerekli olan belgeleri alamayacağını düşündüğünden o yıl tekrar sınava girer. Sınav sonuçları açıklandığında Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni kazandığını gördüğünde "en azından daha rahat okurum" diye geçirir içinden. Gürcan, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden ayrıldıktan sonra, Doç. Dr Orhan Yavuz faşistler tarafında öldürülür. 1976 sonları, 77 başları, Türkiye'deki politik mücadele yükselirken, birçok aydın, üniversite öğretim üyesi in de öldürüldüğü zamanlardı. 1977 yazında Sinop'tayken Devrimci Yol dergisi çıkmaya başlamıştır ve Gürcan da artık kendisi i Devrimci Yol'a yakın hissediyordu.

Gürcan, Dicle Üniversitesine yatay geçiş için gerekli belgeleri alabilmek umuduyla Erzurum'a gitmiş, zorlansa da belgelerini almıştı. Dicle Üniversitesine kayıt yapmak için ilk otobüsle baba oğul yola çıkmışlardı. Yol uzundu ve oğlunun yaşadıklarından dolayı babasının canı çok sıkındı. Bu sıkınlığını yan koltukta oturan yolcuya anlatıyordu. Babası bunları anlatırken, arka koltuktaki bir genç de bütün dikkatiyle onu dinliyordu. Kulak kesilen genç Fen Fakültesine kayıt yapmak için Diyarbakır'a giden Reşat Keskin'den başkası değildi. Reşat oturduğu koltuktan Gürcan'ın omzunu dürtmüş, kendisini tanıttıktan sonra Diyarbakır'a kadar sohbet etmişlerdi. Baba oğul Dicle Üniversitesine giderek Gürcan'ın kaydını yapmışlar ancak bir türlü Erzurum'da okuduğu yılı saydıramamışlardı. Gürcan 1. sınıfı tekrar okumak zorunda kalmıştı. Okuldaki kayıt işi bittikten sonra baba oğul bir taksile kalacakları otele giderken, Taksinin kasetçalarında Selda Bağcan "Kızıldere" türküsünü okuyordu. İkisi de Selda'nın türküsüyle rahatlamış, derin bir "oh" çekmişlerdi. Geldikleri şehri taksilerinde Selda türkü söylüyorsa bu iyiye işaretti.

Kısa bir süre otelde kaldıktan sonra, üç ay kalacağı Dağkapı'daki öğrenci yurduna yerleşmişti. Okuldaki çevresi genişledikçe şehirde kendisi i daha rahat hissediyordu. Artık yurttan ayrılıp arkadaşlarıyla ev tutma zamanı geldiğini düşündüğünde eve geçmişti. Evde, yurttan daha rahattılar, siyasi çalışmalarını daha özgürce yapabiliyorlardı.

Mehdi Zana'nın Seçimleri Alabileceğini Hiç Düşünmemiştim

O dönemde Diyarbakır'da en dikkat çeken şey, şehirdeki sol hegemonyaydı. Faşistlerin, sağcılarının hiçbir etkisi hissedilmiyordu. 77 Genel Seçimleri'nde Bülent Ecevit'in başkanlığındaki CHP, Diyarbakır da dahil olmak üzere, Türkiye'nin her tarafında ciddi bir yükseliş sağlamıştı. 1977 sonunda, ben fakülteye girdikten birkaç ay sonra, Diyarbakır'da yerel seçim süreci yaşanmaya başlanmıştı. Yerel seçimlerde Mehdi Zana iyi bir kampanya yürüttü ve sonucunda diğer muhalif oylar çok bölündüğü için az bir farkla Belediye Başkanı seçildi. Doğ-

rusu, Mehdi Zana'nın bağımsız aday olarak kampanya çalışmalarını izlemiştim ama seçimleri alabileceğini hiç düşünmemiştim.

O zamanlar Diyarbakır, Kürt nüfusun dışında Türk memurların da oldukça yaygın olduğu, diğer kesimlerden insanların da yaşadığı bir yerdi. Kürt ulusal hareketinin hegemonyasının keskin bir şekilde hissedildiği bir kent gibi durmuyordu. Daha çok sosyal demokrat, Türkiye'nin herhangi bir ili, mesela Gaziantep veya Adana'dan biraz daha fazla Kürt ağırlığından bahsedilebilecek, kozmopolit bir kentti. Üstelik de Türk memurların ve öğretmenlerin yaygın görev yaptığı kentlerden birisiydi.

Üniversiteler Açısından Politik Merkez Tıp Fakültesiydi

Okullarda da, örneğin bizim Tıp Fakültesi'nde, yaklaşık %70 kadarı batıdan gelen öğrencilerden oluşmaktaydı. Diyarbakır'ın hegemonik ilişkilerinin içinde sol sempaticizmaların ağırlığı hissediliyordu. Hatta sağ, MHP yanlısı insanlar bile kimliklerini saklayarak okula gelebiliyorlardı. Sayıları gayet azdı ve onlar da yanlışlıkla üniversiteye girmiş insanlardı. Okulun sol yapılar açısından konumu, TİP, TKP, TSİP, Kurtuluş, Devrimci Yol gibi solun bütün renklerinden oluşan bir tabloyu içeriyordu. Kürt solundan da Kawa, Özgürlük Yolu, Rızgari, DDKD gibi hareketler mevcuttu. Kendilerini Apocu olarak tarif eden küçük bir grup da vardı ama henüz o dönemde PKK diye bir örgüt yoktu. Kürt öğrencilerle de, batıdan gelen öğrencilerle de zaman içinde içli dışlı olmaya başladık.

Diyarbakır Tıp Fakültesi'nde benden önce de Devrimci Yol sempaticizması olan arkadaşların bir ekibi vardı. Ferda Koç, Cevat Zeybek, Yavuz İren, Saadet Türk, Gürbüz Çapan gibi çekirdek bir Devrimci Yol ekibi vardı okulda. Sorumlu konumda olan Gürbüz Çapan'dı. Ferda ideolojik, politik olarak kendini yetiştirmiş, diğer sol hareketlerle tartışmalarda öne çıkan bir arkadaşımızdı. Zaten sol içi tartışmaları, dernek içi konuşmaları hep Ferda yürütüyordu.

1977'de bize sempati duyanlarla günlük olarak, öğle arasında amfide toplanıp bir saat konuşur, tartışırdık. Ayrıca Tıp Fakültesi Derneği çevresinde tüm siyasi grupların yer aldığı tartışmalar olur-

du. Bu tartışmalar her fırsatta yapılırdı, haftalık, aylık, düzenli ve düzensiz şekilde gerçekleşirdi. Bunların dışında, üniversitenin Dicle'ye bakan bahçesinde her öğle arası siyasi grupların öbek öbek olduğu, ideolojik tartışmaların yürüdüğü sıcak bir ortam vardı. ÇKP yanlılarıyla, Sovyet yanlısı Kürt arkadaşların arasındaki sürtüşmelerde biz arabulucu olurduk.

Üniversitede çoğunluk Özgürlük Yolu ve DDKD'nin elindeydi. Okulun derneği de Özgürlük Yolu'nun elindeydi. Ben geldiğimde dernek seçimleri yapılmıştı ve Bozan Erdem isimli Özgürlük Yolu'ndan bir arkadaş dernek başkanıydı. Ancak bizim de dahil olduğumuz '77 girişlilerde -Ferda'lar bir üst sınıfımızdaydı- Devrimci Yol sempatanları en ağırlıklı gruptu. Üst sınıflarda ise bu oran düşüyordu.

Kısacası, Devrimci Yol batıda geliştikçe bunun bir yansıması olarak ve bölgedeki arkadaşların da becerisiyle Kürdistan'da da büyüyordu. Yüksek okullar, üniversiteler açısından politik merkez Tıp Fakültesi'ydi. O dönemde Ferda'ların, Gürbüz'lerin oluşturduğu ekip diğer Eğitim Enstitüsü, Fen Fakültesi gibi okullarla da bağ kurarak çekirdek bir ilişki oluşturmuştu. Dönem dönem hep birlikte toplanıyorduk ve bu sempatizan düzeyindeki ilişkiler merkezi bir yapılanmaya doğru evriliyordu ve bu seyir ağırlıklı Tıp Fakültesi odaklı geliyordu. 78'in başlarında o kadar hızlı bir süreç gelişmeye başladı, ki hiç politik olmayıp 1. sınıfa gelmiş öğrenciler hızla politikleştiler ve sürece dâhil oldular. Özellikle batıdan gelen arkadaşlar açısından bizim hareketimiz bir çekim merkezi oluşturuyordu. Tıp Fakültesi'nde en güçlü hareketlerden birisi durumuna geldik. 1977-78 dönemi bitiminde amfide yaptığımız öğle arası toplantılarda 50-60 kişi olmaya başlamıştık ve değişik konularda tartışmalar yürütüyorduk.

Mahallelerde Attığımız Adımlar Karşılık Bulmaya Başlamıştı

1978 ile birlikte Fen Fakültesi'nde, aynı şekilde Eğitim Enstitüsü'nde 15-20'şer kişilik kadro düzeyinde gruplar oluşmuş, faaliyet yürütüyorlardı. Diyarbakır Anadolu Lisesi'nde, Ziya Gökalp ve Öğretmen Lisesi'nde de bir grup liseli Devrimci Yolu ile ilişki içindeydi. Süreç o kadar hızlı geliyordu ki, hızına yetişebilmek zordu.

1978 sonbaharında merkezi bir hal almaya başladık ve mahallelerdeki kahvelerde yaygın ilişkiler geliştirmeye yöneldik. Okuldan çıktıktan sonra tespit ettiğimiz mahallelerde, Ofis'te, Bağlar'da, Alican Mahallesinde, Şehitlik'teki tüm ekip arkadaşlarımız, önceleri halkla amatörce ilişki kurmaya çalıştılar. Özellikle Ofis'te, Alican Mahallesinde, Şehitlik'te ilişkilerimiz filiz vermeye başladı, Ofis'teki bizim sempatizanımız bir kahvecinin mekânında buluşur olduk, esnafla da tabii ki... Hızla yerelleşiyorduk. Kürt gençliğinden de bize ilgi duyanlar oluyordu. Sümerbank fabrikasının sosyal tesislerinde çalışan memurların çocuklarından oluşan bir grup arkadaş da bizimle ilişki kurmuştu. Artık hepimiz ortak hareket eder hale gelmiştik. Mahallelerde attığımız adımlar karşılık bulmaya başlamıştı.

Bu Karar Sizin İçin İyi Olmaz

Metin Terzi

1958, Ardahan doğumlu. Ahıska Türkü olan babası Nuri, Cilavuz Köy Enstitüsünden (Kars, Ardahan-Susuz) mezun olmuş, aydın bir kişiye sahipti. Ardahan Lisesini bitirdi. Diyarbakır Devrimci Yol davasından 5 No'luda 5 yılı aşkın yattı. Halen Ankara'da yaşıyor, esnafılık yapıyor. Evli, biri kız, iki çocuğu var.

Metin, sol düşüncelerinden dolayı sürgün edilen öğretmeni Haneî Işık için arkadaşlarıyla boykot yaptıklarında, henüz ortaokulun 2. sınıfındaydı. Deniz Gezmiş, Hüseyin İnönü ve Yusuf Aslan'ın 6 Mayıs 1972'de idam edilmesine dayısı Gülpasça Okyay'ın çok üzülməsi henüz 14 yaşında olan Metin'i de derinden etkilemişti. Küçük bedeninde kocaman bir yürek taşıyan o çocuk okuldaki öğretmenleriyle arkadaş olmuş ve öğretmenlerinden sol düşüncüyü öğrenirken bulduğu, ulaşılabildiği sol içerikli kitapları okuyor, okuldaki arkadaşlarıyla sol düşünce üzerine sohbetler ediyordu. Metin sol düşünceyle lisede yoğrulurken derslerini ve okulunu da ihmal etmemişti. Başarılı bir öğrenci olarak üniversite imtihanlarına girmiş ve bilinçli bir tercihle Dicle Üniversitesi Kimya Fakültesini kazanmıştı.

Kendisine Soru Yönelten Genci Aklına Not Eder

Metin fakülteye kayıt yaptırmaya gittiğinde, elinde ne bir adres ne de tanıdığı biri vardı. Ama bildiği bir şey vardı, Diyarbakır solcuydu ve bu solcular mutlaka ona sahip çıkacaklardı. Bu düşüncenin kendisine verdiği özgüvenle Diyarbakır'da Kimya Fakültesine kayıt yaptırıp, memleketi Ardahan'a geri dönmüştü.

75-76 öğretim yılı için Diyarbakır'a gittiğinde, 52 hemşerisinin Diyarbakır'da olduğunu duyunca çok sevinmiş, sonraki günlerde hemşerilerinin gittiği kahveye gitmiş, onlarla tanışmıştı. Kimya Fakültesinde kurulmak istenen okul derneği çalışmalarına katılmamış ancak bir derneğe ihtiyaç olduğunun bilinciyle çalışmalarla sempatiyle yaklaşmıştı. Dernek kurulduğunda aktif gidip gelenlerden olmuş, çalışmalara hatırı sayılır katkıda bulunmuştu.

Gürbüz Çaban ve Ferda Koç ile tanışması Metin'in örgütlü bir Dev-Genç'li olma süreci i hızlandırmıştı. Okul derneği her hafta değişik başlıklar altında seminerler düzenlerdi. O haftaki konu "Diyalektik Materyalizm" idi ve dernek yönetimi Orhan'dan sunum yapmasını istemişti. Sunum esnasında Orhan dinleyiciler arasında kendisine soru yönelten genci aklına not eder ve sunum bittikten sonra gencin yanına gidip tanışır. Bu tanışma Orhan ile Metin arasındaki yoldaşlığın ve dostluğun ilk adımı olmuştu. Bu gelişmelerin yanı sıra, Devrimci Yol dergisi kısa sürede 100 binleri aşan ortalama tiraajıyla ve yürüttüğü tartışmalarla farklılığını ortaya koyduğunda, Metin Devrimci Yol saflarında mücadele kararı almıştı.

Diyarbakır'da başlarda otelde kalan Metin, daha sonra okul arkadaşlarının Balıkcılarbaşı semtindeki öğrenci evine yerleşmişti. 1977 sonlarında, bir yandan okul ve hayat şartlarının zorluğu, diğer yandan devrimci mücadeledeki aktivitesi sağlığını bozmuş, halk arasında ince hastalık denen vereme yakalanmıştı. Bir ay Devlet Hastanesinde yatmış, Devlet Hastanesindeki tedaviden sonuç alınmayınca istemeye istemeye İstanbul'a, Çamlıca'daki Validebağ Sanatoryumuna gitmişti. Hastaneden kaçıp 1 Mayıs 1978'de Taksim meydanında Dev-Genç flaması altında yürümüşü. Validebağ Sanatoryumunda yapılan tedavi sonuç vermiş, bunun üzerine ara verdiği eğitimi için Diyarbakır'a geri dönmüşü. Artık pratik koşuşturma da çok yoğunlaşmıştı.

Metin ve arkadaşları yoldaşlarının işkence sonucu öldürülmesini protesto etmek için korsan gösteriler yapıyor, bombalı pankartlı eylemler düzenliyorlardı. Devrimci Yolcuların dur durak bilmeyen bu eylemlerine karşın polis, insan aklının alamayacağı bir yöntem geliştirmişti. Polis, Devrimci Yolcuların astığı bombalı pankartları oldukları yerden indirip, okulların bahçesine atıyordu. Bunun üzerine Devrimci Yolcular bombalı pankart asmaktan vazgeçmiş, devrimci şiddetin daha farklı yöntemleriyle itirazlarına devam etmişlerdi.

Metin, Vuruldu!

1978 Sonbaharında, kışa doğru Diyarbakır'da sol içi çatışmalar başlamıştı. Özellikle DDKD ile sosyal emperyalizm tezini savunan-

lar arasında çatışmalar oluyordu. Bu çatışmalar bizleri çok üzüyor, çok rahatsız ediyordu. Solcu neden solcuyu hazmedemezdi ki! Bizler sohbetlerimizde, görüşmelerimizde bu tür şeylerin yanlışlığını sürekli vurgulardık. Nerden bilebilirdik ki bu sol içi çatışmalar gelip bizi de bulacak?

Sol içi çatışmaya ilk olarak okul temsilcisini seçerken doğrudan hedef olduk. 1978 sonbaharındaki okul temsilciliği seçiminde, DDKD hariç, nerdeyse o dönem şehirdeki irili ufaklı tüm örgütlerle ittifak yapmıştık. İttifaklarımız sonucu KUK'çu bir arkadaşını temsilci yapacaktık. Seçime bir gün kala DDKD'liler beni çağırdı ve "KUK'tan birini temsilci olarak seçeceksiniz. Bu kararınız doğru bir karar değil. Sizin için iyi olmaz." diyerek aba altından sopa gösterdiler. Bu tehdit üzerine "Biz doğru olduğuna inandığımız bir iş yapıyoruz, tehdit etmeye gerek yok. Ancak tehditlerinizde çok ısrarcıysanız elinizden geleni ardınıza bırakmayın." demiştim. Ertesi gün Devrimci Yol, KUK, Rızgari, Özgürlük Yolu, Halkın Birliği ve Halkın Kurtuluşu'nun adayı çok gergin bir ortamda seçimi kazandı. DDKD'liler okula 50'den fazla silahlı adamla gelmişlerdi.

Seçimi gergin bir ortamda kazanmış ve dağılmıştık. Ancak DDKD'liler bu seçim yenilgisini sindirememiş olacaklar, ki kardeşimin ve birkaç arkadaşımızın gittiği kahveyi basmışlar ve onlara saldırmışlardı. Ortam çok gergindi yurda da saldırabilecekleri ihtimaline karşı nöbet tutma kararı aldık. Silahlarımız evdeydi. Reşat'a evden silahları getirmesini söyledim. Birkaç arkadaşla kantine doğru giderken bir grup DDKD'li de kantine doğru geliyordu. Kantinden içeri girdiğimizde sayıca çok kalabalık bir şekilde kantinde oturduklarını gördük. Bir DDKD'li Mehmet Demirci'nin yakasından tuttu, ben tam buna müdahale edecekken, silahla tüm kantini taramaya başladılar. Kantinde bulunan herkes sıkılan kurşunlardan sakınmak için tam siper yere yattı. Bu arada yurttan tüm gece kendisiyle sohbet ettiğim Halkın Birliği'nden Halil Suma, "Metin, vuruldum!" diye bağırıyordu. Yağmur gibi kurşun yağıyordu, kafamı kaldıracak durumda değildim. Kurşun yağmuru bittikten sonra Halil'in yanına gittim,

vurulmuştu ve yarası çok ağırdı. Hemen onu hastaneye yolladık, maalesef hastaneye yetişmeden ölmüştü. Bizler yapılan eylemi daha değerlendirme fırsatı bulamadan okulu polis bastı. Polis neden ve niçinlerden çok, kurşun sıkanların kim olduğunu öğrenmeye çalışıyordu. Ancak kimse bir şey söylemedi.

Bu olaydan sonra acı olan gerçeği anlamıştık. DDKD bizimle çatışmak istiyordu. “Madem öyle, o halde biz de çatışıyoruz!” dedik. Önce yaptıklarını teşhir eden bildiriler dağıttık. Gittiğimiz her yerde yapılanın yanlış olduğunu anlattık. Ancak ne bildiriler ne de anlattıklarımız bize yapılanı sindirmemize yetiyordu. Bir türlü içimize sindiremiyorduk. Sorumlu arkadaşlar bu olaydan haberdar olmuş ve bizim de mutlaka karşılık vereceğimizi tahmin ettiklerinden olacak, ki bize müdahale ettiler. Sorumlu arkadaşlarla bu konuyu epeyce tartıştık. Bize yapılanın yanlış olduğunu, her türlü teşhir yolunu kullanabileceğimizi ancak devrimcilere kurşun sıkılmasının hataya hatayla cevap vermek olacağı konusunda bizi ikna etmeye çalışıyorlardı. İçimize sindirememiştik ancak onların uyarılarına uyduk.

Yarın Bütün Arkadaşlar Fakülteye Girecekler

Mehmet Zeki Emin

Gürcü asıllı ve 1960 Ardahan doğumlu. Ardahan Lisesini bitirdi. 1978’de Diyarbakır Eğitim Enstitüsü’ne girdi. Diyarbakır’da Devrimci Yol saflarında mücadele etti. 12 Eylül’den sonra bir süre kaçağa düştü. 1983’te okulunu bitirip öğretmen oldu. Göreve başlamak için Tokat’a gitti, ancak orada göreve bir türlü başlatılmadı. İstanbul’a gitti, önce Grand Gazinosu’nda satın alma işine baktı, daha sonra gazino müdürlüğü yaptı. Ardından Boğaziçi havayollarında memur oldu ve oradan HAVAŞ’a geçerek 5 yıl işçi olarak çalışırken, sendikal faaliyetlerde bulundu. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra Türkiye’deki ilk grevlerden birinin örgütleyicileri arasında yer aldı, THY’de 40 gün süren grev, işçilerin zaferiyle sonuçlandı ancak onun işine son verildi. Öğretmenliğe geri döndü ve halen öğretmenliğe devam ediyor. Evli ve bir oğlu var.

Diyarbakır Eğitim Fakültesi’ne kayıt yaptırmak için Kar’stan Diyarbakır’a giderken takvimler 1978’i gösteriyordu. Babasının dostu olan Ensar’ın oğlu Orhan’ın

ismini aklının bir yerine not ederek yola çıkmıştı. Yabancıysa olduğu şehrin otogarında indiğinde Zeki'nin kafasında birçok soru vardı. Kayıt yapmak, barınma sorununu çözmek ve asıl önemlisi kendisine yardımcı olacağına emin olduğu babasının dostunun oğlu, hemşerisi Orhan'ı bulabilmek; bunları nasıl halledecekti? Otobüs otogara girdiğinde, karanlık çökmek üzereydi. Otobüsten indiğinde Metin Terzi'nin onu beklediğini gördüğünde, dudaklarında tebessüm, yüreğinde sevinçle sarılmıştı arkadaşına.

Metin onu Ofis semtindeki öğrenci yurduna yerleştirip gitmişti. Bir süre yurttaki hengâmeyi ve öğrencileri gözlemlemiş daha sonra kantine inmişti. Metin'in bir süre sonra yanında dört kişiyle dönmüş, Zeki'yi de yanına alarak dışarı çıkmışlardı. Bir kaç dakikalık yürüyüşten sonra yabancıysa olduğu şehrin sokaklarında, tanımadığı insanlara Devrimci Yolbildirisi dağıtırken bulmuştu kendisi

Zeki artık okuldan artan zamanını İşçi Köylü Derneğinde geçiriyordu. Bir keresinde Metin'e "Orhan'ı nasıl görebilirim" diye sormuştu. Cevap, Orhan'ı görmenin zor olduğu, sürekli bölgeyi gezdiği şeklindeydi. Zeki bir süre sonra hemşerisi Orhan'la tanışmış iyi dost olmuştu. Diyarbakır'a gelişinin 6. ayında Orhan'ın isteğiyle Eğitim Fakültesi'nde öğrenci temsilcisi olduğunda henüz 18 yaşına yeni girmişti.

O günlerde DDKD'liler Devrimci Yolculara saldırmaya başlamış ve Eğitim Fakültesi'ne sokmama kararı almışlardı. DDKD'lilerin bu kararını duyan Orhan, Eğitim Fakültesi'nden sorumlu olan arkadaşı Zeki'ye "Yarın bütün arkadaşlar fakülteye girecekler ve gerekirse çatışacaklar" demişti. Zeki "tamam" demişti, ancak çok korkuyordu. Öyle ki fakültenin giriş kapısına geldiğinde ayakları onu geri götürüyor, bir türlü okuldan içeri girmek istemiyordu. Ancak korktuğunu arkadaşları bilmemeliydi. Zeki arkadaşlarıyla okulun giriş kapısından içeri girdiğinde Orhan'ı üzerindeki sarı montla okulun merdivenlerinde onları beklerken görmüştü. O an onsekizlik delikanlıda korkunun esamesi kalmamış, Orhan abisinin yanına arkadaşlarıyla birlikte gitmişti. Okulda hep birlikte Yarım saat kadar durduktan sonra fakülteden olaysız bir şekilde ayrılmışlardı. Sonraki günler Eğitim Fakültesi'ne üçer, beşer gidip gelmeye devam ettiler.

Zeki dernek çalışmalarında aktif rol alıyor, seminerler düzenliyor, Orhan abisi de bir kısım seminerlere katılıyordu. Özellikle Kürt sorunu üzerine 4 saat süren kesintisiz sunumu çok beğeni toplamıştı. Orhan'ın bilinen özelliklerinin başında, siyasal mücadelesinde tavizsiz, kararlı ve tereddütsüz bir devrimci olmanın yanı sıra iyi bir hatip olması geliyordu.

Amca Seni de Teşkilata Aldık

Yaşathak Aslan

1952, Artvin Şavşat doğumlu. 1971'de Ankara Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi, Mimarlık bölümüne girdi. Ankara'daki gençlik mücadelesinin ilk dönemlerinde yer aldı. 1977 Mayıs'ında yayımlanmaya başlayan Devrimci Yol dergisinin sorumlu yazı işleri müdürü oldu ve o tarihten itibaren aranmaya başladı. 1977-1980 yılları arasında Malatya, Elazığ, Diyarbakır başta olmak üzere tüm Kürdistan'da sorumluluk üstlendi. Devrimci Yol'un 1981-1984 arasında süren gerilla faaliyetlerinde yer aldı. Ardından Almanya'ya kaçtı. 1988'de yasadışı olarak yurda döndü ve siyasi çalışmalarına devam etti. 1991'de yakalandı. 10 yıl cezaevinde kaldı. Sonrasında tekrar yurtdışına çıktı ve halen İsviçre'de yaşıyor. Evli, bir oğlu var.

Orhan'ı 1978 ilkbaharında tanıdım. 1978 başlarında İstanbul'da sonradan adını "Devrimci Sol" olarak alan bir grup arkadaş bizden ayrıldı. Ben de (biraz da bu yüzden) 1978 Şubat'ında Kürdistan'a gitmiştim. Daha çok Malatya, Elazığ ve Dersim çevresinde dolaşıyordum. Ayrılığa karşı tavrımızı ve bakışımızı anlatmak için Diyarbakır ve çevre illere de gittim.

Diyarbakır'da üniversite gençliği içinde bir hayli etkindik. 1976'da Ankara Cezaevinde tanıştığım Gürbüz oranın önde gelenlerinden biriydi. Ben gittiğimde arkadaşlar Diyarbakır Dev-Genç'i kurmuşlar, Diyarbakır il komitesi gibi bir organizasyon da oluşturmuşlardı. Orhan o oluşumun içindeydi.

Orhan, Artvin Şavşat'tan Ardahan'a göç etmiş bir ailenin çocuğuydu. Babası Cemil Amca Köy Enstitüsü mezunu bir öğretmendi. O yıllarda da Tatvan yatılı bölge okulu müdürüydü. Biliriz ki, Köy Enstitüsü mezunları sola açık, sıkı Kemalistlerdir. Bense, DP-AP çizgisindeki bir aileden geliyorum, Artvinliyim. 1971-72 döneminde Ankara Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi, Mimarlık bölümünü kazanmıştım. Aileden sağ kökenli olmama rağmen lise

yıllarında sosyalizmi benimsedim. Hatta öğretmenlerimizin yardımıyla gizli hücreler bile kurduk. Üniversiteye başladığımda donanımlıydım.

Ben 12 Haziran 1952 doğumluyum, Orhan ise 1957 doğumlu. 20'li yaşlarda 5 yıllık yaş farkı önemlidir. Orhan bana hep 'Agabek' diye hitap etti. 1977 yılında yayınlanmaya başlayan Devrimci Yol Dergisi yazı işleri müdürü olduğum için daha ilk sayıdan itibaren aranmaya başlamıştım. Çalıştığım alanlarda kod adı kullanıyordum (Hayri ve Kadir gibi). Arkadaşların çoğu "Hoca" diye hitap ediyordu. Ama ben Orhan için 'Agabek'tim. İkimizin de Artvinli oluşu, aramızda daha sıcak bir ilişkinin gelişmesine neden olmuştu.

1978 yazında Diyarbakır'a tekrar gittim. Kürdistan'da bize bir hayli ilgi vardı. Görev bölüşümü yaptık ve Orhan'ı Bitlis, Van, Muş, Ağrı bölgesine gönderdik. Babasının Kemalist olmasına rağmen Orhan Kürt sorunuyla bir hayli ilgileniyordu. Ulusal sorun üzerine sürekli araştırıyor ve yazıyordu.

1978 yazında ben de Orhan'la birlikte Tatvan'a gittim. Yaklaşık bir hafta babasının müdür olduğu yatılı bölge okulunda kaldım. Orada Cemil Amca'nın olanaklarını kullanarak bölgeye yönelik kısa bir broşür bastık. Okulun teksir makinesi vardı. Cemil Amca bizi yakaladı. Ben de şakaya vurarak, "Amca seni de teşkilata aldık" dedim. Sesini çıkarmadı. Orada kaldığım süre boyunca Orhan'la çevre il ve ilçeleri gezdik. Ve hayatımda ilk kez Büryan kebabı yedim. Bana göre Büryan kebabı etin en leziz hale getirildiği tattır.

1979'da Orhan'ı Urfa-Mardin-Siirt hattına çektik. Çünkü bu iller o yıllarda Kürt Sorunu'nda daha önemli hale gelmişti. Orhan'la o yöreyi de zaman zaman birlikte gezdik. O bölgeye ilişkin iki de anım var. Nusaybin'de bir evde kalıyoruz. Yattığımız oda sokak zemininden daha aşağıda. Hava sıcak. Bu nedenle pencereyi açık tutuyoruz, üstümüzde örtü de yok. Mahallenin çocukları sırayla gelip bizi seyreliyorlardı. Bunu fark edince arkadaşları uyandırdım ve evi terk ettik.

Bu gezi sırasında Ramazan ayıydı, Mardin'de bir lokantada oturuyorduk. Bölgelere gittiğimde para meselesiyle ilgilenmezdim,

giderlerimi oradaki arkadaşlar karşılardı. Bu yemeğin parasını da Orhan ödeyecekti tabii ki ve o bunu biliyordu. Dedi ki: “Buradaki lokantalarda salatayı bedava getiriyorlar, o nedenle salata ısmarlayalım.” Ama salata, ısmarlanan yemeğin yanında bedava veriliyordu. “Orhan, bir şey ısmarlayacaksın ki yanında bedava salata gelsin.” deyince, mecburen bir şeyler ısmarladı. Para konusunda çok tutumluydu. Devrimci hareketin parasıydı söz konusu olan. İftarı beklerken Orhan’la sosyalizm tartışması yapmak istedim. Amacım Orhan’ın, sorumlu olduğu bölgede çalışan Devrimci Yol militanları üzerinde kurduğu kontrol mekanizmasını tartışmaktı, nitekim biraz tartıştık. Orhan, hedeflediğimiz gelecek ile var olan arasındaki farkı derhal gördü, ağlayarak “Çok cahil kalmışız Agabek” dedi, “Biz hep mücadelenin gündelik sorunlarıyla uğraşmışız.”

Orhan’ı hep siyah takım elbise içinde hatırlarım. Diyarbakır yöresinin iklimini düşünün. Ocak ayına kadar palto giymez, giyince de Haziran’a kadar çıkarmazdı. Aşırı disiplinliydi, çok dakikti. Bütün randevularını not defterine kaydederdı. 12 Eylül yaklaşırken, “Bu alışkanlığını değiştir, yoksa yakalanırsan başına bela olur. Bilgileri kafanda tut.” dedim. Bu önerim yararlı olmuş, ki yakalandığında üzerinden böyle bir defter çıkmadı.

**ORHAN
KESKİN**

III. BÖLÜM

ORHAN DİYARBAKIR'DA

Sıkıyönetimle Birlikte Dernekler Kapatılmaya Başlandı

Ferda Koç

Gürbüz'ü Kars'a gönderdikten kısa bir süre sonra Maraş Katliamı oldu ve 1979 Ocak'ında 13 ilde sıkıyönetim ilan edildi. (Başlangıçta Diyarbakır'da da Sıkıyönetim ilan edilmesi istenmişti ama Diyarbakır'a Sıkıyönetim '79 Nisan'ında geldi.) Artık “açık faşizme geçiş süreci” başlamıştı. Ufkumuzu buna göre yenilememiz gerekiyordu. Gürbüz Kars'ta bir hafta kalıp dönmüştü. Hemen evimizi değiştirdik ve Ofis Kasaplar durağının arka tarafında bir çatı katını kiraladık.

Sıkıyönetimle birlikte dernekler kapatılmaya başlanır. Devrimci Yolcuların derneği de kapatılır. Bunun üzerine Dört yol'da bir büro kiralarlar ve kitabeve tabelasıyla lokale dönüştürürler. Kitabevinin yasal sorumluluğunu Kenan Gürsey üslenir. Dergi, afişler, bildiriler artık buradan dağıtılıyor. Geniş katılımlı, kalabalık seminerlerini de küçük grup eğitimleri haline çevirirler.

Birçok grup geriye doğru çekilirken biz yazılama, afişleme, pankart asma gibi propaganda faaliyetlerine hız verdik. Balıkçılarbaşı'nda Maraş Katliamını ve sıkıyönetimi protesto etmek amacıyla bir korsan gösteri düzenledik. Eğitim Enstitüsünden Ali Cengiz Koç'u otobüs durağının üzerine çıkarıp bir konuşma yaptırdık. 15 dakika kadar süren gösteriye 250 kadar arkadaşımız katıldı. Gösteriyi silahla koruma altına da almıştık. Polis yaklaşmadı.¹

Aradan bir kaç gün geçmişti ki, Yaşathak Aslan, Mehmet Biter'le birlikte yazın Kars'ta yaşanan (az önce değindiğim, Gürbüz'ün yolaştığı) sorunları tartışmak üzere Diyarbakır'a geldi. Çok sert bir tartışmanın ardından Gürbüz “ayrıldığını” açıkladı. Gürbüz'ün ayrılması, Diyarbakır örgütünde büyük bir sarsıntı yaratmadı. Bunda, Gürbüz'ün bir kaç aydır neden olduğu gerilimler kadar ayrılma kararını açıkladıktan sonra militan arkadaşların birçoğu ile

¹ 79 Nisanında Diyarbakır'da sıkıyönetim ilan edildikten sonra da korsan gösteriler düzenlemeyi sürdürdük. Sanıyorum bizden başka korsan miting yapan grup yoktu. Cezaevinde bir araya geldiğimizde Orhan, 80 baharında Bağlar girişinde yaptığımız silahlı korsan gösteriye 500 kadar arkadaşımızın katıldığını söylemişti.

görüşerek bunun “bireysel bir geri çekilme” olduğunu, kimsenin kendisiyle aynı tavrı izlemesini istemediğini söylemesinin de rolü oldu. Gürbüz'ün ayrılması örgütsel düzenimizde herhangi bir değişiklik yapmamızı gerektirmedi. Yolumuza devam ettik.

19 Şubat'ta Ulaş'ı, 30 Mart'ta Kızıldere'yi anmak için şehrin bir çok yerine bomba süsü verilmiş pankartlar asarlar. Hemen her hafta yazılamaya çıkar ve bildiriler dağıtılır.

'79 Nisan'ında “Mühendis” Ali (Demiralp) Diyarbakır'a geldi. Benden 15-20 yaş büyüktü, Çalışma Bakanlığı'nda İş Müfettişiydi, evliydi ve 3-4 yaşlarında bir kızı vardı. Hasan Erdoğan, Ali'nin Malatya'dan Diyarbakır'a bizimle birlikte çalışmak üzere geldiğini söyledi. Ali Demiralp, ailesiyle birlikte Bağlar'da bir ev tutmuştu ve hem tecrübeli bir devrimci hem de silahlı bir militan olarak aramıza katıldı. Yaşathak Aslan da bu sıralarda Diyarbakır'a geldi. Orhan, Hasan ve Ali'yle birlikte Ali'nin evinde toplandık. Yaşathak “Mühendis”in Diyarbakır ve çevre illerdeki örgütlenmemizi genişletmekte ve gizli çalışmamızın teknik temelini oluşturmakta katkı sağlayacağını anlattı. Diyarbakır ve çevre illerdeki gelişmemizi değerlendirdik. Sıkıyönetimin Diyarbakır'a da gelmek üzere olduğunu, ilişkilerimizin gizliliğe dayalı yönünü geliştirmemiz gerektiğini konuştuk. Bu arada hızla genişleyen militan temelimize ve kitle ilişkilerimize şekil vermemiz de gerekiyordu.

Orhan, Van Gölü çevresindeki illerdeki çalışmamızın genişlediğini anlattı. Erciş ve Patnos'ta Devrimci Yolcu genç militanlarla faşistler arasında çatışmalar yaşanıyordu. Tatvan'daki gençlik grubu durağanlaşmıştı. Van Eğitim Enstitüsü'nde bir grubumuz oluşmuştu. Siirt Eğitim Enstitüsü'nde ve şehir merkezinde elle tutulur, hareketli bir grubumuz vardı. Nusaybin'e ek olarak Kızıltepe'de de yeni ilişkiler ortaya çıkmıştı. Cezaevinde Devrimci Yolcu olan bir adli mahkum, Musa İpek, ailesinin gençlerini örgütlemiş ve bizimle ilişkiye geçirmişti.

Cevat'la birlikte yanımıza Kenan Gürsey'i de alarak Bağlar'a

taşındık. Yeni gelen öğretmen arkadaşlarımızın da katkısıyla liselerdeki örgütlenmemiz de genişlemeye başlamıştı. Diyarbakır Anadolu Lisesi'nde Kawacılarla yaşadığımız bir gerilimin sonrasında lise örgütlenmemizi daha yakın bir kontrol ve düzenleme altına alma kararı aldık. Lise çalışmasına üniversite gençliğinden bir arkadaşımızı görevlendirdik.

Mühendis Ali kısa bir süre içinde çalışmamıza yeni boyutlar kazandırdı. Eskiden tanıdığı olan Tez Büro-İş sendikasının Diyarbakır Şube Başkanı Mehmet Doğan vasıtasıyla Kenan'ı sendikaya eğitim uzmanı ve sekreter olarak yerleştirdi. Bir hafta sonra Kenan sendikanın teksir makinesini bizim eve kurmuştu. Böylece bildiri basma sorunumuz çözüldü. Mühendis vasıtasıyla Diyarbakır'a yakın Türkmen Alevi köylerinden Devrimci Yol sempatanlarıyla tanıştık, evlerine gidip gelmeye başladık. Mühendis, Ofiste bir reklam ajansı açtı ve arka odasına serigrafi tezgahı kurarak afişlerimizi burada basmaya başladık. Önceden tanıdığımız Malatyalı iki kardeş İhsan ve Hüseyin Ateş'in zirai ilaç dükkanını iyileştirdi; dükkanı buluşma noktası haline getirdik.²

Bu sırada Elazığ'da arkadaşlar jandarma devriyesiyle çatışmaya girmişler ve biri yaralı olarak Diyarbakır'a hastaneye getirilmişti. Aynı günlerde yine Elazığ'dan bir devrimci genç cezaevinde uğradığı saldırı sonucu koma halinde yoğun bakımda yatıyordu. Her ikisiyle de ilgilendik; ben de bir kaç kez ziyaret ettim. Birkaç gün sonra "jandarmayla çatışmada yer aldığım" iddiasıyla yolda giderken gözaltına alındım ve Elazığ'a götürüldüm. Elazığ Bölge Trafik'te bir hafta kadar işkenceli sorguda kaldım ve bırakıldım.

UKO'cularla Daha Sıcak İlişkilerimiz Oldu

Diyarbakır'a döndükten bir kaç gün sonra DDKD ile şehrin bütününe yayılan bir çatışma yaşadık. Dış Hekimliği Fakültesinin kantinindeki alelade bir sürtüşme küçük çaplı bir kavgaya dönüşmüş,

2. İhsan, '88'den sonra Devrimciler Platformu'nun gizlilik gerektiren çalışmalarına destek oldu. Genç yaşta geçirdiği bir kalp kriziyle aramızdan ayrıldı.

benim haberim olmamıştı. Öğle saatlerinde Tıp Fakültesi'ne gittim. Bahçede Emegın Birliğı'nden bir arkadaş olayı anlattı. Dağkapı'ya doğru çıkarken DDKD'lilerin saldırısına uğradım. Ofis'te öğrenci arkadaşlarımızın oturduğu bir kahveye geldim. Arkadaşlar bir kaç saldırının daha olduğunu anlatılar. Bunun üzerine 5-6 grup kurarak Ofis'in belli başlı geçiş noktalarına yayıldık. Daha sonra gelen arkadaşlarımız da bu gruplara eklendiler. Silahlı bir koruma da oluşturduk ama DDKD'liler kullanmadıkça silah kullanılmayacak, kullanılırsa da havaya veya ayaklara ateş edilecekti. Kısa bir süre içinde Ofis'ten Vilayet ve İstasyon'a kadar uzanan alanda çok sayıda kavgaya yaşandı. Kavgalarda silah kullanılmamıştı. Sadece bir kavgada Sümerbanklı Zekai kafasından bıçakla hafif yaralanmıştı. DDKD'liler daha çok zarar görmüşler ve bölgeyi boşaltmışlardı. Ben aldığım darbelerin etkisiyle ayakta duramaz hale gelince İlyas'ın Ofis'teki evine gittim. Öğleden sonra 4-5 gibi Orhan geldi, şehre yeni inmişti. Recai, Zekai'nin "kafasından bıçaklandığını" söyleyince telaşlanmıştı, genel durum hakkında bilgi verdim. Hasan da geldi. Özgürlük Yolcuları Hasan'a arabuluculuk önermişler. Orhan şehirdeki durumu kontrol etmek ve Özgürlük Yolcularının arabuluculuğuyla çatışmayı durdurmak için Hasan'la birlikte dışarı çıktı. DDKD'liler "saldırı olmaması halinde saldırmayacağız" mesajı göndermişlerdi. Birkaç gün bütün okullara grup halinde ve silahlı korumalarla gidildi ve çatışmasızlık durumu süreklileşti. Sanırım aynı günlerde DDKD içerisinde Mahmut Çıkman ve Paşa Uzun'un başını çektiği "Yek Bun" ayrılığı yaşandığı için geri çekilmişlerdi.

'79'un bahar ayları boyunca UKO'cularla (PKK '78 Kasım'ında kurulmuş ama henüz ilan edilmemişti) daha sıcak ilişkilerimiz oldu. Mart sonunda Tıp Fakültesinden Ömer "seninle görüşmek isteyen arkadaşlar var" diyerek beni TÖB-DER'e götürdü. Orada Kemal Pir, Mazlum Doğan ve Baki Karer'le tanıştım. THKP-C'nin stratejik anlayışını uygulamak üzere Kürdistan'da kapsamlı bir örgütlenme başlattıklarını; bu çalışmalarında bizimle

“yoldaşça” ilişki kurmak istediklerini; TKP ile girdikleri çatışmanın³ kendilerinden kaynaklanmadığını anlattılar. Kemal’le çok dostça bir diyalog kurduk. Hemen ardından Urfa Eğitim Enstitüsü ve şehir merkezinde UKO’cularla faşistler arasında sert çatışmalar çıktı; faşistler ağır darbeler aldılar. Mayıs ortasında aynı arkadaşlarla TÖB-DER’de yeniden buluştuk. Diyarbakır’a sıkıyönetim gelmişti. Kemal’le, açık faşizmin yaklaşmakta olduğunu ve mücadeleyi buna göre derinleştirmek gerektiğini konuştuk.

‘79 Mayısının sonlarına doğru bir gün “Mühendis”in evine gittiğimde, evde bir “toplantı” yapılıyordu. Mühendis beni kapıda tuttu ve ertesi gün sabah Orhan ve Hasan’la birlikte gelmemizi söyledi. Sonradan Mühendis’ten öğrendiğime göre tesadüf ettiğim toplantı, Malatya, Elazığ, Tunceli, Sivas ve Erzincan’da yürütülen çalışmaların sorumlularıyla “Kürdistan’daki örgütlenme”nin de konuşulduğu bir “bölge örgütü” toplantısıymış. Ertesi sabah Mühendis’in evine gittik. Melih Pekdemir ve Yaşathak Aslan oradaydı. Genel politik durum hakkındaki kısa bir sohbetin ardından Melih, Devrimci Yol’un Kürdistan’daki örgütlenmesinin ağırlık merkezinin Malatya, Elazığ, Tunceli’de oluştuğunu; Kürdistan örgütlenmesinin Diyarbakır ve çevresinde yürüttüğümüz çalışmaların da dahil edilerek tamamlanması gerektiğini; bölgedeki çalışmamızı bu bakış açısıyla gözden geçirmemizi söyledi.

Van-Tatvan-Erciş-Patnos Gezisi

Kısa bir süre sonra Yaşathak’la birlikte toplandık. Ben Diyarbakır’daki çalışmamızın “öğrenci merkezli” bir çalışma olmaktan çıkarılması, mahallelerdeki çalışmaları merkeze alan ve profesyonelleşmeyi öne çıkaran yeni bir çalışma düzeni kurulması gerektiğini; şehirde çok deşifre olduğumu ve başlangıçtan itibaren burada bulunmam nedeniyle militan arkadaşlarımızla çok fazla

3. ‘78 Aralığında Duran Kalkan TKP’liler tarafından Ergani’de bacağından vurulmuştu. [Ergani sorumlumuz Ramazan (onu da 10 yıl kadar önce beyin kanamasından yitirdik), Duran’ın öldürülmesine engel olanlar arasında olduğunu anlatmıştı.] PKK’liler misilleme olarak Diyarbakır’da TKP yöneticilerinden Mehmet Çakmak’ı öldürmüş, o dönemde TKP Merkez Komitesi üyesi olan Ömer Ağın’ı ağır yaralamışlardı.

içli dışlı olduğumu; bunun ihtiyaç duyduğumuz dönüşümü güçleştirdiğini anlattım ve bu nedenle bir “görev değişimi” istedim. Yaşathak ve Ali de benim bu değerlendirmemi paylaştı ve Orhan'ın Van Gölü çevresinde kurduğu ilişkileri devralmaya yönelik bir hazırlık çalışması yapmamı önerdiler. Orhan'la oturduk; bana Bitlis, Van ve Ağrı'da o güne kadar kurulan ilişkilerin tam bir haritasını çıkardı. Bitlis merkez, Tatvan, Ahlat, Erciş, Patnos ve Van merkezde temas kuracağım arkadaşları verdi ve bunlara nasıl ulaşacağımı anlattı. Yanıma 100 kadar Devrimci Yol dergisi alarak bölge turuna çıktım. Orhan da, Hasan'la birlikte Diyarbakır'daki örgütlü ilişkilerimize “ısınacaktı”. O zamana kadar Orhan'ın yürüttüğü Siirt, Nusaybin ve Kızıltepe ilişkilerini ne yapacağımızı sonra konuşacaktık.

Van Gölü çevresindeki bu gezim 10 gün kadar sürdü. Bitlis'te yalnızca bir mühendis arkadaşımız vardı ve herhangi bir çalışma yürütemiyordu. Tatvan'da ilk olarak Orhan'ların evine uğradım. Babası Cemil amca, babamdan birkaç devre eski bir Köy Enstitülü idi. Bölgedeki gericiliğe ilişkin, çok içten bir “öğretmen-öğrenci” konuşması yaptığımızı hatırlıyorum. Babam da ilkokul müdürü olduğu için olsa gerek, “otoriter” üslubu bana sıcak gelmişti. Annesi ve kızkardeşinin bana daha ilk görüşte ev halkından biriymişim gibi davranmaları da çok güzeldi. Ertesi sabah ilköğretim müfettişi Yüksel Koç ile buluştum. Tatvan'ın İşletme mahallesindeki gençlik grubu Devrimci Sol'a geçmişti. Tatvan'a sürgün gelen Giresun TÖB-DER yöneticisi Hasan Çatak ile Yüksel Koç, öğretmenler arasında bir çalışma yürütüyorlardı. (Yüksel ve ailesi de 12 Eylül sonrasında açığa çıkana kadar, bölgedeki tüm devrimci çalışmalara fedakarca destek oldu.) Tatvan şehir merkezinde gericilerin ciddi bir basıncı vardı. Ahlat'ta, orali Türkmen kökenli bir öğretmen arkadaşımızla görüştüm. Lise öğrencilerinden oluşan gevşek bir grupla dernek kurmaya çalışıyordu. Erciş'te durumumuz daha iyiydi. Ercişli öğretmen Necdet Aşıroğlu ve maden işçisi Bahattin'in çevresinde kümelenen Devrimci Yolcu genç militanlar (çoğu lise mezunu, işsiz gençlerdi) faşistleri etkisizleştirmişlerdi. Faşistlerle girişilen

kavgalardan birinde bir faşisti yaralayan Mehmet Kahraman (daha sonra bir dönem SHP'den Çelebibabı Belediye Başkanı oldu) Van Eğitim Enstitüsünde öğrenciydi. Ama, Erciş'in orta yaşlı CHP'li siyaset eliti için Dev-Gençliler "bizim çocuklar"dı. Erciş'e gittiğimde Bahattin Devrimci Yol'dan ayrılmak üzereydi. Maden işçilerinin "doğal" içki düşkünlüğü ve "lumpen" eğilimlerine sahipti. Ne ben, ne de Erciş'in gençleri bu olguyu anlayacak ve "yönetecek" olgunlukta değildik. (Bahattin daha sonra "savrulup" gitti.) Patnos'ta öğretmen Ziyaeddin Balcı ve Hasan ile gündelik işlerde çalışan Kemal isimli bir arkadaşımız vardı. Orada bir tesadüf de oldu. Şimdi isimlerini hatırlamadığım, Niğde Öğrenci Yurdu'nun iki müdavimiyle Patnos'ta karşılaştım. Biri çarşının merkezindeki büfeyi işletiyordu, "pala" lakaplı diğeri Patnos'a yerleşmiş ve çiftçilikle uğraşıyordu. (Pala '80 kışında Ağrı'da otobüsten inerken faşistler tarafından, "bıyıkları yüzünden" öldürüldü). Van'da kuaförlük yapan Naci Yıldız ve kardeşi Hayati, PTT memuru Ekber ve Ercişli Mehmet Kahraman'la görüştüm. Son derece atılgan ve kararlı bir arkadaşımız olan Hayati, diğerk arkadaşlarla militan bir çekirdek oluşturma çabası içindeydi.

Diyarbakır'a geri döndüğümde üniversite sınavlarına pek az bir zaman kalmıştı. Bölgenin değişik yerlerinden çevremizde toplanan gençlerden kimileri, "askerlik" sorunlarını ileri sürerek yerlerine sınava girilmesini istiyorlardı. Nusaybin'den iki arkadaş da böyle bir taleple beni buldular. Siyasi istismarla üniversiteye girmek isteyen bu arkadaşlara sert bir biçimde çıktım. "Biz de Devrimci Sol'a geçeriz" diyerek gittiler. Orhan'a bu olayı aktardım, "İyi yapmışsın, bunun için gideceklerse gitsinler. Zaten çayla gelen, gazozla gider." dedi. Gerçekten de bir süre sonra Devrimci Sol'a geçtiklerini öğrendim. O gün yeni açılan Sağlık Meslek Lisesi'nin giriş sınavlarına Maraş, Urfa, Mardin, Elazığ gibi illerden gelen faşistler Diyarbakır'daki hemen bütün sol grupların ortak müdahalesiyle şehirden çıkarılmışlardı. Bize de epey bir iş düşmüştü.

O yılın üniversite sınavları da bizim için "verimli" bir biçimde tamamlandı. Ela-

ziğ'deki çatışmalar çok şiddetlenmişti. Yaşat, Elazığ Dev-Genç çevresindeki çatışmalara Diyarbakır'daki yönetici arkadaşlarımızın da destek vermesini istedi. Orhan, Cevat ve ben birer haftalığına Elazığ'a gidecektik. Orhan gitti ve bir hafta sonra döndü. Nereden elimize geçtiğini hatırlamıyorum ama 72 mermi atan ve mermisi bulunmadığı için bize getirilen Çin malı bir "tamburalı" tüfeği yanına alarak Nusaybin'e geçti. Elazığ'a gitmek üzere Seyrantepe garajına vardığımda, Ergani sorumlumuz Ramazan Yıldız'la karşılaştım. Yaşathak'ı "ihtiyaç kalmadı, gelmesin" mesajını ilettiler; ben de geri döndüm.

Birkaç gün sonra, Ferda annesinin ölmek üzere olduğu haberini alır. İstanbul'a gitmesi gerekiyordur ama Temmuz'un son günlerinde çalışma planlarına nihai şeklini verecekleri bir toplantı yapacaklardır. Toplantıya geleceğini söyleyerek İstanbul'a geçer. İki hafta kadar İstanbul'da kalır ve evdekilere toplantı günü "telaflı sınavım" olduğunu söyleyerek Diyarbakır'a döner.

Kürdistan Örgütlenmesi İki Alt Bölgeye Ayrılıyor

1979 yazında Melih, Yaşathak, Mehmet Biter, Ali Demiralp ve Orhan'la toplandık. Hasan Malatya'ya gitmiş ve dönmemişti. Hasan'ın bir neden bildirmeden toplantıya gelmemesini, bazı arkadaşlar, bu düzeyde görev almakta isteksiz olmasına bağladılar. Görev bölüşümünü Hasan'ı dikkate almadan yapmayı, durumu daha sonra yeniden değerlendirmeyi kararlaştırdık. (Daha sonra Hasan'ın gerçekten "isteksiz" olduğunu anladık ve sorumluluk düzeyini gençlik çalışmasıyla sınırlandırdık.) Bizim bölgedeki arkadaşlar, sorumlusu oldukları birimlerin durumunu anlattılar. Orhan, Diyarbakır'daki örgütlenmenin "yüksek öğrenim gençliği merkezli" bir çalışma olmaktan "mahalle çalışması" merkezli bir çalışmaya geçişinin tamamlanmak üzere olduğunu ve önümüzdeki adımda hedefin örgütlenmeyi "yerileştirmek" olması gerektiğini düşündüğünü söyledi. Siirt, Nusaybin ve Kızıltepe'deki çalışmaları anlattı. Nusaybin'de bir banka "kamulaştırması" girişimi yapmışlar ama başarılı olamamışlar, bunun üzerine kendi kendilerine sinirlenmişler ve personeli yere yatırarak, tamburalıyla bankayı taramışlardı (Demek ki mermisini de bulmuşlardı). Orhan ayrıca Nusaybin'de bulunmadığı bir sırada, ilçe komitesindeki bir

arkadaşımızın, MİT'le ilişkili olduğunu düşündükleri ve faşistleri destekleyen bir büyük toprak sahibini cezalandırdığını ve aranmaya başladığını; bunun üzerine Siirt'e onu aktardıklarını anlattı. Kızıltepe'de İpek ailesinin dışına taşıtığımızı ve çok sayıda köye gidip gelmeye başladığımızı da söylemişti. Planlamaya geçtiğimizde Kürdistan örgütlenmesini iki alt bölgeye ayıran bir çerçeve çizildi. Diyarbakır'ın merkezinin de dahil olduğu alt bölge, Kuzeyde Ağrı ve Erzurum'un Kürt ilçelerinden, güneyde Hakkari ve Urfa'ya kadar uzanıyordu. Hep birlikte yaptığımız değerlendirme sonucunda Diyarbakır'ın derinlemesine örgütlenmesine geçilmesini; Ağrı, Erzurum, Muş, Bitlis, Van ve Hakkari'deki ilişkilerin bir elden toparlanarak "biçimli" hale getirilmesini; Siirt, Mardin ve Urfa'nın da bir grup olarak ele alınmasını kararlaştırdık. Orhan Diyarbakır'a geçecek, ben de Ağrı'dan Hakkari'ye kadar olan bölgedeki ilişkileri, yeni atamalarla gelen çok sayıdaki devrimci öğretmeni de içine alacak şekilde toparlama ve biçimlendirme görevini üstlendim. Siirt, Mardin ve Urfa ile Mühendis ve Orhan birlikte ilgileneceklerdi. Alt Bölge Komitesi, Bölge Komitesi'ndeki arkadaşlarımızın da katılımıyla ayda bir toplanacaktı.

Toplantı bitip evi aradığımda, ben Diyarbakır yolundayken annemin ölmüş olduğunu öğrendim. İstanbul'a geri döndüm. Ağustos sonunda Diyarbakır'da bir toplantı daha yaptık. Bu toplantıda, hem ülkenin genel durumunu, hem de açık faşizme geçiş yönünde ilerleyen süreç karşısında neler yapacağımızı tartıştık. Bölgenin değişik illerine atanan devrimci öğretmenlerin bir listesini aldım. Üniversite sınavlarından elde ettiğimiz silahların önemli bir bölümünü Elazığ'a gönderdik.

Bu sırada TİKKO'cu arkadaşlar, Elazığ'da çıkan bir çatışmada yaralanan bir faşist katilin Diyarbakır'a tedavi için geldiğini bildirdiler. Tedavisi tamamlanmıştı ve devrimcilere karşı silahlı saldırılarda yaralan kardeşi de onu geri götürmek üzere Diyarbakır'daydı. Elazığ'daki arkadaşlardan teyid edildi. TİKKO ile ortaklaşa bir "cezalandırma" eylemi yapıldı. Bu konuyla Orhan ilgilenmişti.

Yeni Bölgem

Ben de yeni bölgeye gittim, 15 gün içinde 16 il ve ilçe merkezini dolaştım. 1979 Kasım'ında yapılacak olan ara seçimler için Devrimci Yol'un belirlediği boykot çalışması üzerinden mevcut örgütlülüklerimizi harekete geçirmeyi ve bu yolla hem arkadaşlarımızı ve örgütlenme düzeylerini tanımayı düşünüyordum. Bu süreci değerlendirerek Diyarbakır'da kurduğumuz şemaya uyumlu birimler oluşturdum. Gittiğim her merkezde önde gelen arkadaşları toplayarak, nitel ve nicel durumumuza uyumlu "Boykot" kampanyaları planladık. "Oy Verme, Hesap Sor; Direniş Komitelerinde Birleş" ana sloganıyla yazılımlar, afişlemeler yapılacak, bomba süsü verilmiş pankartlar asılacak ve kahve toplantıları düzenlenecekti. Antifaşist mücadelenin siyasi ortamı belirlediği ilçeler olan Erciş ve Patnos'ta "Direniş Komiteleri" çağrısının nasıl hayata geçirilebileceğini de tartıştık. Seçim sırasında CHP'lileri karşımıza alacağımız için işimiz zorlaşacaktı. Daha önce dolaştığım yerlere ek olarak Muş merkez, Bulanık ve Varto'da, Ağrı merkezdeki arkadaşlarla temas kurdum. Muş merkezde hatırı sayılır bir öğretmen grubu oluşmuştu. Bulanık'ta Türkmen ağırlıklı Yoncalı beldesinde ağırlıkla lise öğrencilerinden oluşan heyecanlı bir grup vardı. Varto "sol" bir ilçeydi. Aleviler arasında TDKP, Sünniler arasında ise Rızgari daha etkiliydi. Birkaç esnaf ve öğretmen arkadaşımız vardı. Bu arkadaşlarımız, Ankara'ya ve diğer illere yerleşmiş Vartolu "yetkin" devrimcilerin olduğunu; bunların başka yerlerde görevlendirilmek yerine "memleketlerinde" görevlendirilmeleri halinde çok daha etkili olacaklarını söylüyorlardı. Ağrı merkezde, Eğitim Enstitüsü lojmanlarında kalan bir grup öğretmen arkadaşımız vardı. Enstitü henüz açılmadığından öğrenciler gelmemişlerdi. Öğrenci ortamında faşistler ön plandaydılar ve MHP'nin şehir merkezindeki gücünden destek alıyorlardı. Açık ve aktif bir savunma hareketi geliştirmek için Ağrı ve Kar'stan gelecek öğrencilerle yakından ilgilenmek, önderlik etmek gerekecekti. Asıl büyük sorunumuz Van'daydı. Van'da bir yazılama sırasında polisle çatışma çıkmış, Hayati yakalanmıştı. Hayati'nin yakalanması, Van'daki arkadaşlarda kötümserlik yaratmıştı,

toparlamak için biraz uğraşmam gerekti. Hayatı'nın ağabeyi Naci, arkadaşları yeniden motive etmemde çok katkı sağladı.

Eylül ayının ikinci yarısında, Ferda aynı merkezleri bir kez daha dolaşır. Erciş ve Patnos'ta etkin bir boykot kampanyası yürütülmüştür. Patnos'ta Devrimci İşçi Köylü Gençlik Derneği kurulmuştur. Lisede çok güçlenmişlerdir. Köylere atanan öğretmen arkadaşları aracılığıyla köylü gençler arasında da ilişkileri geliştirmeye başlamıştır. Erciş'te yürüttükleri çalışmalar etkili olmuş ama CHP'li eşrafın onlara tavır almasına da yolaçmıştır. Çalışmalarının öğretmen arkadaşlarından ibaret olduğu yerlerde ciddi bir hareketlilik yaratılamıyordur. Boykot kampanyası sırasında Van'daki arkadaşları yeniden aktive etmeyi başarmışlardır. Tatvan ve Ağrı ise hareketsizdir.

Orhan “Kürt Uluslaşması”nın Özgünlüğüne Kafa Yoruyordu

Ekim'in ikinci haftasında Diyarbakır'a döndüm. Ara seçimden sonra “Alt Bölge Komitesi” yeniden toplandı. Toplantıda Melih, açık faşizme geçiş sürecine ilişkin bir değerlendirmenin sonrasında, bölgedeki ilişkilerin askeri yönünün geliştirilmesi açısından militan arkadaşlarımızın askeri niteliklerini ve her bir bölgenin askeri hareket açısından imkanlarını bir sonraki toplantıya kadar raporlamamızı istedi. Askeri nitelikleri ön planda olan arkadaşlarımızla özel bir örgütlenmeye gidileceğini ima etti. Bizler de bu örgütlenmenin “doğal” üyesi olacaktık. Açık faşizm koşullarında silahlı direnişin omurgasını oluşturacak olan bu örgütün, Partileşme Süreci'nin de temel yapısı olacağını düşünüyordum. “Nihayet izlediğimiz çizginin THKP-C'yi temel aldığını kanıtlayan bir noktaya geliyoruz galiba,” diye düşündüğümü hatırlıyorum. (Ama siyasi sürecimiz 1980 yılı boyunca bu yönde, bu esas üzerinden gelişmedi.) Melih ayrıca “merkezi bütçeye” katkı oluşturmak üzere etkili bir kampanya yürütmemiz gerektiğini söyledi. Kürdistan bölge komitesinin sorumlusu olan arkadaşlar, Maraş katliamının yıldönümünde Türkiye çapında bir misilleme hareketi yapılmasının kararlaştırıldığını söylediler ve silahlı birimimizin olduğu her yerde yapabileceğimiz en etkili eylemi bildirmemizi istediler.

Bu toplantıda Orhan, Yaşatla birlikte Kürdistan'a ilişkin somut stratejik perspektif tartışması için bir yazı hazırlama görevini üstlendi. Toplantıdan sonra Orhan'la bir kaç kez buluşarak, hazırlayacağı "taslak yazı"ya ilişkin ön tartışmalar yaptık. Orhan, "Kürt uluslaşması"nın özgünlüğüne kafa yoruyordu. Kürdistan'ın dörde bölünmüş olmasının dört ayrı uluslaşma süreci yarattığını ve bu temel üzerinde değişik ulusal siyasallaşma süreçlerinin şekillenmekte olduğunu görüyordu. Güney Kürdistan'daki KDP ve KYB'nin sınıfsal ve politik özellikleri ile Kuzey Kürdistan'daki "Kürt Solu"nun özellikleri arasında belirgin farklılıklar vardı. Bu hareketler birbirlerini etkiliyorlardı ama aynı zamanda parçasını oluşturdukları ülkelerdeki siyasi süreçlere ve bunların emperyalist politikalarla ilişkisine göre de şekilleniyorlardı. Kuzey Kürdistan'da uygulanacak devrimci stratejinin Kürdistan'ın diğer parçalarındaki ulusal hareketlenmeleri de hesaba katması gerekiyordu. "Aksi takdirde dört ayrı Kürt ulusu ortaya çıkabilir" diyordu. Orhan kafasındaki bu gibi soruları bir defterde toplamıştı. Aralık ayında, dışarıdaki son görüşmemizde defterini epeyce doldurmuştu. Zamanım kısıtlı olduğundan, Orhan da "Henüz olgunlaşmamış bir taslak, okumanın bir faydası olmaz." dediğinden okumadım. Cezaevindeyken taslağı tamamladığını ama istediği gibi olmadığını söylemişti. Ali Demiralp ve Gürcan'la daha sonra konuştuğumda, Orhan'ın "yayınlanan" taslağının epey bir "kırılmış" olduğunu öğrendiğimde aslında şaşırmadım. Ne Melih ne de Yaşat o dönemde Kürdistan'daki siyasi sürecin özgünlüğünü hissedemiyorlardı. Bizler, bölgede çalışma yürüten Devrimci Yolcular ise Devrimci Yol'daki eksikliği "hissediyor" ama birikimimizin yetersizliği ve gençliğimizden dolayı dört başı mamur bir tartışma ve görüş oluşturmıyorduk.

Öte yandan yaz başından itibaren PKK Hilvan, Siverek ve Batman'da bölgenin güç merkezleri arasından seçtiği hedeflere yönelik bir silahlı mücadeleye girişmişti. Çatışmalar aşiret eksenli olduğu için yaşandığı yerlerle sınırlı sonuçlar yaratıyordu. Bununla birlikte Hilvan'da PKK'nin sağladığı üstünlük, onun Kürt Solu'nun

önemli bir fenomeni olacağını gösteriyordu. Söz konusu bölgelerde herhangi bir örgütlenme çalışmamız olmadığından bu süreçle bir ilgimiz de yoktu.

Senin Yerinde Olsam Yapmazdım

Ekim'in ikinci yarısında tekrar kendi bölgeme gittim. Bir ay boyunca seçim boykotu kampanyamızın sonuçlarını toparlamaya çalıştım, maaşlı arkadaşlarımızdan ciddi miktarda bir para topladım ve militan arkadaşlarımızın "askeri nitelikleri" hakkında rapor oluşturdum. Kasım ortasında Diyarbakır'da yaptığımız toplantıda, Maraş Katliamı'nın yıldönümünde yapılacak misilleme kampanyası için Patnos ve Ercişte MHP binalarını tahrip edebileceğimizi, Van'da yapılan faşist saldırılara karşılık olarak, saldırıları örgütleyen MHP il başkanını hedefleyen bir suikast için hazırlık yaptığımızı aktardım. Kampanyanın faşist terör odaklarına stratejik bir darbe vurmayı hedeflediği, bu nedenle bildirilen eylemlerin mutlaka gerçekleştirilmesi gerektiği; 13 Aralık'ta yapılacak son bir değerlendirmeye kesin kararların verileceği söylendi. Mehmet Biter'in bölgeyi etüd etmek üzere benimle birlikte bir tur dolaşması da kararlaştırıldı. Orhan toplantıda Diyarbakır'daki örgütlenme şemamızın tamamen değiştirildiğini ve "yerlileştirme" yönünde köktenci adımların atıldığını anlattı. Devrimci Gençlik'ten gelen kadrolarımızın ön planda olduğu görev dağılımı büyük ölçüde değiştirilmişti.

Toplantının ardından Orhan'la birlikte Diyarbakır İl Komitesi toplantısına katıldım. Orhan İl Komitesini neredeyse tamamıyla "Kürdistanlı" arkadaşlardan oluşturmuştu. Gürkan (Çavuş), Muzaffer ve Gürsel'i orada görünce çok endişelendim. Bunlar militan arkadaşlarımızdı ama hem siyasi alt yapıları çok zayıftı, hem de önder, yönetici yetenekleri henüz gelişmemişti. Endişemi dile getirince, "Ya böyle yapacağız, ya da yapamayacağız." dedi. Bir ay sonra yakalandım ve Orhan'ın İl Komitesi'ni "yerlileştirme" girişimi nasıl sonuçlandı bilmiyorum.

Mehmet Biter'le birlikte bölge gezisine çıktık ama Biter gezimizin 3. - 4. durağında hastalandı ve geri dönmek zorunda kaldı. Patnos ve Erciş'te planladığımız sabotajlar için hazırlıklarımızı tamamlayıp Van'a geçtim. Van'da yapacağımız eylemin istihbaratı için görevlendirdiğimiz arkadaşların hiçbir ilerleme elde edemediklerini, dahası eylemde benimle birlikte yer alacak arkadaşımızın öğretmen kurası çekip göreve başlamak üzere Van'dan ayrıldığını öğrendim. 13 Aralık'ta Diyarbakır'da Orhan'la buluştum. "Son karar" toplantısı için beklediğimiz "sorumlular" gelmemişlerdi. Orhan'la bölgedeki durumu ve ajandamıza aldığımız Van eyleminin zora bindiğini paylaştım. O da bana Diyarbakır için koydukları hedeflerden bir kısmının gerçekçi olmadığını anladıklarını ve yapmayacaklarını anlattı. "Senin yerinde olsam yapmazdım." dedi. Ben de bir önceki toplantıyı bir tür "taahhüt" olarak anladığımı ve eylemi gerçekleştirmek için "fırsat arayacağımı" söyledim.

Burada anlatmama yer olmayan aksilikler birbirini izledi ve Maraş Katliamının yıldönümü olan 24 Aralık 1979'da, başarısız bir eylem girişiminde kullandığım silahla birlikte yakalandım. (Aynı gün Erciş ve Patnos MHP binaları da bombalandı. O gün sivil faşist saldırı odakları Türkiye çapında çok büyük bir darbe yemiş, 60'a yakın merkezde en öndeki kadrolarını kaybetmiş, yüzlerce noktada karargahları kullanılamaz hale gelmişti.) Sıkıyönetim bölgesi dışında olduğundan, Van emniyetinde yapılan işkenceli polis sorgusundan sonra tutuklandım ve Van Cezaevine götürüldüm. Yakalanmamın ardından gözaltına alınan "Kızıl Kuaför" Naci, her ikimizin de birbirine uyan ifadelerine bağlı olarak serbest bırakıldı. Van Cezaevi'nde çok hareketli geçen iki aydan sonra, tutukluluğumun üçüncü ayında dosyam Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesine gönderildiğinden, Diyarbakır Askeri Tutukevi'ne sevk edildim.

Orada Bir Yapı Var, Toparlanması Lazım

Ali Demiralp

1945 Malatya, Arguvan doğumlu. Ankara Atatürk Lisesinden mezun olduktan sonra KTÜ İnşaat Mühendisliği bölümünü bitirdi. Üniversite öğrencisi olduğu 1960'lı yıllardan itibaren siyasal faaliyet içinde oldu. Üniversitedeyken TİP'in Trabzon il teşkilatının üyesiydi. TİP'in 1965 yılındaki seçim çalışmasında Antep, Malatya ve Ankara'da aktif olarak yer aldı. Trabzon'da FKF yönetimine seçildi. 1967 Malatya TİP il kongresinde MDD tezi i savundu. 1971 yılında Balyoz harekatı sırasında gözaltına alındı. Üniversiteyi bitirip, Malatya'da mühendislik bürosu açtı. 1974'te MAYÖD'ün kurucuları arasında yer aldı ve başkanlığını yaptı. Hekimhan'da yeraltı maden işçilerinin örgütlenme çalışmalarında bulundu. Diyarbakır Devrimci Yol örgütlenmesinde yer aldı. Diyarbakır Devrimci Yol davasında yargılandı ve Diyarbakır 5 No'luda 3 yıla yakın kaldı. Halen emekli ve İstanbul'da yaşıyor.

Ali Rıza ve Hatice'nin 5 çocuğundan 4.sü olan Ali, Arguvan'ın Karahüyük köyünde doğdu. Ali' in babası çiftçilikle uğraşan kendi halinde yaşam mücadelesi veren bir Alevi köylüsüydü. Karahüyük köyü, okuma yazma oranı yüksek bir yerleşim birimiydi. Tıp ve Hukuk eğitimi i tamamlayanların oranı yüksekti. Ali ilköğrenimini köyünde, ortaokul ve lise öğreniminin ilk yılını Malatya'da, lisenin son iki sınıfını da Ankara Atatürk lisesinde okudu. Henüz lisedeyken, ağabeyi ondan Nazım Hikmet'in Kuvva-i Milliye kitabını okumasını istediğinde ağabeyine "Abi yoksa sende mi komünist oldun?" diye sormuştu. Abisinin "Kitap okumanın komünistlikle ne ilgisi var?" cevabı Ali' in dünyasında okumanın zararlı olmadığı algısını oluşturmuştu.

Ali, Matematik zekâsına sahip başarılı bir öğrenciydi. Üniversite sınavlarında aldığı puanla önce İstanbul Tıp Fakültesine daha sonra da Ankara Tıp Fakültesine önkayıt yapmıştı. Ancak tercihi mühendis olmaktı. Bu nedenle Tıp okumaktan vazgeçmiş, KTÜ İnşaat Mühendisliği bölümüne kaydolmuştu. O yıllarda TİP'e de gidip gelmeye başlamıştı. Üniversiteyi okurken TİP'in Trabzon il teşkilatının üyesiydi. TİP'in 1965 yılındaki seçim çalışmasında Antep, Malatya ve Ankara'da çalışmalarına aktif olarak katılmıştı. Trabzon'da FKF şubesi açılmış ve Ali de yönetimine seçilmişti. Ancak TİP'le de bağlarını kesmemişti. TİP içinde muhalefet çalışması yapan Mahir Çayan, o günlerde TİP'in ilçe ve il kongreleriyle yakından ilgileniyordu. Bu nedenle Mahir Trabzon'da yapılan TİP Merkez ilçe kongresine gitmişti. Tabii TİP'in Genel başkanı Behice Boran da. Merkez ilçe kongre divan

başkanlığına ikisi de aday olmuştu. Mahir Çayan delegelerin oyunu alarak divan başkanlığına seçildiğinde, Behice Boran kongreyi terk etmişti. Bu Kongrede Ali, İlçe Başkanı olmuştu. Ama ilçe başkanlığı fazla uzun sürmemişti. Genel Merkez yöneticileri Trabzon Merkez İlçe yönetimini görevden almışlardı. 1967'deki Malatya TİP il kongresinde de MDD tezini savunanlar arasındaydı.

Karadeniz bölgesinde devrimci hareket boy atıp serpildikçe, halka güven vermiş ve belirli bir saygınlığa ulaşmıştı. Çay üreticileri ve işçileri el ele vererek köylünün ürettiği çaya düşük fiyat verilmesini protesto etmek için çay fabrikalarını işgal ediyor, bütün siyasi partilerin tabelalarını indiriyor ve Rize şehir girişinde asfaltta "Rize Cumhuriyeti" yazıyorlardı. Devlet Rize'ye giriş çıkışı yasaklamak zorunda kalmıştı. Doğudaki DDKO önderliğinde düzenlenen mitingler Kürt devrimci yurtsever tarihindeki yeri ve önemi ne ise, Karadeniz'deki fındık mitingleri in de Karadeniz halkı ve devrimcileri için tarihi boyutu da odur.

Ali, gerek üniversitede, gerekse Trabzon ve Malatya'da yaptığı siyasi çalışmalar 1971 yılında Balyoz hareketi sırasında gözaltına alınarak Ankara'da Yıldırım Bölgede üç ay sorgulanmıştı.

12 Mart sonrası içerden çıktım, 7. senemdi ve okul daha bitmemiş, ortalık da dağılmıştı. O ara kendimi sıktım, okulu bitirdim ve Malatya'ya geldim, bir mühendislik bürosu açtım. Mahallede ev tuttum. Komşum da polis, rahat hareket ediyoruz. Turan Emeksiz Lisesinde Kürt Mehmet'le çalışma yapıyoruz. Yasin Ketenoğlu, Vahap Eren o ara üniversiteye gidenler arasındaydı. Abuzer Karahan ve Muharrem de vardı tabii. Bahattin Bektaş Demiralp, Haşim Aydıncak, Mustafa Aslan, İrfan Karaoğlu, Celal Kalkan, gibi isimler ise bu çalışmaların içinde yetişti.

Malatya'da Gericilik de, İlericilik de Çok Eskilere Dayanır

12 Mart sonrasında Malatya'da devrimci mücadele erken başladı. Ankara'dan bile erken başladı. Nasuh (Mitap) gelip gidiyordu. Bizde adı konmamış bir örgüt vardı. Kırsalda da örgütlüydük. 1978'e kadar Malatya'da çok olaylar oldu. 75-76'da Malatya olayları oldu. Yoksulluk ve pahalılığa karşı 75'de büyük bir miting yaptık, hamallar ipleriyle filan katıldılar, 20-30 bin kişi vardı. Ama MİT bu mitingi dağıttı. Devlet, bizzat Vali Rafet Küçüktiryaki -sonraki dönemde

Emniyet Genel Müdürü oldu- eliyle faşistleri Sünnilik ve Türklük üzerinden yukardan aşağı, kontrgerilla gibi örgütlemeye başladı. Bu olayla birlikte baskılar arttı. O günlerde, içlerinde ODTÜ'lü Hasan Basri Temizalp'in olduğu 3 Acilci, Ankara'dan eylem için Malatya'ya gelmişler. Polis yolda durdurunca iki polisi ve bir bekçiyi öldürüp, bir bekçiyi de yaraladılar. Ardından da kısıtırılıp katledildiler. Sonrasında bu olayları bahane edip, polis kentte müthiş bir terör estirdi. Bunların cenazelerini teşhir ettiler, yerlerde sürüdüler. Ve gericilerin, faşistlerin yükselişe geçişi bu dönemlerdir, 76'nın başları... O aralar TÖB-Der'in boykotu vardı, bu gündemle biz de bildiri dağıttık. Bunu bahane ettiler, Şerif Dursun⁴ diye bir gericinin liderliğinde, polis korumasında bir grup gerici-faşist, Alevi, solcu esnafa ait ne kadar dükkân, işyeri varsa kırdılar, döktüler, yağmaladılar...

1976 olaylarının ardından Malatya'dan göç başladı. Sol da daraldı ama aynı zamanda militanlaştı. Kırsal kesim Arguvan, Hekiman sağlam yerlerdi. Nedeni de oralara sendika gelmesiydi.

Hekimhan'da Yeraltı Maden-İş Örgütleniyor

76-77 yılları... DİSK Hekimhan'a sendikalaşmaya gelmiş, işveren mühendisi öne sürmüş, suçlu mühendismiş gibi işçiler onu öldürmüştü. Biz de Çetin Uygur'u tanıyoruz, Yeraltı Maden-İş'e gidip geliyoruz, Hekimhan'ı örgütlemekten Malatya'da devrimci siyaset yapabilmenin imkânı yok. Burayı nasıl örgütleriz, bunu konuşuyoruz aramızda. Kürt Mehmet var, ben varım, Ali İhsan Pektaş var, tartışıp duruyoruz komite olarak. "Geldik sizi sendika olarak örgütlüyoruz diyeceğimize, işçileri siyasi olarak örgütlersek sendika kendiliğinden açığa çıkar." diye karara vardık. 13 köy var orada tanıdığımız. Gideriz köyleri teşkilata katarız, sonra oradaki köylülerle, işçilerle sendikalaşırız diye planladık. Madende işçi çalışırken çalışma yapamayız, o nedenle kışın gidip örgütleyeceğiz. Kürt Mehmet ve ben yanımıza Ozan

4. Ali Demiralp bu kişinin ilişkileri i şöyle anlatıyor: Şerif Dursun -Hüseyin Üzmez'in arkadaşı- gençken, lisedeyken 1950'li yıllarda DP'yi sert eleştiren gazeteci Ahmet Emin Yalman'ın Malatya'ya geleceğini duyuyorlar, vurmaya karar veriyorlar. Kura çekiyorlar ve Şerif Dursun'a görevi veriyorlar, daha lisede. Olay anında Şerif titremeye başlayınca Hüseyin Üzmez de gözcü ama silahı alıp Yalman'ı yaralıyor. Bunlar 'Büyük Doğu Teşkilatı' Necip Fazıl Kısakürek'in, Sait Çekmegil'in teşkilatı. Malatya'da gericilik de, ilericilik de çok eskilere dayanır, örgütlü olarak. 1969'da TIP'in 27.000 oy aldığı bir şehir. Sol da örgütlü yani.

Celal Işık'ı da aldık, merkezden yaya yola çıktık. Çok kar vardı, en yakın köyde kaldık. Köy köy gide gide, iki günde Hekimhan'a vardık. Alevi, Sünni diye bakmadan neredeyse bütün köyleri dolaştık, hiç atlamadık. İki ay sonra geri geldik. Her köyde irtibatımız var artık. Zaten köylerde devrimciler var, hemen sahip çıkıyorlar bize. Mevsim geldi, işyeri açıldı, toplu sözleşme dönemi başladı, biz de Yeraltı Maden-İş'e gittik, "Bize yetki verin." dedik. Mehmet ile gittik oturduk ve herkesi Yeraltı Maden-İş'e üye yaptık. Orada çalışıyoruz artık, Ali İşçi var -öldürüldü sonra-, ev tuttuk. Yönetimde Remzi Aslan var, ben varım, hepimiz yönetim kurulu olduk. Orada yiyip içiyoruz. Çetin (Uygur) ve Gültekin (Pekdemir) gelip gidiyor. Sonradan Yalçın Çilingir de geldi. Derken grev başladı. Faşistler grev çadırına saldırdı, püskürtüldüler. Orada çok güzel grev günlerimiz oldu, halaylar, türküler... Grev 3-4 ay sürdü. Sonra Ecevit iktidarı ile devletleştirildi. Grev de bitti, haklarını da aldılar. 12 Eylül'e kadar böyle gitti.

Belediye Seçimlerini Kazanmaya Ramak Kala

Sonra Ecevit'in azınlık hükümeti kuruldu ve 1978 Mayıs'ında Malatya Belediye Başkanı Hamido'ya bombalı suikast düzenlendi. Kontrgerilla işiydi ve bu bahane edilerek bir gerici ayaklanmaya girişerek kitlesel bir katliam yapmaya kalktılar ama başaramadılar. Olayların çapı ve etkisi çok büyüktü ve ardından Malatya'dan Alevi, demokrat kitlelerden büyük göç oldu. Malatya'da sağın hakimiyeti bu şekilde sağlandı. Ardından Belediye Başkanlığı seçimleri süreci başladı.

1978 Mayıs'ında Hamido'nun öldürülmesinin ardından Malatya'da Belediye seçimi yenileniyordu. CHP'ye dedik ki, "Biz bağımsız koyalım siz de destekleyin, ya da tersini yapalım." "Yok, biz iktidar olmuş partiyiz, size gerek yok." dediler. CHP eski Milletvekili Fikret Deniz'i aday gösterdi. Bizim Malatya adayımız ise işçi Remzi Aslan oldu. Onu zaten sendika yönetiminden tanıyorduk. Hamido'nun kardeşini Milliyetçi Cephe aday gösterdi. Biz 22.000 oy aldık, CHP 2800 aldı, Milliyetçi Cephe 27.000 aldı. Bu seçim Malatya'nın geleceği açısından kritik öneme sahipti. Birlik olsaydık kesin alırdık. Bu da CHP'nin Malatya'ya attığı kazık oldu ve o

süreçten sonra Malatya merkezden kitlesel göç daha da yoğunlaştı, solun gerilemesi hızlandı.

Doğu Anadolu'da Devrimci Yol dergisinin dağıtımı Malatya merkezli yapıldı. Maraş, Elazığ, Adıyaman, Erzincan, Diyarbakır, Tunceli dergileri oraya gelip dağılıyordu.

Müfettiş Ol, Dediler

O dönemde evliyim, çocuğum var, para kazanmam da lazım. Arada müteahhlik işleri alıyordum. Yeraltı Maden-İş'ten bana, sendikada çalışmam için teklif geldi, "olmaz" dedim. O zaman, Yeraltı Maden-İş'ten "Çalışma Bakanlığı'nda müfettiş ol." dediler, "peki" dedim. Sınava hazırlandım ve kazandım, 3-4 ay kurs gördüm. Bizimkiler "Diyarbakır'a geç." dediler. Bunlar 78'in sonbaharı gibi... Sonra ben Ankara'ya gittim, 4 ay kaldım, kongreler oldu. İnşaat Mühendisleri Odası seçimleri filan, onlarla uğraştık.

Bunların ardından Diyarbakır'a gitmem için bana Ankara'dan haber geldi. Nasuh'lar bana "Git Diyarbakır'a, orada bir yapı var, toparlanması lazım. Ferda ve Orhan var, onlara yardımcı ol, orada çalış artık." dediler. Malatya ile ilişkim kopmasın diye Diyarbakır'ı beraber seçtik. Hekimhan'ı ve Malatya'yı örgütlediğimiz için talimat vermelerine gerek yoktu, güvenerek gönderdiler. "Ne gerekiyorsa siz karar verin." dediler. Malatya'yla da irtibatı koparmadan Diyarbakır'a geçmemi istediler sanırım. Zaten Yaşathak da oralardaydı, onunla önden konuştuk.

Teşkilatın Kimliklerini Biz Yapıyorduk

Diyarbakır'da ilk önce Orhan Keskin, Ferda Koç ve öğretmen arkadaşı Emir ile görüşmüştü. Ali özellikle etrafa Çalışma Bakanlığı'nın bir müfettişi olarak Diyarbakır'da bulunduğunu her fırsatta belirtmişti. Müfettiş olarak da kendilerine bağlı olan illere zaman zaman gidip teftişlerini yapıyordu. Bu teftişlere giderken arkadaşlarının kendisine verdiği broşür, bildiri afiş ve benzeri şeyleri götürüyordu. Gittiği illerdeki arkadaşlarıyla toplantılara katılıyor ve siyasi çalışmalara katkıda bulunuyordu.

79'un başları, Diyarbakır'a gittim, Ferda ve Orhan var. 4 kişi görüşüyorduk. Cevat'ı da söylediler. Saadet de vardı. Sonra üniversite

sınavları oldu. Melih geldi bölgeye. Mehmet'in minibüsü vardı. Bölgeyi dolaşıyordu. Malatya'da Kürt Mehmet, Melih, Mehmet Biter, Ahmet, Erdiñ, bir de Ertan'ın olduğı bir bölge komitesi oluşturmuşlar, benim haberim yok. Bu komite; Sivas, Adıyaman, Malatya, Bingöl, Muş, Elazığ, Tunceli, Diyarbakır'ı kapsıyordu.

Melih o zamanlar gelip gidiyor, bende kalıyordu. 30-40 silah topladık o ara, 1-2'sini biz aldık, gerisini o aldı götürdü. Ben Diyarbakır'a gelirken, (Kürt) Mehmet de Divriği'de görevlendirilmişti, sendika örgütlenmesi yapılacaktı. Malatya'yı ise daha çok Melih ve Ali İhsan yürütecekti. Ben Diyarbakır'a gelince, burada bir görev bölüşümü yaptık. Orhan o zaman Siirt'e gidip geliyor, zaten Tatvan ve Siirt'le ilişkisi vardı, onu kuzey illerine verdik, "Siirt ve Tatvan merkez olmak üzere, sen o bölgelerle uğraş." dedik. Nusaybin'de de o aralar ilişki geliştirmişti. Ben gelmeden önce Gürbüz komiteden ayrılmış, onun teşkilattan çıkmasıyla Orhan, Ferda, Hasan Erdoğan kalmıştı. Sonra ben geldim, 4 kişi toplandık. Hasan okullar sorumlusu oldu, Ferda okullardan mahallelere geçiş organize edecekti, Orhan şehir dışından, ben de teknik işlerden sorumluydum. Dükkânlar kurulacaktı, altyapı oluşturulacaktı. Para işlerine bakacaktım. Örgütlü olmadığımız yerlerden ilişki çıkaracaktım.

Hemen işe koyuldum. Diyarbakır'ın gündelik işlerine hiç karışmadım ve bizimkilerle pek yaygın ilişki kurmadım. Kısa bir süre içinde hem bölgeden ilişkiler bulmaya başladım, hem para getirecek bir dizi iş organize etmeye başladım, hem de Diyarbakır'da sahtecilik ve baskı işleri yapan bir büro oluşturmaya yöneldim.

Süleyman'ı Malatya'dan getirttim, bir reklam bürosu açtırttım. Süleyman bu konularda çok yetenekli bir arkadaştı, nitekim Diyarbakır sürecinde bu yeteneklerini bol bol sergiledi. Süleyman'ın gelmesiyle AS Reklam zamanı başladı. AS Reklam'ı kurduk Ofis'te. Türkiye çapında sahtecilik işleri organize edeceğiz. Reklam işine gireceğiz. Tabelayı astık. Arkaya iki bölme yaptık, havalandırma verdik, hiç durmaksızın toplantılar yapıyoruz. Bu arada sürekli

afiş basıyoruz. Diyarbakır'ı donattık. Sıkıyönetim de var. Dağıtımı dükkândan direkt yapmıyoruz. Bizim eve geliyor, oradan dağılıyor. Benim kızım da küçük, hanımla bir gün dolmuşla geliyoruz, kız oradan "Baba bizim evdeki afişler" deyince hemen ağzını kapattık. İsmi de Eylem ama halkın içinde Özlem diyorduk.

Bu arada sahte evrak -kömür işindeki evraklar- sahte kimlik, pasaport her şeyi basıyoruz. Kimlik bulma konusunda da bölgedeki arkadaşlara "Nüfusta tanıdığınız varsa ondan kimlik istemeyin, yerini öğrenin sonra da demetle çalın." dedik, "Ya da hamama gidin çalın." Ankara'dan ha bire listeler geliyor, yoğunlaşan çatışmalar nedeniyle aranan bir sürü arkadaşımız var, bir sürü kimlik istiyorlar. Tanıdığımız nüfustaki arkadaşlarımızdan çaktırmadan pasaport ve cüzdan çaldık. İlerde işkencede söyletemesinler diye mecburen çaldık. Müfettişim ya, İstanbul Çağaloğlu'na gittim soğuk mühür nasıl yapılıyor, kalıp nasıl çıkartılıyor, klişe nasıl yapılıyor öğrendim, malzemeleri aldım. Geldim Süleyman'a öğrettim, o da çok becerikli ve zeki bir çocuk. Hemen kavradı, kalıbı döküyordu. Dış malzemesi vardı takelon diye, ona döküyordu, iki pres arasına koyuyordu ve oluyordu size soğuk mühür. Asla şüphelenmezsiniz. O dönemde teşkilatın, sanırım bütün Türkiye'nin, kimliklerini biz yapıyorduk. Sonra Salih Karataş -beden eğitimi öğretmeni-ydi-, o da çok yetenekliydi. Naci'yle tanıştırdım onu. Salih'i alıp Malatya'ya götürdüler, Salih'i istifa ettirip çilingir dükkânı açtırmışlar. Orada da çok işler becermişler.

Salih bize çok yardıma geliyordu. Süleyman sonuna kadar Yaşathak'ın elinin altındaydı. Çok becerikliydi, Yaşathak'ın hayatını da kurtardığı çok olmuştur. İyi de para kazandırdı harekete. Zaten afiş, bildiri basmak için ne boyaya, ne kâğıda hiç para vermezdik. O parayı dükkândan çıkartırdı.

Para Kazanma Organizasyonlarımız Sürüyordu

İki kardeşe ait tarım ve veterinerlik ilaçları satan bir dükkân vardı ama işi pek de beceremiyorlardı. Koruma Tarım'da ise Bölge Müdürü

bir arkadaş vardı. Ben de gittim tanıştım, ziraat mühendisiydi. Devrimci Yolcu olan bu üç kişiyle konuştuk, bir organizasyon kurup bize para aktaracaklardı. Burada Bölge Müdürü arkadaşımız aracılığıyla tarım ilaçlarının faturaları hep bizim diğer kardeşin dükkanına kesildi, depo dolusu tarım ilacı birikti orada ve bu ilaçlar bize epey bir para getirdi. Sonra Bölge Müdürü olan arkadaşımız deşifre oldu ve istifa etti. Ona kazandığımızın oldukça küçük bir kısmına denk gelen bir para verdik, o parayla başka bir ilde spor mağazası açıp geçimini sürdürdü.

Şırnak'taki kömür işletmesinde Yeraltı Maden-İş örgütlü ama dağınık bir yapıydı. Maden Mühendisi bir arkadaşımız da oraya atandı. "Buradan nasıl para çıkartırız?" diye konuştuk. "Tamam," dedi, "ben sana haber göndereceğim." O iş de oldu. O bölgenin vilayetlerine tahsisli kömür veriyorlar, bizimkiler de herhangi bir satıcı gibi sahte tahsis belgesiyle kömür alıp, peşin satıyorlardı. Bu şekilde de epey para getirdik. Bu paralar Demokrat Gazetesi'nin çıkış kampanyasına verildi.

Ferda'yı bu işin ayrıntılarını öğrensin diye oraya göndermiştim. Ferda, kömür kantardan nasıl çıkıyor, kim alıyor, nasıl satılıyor, para nasıl tahsil ediliyor, yerinde gördü. Oradakilerden de iyice detayları öğrenip, gelip bana anlattı. 79 yazıydı... Ferda da o sıralar öğretmenlerden iyi para toplamıştı. Orhan da para işlerinin sonucunu topluyor, Demokrat kampanyası için iletiyordu. Orhan o sırada bizim bölgenin epey verimli çalıştığını söylüyordu. Yüklü parayı "ticaretten" toplamıştık.

Yaygın İlişkiler Açısından da Epey Bir İş Hallettik

Sendika yöneticileriyle ilişkiler geliştirdik, aşiretlere el attık, sol içi çatışmalarda arabuluculuk yaptık... Yaygın ilişkiler açısından da epey bir iş hallettik o dönemde.

Mehmet Doğan diye Malatyalı bir arkadaş vardı, Diyarbakır'da rastladım. Eskiden de Malatya Sümerbank'ta çalışıyordu, "Şimdi burada Tez Koop-İş sendikasının şube başkanayım. Ama bir işe

yaradığım söylenemez, kimse bana yanaşmıyor. Bir tek DDDK’liler geliyor, o kadar. İş isteyin yapayım ya da bana bir arkadaş verin, o beni yönetsin.” dedi. Kenan’ı (Gürsey) oraya sekreter olarak soktuk. Kenan maaş da alıyor, sendikanın işçi eğitimini de veriyordu. Mehmet de artık bizim arkadaşımız olmuştu. Kenan orayı irtibat yeri olarak kullanıyor, bildiriler filan oradan dağılıyordu.

Malatya’da Diyarbakırlılar var, Türkmen Alevisi bunlar. Onların Diyarbakır’da akrabaları vardı. İbrahim Akgün geldi bana dedi ki, “Benim burada dayımlar var, beni tanıyorlarmış, Devrimci Yolcu filan değiller ama solcular, muhalifler tabii ki.” Bu ilişki sayesinde Diyarbakır’ın merkez köylerine erişmiş olduk. Oralardan da bir sürü adamımız oldu. Enver Ölmez’i hatırlıyorum mesela. Sayelerinde çok ilişki kurduk. Büyük Kadıköy’de, Bismil’de gayet iyiydik. Benim için ilişki kurmak kolaydı. Mühendistim, müfettiştım, Malatya’dan gelen bir güven vardı. Yaşım da büyük sayılırdı, 10 yıllık mühendisim sonuçta. Mesela Mehmet Doğan o kadar rahatladı, ki ben ne dersem onu yapıyordu. “Sen varsan işin içinde, ben de varım.” diyordu.

Mehmet Ali Karataş Malatya’da öğretmendi, “Öğretmenlikten ayrılıp, profesyonel devrimcilik yapmak istiyorum.” diyordu. Mehmet Ali Kürtçe biliyordu, Kızıltepe’liler ise yönetici vasıfta birisini istiyorlardı. Mehmet Ali’yi Kızıltepe’ye yolladık.

Ben Diyarbakır’a gidince Melih minübüse atlayıp sık sık geliyordu. Konuşuyorduk, birkaç sefer geldikten sonra, “Bir toplantı yapalım.” dedi. İsmail’in (Kıran) evini ayarladık. İsmail de polis. Orada toplantı yaptık, ilk defa bölge komitesi toplantısına katılmış oldum. Yıl 1979 yazı. Benden önce Malatya’da, Sivas’ta 2-3 toplantı yapılmış. Melih, Sivas’tan Ertan, Erzincan’dan Erdinç, Elazığ’dan Mehmet Biter, Malatya’dan Kürt Mehmet ve ben de Diyarbakır’dan, bazen de Yaşathak katılıyor.

Yaşathak o sıralar örgütlü olmadığımız yerlere günöbirlik gidip geliyor. Doğal olarak otelde kalmak istemiyor, çoğunlukla gece dönüyor ya da bazen evlerde kalıyordu. O aralar, Dev-Genç’in üniversite sınavlarına başkasının yerine girdiklerini duyan gençler

liseyi bitirip Ankara'ya Dev-Genç'e Yasin'in yanına gidiyorlar. "Bizim yerimize de sınava girin." diyorlar. Yasin, "Yok öyle bir şey, nereden duyduunuz bunu?" deyince "Nusaybin'e Yaşathak geldi, o söyledi." diyorlar. Ondan sonra kıyamet koptu tabii. Yaşathak sorguya çekildi. Yaşathak ilginç biridir, iyidir hastır ama fazla tezcanlıdır, bir şeyler yapacağım derken bazen diğer tarafı batırabiliyordu.

Komitenin Dağıtılmasını Önerdim

Bölge Komitesi toplantıları 10-15 günde bir devam ediyor, raporlar çıkıyor, not tutuluyor. Aynı zamanda bir de 3'lü Komite var -Mehmet Biter, Melih, Kürt Mehmet. Toplantılarda hep tartışmalar çıkıyor, Biter ve Melih merkezci. Karar için oylama yapıyoruz. Baktım, ki orada pek bir fonksiyonumuz yok, komitenin dağıtılmasını önerdim. Zaten o toplantı da son oldu. Sonrasında bu toplantılar bizim olmadığımız bir formatta sürmüştü.

Problem yaşanan konular şöyleydi: Örgütlenme mekanikti. Adam geliyor, "Ben sorumluyum, şunlar şunlar yapılacak". Sorumlu sadece atanmaz. Sorumlu gidecek, orada çalışacak, sorumluluğunu kabul ettirecek. Aramızdaki en büyük sorun buydu. Biz diyorduk, ki "Görevler teşvik edilmeli, direkt dağıtılmamalı. Teşvik edilmeli ve inisiyatif yerellere bırakılmalı ama merkez kontrol etmeli." Hem yaygın taban örgütüyüz hem de katı kural koyuyorsun, hep tartışırdık. Maraş olaylarının yıldönümünde (1979 Aralık), "Her bölgeden eylem istiyoruz ama sakın eylem yapacağız diye risk almayın." demeliydik. Ama onlar "Kesin talimattır, eylem istiyoruz." dediler. Ferda gitti, tek başına eylem yaptı ve başarısız oldu, üstelik de yakalandı. Yani Ferda bu davranışıyla iyi adam mıydı, kötü adam mı? O zaman bunu da çok tartışmıştık.

O dönemde bir sürü özel sayı çıkıyordu, Tuzluca'yı özel sayısı, Çeltik özel sayısı falan... Dedik ki, bir de Kürt Sorunu sayısı çıkartalım. Mehmet Biter ve Melih, "Herkes yazıyor, gönderiyor, biz de basıyoruz. Siz de yazın, basalım." dediler. Biz de, "Burada yazacak kimse yok, siz yazın." dedik. Nitekim çıkmadı özel sayı. Kızıltepe'de

çalışma yapıyoruz, her gün Musa -cezaevinde Devrimci Yolcu olmuş- geliyor ve anlatıyordu, “Şu köy, şu köy, şu köy... Hepimiz Dev-Genç’e geçtik ama birisi gelsin, Dev-Genç’in ne savunduğunu bize anlatsın.” Adam bulamıyorduk, bulsak da yayınımız dokümanımız yoktu, adamlarımızı eğitemiyorduk.

Devrimci Yol çoğunlukla dışarıdan gelen arkadaşlar üzerinden örgütleniyordu. Yerliler azınlıktaydı. Ben de hareketin yerleşmesi için çaba gösteriyordum. Bu çabalarım, oraların yerlisi olan Kenan Gürsey, Emir hoca ve diğer birtakım arkadaşlar üzerinde yoğunlaşıyordu. Orhan’la bu konuda gayet iyi anlaşıyorduk. Orhan, Kürt meselesinde yetkin bir arkadaştı. Bu arada Orhan 25 sayfalık bir Kürt dosyası üzerinde çalışmış, bizler de bu çalışmayı bölgede arkadaşlara okuttuk ve diğer örgütlere de dağıttık. Melih Pekdemir dosyayı okuyunca “Bunu yazan arkadaş fazlaca Kürt solu etkisinde kalmış.” demişti. Orhan da bu konuyu tekrar hiç gündeme getirmedi. Aşağıdan gelen çabalara karşı bu şekilde kestirip atmanın yerinde bir davranış olduğunu o gün de bugün de düşünüyorum. Zaten Devrimci Yol’un Kürt sorununda yeterli bir ideolojik açılım yapamadığı; merkezdeki arkadaşların bölgedeki kadroların hassasiyetlerini anlamadıkları; kadroların ve bölgenin yaratabileceği dinamizm ve zenginliği kavrayamadıkları kanısındayım.

Devrimci Yol yaptığı çalışmalarla hemen hemen her Kürt vilayetinde ya örgütlenmiş ya da hareketin içinde yer alan Kürt sayısını çoğaltmıştı.

Mardin bölgesinde Devrimci Yol’un tabanı Arap ağırlıklıydı. Bu da o illerde yaşayan Kürtlerin gözünde bizi Arap hareketi yapmıştı. Dolayısıyla oralarda Kürtler Devrimci Yol’a pek katılmıyorlardı. Bu konuda Orhan’ın dikkatini çekmiştim. Orhan da o bölgedekilere “Örgütlenmemize birkaç tane Kürt arkadaş katmadan sakın benimle bir daha görüşmeye gelmeyin.” demişti.

Abi, Maymun Yanım Ağır Bastı!

Orhan, öğretmenlerin eğitim çalışmalarını organize eder ve öğretmenlere eğitim verirdi. Öğrencileri gruplar halinde eğitime

alırdı. Eğitim Enstitüsüne gider oradaki teksir makinesiyle bildiri basardı. Orhan bu çalışmaları yaparken bu arada okulunu da bitirmişti. Okulu bitirdikten sonra yanıma geldi. “Ya, abi ben okulu bitirdim. Maymun ile şeytan yanımda kaldım. Şeytan yanımda diyor ki, ‘Git öğretmenlik yap.’ Maymun yanımda diyor ki, ‘Devrimciliğe devam et.” Dedim ki, “Bak Orhan, tamamen özgürsün. Ne istersen, o senin tercihin olacak. Şimdi sana ‘Şeytan yanını bırak, maymun yanın ağır bassın. Gel profesyonel devrimcilik yap.’ desem, bu sana emrivaki olacak. Bu ikimiz için de iyi olmaz. Bizim yaptığımız iş gönüllülük temelinde yapılan bir iştir. Bu kararı sen vereceksin.” Orhan gitti, kısa süre sonra geri dönüp geldi, “Abi ya, maymun yanımda ağır bastı!” dedi ve profesyonel devrimciliği çok daha şevkle sürdürdü. Bir süreliğine gelip bende de kaldı. Orhan’a evin bir ferdi gibi davranılmasına rağmen, o hiçbir zaman bu durumu suistimal etmedi. Ancak bazı arkadaşların çok rahat davranışları içinde olmaları nedeniyle eşim zaman zaman bu davranışları tolere etmekte zorlanıyordu. Neticede, ev bir aile eviydi ve eşim her şeyi bilmiyordu. Orhan daha sonra Metin Terzi ile ev tuttu.

Orhan Diyarbakır sorumlusuydu, bölgeyi de birlikte değerlendiriyorduk. Diyarbakır bölgesinde her şey Orhan’ın kontrolündeydi. Benim dönemimde bomba süsü verilmiş pankartlar, bildiriler, afişler, yazılamalar, yani bir devrimci örgütün o günkü koşullarda yapması gereken her şeyi onunla birlikte karar alıp yapıyorduk.

Ali ve Orhan, AS Reklam Ajansı’nda hazırladıkları pankartları arkadaşlarına asmaları için veriyorlardı. Ancak arkadaşları, Diyarbakır surunun üstüne pankartları asıp i inceye kadar polis onları yakalıyordu. Bunun üzerine Orhan ve Ali kafa yorarak bir yöntem geliştirmişlerdi. Surlara pankartı rulo halinde asıp, uzunca bir ip bağlayıp, onu aşağı sarkıttıktan sonra surlardan iniyorlardı. Polisin olmadığı, bir anda da sarkıttıkları ipi çekerek pankartı açıyorlardı. Böylelikle pankart asma işinde kimse yakalanmıyordu.

Orhan’ın katı prensipleri vardı. Birisine veya bir olaya karşı bir tavır almışsa eğmeden, bükmeden prensiplerinden taviz vermeden

karşı duruş gösterirdi. Örneğin Cengiz isminde bir arkadaşımız vardı. Gider kumar oynardı ve kaybederdi çoğunlukla. Kaybettiğinde kumar oynadığı kişilere kaybettiği parasını geri alabilmek için Dev-Genç’li olduğunu söyleyip tehdit ederdi. Orhan bunun haberini aldığı anda kumarhane sahibine gidip, ‘Bu kişi Dev-Genç’li ise kumar oynamaz. Kumar oynadığına göre Dev-Genç’li değildir.’ demişti.

Bu Broşürü Derhal Toplatın

Yaşathak Aslan

1979 ortalarında Orhan’ı Diyarbakır’a çektik ve Diyarbakır sorumlusu oldu. Orhan her zamanki Orhan’dı. Çok az uyur, yoksul mahallelere ve köylere giderdi. O aylarda bölgede pek çok kan davasına müdahil olup çözdük. Karacadağ’da ağaya ait bir köyün topraklarını köylülere dağıttık. Suyun eşit kullanımı için de bir plan yaptık.

Beni tanıyan arkadaşlar bilirler, Türk Sanat Müziğini çok severim. Diyarbakır’a geldiğimde çoğunlukla Orhan’la aynı evde kalırdık. Ben de çantamda küçük bir teyp ve kasetler taşıdım. Okurken müzik dinlerdim. Bir gün Orhan, “Ayıp olmuyor mu bu saray müziği, Agabek!” dedi. Ben de, klasik müziğin de saray müziği olduğunu ama bunun sanatsal değerini eksiltmediğini söyledim ve Marks’ın Yunan sanatının gelişiminde köle emeğinin egemenlere sunduğu fırsatları anlatan sözlerini tekrarladım. Bir daha böyle bir tartışma yaşanmadı.

Devrimci Yol’un Kürt Sorunu’nda Yetersiz Olduğunu Düşünürdü

Orhan, düşünce bağlamında, Devrimci Yol’un Kürt Sorunu’nda belirsiz ve yetersiz olduğunu düşünürdü. Ben de “yaz” dedim. 32-33 sayfalık bir broşür yazdı. Broşürün ilk taslağını ben biraz değiştirdim ve bazı rötuşlar yaparak broşürü kısmen yumuşattım. Bu broşürü bölgede dağıttık. Nasuh abi (Mitap) broşürü okuyunca küplere bindi, “Bunu derhal toplatın!” dedi. Ben de bunu yapamayacağımızı, çünkü bölgede dağıttığımızı ve çok olumlu karşılandığını söyledim.

Bu durum merkezdeki arkadaşlarla aramızda bayağı bir sorun oluşturdu. Malatya'daki örgütsel sorunlarımıza çözüm isteğiyle birleştirilerek, (Nasuh ve Oğuzhan'ın isteğiyle) “burnumun sürtülmesi”ne karar verildi. Keşke o broşürü saklayan bir arkadaş olsa. Bugün düşündüğümde, sanırım Orhan “Kürt sorunu gerçeğini” bizden daha iyi anlamıştı. Genel olarak Kürdistan'da çalışma yapan arkadaşların büyük bir kısmı bu konuda hareketin ilerisinde bir bakış açısını sezgisel olarak da hissediyorlardı. Bu tablonun ilerleyen zamanlarda hareketi zorlayacak ve bir anlamda renklendirecek sonuçlara yolaçması doğrusu sürpriz olmazdı. Ancak devrimci hareketin kesintiye uğraması birçok konuda olduğu gibi bu konunun daha derinlemesine ele alınmasını mümkün kılmadı.

Bu konuda zaten evvelce de küçük çaplı bir “sıkıntı” vardı. Oldum olası ben ve Melih Pekdemir Kürt sorununda daha duyarlıydık. Bu konuda en çok Nasuh abi ile sıkıntı yaşıyorduk, Oğuzhan Müftüoğlu ise özde çok farklı olmasa da kısmen durumu yumuşatmaya çalışıyordu. Benim Kürdistan'a yollanmam da zaten sanırım bu duyarlılığın bir sonucu olarak gelişmiş, Oğuzhan'ın teşvikiyle gerçekleşmişti.

Mahalle İlişkilerimiz Tanımlı Hale Dönüşmeye Başladı

Gürcan Bahadır

1978'de Malatya, Sivas, Maraş katliamları çok geniş kitleler üzerine derin etki yaratmış, 1979 başlarında bunları takiben ilan edilen Sıkıyönetim ise sorunları daha da derinleştirmişti. Artık Ecevit Hükümeti başaşağı gidiyor, bir darbe ihtimali hissediliyor, CHP kitlesi ayrışıyor, ciddi bir bölümü daha sola doğru yöneliyordu. 1979 başında Gürcan 3. sınıftaydı ve siyasette olgunlaşmıştı, kendisini bir politik kadro olarak görüyordu. Okul onu artık kesmiyordu. Okuldaki sorumluluğunun yeri i mahallelerdeki işler almıştı.

1979 bizim açımızdan Diyarbakır'da ilişkilerin daha netleştiği, daha politikleştiği, kadro sayımızın arttığı bir yıldır. Daha düzenli, daha derinlikli, daha profesyonel ilişkiler varolmaya başlamıştı.

Artık girdiğimiz mahallelerde de karşılık buluyorduk, mahallelerde evlerimiz oluşmuştu. İlk yıllarda, yani 77-78'de, yurtlarda kalan öğrenci arkadaşlar artık evlere geçmişlerdi. Halkla içli dışlıydık. Diyarbakır'da 79 yılının hemen öncesinde, bizim merkezi yapılanmamızda farklılaşmıştı. Daha öncesinde Tıp Fakültesi ağırlıklı, Gürbüz'ün sorumlu olduğu, Ferda ve Yavuz'un merkezi oluşturduğu yapı artık değişiyordu. Orhan'ı da bu dönemde Diyarbakır'da sık sık görmeye başlamıştık. 1979 ortalarında Gürbüz'ün sorumluluğu ve hareketle ilişkisi bitirilmişti. Orhan, Diyarbakır sorumlusu olarak belirlenmişti. Ferda Van yöresinde, Cevat ise Elazığ taraflarında görevlendirilmişti. Yaşathak da Diyarbakır'a 79'dan sonra daha sık gelir olmuştu, merkezle ilişkilerimizi artık o kuruyordu.

Orhan'ın Diyarbakır sorumlusu olmasından itibaren, mahalle ilişkilerimiz tanımlı hale gelmeye başladı. Orhan bana Bağlar Mahallesinin sorumluluğunu önerdi, ben itiraz ettim. Bu büyüklükte bir mahallenin sorumluluğunu alacak yeterlilikte olmadığını söyledim. Israr etti ancak ben de ısrar ettim. Orhan bizimle kurduğu ilişkilerde, bizim sözlerimize değer verip, dikkate alan bir arkadaştı.

Ben Alican Mahallesi sorumlusu oldum. Alican'da ilişkilerimiz hızla genişliyordu. Mesela orada şöyle bir hikâyemiz olmuştu: "Kahvelerde, liseli gençlerin top oynadığı yerlerde bağlantılar kurmuştuk. Ama orada feodal, lümpen, çetevari ilişkileri barındıran bir grup daha vardı. Mahalleyi bayağı haraca bağlayan, silahlı külahlı tiplerdi. Bir keresinde bizimkilerin yanında Mahir'e, Deniz'e küfretmişler. Onlar da gelip bize söyledi. Kalktık gittik, top oynarken bunları bulduk, üstleri de çıplaktı, yani silahları yoktu. Tatlı bir dille uyardık bunları. Tabii reddettiler, yemin ettiler, neyse biz ayrıldık. Sonra bunlarla çok iyi olduk ve bize değişik zamanlarda yardımcı olmaya eylemlerde bize gözcülük yapmaya başladılar. Bizim gençlik teşkilatımızla da iyi ilişkiler içinde oldular."

Bağlar Mahallesi'ne de Eğitim Enstitüsü'nden Muzaffer Erkmen arkadaşımız verildi. Ofis Mahallesinde yerelden oluşmuş bir gençlik birimimiz vardı. Şehitlik'te bir mahalle birimimiz vardı, oraya

Hasan Erdoğan diye Fen Fakültesi'nden bir arkadaş bakıyordu. Ofis bölgesiyle bizim gençlik sorumlularından Gürsel Savaş ilgileniyordu. Bütün bu mahalle sorumlularının yanında ekipler vardı. Bu ekipler Fen, Tıp, Dişçilik, Eğitim Fakültelerinden üniversite öğrencileri ve ayrıca liselilerden oluşuyordu. Daha çok da öğleden sonra, dersler bitince buluşuluyordu. Bu ekipler mahalle çalışmasının öznesi oluyorlardı. Fen'den gelen arkadaşlar Şehitlik'e, Eğitim'den gelen arkadaşlar Bağlar Mahallesi'ne yakın olduklarından oralara dâhil oluyorlardı. Bu mahallelerdeki süreç hızla gelişti. Bağlar, Ofis ve Alican'da ciddi ilişkiler kuruldu.

Devrimci Yolcular koordineli çalışma ekipleriyle şehrin kılcak damarlarına girmeye başlamışlardı. Sendikal örgütlenmenin önemini farkında olan Orhan, Kenan Gürsey'i TEZ KOOP-İŞ Sendikasında görevlendirmişti. Kenan sendikada örgütlenme sekreteri olarak görev yaparken, 1980'de Demokrat gazetesinin muhabirliğini de yapmaya başlamıştı.

Bu süreçte 80'in başlarında dışarıdan kara kuru, esmer bir arkadaş geldi. Orhan onu bize Nedim olarak tanıştırdı, "Arkadaş, mahallelerdeki merkezi ilişkilerimizden sorumlu olacak." Nedim mahalleler arası koordinasyonu yürütüyor, mahalle mahalle geziyordu. Tavırları çok mütevaziydi, sessiz, utangaç bir hali vardı ama her halinden kendine güveni olan ve bu işlerde pişmiş biri olduğu belli oluyordu. Sonradan konuştuğumuzda "Geldim, hepsi iri yarı, yaşça benden büyük, koca koca adamlar... Kars'tan, Kayseri'den Diyarbakır'a gelmişiz, tabii ki biraz da çekingendim," demişti. Gerçek adının Naim olduğunu ileriki aylarda yakalandığımızda öğrenecektim.

Bu dönemde dışarıdan profesyonel çalışma yapmaya Halfeti ve Urfâ'dan da arkadaşlar geldiler. Mustafa Çobanoğlu ve birkaç arkadaş daha vardı. Mustafa'yı sık gördüm. Cezaevinde Hakkı Çobanoğlu'nun yeğeni olduğunu öğrenecektim. Ciddi bir örgütlü çalışma içindeydik hepimiz. Gelenlerden gidenlerden bunu anlıyorduk. 80 başlarında daha da yetkin duruma gelmiştik. İlk kuruluş aşamasını geçmiş, mahalle birimlerimiz oturmaya başlamıştı. Mahalleler arasında koordinasyon kurulmuş, anında haberleşebildiğimiz bir ilişkiler ağı

oluşmuştu. Mahallelerdeki insanlarla, halkla kahvelerde herkesi kulak kesildiği tartışmalar yapıyorduk.

Hızla güçleniyor olmamız kimi Kürt siyasetlerini, özellikle de DDKD'yi huzursuz etmeye başlamıştı. Bizler yüzlerce kişiye ulaşırken, DDKD bir durağanlık dönemine girmiş, Hatta geriliyordu. Diyarbakır'da PKK'nin durumu ise, Apocular olarak adlandırılan sınırlı sayıda kadroyla buluşan bir grup şeklindeydi. Onlar daha çok kırsal alanlarda etkiliydiler. Kürt meselesi konusunda diğer Kürt örgütleriyle benzer görüştüydiler. Ama emperyalizm ve faşizm tahlilleri, mücadele anlayışları bizim söylediklerimizle örtüşüyordu. Yani THKP-C çizgisine yakındılar.

Mahallelerde birlikte çalıştığımız dönemde Orhan'ın mütevazı ve kararlı bir tutumu vardı. Bizim ilişkilerde sıkça rastlanan, klasik üstten konuşma tarzı yoktu. Kürt meselesinde özel bir çabası olduğu hemen görülüyordu ve dernekte olsun, mahallede olsun bizim işimizi oldukça kolaylaştırırdı. Birikimi çok iyiydi. Bizim kafa karışıklıklarımızı da çözüyordu. Newroz kutlamaları olsun, Kürtçe slogan atmak olsun, bölgede bizim öncülüğümüzde yaygınlaştırıldı. Diyarbakır'ın bütün surlarına aynı zamanda Kürtçe sloganlarımız Devrimci Yol imzasıyla yazıldı. O dönemde Newroz'da biz kitlesel etkinlikler yapıyor, kalabalık korsan gösteriler düzenliyorduk. Diğer hareketlerin sıkıyönetim döneminde bu çapta eylemleri olmuyordu.

Orhan öncelikle Diyarbakır'daki arkadaşların tutum alışlarını kolaylaştırırdı. Şimdiden bakıyorum; 1977'den itibaren, yani daha 18-20 yaşlarımızdayken, bizim Diyarbakır'daki tutum alışımız oldukça ileriymiş. Birtakım eksik ya da yanlışlarımız olabilir ama gerçek şu ki o dönemde politik olarak karşılık bulmaya başlamıştık. Kürt arkadaşlarımız da bizim hareketimizde saf tutmaya başlamıştı. Orhan yerel ilişkilere sorumluluk verilmesi konusunda ayrı bir çaba içinde oldu, Ensari, Gürsel, Çavuş gibi Kürt arkadaşlara mahalle ve gençlik çalışmalarında sorumluluk vererek, Diyarbakır komitesine dahil etti.

Bizim gelişmemiz karşısında, Kürt siyasetleri önce batıdan gelen bu arkadaşlar "renk katıyorlar" diye yaklaşmışlardı ama iş ciddileşince

tavırları değişti. Örneğin, mahallelerde “Burası Kürdistan, burada Türk solunun örgütlenme hakkı yok, örgütlenemezsiniz.” gibi laflar dolaşmaya başladı. Sonra Kürt gençleri ve Kürt halkı, bize ilgi göstermeye, örgütlenmemiz içinde yer almaya başladıkça tepkileri sertleşmeye başladı. Bu sürtüşmelerde özellikle DDKD başı çekiyordu. Ama örneğin Alican Mahallesinde 79-80 başlarında PKK’li gençlerle de bir sürtüşmemiz olmuş, Orhan sayesinde kolay halledilmişti.

Ne Yaptın Sen, Banka mı Soyduñ?

Fikret Deniz

1956, Malatya Hekimhan doğumlu. Hekimhan Lisesinden mezun oldu. 1980 yılı Mayıs’ında yakalanıp tutuklandı. Diyarbakır 5 No’lu Cezaevinde 2.5 yıl kaldı, Diyarbakır Devrimci Yol Davasından yargılandı. 1983’te içerden çıktıktan sonra yarım bıraktığı Diyarbakır Eğitim Enstitüsü’nden mezun oldu ve öğretmenliğe başladı. Halen İstanbul’da öğretmenlik yapıyor. Evli ve iki kız çocuğu var.

Dönemin aktif sosyalistlerinden olan babası Köy Enstitüsü mezunuydu. Babasının aktifliği devletin de gözünden kaçmamıştı. Henüz Fikret 5 yaşındayken polis ve jandarmanın Hekimhan’da evlerini talan edercesine arama yapmasına tanık olmuştu. Fikret’in çocuk yaşta devletin babasına yaptığı zulme tanıklığı küçük yüreğinde fırtınalar kopmasına yetmişti.

Fikret 1977’de Hekimhan MT’de çalışmaktaydı. MT’deki devrimci çalışmalardan rahatsız olan faşist Bölge Müdürü, Fikret’in kulağını çekmesi için Hekimhan’daki adamına görev vermişti. Fikret ise Bölge Müdürünün kulak çekmekle görevlendirdiği adamına meydan dayayı atmıştı. Bölge Müdürü bunun üzerine Fikret’i Müdürlüğe çağırtmıştı. Ancak başına geleceklerden haberdar olan Fikret, Bölge Müdürlüğü yerine Genel Müdürlüğe giderek oradaki devrimci mühendislerin yardımıyla Diyarbakır bölgeye tayinini yaptırmıştı.

Diyarbakır MT’de çalışırken Eğitim Enstitüsüne de kayıt yaptırmış, öğrenciliğe başlamıştı. Devrimci olmanın dayanılmaz çağırısı Fikret’i MT’de olsun, okulda olsun solcularla birlikte davranmaya, onlarla birlikte olmaya itiyordu. İlk zamanlarda boş vakitlerinde Dev-Genç derneğine giderken, daha sonraları tüm zama-

nını dernek çalışmalarına ayırmaya yönelmiş ve neredeyse sosyalizme adanmış bir hayat yaşamaya başlamıştı. Fikret iş, okul ve dernek arasında tam gün mesai yaparken, okulda matematik okuyan Orhan ile tanışması da o hengâme içinde olmuştı.

Orhan ile dostlukları geliştikçe paylaştıkları çoğalmıştı. Uzun saç ve sakalı için, Orhan'ın "Bu saç ve sakal devrimcilere yakışmaz" demesi üzerine, Fikret saç ve sakalını kesmişti.

Devlet dairesinde kadrolu sondaj teknisyeni olarak çalışıyor ve çok iyi maaş alıyordum. 1979 sonunda bir günlük gazete (Demokrat) çıkarılması için başlatılan "1000 TL bağış" kampanyası vardı. Ben bu kampanya için 60 bin lira toplamıştım. Topladığım parayı Orhan'a verince çok şaşırmıştı. "Ne yaptın sen, banka mı soydun?" diyerek şaşkınlığını gizlememişti. 1000 lirayı o dönemde insanlar bir ayda kazanırken, biz teknisyenler bunun 10 katını kazanıyorduk.

Fikret devrimci mücadelenin her alanında var olmak için mümkün olanı yapıyordu. Yoldaşı Orhan'ın kendisine güven duyması onu daha bir sorumlu davranmaya itiyordu.

Bir sendikanın elinde bulunan çok eski ve kötü olan bir teksir makinesiyle bildiri basmak istedik. Ancak 17-18 saat kadar çalışmamıza rağmen dağıtacak kadar bildiriye o kötü teksir makinesiyle basmayı başaramamıştık. Ama elimizi ve yüzümüzü madende çalışan bir kömürcü kadar kirletmeyi başarmıştık. Orhan ile birbirimize bakıp, bayağı gülmüştük.

Orhan'a bir kız arkadaşımıza evlenme teklifinde bulunmak istediğimi ilettim. Orhan, devrimci hareketin evliliğe karşı olmadığını söylemişti. Yalnız evlenmek istediğim kız arkadaşımızın sempatizan olduğunu, bu nedenle de işin sadece benimle ilgili olduğunu, fazla dallandırıp budaklandırmadan ve kısa bir sürede bu işi sonuca bağlamamı önermişti. Bir hafta süre verdi bana. Ben kız arkadaşına evlenme teklifimi utana sıkıla yapmıştım. Yani benim için devrim yapmak bile bundan daha kolay bir işti. Sonuç olarak arkadaşım teklifimi nazikçe reddetti. Orhan'a kız arkadaşına teklif ettiğimi ancak

olumsuz yanıt aldığımı söyledim. Orhan asla yanlış yapmayı sevmez ve yanlışla gidecek her yolu önlem olarak kapatmaya çalışırdı. Bu konuda deneyimli arkadaşlardan bilgi alarak beni yönlendirmişti. Ve benim tekrar bir teklif daha yapmamı istemişti, “Hiçbir kız kendisine yapılan ilk teklifi kabul etmez.” Ancak ben bu kız arkadaşımıza bir daha teklifte bulunmadım. Orhan’a yalan söyleyerek, yeniden teklif ettiğimi, arkadaşın cevabının aynı olduğunu söyledim. Bu kız arkadaşımız ben yakalandıktan sonra cezaevinde ziyaretime gelerek “Teklifim hâlâ geçerliyse kabul edeceğini” söylemişti. Maalesef birçok devrimci arkadaşım gibi benim de sevdiğim kızla evlilik planlarım gerçekleşemedi.

Ülkede sağ sol çatışmaları adı altında, büyük katliamlara giren faşistlerin yarattığı bir iç savaş atmosferi yaşıyordu. Dönemin Ecevit Hükümeti yüzlerce kişinin öldüğü (resmi rakam 104) Maraş Katliamının ardından, başta MHP ve tüm sağ partilerin basıncına dayanamayarak 1979’da sıkıyönetim ilan etmişti. Sıkıyönetim ilk iş olarak devrimci kurumlara saldırmış ve bu kurumları kapatmıştı. Diyarbakır Dev-Genç Derneği de bu saldırılardan nasibini almıştı. Fikret kapatılan derneğin arşivini kendi kaldığı MTA lojmanına götürmüş, ancak aylar sonra Özgürlük Yolu’ndan Nezir Çetin’e yapılan operasyon MTA lojmanlarına sıçramıştı. 20 Mayıs 1980’de Fikret’in kaldığı odanın da tesadüfen aranması sonucunda arşiv ele geçmiş ve gözaltına alınmasıyla karanlık günler başlamıştı. Arşivin ele geçmesiyle ganimet bulduğuna inanan polisler tarafından zaman kaybedilmeden işkenceli sorguya alınmış, 6 gün tabut denen yere konulmuştu. Tabutta geçirdiği günler ve işkenceler sonucunda omuriliğinde yırtılma olmuştu.

Polis Torbayı Açmalarını İsteyince

Reşat Keskin

1958, Artvin-Murgul doğumlu. Dört kardeşi var. Babası Etibank Murgul Bakır İşletmesinde işçiydi. Artvin Kazım Kara Bekir Lisesinde okudu. Dicle Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji bölümünü bitirdi. Devrimci Yol davasında 7 yıl 8 ay ceza aldı. Bağ Kur emeklisi olarak Ankara’da yaşıyor. Evli ve iki kızı var.

Reşat, çevresinden etkilenerek sol düşünceye meyletmışti. Daha sonra Artvin’deki Devrimci Yolcularla tanıştı. Devrimci Yolcularla tanışması onun yaşamının miladı olur.

Üniversite sınavında aldığı puanla Dicle Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji bölümüne kayıt yaptırmak için Diyarbakır'a gider. Fakülteye kayıt yaptırdıktan sonra siyasi olarak kendi düşüncesine yakın kişileri bulup arkadaşlar edinmek için araştırmalara başlar ve kısa bir süre sonra Gürbüz Çapan'la tanışır. Bu tanışma onun yaşamında önemli bir rol oynar.

Bildirileri basmak için teksir makinesine ihtiyaçları vardı. Bu ihtiyaçlarını arkadaşlarının okuduğu bir okulda giderebilecekleri akıllarına gelir. Bunun üzerine kısa bir araştırmadan sonra teksir makinesi i alabilecekleri okulu tespit ederler. Okuldaki öğrenci arkadaşlarının girmeleri için açık bıraktıkları koridor penceresinden Ensari Kızıoğlu ile birlikte girerken, Ferda Koç ve Gürbüz Çapan onlara gözcülük yapıyordu. Reşat, teksir makinesini torbaya koymuş, Ensari ise sırtlayıp okuldan çıkmışlardı. Dört arkadaş, Ensari'nin sırtında torba, Ferda ve Gürbüz'ün silahlı korumasında Ofis semtine vardıklarında devriye gezen polis ekibi onlara yaklaşmış torbada ne taşıdıklarını sormuştu. Polisin arama yapacağını düşün-mediklerinden olsa gerek rahat bir tavırla «ev eşyası» demişlerdi. Polis torbayı açmalarını isteyince iki arkadaş birbirine bakmış, Ensari çaresizce torbayı yere bırakmıştı. Polis torbayı açmaya uğraşırken onlar çoktan kaçmaya, polisler de onları kovalamaya başlamıştı. Yakalanmaları an meselesiydi. Reşat, arkalarından gelen kurşun sesleri nedeniyle polislerin onları taradığını düşünmüştü. Bir ara arkasına baktığında, polislerin yere uzandıklarını, Ferda'nın da havaya kurşun sıktığını görmüştü. Polisler ölüm korkusuyla onları kovalamaktan vazgeçmiş, onlar da Ensari'nin Bağlar semtindeki evine gitmişlerdi.

Ustayı Katletmişler!

Osman Lokumcu

1959, Hopa doğumlu. Orta öğrenimini Diyarbakır Lisesinde, Lisans eğitimini ise Diyarbakır Eğitim Fakültesinde tamamladı. Diyarbakır Devrimci Yol davasından 3 yıl 9 ay 5 No'luda yattı. Evli, biri kız, iki çocuğu var. Halen Hopa'da öğretmenlik yapıyor

Osman kamu emekçisi bir babayla, ev emekçisi bir annenin dört çocuğundan ikincisiydi. Karadeniz'in en doğusundaki, yani Vural Ural hocanın, Kazım Koyuncu, Metin Lokumcu, Mahir Çakır, İhsan Hacı Muratoğlu, Alaattin Demirci ve birçok devrimci değerini yetiştirdiği sahil kasabası Hopa'da dünyaya gelmişti. Ailesinin peşinden sürüklenip büyüdüğü düş kentine yerleştiğinde henüz bebektir. Nice

sevdalar büyümüştü o kentte, aynı sevdalar da onu. Surların gölgesini düşürdüğü caddelerinde kimliğini bulduğu ve şimdilerde "Hasretinden Prangalar Eskittiği» Diyarbakır sevdası kısaca böyle başlamıştı.

Osman'ın, 78 kuşağının tüm çocukları gibi, erken sona ermişti çocukluk yılları. O yıllarda insanlar solculukla erken buluşuyordu. Misyoner Hristiyanların İnci'le kutsiyet vermek için sık sık kullandığı "Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti!" sözü gibi, faşist bir öğretmeninden ortaokul 2. sınıftayken haksız yere yediği iki tokat, Osman'ın hayata ve olaylara bakışını değiştirmişti. Dünyanın neresinde bir insan haksızlığa uğruyorsa, dünyanın herhangi bir yerinde bir halkın toprağı işgal ediliyorsa ve emekçiler sömürülüyorsa Osman'ın yüreğı artık onlarla atıyordu. Filistin halkıyla dayanışma ve İsrail jetlerinin Filistin kamplarını bombalamasını protesto etmek için yazılamaya çıktığında henüz ortaokulun 3. sınıfındaydı.

Şair ne demişti, «Herkesin bir öyküsü var.» Osman şairin dediğı gibi bir öyküye sahip değildi. Onun çok öyküleri vardı. İşkencede insanlığı yaşatmak için ölen yoldaşı Necdet Erdoğan Bozkurt ve İsmail Kıran, kahpe kurşunlara bedenini siper eden Nizamettin Orhangazi, «Yaşasın Ölüm» diyerek 5 No'lu cehennemimde ölüm orucuyla şehadete ulaşmış sevgili dostu Orhan Keskin ve daha niceleri... Ancak öyküleri bunlarla bitmiyordu. 5 No'lu cehennemimde kanla, gözyaşıyla yazılmış 4 yıla yakın her günün ayrı bir öyküsü, 40 yıllık sevdanın her gününe sığdırılmış onlarca öykü... Adeta şair yanılmıştı, "Herkesin bir öyküsü var." derken.

1978 yazında yoldaşı Nizamettin Orhangazi'nin faşistler tarafından katledilmesini protesto için yaptığı afişlemede gözaltına alınmıştı. Gözaltına alınışı onu yıldırمامış aksine bilemişti. O yaz ilk Diyarbakır Devrimci Gençlik derneğinin kapatılması üzerine arkadaşlarıyla kurdukları sonraki Devrimci Gençlik Derneğinin yönetiminde yer almıştı.

Aidiyetini gururla taşıdığı Devrimci Yol/Dev-Genç örgütlenmesi Diyarbakır'da başlangıçta üç öznel yapı üzerinde yürümeye başlamıştı. Bu birimler Tıp ve Fen Fakülteleri; Eğitim Enstitüsü; ve Sümerbank halı fabrikasıydı. Eğitim ve Sümerbank birimleri Recai arkadaşın Eğitimde öğrenci olmasından dolayı birbirlerinden daha fazla haberdarlardı. Sonra kurulan Diyarbakır Dev-Genç derneğinde bizleri yan yana getiren ise Devrimci Yol sevdasıydı.

Orhan'la İlk Kez...

Nehir gibi akıcı konuşmasıyla, özgüveni, inançlı duruşuyla, tereddüt etmeden peşinden yürüyebileceğim bir önder sıcaklığıyla sarmalamıştı beni Orhan. Aynı mücadelenin yolculuğundaydık aynı süreci paylaşıyorduk. 1978 baharında Diyarbakır Dev-Genç derneğimizde ulusal sorunla ilişkili verdiği seminer, derin teorik donanımıyla sadece önderlik vasıflarını değil, aynı zamanda bulunduğumuz bölgenin en önemli sorunlarından biri olan ulusal sorun konusunda ustalığını da öne çıkarmıştı.

Devrimci Yol'un 77'li yıllarda mücadeleyi emekçi yerli halk üzerinden yürüten mücadelesi, Diyarbakır ve çevre illerde Orhan'ın çabasıyla her geçen gün daha da büyüyordu.

Orhan, devrimci yolumuzun bölgede verdiği mücadelenin mihenk taşı, hatta Devrimci Yol tarihinin bölgedeki en önemli unsuruydu. O coğrafyanın her metre karesi Orhan'ın mücadelesine tanıktır. Orhan'ı tanımak Devrimci Yol'u tanımaktı. Devrimci Yol Diyarbakır'da Orhan Keskin, Kenan Gürsey, İsmail Kıran, Saadet Türk, Nuray Övünç, Erdinç Coşkun, Abidin Hayrullahoğlu, Servet Acar ve daha niceleriydi.

Soğuk ve puslu bir geceydi, ilk defa dostlarla birlikte bir yılbaşı sofrası hazırlamıştık. Akşamın ilerleyen saatleriydi, kapı çaldı, gelen Orhan'dı. Yüzünde o güne kadar tanık olmadığımız bir ifade vardı. Gözleri nemlenmişti. Sandalyeye oturup derin bir iç çekip "Ustayı katletmişler!" dedi. Hepimiz şaşkın bir şekilde birbirimize bakıyorduk. "Necdet Erdoğan Bozkurt'u işkencede katletmişler." diye devam etti. O gece sabaha kadar kentin ve ülkenin tüm duvarları Necdet Erdoğan Bozkurt'un adıyla güzelleşti.⁵

Orhan'ın bende en çok etki bırakan anısı, Sıkıyönetim dönemindeki 1 Mayıs'ta binlerce kişiyle yaptığımız korsan mitingin

5 Kalbine sıkılan kurşunla 31 Aralık 1979'da katledilen ve "Usta" lakabıyla anılan, Devrimci Yol'un öncüsü ismi Necdet Erdoğan Bozkurt, 20 Ocak 1979 günü 'Maraş Katliamını Protesto Mitingi' hazırlık çalışmaları sırasında İskenderun'da gözaltına alınmıştı. 26 Aralık'ta Kaymakamlığa götürülerek işkence tezgahına yatırıldı. 31 Aralık'ta ise kaçarken vurulduğu iddia edildi.

birinde, müthiş hitap gücüyle bizleri, hayal dünyalarımızdaki devrime sürükleyip ve konuşmasını elindeki silahla noktalayıp, en güzel duygulara kapılmamıza neden olmasaydı.

Bana Bir Deli Lazımdı

Reşat Keskin

Reşat siyasi faaliyet içinde pek konuşkan biri değildi. Özellikle de toplantılarda konuşmuyor, susmayı tercih ediyordu. Çünkü teorik olarak yetersizliğinin farkındaydı. Reşat'ın kitap okumayla arası iyi değildi. Ferda bir seferinde, "Ya, biz senin bu kadar boş olduğunu çok sonraları öğrendik." demişti. Okumamasına şöyle bir gerekçe bulmuştu, "Herkes teorisyen olmak zorunda değil, bazıları da asker olur." Reşat, iyi bir militan, iyi bir asker olduğunu girdiği tüm eylemlerde arkadaşlarını mahcup etmeyip, alnının akıyla çıkmayı başarak göstermişti.

Eğitim Fakültesindeki arkadaşlarımıza DDKD'lilerin saldırdığını duyduğumuzda canımız çok sıkılmıştı. Evde oturmuş, ne yapabiliriz diye düşünürken, Orhan eve geldi ve bana "Reşat oradan iki tabanca al gel." dedi. İki tabancayı aldım, birini Orhan, diğerini ben belimize taktık ve evden çıktık. Nereye gideceğimizi tahmin ediyordum ama emin değildim. Bir süre yürüdükten sonra Eğitim Fakültesi'nin bahçesinden içeri girdik. Fakültenin bahçesi alabildiğince kalabalıktı. DDKD'liler beni ve Orhan'ı gördüklerinde çok şaşırmışlardı. Ne yapacağımızı kestirmeye çalışıyorlardı. Biz önce bahçede bir tur attık ve oradan kantine gittik. Kantinde hiçbir arkadaşımızı görmediğimizden dolayı sakın ve vakarlı adımlarla kantinden çıkıp, bahçe kapısından onların şaşkın bakışları arasında uzaklaştık. Diyarbakır'daki tüm devrimci gruplar Orhan'ı çok iyi tanıyordu. Teorik olduğu kadar, gözünü budaktan sakınmayan bir devrimci olduğunu da biliyorlardı. Fakülteden Mehmet Emin Sakar'ın evine gidip orada durum değerlendirmesi yaptık. Bir süre sonra Orhan'a "Ya Allah aşkına, biz ne yaptık böyle?" diye sorduğumda, Orhan "Valla bana bir deli lazımdı, içimizdeki en deli de sendin." dedi.

O dönemde günler çok dolu geçiyordu. Reşat arkadaşlarıyla gündüzleri bildiriyi dağıtıyor, toplantılara katılıyor, mahallelerde kahvelere gidiyor, kitle çalışması-

nın çeşitli biçimleriyle uğraşıyor, geceleri ise genellikle afiş yapıştırıyor veya yazıya çıkıyorlardı.

Üç arkadaş yazılamaya çıkmıştık. Fikret gözcü, ben ise bir arkadaşın omzuna çıkmış, en yüksek yere «Kürdistan'da Milli Zulme Son» sloganının son harflerini yazıyordum. Bir ara tepelambası yanan bir polis otosu gördük. Bir süre hareketsiz bekledik. Polisin oralı olmadığını görünce son rötuşları yapıp arkadaşın omzundan inerken, Fikret'e "Bak bakalım bir yanlış var mı, yok mu?" dedim. Fikret ise, "Çabuk ol, etraf polis kaynıyor." dedi, Lafı tamamlamadan polisler bastı, "Eller yukarı, teslim olun!" Bir hırsızlık ihbarı için mahalleye gelen polisler yakalanmıştık. Kaçamadık. Polisler araçtan inmiş, biri beni öteki de Fikret'i yakalamıştı. Tam o ara bir sürpriz oldu. Polis araçtan inerken el frenini çekmeyi unuttuğu gibi, otoyu vites de almamıştı. Hafif inişi olan yolda araç hareket edince Fikret'i tutan polis onu bırakıp hareket halindeki araca koşmuş, Fikret de ters yöne kaçıp kurtulmuştu. Ancak beni tutan polis sıkı sıkıya tuttuğu için ben kaçamadım.

Şişe Dibi Kadar Kalın Mercekli Bir Gözlük

Fikret Deniz

Ben, Reşat ve Kemal, Şehitlik semtinde yazılamaya çıkmıştık. Kemal gözcüydü. Reşat yazı yazıyor, ben de yazının doğru yazılıp yazılmadığını kontrol ediyordum. Güya ekip otosu gelirse, Kemal bize ıslık çalacak, biz de kaçacaktık. Ancak yanımızda ani bir fren sesi duyduk ve iki polisten biri Reşat'ı, biri de beni kısıkvrak yakaladı. Ancak boşta kalan polis otosu kendiliğinden yokuş aşağı hareket edince, beni yakalayan polis beni bırakıp arabaya koştu. Ben de kaçarak kurtuldum ama Reşat yakalanmıştı. Ertesi gün "Niye ıslık çalmadın?" diye Kemal'e kızdığımda, gülererek "Ben ıslık çalmasını bilmiyorum ki... Ayrıca ekip otosunu da görmedim...." demişti.

Hakikaten de Kemal arkadaşımız şişe dibi kadar kalın mercekli bir gözlük kullanıyordu. Kemal'e gözcülük görevini vermekle ne kadar vahim bir hata yaptığımızı, Reşat'ı polise kaptırıp, Orhan da "Gündüz bile yolu göremeyen bir arkadaşı, gece gözcü yapmak gibi bir akılsızlığı nasıl akıl ettiniz!" deyince anladık tabii.

Meğerse Gelenler Mazlum Doğan ve Yıldırım Merkit'miş

Reşat Keskin

Reşat kaçamamış, yakalanmıştı. Sorgu, işkence ve ifade sonrası malum, cezaevine gönderilmişti. Askeri cezaevindeki tek Devrimci Yolcuymu. Tek olmanın can sıkıntısını yaşıyordu. Bir arkadaşının yanında olmasını da çok istiyordu. Ancak bir arkadaşının yanında olması fikri aklına geldiğinde de kendisine kızılıyordu.

Cezaevinde, Kızıltepe'de yakalanmış üç kişinin getirileceği konuşuluyordu. Sanırım herkesten çok ben bekliyordum gelenleri. Bir süre sonra beklenen üç kişiyi getirdiler. Onları avludan görebiliyordum. Çok yorgun ve bitkindiler. Avluya getirilen tutuklular hangi davadan gelmişlerse o davanın insanları gider alırdı. Bunları kimse almaya gitmeyince, "Tamam" dedim, "Bunlar kesin bizim arkadaşlardır." Gittim, onları aldım, koğuşa getirdim. Bir çay yapıp birlikte içtik. Koğuştaki PKK'lı Mustafa Karasu dâhil olmak üzere tüm PKK'liler anlamsız, anlamsız bizim tarafa bakıyorlardı. Ben de içimden kızılıyordum. "Sizin arkadaşlarınız gelirse iyi de, bizimkiler gelirse kötü mü?" Ben bunları düşünürken, bir süre sonra Mustafa Karasu gelip, onları aldı götürdü. Meğerse gelenler Mazlum Doğan ve Yıldırım Merkit'miş. Mazlum ile zaman zaman volta atar, sohbet ederdik. Tahliye olduğumda beni yanına çağırması, 15 dakika kadar sohbet ettikten sonra cezaevinden çıkmıştım.

Reşat cezaevinden çıkmış, yoldaşı Orhan ile Bağlar semtinde bir ev kiralamışlardı. Ancak PKK'lilerin o semtte polis vurmaları üzerine evi boşaltmışlardı. Devrimci Yol Diyarbakır'da boş durmuyor, her toplumsal olaya mutlaka verecek bir cevap

oluşturmaya gayret ediyordu.

Orhan sigara içmezdi. Bir gün eve cebinde bir paket uzun Marlboro sigarasıyla geldi. Sigara paketini masanın üzerine koyunca önce şaşırdım sonra kendisine sordum, “Sen sigara içmezsin bu sigara da neyin nesi?” Bana gülümseyerek, “Boş ver. Gel birer sigara yakalım.” dedi ve paketten birer sigara çıkardı, karşılıklı içtik. Daha sonra, çantasından 15-20 tane dinamit lokumu çıkardı ve bu dinamit lokumlarından bomba düzeneği hazırladı. Meğerse Marlboro sigarasını saniyeli fitil olarak kullanacakmış.

Yaşathak genellikle Diyarbakır’da olurdu. Çoğunlukla aynı evi paylaşır, onun pişirdiği yemeklerle midemiz bayram yapardı. Hamsili pilavı onun üzerine yapacak kimse yoktur.

Orhan ile birlikte olduğunda, Reşat onun bilgi birikiminden faydalanmak için sorular sorardı. Ancak ondan aldığı ilk cevap, “Bu konuda sen ne düşünüyorsun?” olurdu. Orhan arkadaşına sorduğu sorularla onun kafasındaki bilgileri toplardı, soruyu soran farkında olmadan kendi sorusuna kendi cevap verirdi. Böylece soruyu soranda da bir özgüven duygusu oluşurdu, çünkü kendisinin de konuya dair fikri olduğunu ve fikrine değer verildiğini hissedirdi.

Gürcan’la siyasi çalışma için sık sık uğradığımız bir kahvede oturuyorduk. Masamıza birkaç PKK’li selamsız sabahsız gelerek, sert bir şekilde, “Sizi bir daha bu kahvede görürsek ayaklarınızı kırarız.” deyip, tehdit ettiler. Biz de yarın akşam tekrar geleceğimizi söyleyerek ayrıldık. Eve gittiğimizde bu durumu Orhan’a anlatuk. Ertesi günün akşamı ben, Orhan, Cevat, Gürcan ve Naim tehdit edildiğimiz kahveye gidip oturduk. PKK’liler verdiğimiz randevuya geleceğimizi düşünmüş olacaktı ki kalabalık bir şekilde bizi bekliyorlardı.

Henüz oturmuştuk, bir PKK’li oturduğumuz masaya gelerek, samimi bir şekilde, “Orhan abi, hoş gelmişsin.” dedikten sonra, Orhan’a sarılıp masamıza oturdu. Kısa bir hoşbeşin ardından Orhan, tatlı ama sert bir dille, yapılanın ne kadar yanlış olduğunu anlattı. Bunun üzerine masamızdaki “Olur mu öyle şey, devrimci devrimciyi tehdit eder mi hiç Arkadaşlarımız yanlış yapmışlar, onları bu konuda uyaracağım.” dedi. Oysa bizi dövmek için hazırlık yaptıklarını hepimiz çok iyi biliyorduk. Orhan bizimle olmasaydı işin rengi çok farklı olacaktı. Daha sonra bizi tehdit edenlerle arkadaş olduk. Bu Orhan’ın başarısıydı.

**ORHAN
KESKİN**

IV. BÖLÜM

**DIYARBAKIR DIŞINDA
ÖRGÜTLENME ÇALIŞMALARI**

Halfeti: “Kürt Solu” 1980’e Kadar Etkili Bir Temel Oluşturamadı

Ağırlıklı nüfusunu Türk ve Kürt köylülerin oluşturduğu Halfeti, 12 Mart sonrasında THKO ile temas halindeki sol unsurların etkili olduğu küçük bir ilçeydi. Küçük toprak sahibi köylüler hayatlarını Antep fıstığı üretimiyle sürdürüyorlardı. Politikleşme daha çok Türk kökenli köylü gençleri arasında yoğundu. Kürt köylerinde politik bilinçlenme oldukça geri seviyedeydi. Bu nedenle Öcalan’ın memleketi olan ve özel bir ilgi gösterdiği Halfeti’de “Kürt Solu” 1980’e kadar etkili bir temel oluşturamadı.

Devrimci Gençlik dergisi 1975’ten itibaren, “Batı’ya öğrenim için giden ve orada devrimcileşen gençler tarafından getirilmeye başlandı. Öğretmen olarak bölgeye geri dönen bu gençler, hem lise öğrencileri hem de aileleri içinde sosyalizm propagandası yürütmeye başladılar. Çalışmanın merkezinde Halfeti’ye üç kilometre mesafedeki bir Türk köyü olan Çekem bulunuyordu. Köylüler içindeki muhafazakar sağ hegemonyayı kırmaya yönelik olan propaganda çalışmaları etrafında hem güçlü bir öğretmen hareketliliği, hem de bir gençlik militanlaşması sağlandı. 1977’de Diyarbakır’daki Devrimci Gençlik örgütlenmesi ile ilişki kuran Halfetili devrimciler, 1978’den itibaren Devrimci Yol’un örgütlü ilişkilerine dahil oldular. 1979’da kurulan Çekem Mahallesi Halkı Dayanışma Derneği ile birlikte Devrimci Yol hareketi Halfeti’de açık bir merkez kazandı. ’79 yazında Devrimci Yolcular ve THKO kökenli diğer devrimci kümelerin ortak çabasıyla Halfeti’ye Ülkü Ocakları şubesi açılmasına engel olundu. 3 Eylül ve 24 Aralık ’79 öğretmen boykotlarının bir “halk grevi” boyutlarını kazanması üzerine Halfeti’deki Devrimci Yol örgütlenmesi polisin hedefi haline geldi.

Şubat 1980’de 2 bin polisle yapılan Halfeti operasyonu sonrasında Devrimci Yol militanlarının tümü polis tarafından aranmaya başlandı. Tutuklanmaktan kurtulabilenler başka illerdeki devrimci çalışmalara katıldılar. 12 Eylül geldiğinde Halfeti ve köylerindeki militan örgütlenme dağılmıştı.

Halfeti'de Polisle Çatışma ve Kaçaklık

Mehmet Emin Sakar

1957'de Halfeti'de doğdu. Aileye bakmak için lise eğitimini yarıda bıraktı. Ömrü önce çiftçilik, sonra da işçilik yapmakla geçti. O nedenle, arkadaşları tarafından "proleter" lakabı takıldı. Diyarbakır Devrimci Yol davasından yargılandı ve 6 yıl 8 ay ceza aldı. Diyarbakır 5 No'lu ve Malatya Cezaevlerinde kaldı. Halen Halfeti Belediyesi'nde işçi olarak çalışmakta. Evli ve üç çocuğu var.

Mehmet Emin SAKAR Urfâ'nın Halfeti ilçesine bağlı Çekem köyünde dünyaya geldi. Babası Kürt, annesi Türk'tü. Babası 6 evlilik yapmış. Mehmet 6. eşinin 6. çocuğuydu. Çekem'de ilkokulu, Halfeti'de ortaokulu okudu. Kardeşleri Ahmet ve Mahmut da okuyorlardı. Babası yaşlıydı ve geçirdiği bir hastalık sonucu iki gözünü kaybetmişti. Bu arada abisi de Halfeti dışına memur olarak tayin olmuştu. Babasının yaşlılığı ve gözlerini kaybetmesi, abisinin tayin olup gitmesi, aileyi ekonomik olarak zor durumda bırakmıştı. Bu durumda hepsinin okuması mümkün olmayacaktı. Mehmet Emin bir tercih yapmalıydı. Ya okuyacaktı ya da okutacaktı. Tercihini kardeşleri i okutmaktan yana yapınca, eğitimini yarıda bırakıp çiftçiliğe başlamıştı.

Zor Yılların, İlk Günleri...

Babasının CHP fanatıklığı Mehmet'in siyasi şekillenmesinde hatırı sayılır öneme sahiptir. Köyde iki Devrimci Yolcudan biri onların evindeydi. Ajans (Haber) saatlerinde babası ve dostları bir araya gelir haberleri dinler, kendi aralarında analizler yapar, geç vakitlere kadar tartışırlardı. 27 Mayıs 1960'ta askeri yönetime el koyunca Başbakan Adnan Menderes ve dönemin bakanlarından Hasan Polatkan ile Fatin Rüştü Zorlu tutuklanmışlardı. Bu haberi radyodan dinleyen Mehmet'in babası ve arkadaşları, CHP'ni iktidara gelme ihtimali in artmasının sevincini halay çekerek kutlamışlardı.

1960'lı yıllarda İstanbul ve Ankara üniversitelerinde okuyan Halfeti'li gençler, yazları köylerine dönerken yollarında Dev-Genç'in dergilerinin yanısıra kitaplar, broşürler ve bildiriler getirerek gençliği örgütlüyorlardı. Mehmet üniversiteli ağabeylerinin anlattıklarını can kulağıyla dinliyor, onların getirdiği dergileri, kitapları okuyor ancak okuduğundan bir şey anlamadığı gibi, daha önce hiç duymadığı bir sürü yeni kelime ve kavramlarla tanışıyordu. Bu yeni kavramların

ne anlama geldiğini öğrenmek için daha çok okuyor, daha çok sorguluyordu. THKP-C, THKO, TKP-ML, Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, Devrim, Sosyalizm o yaşlarda anlayacağı şeyler değildi. En çok merak ettiği Emperyalizm, Faşizm, Oligarşi kelimelerinin anlam ve içeriğiydi. Bu merakını üniversiteli abileriyle gidermeye çalışıyordu. Dev-Genç dergisine de abone oldu. Mehmet babasının siyasi duyarlılığından etkileneşmiş, okuduklarından ve üniversiteli ağabeylerinden etkileneşerek solcu olmuştu.

1970 başlarında Çekem'den Filistin'e gidip bir müddet orada gerilla eğitimi almış ve savaşmış olan Fevzi Yaşar, Kadir ve gruba liderlik yapan Mustafa Karaoğlu (2009 yılında öldü) 10 kişilik bir grupla birlikte Halfeti'ye bağlı Tatyani köyüne gelmişlerdi. Köyde bir grup devrimcinin olduğu ihbarını alan kolluk kuvvetleri köye operasyon düzenlemişti. Operasyon yapılacağı bilgisini alan grup Tatyani'den ayrılıp Çekem'e çekilmişti. Çekem köyü geçit vermeyen arazi yapısı, mağaraları ve dahası Fırat suyuna yakın oluşu nedeniyle köye çekilen grup için güvenilir bir yerdi. Şakir Toksöz (2011 yılında öldü) devrimci bir grubun Çekem bölgesinde olduğunu haber almıştı. Bunun üzerine Mehmet'i yanına çağırarak devrimcilere yardım amaçlı işe götürmeleri gerektiğini söylemişti. Şakir ve Mehmet köylerine 10 km uzakta olan devrimcilere 10 gün boyunca eşek sırtında yiyecek taşımışlardı.¹

Kahvedeki Herkese Çay Ismarlamaktan Tutuklanmıştı

Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının yakalandığı, Mahir Çayan'ın bir grup arkadaşıyla cezaevinden kaçtığı radyodan haber olarak geçtiğinde Halfeti'de de operasyon başlamıştı. Şakir Toksöz yardım ve yataklıktan, Recep Akdoğan yasak yayın bulundurmaktan, Salih Toksöz ise devrimcilerin Bulgaristan'a uçak kaçırdıklarını duyduğunda kahvede bulunan herkese çay ismarlamaktan tutuklanmışlardı.

1971 Mayıs'ında Sinan Cemgil'in Nurhak'ta öldürölmesi, 1972'de Mahir ve arkadaşlarının Kızıldere'de katledilmeleri, ardından Denizlerin idam edilmesi, İbrahim Kaypakkaya'nın işkencede öldürölmesi Mehmet için dayanılmaz acılar olmuştu. Günlerce ağlaması onu teselli etmiyordu. Mehmet daha çok okuyor, daha çok bilgilenmeye çalışıyordu. Bu okumalar ve bilgilenmeler sonucu Mehmet kendini Mahir Çayan düşüncesine daha yakın görmeye başlamıştı. Mehmet Emin artık siyasi tartışmalara giriyor, görüş belirtiyor, değişik şehirlerden gelen arkadaşlarıyla evlerinde eğitim çalışmaları yapıyordu.

1974 tarihindeki genel seçimlerde CHP'nin birinci parti çıkması Mehmet'in ba-

1. Aranan grubun kaldığı mağara duvarlarına kazıyarak yazdıkları Tek Yol Devrim, Dev-Genç sloganı halen duruyor.

bası için bayramdı. CHP'nin kurulan hükümetin büyük ortağı olmasının getirdiği göreceli özgürlük ile TÖB-DER kurulmuş, THKO'cular, UKO'cular artık tartışmalarını TÖB-DER'de yapmaya başlamışlardı.

Apol Sen Buralarda hal Hoş Geldin

1975 sonrasında Halfeti merkezde THKO, Kürt köylerinde ise Apocular etkindi. Halfeti'nin çok kimlikli bir yer olması (Kürt, Türk, Ermeni, Alevi, Sünni), bu kimliklerin bir arada uyum içinde yaşamaları devrimci gençliğin örgütlenmesi için uygun bir iklimi yaratıyordu.

Mehmet ve arkadaşları örgütsel çalışmalarını daha verimli yapmak için bir mekâna ihtiyaç duymuşlardı. Bunun üzerine mahalle sakinlerinden oluşan bir yönetim belirleyip dernek kurmuşlardı. Dernekte eğitim çalışmalarının yanı sıra seminerler veriliyordu. Bu seminerlerin çoğunu Mehmet'in vermesi elbette tesa-düf değildi. Halfeti'de TÖB-DER'in yanı sıra Halkın Kurtuluşu'nun da Ali Uçar'ın başkanlığını yaptığı YDGD adında bir derneği vardı.

Mehmet bir yandan örgütsel çalışmalar yaparken öte yandan ailenin geçim kaynağı olan bahçeyi ve birkaç baş hayvanı da ihmal etmiyor, zamanının bir kısmını da aile işlerine ayırıyordu. O gün bahçe işlerini yapmış, hayvanlarını önüne katmış, eve giderken dağ yolundan kendisine doğru hızlı adımlarla yürüyen dört kişiyi görmüş ve gelenlerin ona yetişmesi için adımlarını küçültmüştü. Gelenler, selamlaştıktan sonra kendisine Mustafa Sakar'ı tanıyıp tanımadığını sormuşlardı. Abisi olduğunu söylemiş, "O halde, bizi abine götür." demişlerdi. Mustafa'nın tayini o günlerde Halfeti'ye yeni çıkmıştı. Misafirleri eve götürmüş, abisine de misafirlerinin olduğunu haber vermişti. Mustafa misafirleri gördüğünde sevinçle "Apo! Sen buralarda ha! Hoş geldin." diyerek misafirleri tek tek kucaklamıştı.

Mehmet abisinin misafirleri in Abdullah Öcalan, Haki Karer, Kürt Müslüm ve bir arkadaşları olduğunu öğrendiğinde misafirlere karşı daha bir ilgili olmuştu. Mahallede 68 kuşağından birkaç Dev-Gençli ve diğer arkadaşlara haber verilmiş sabaha kadar birlikte mücadele üzerine sohbetler edilmişti. Misafirlerden sadece Haki sohbete katılmıştı. Haki'nin konuya hâkimiyeti, tartışma adabına uygun üslup seçmesi, güven veren ses tonu Mehmet'i ve diğer konuşmacıları etkilemişti. İkinci gece sohbeti Apo yürütmüş, özellikle Çekem'in stratejik konumundan söz edip, birlikte örgütlenmenin altını çizmişti. Ancak iki günlük tartışmanın sonunda bir sonuç alınamadan Apo ve arkadaşları Çekem'den ayrılmışlardı.

1976 yılının Haziran ayında babasının ölümüyle Mehmet'in yükü daha bir artmıştı. Aralık 1976'da ise evlendi.

Belediye Başkanlığını Devrimciler Kazanıyor

34 canın katledildiği 1977 1 Mayıs'ının ardından Devrimci Yol dergisi çıkmıştı. Devrimci Yolcular artık kendi dergileri üzerinden tartışmalara giriyorlardı. Halfeti'de Devrimci Yol olarak güçlü bir çıkış yapmışlardı. 1 Mayıs'ta katledilen devrimciler için misilleme eylemleri yapmış, resmi binaları ve Ülkü Ocağı'nı kurşunlayıp bombalamışlardı. Bu eylemlerini siyasi bir manevrayla, AP'de olan belediye başkanlığını alarak taçlandırmak istiyorlardı. Tüm devrimci güçler birleşmiş (Devrimci Yol, HK, EB) Hamdi Özçeliki (2007 yılında öldü.) CHP'den aday gösterip, Belediye Başkanı yapmışlardı. Mehmet, Belediye Başkanlığı'nı kazanmalarının tadını çıkaramadan 3 aylık oğlunu ve ailesini geride bırakarak askere gitti. Askerdeyken oğlunu zatürreden kaybetti. Askerlik dönüşü devrimci mücadeleye kaldığı yerden devam etti.

Halfeti'de devrimci gruplar güçlenmişti. Bu güçlenmenin getirdiği özgüven sorunlara da yolaçıyor, Halkın Kurtuluşu ve Apocular arasında zaman zaman silahlı tartışmalara varan olaylar yaşanıyordu. Devrimci gruplar kendi aralarında kavgaya tutuşmuş ve bölgedeki ihtarçı faşistleri görececek halleri kalmamıştı. Ancak Devrimci Yolcular sol içi çatışmalardan uzak kalmaya özen göstermiş, daha çok enerjilerini "karşı-devrimciler" üzerine yoğunlaştırmışlar, bölgede muhbir olarak bilinen bir kişiyi uyarmışlardı. Ancak muhbir uyarıları dikkate almamış, silahını çekip onlara doğrultmuştu. Bunun üzerine Devrimci Yolcular 1979 Mayıs'ında muhbiri ağır yaralamışlardı. Muhbir kendisini vuranların ismini verirken olay yerinde olmayan Mehmet'in de ismini vermiş ve Mehmet kaçak duruma düşmüştü.

O günlerde Halfeti'ye tayini yeni çıkmış Yaşar Kavaklı adlı başkomiser kaçan Mehmet ve arkadaşlarını yakalamak için Çekem merkezde pusu kurar. Mehmet arkadaşlarına arandıklarını, bu nedenle daha tedbirli olmalarını salık vermesine rağmen arkadaşları tedbirsiz davranıp gizlenecekleri köye motorla gitmeyi uygun görürler. Halfeti merkezden geçerken kurulan pusuya düşerler ve çatışma çıkar. Çıkan silahlı çatışma sonucu arkadaşlarından Müslim Güner yakalanır. Hamza ise polisle çatışarak Çekem yakınlarında bir köye kaçır. Bu arada Halfeti Devlet Hastanesi'nde çalışan bir sempatizanları da Çekem'e giderek operasyon olacağını önceden arkadaşlarına bildirir, bu sayede olası tutuklamaların önüne geçilmiş olur.

Operasyondan kurtulan Mehmet, Çekem Belediye Başkanı Mehmet Özdemir'in de aralarında olduğu bir grup arkadaşlarıyla dağlık alanda karşılaşırlar. Operasyonun boyutunu ve şehir merkezindeki arkadaşlarının da dağa çekildiklerini anlar. Mehmet ve aranan 4 arkadaş için artık Halfeti bölgesi tehlikeli hale gelir. Bunun üzerine Mehmet profesyonel devrimciliğe ilk adımını Antep'e giderek atar.

Ancak Antep de onun için Halfeti kadar tehlikeli bir yerdir. Bu tablo karşısında, arkadaşları onun önce Birecik'e, oradan da arkadaşı Mustafa ile Diyarbakır'a gitmesini uygun görürler.

Tatvan:

Azad Sağnıç

Orhan ile tanışıklığım 1977 yılının yaz aylarındaydı. Tatvan ASK-DER'de arkadaşlarla Kürdistan'ın sömürgeleştirmesi üzerine hararetli bir sohbet yapıyorduk. Derneğin merdivenlerinden birinin yukarı çıktığını fark etmiştik. Ancak gelenin kim olduğuna bakmadan sohbetimize devam ettik. Merdivenlerden yukarı çıkan uzun boylu, temiz giyimli, pek bize benzemeyen, her haliyle yabancı olan kişi, yanımdaki boş sandalyeye selam vererek oturmuş, bizi pür dikkat dinlemeye başlamıştı. Bizler Kürdistan'ın sömürge olduğunu ve Türkiye Cumhuriyetinin de sömürgeci bir devlet olduğunu söylüyor bir birimizi onaylıyorduk. Ancak uzun boylu, temiz giyimli yabancı, bir anlık sessizlikten yararlanarak, "Arkadaşlar sömürgecinin sömürgesi olmaz." diyerek söze girmişti. Söze girmesine mi, yoksa ezberimi bozmasına mı kızmıştım bilmiyorum. Ama kızmıştım. Yabancıya dönerek, "İstersen önce bir tanışalım, olmaz mı?" dedikten sonra yabancı kendisini tanıtırken adının Orhan, babasının da Yatılı Bölge Okulunda müdür olduğunu söylemişti. Ben önce kendimi sonra arkadaşlarımı tanıttım. Bir süre sömürgecilik ve sömürgeler konusunu kendisiyle sohbet ettik, daha sonra işlerinin olduğunu söyleyip kibarca bizleri esenleyerek gitti. Orhan'a kızmış mıydım? Yoksa kendisinden etkilenmiş miydim? Ancak bir daha kendisini görebilmek arzusu, dernekten çıktuktan hemen sonra başladı bende. Kısa bir süre sonra dernekte nöbetçi olduğum bir gün Orhan çıkageldi. Beni gördüğü gibi elini uzattı ve sıcak bir abi sevecenliğiyle "Merhaba Azad" demişti. O an kendimi çok önemli bulmuştum. Çünkü yabancı kısa bir sohbetten sonra gitmiş ama benim ismimi unutmamıştı. Orhan ile yaş aralığımız 4 yıla yakındı.

Ben yeni ergenliğe girmiş, o ise genç bir delikanlıydı. O yaşlarda dört yaş önemli bir yaş farkıdır. Ancak Orhan benimle ve diğer arkadaşlarımla yaptığı sohbetlerde aramızdaki yaş farkını görmezden gelirken ancak seviyeyi korumasını ve seviyenin korunmasını da tavırlarıyla hissettiriyordu.

Orhan, Dev-Genç'in Tatvan örgütlenmesini bir şekilde yerli halktan izole olmuş koloni halinde bir bölgeye sıkışmış memur çocukları ve aidiyet olarak kendilerini Kürt hissetmeyenler arasında örgütlemeye başlamıştı. Hatırı sayılır bir potansiyeli yakalamış ve Tatvan'da Dev-Genç'liler varlıklarından söz ettirmeye başlamışlardı. Ancak Dev-Genç'in iç ayrışmasında Orhan'ın örgütlediği gençler İstanbul kanadından etkilenmiş, Devrimci Solcu olmuşlardı. Orhan'ın yetiştirdiği ve ilişkilendiği gençler 12 Eylül işkencehanelerinden onurlarıyla çıkmayı başarmış, halen de o günkü ruhla mücadelenin bir yerlerinde varolmaya devam ediyorlar. Tatvan'daki gençlikten Kadir Akın, tek cümleyle 'Tatvan'da Dev-Genç geleneğinde en büyük emeği olan kişi kimdir denirse, "Bu kesinlikle Orhan Keskin'dir diyebilirim." diyordu. Necati Aydın ise, "Orhan, son derece mütevazi, sevgi dolu, karşısındakinin sözünü kesmeyen, sabırla dinleyen bir kişiliğe sahipti. Bu mütevazi kişiliği onun yeni dostluklar ve arkadaşlıklar kurmasını kolaylaştırıyordu. Şöyle, ki kurduğu dostluklarda devrimci kişiliğini ön planda tutmaya özen gösteriyor ve ilişkilerini de bu eksende formüle ediyordu. Bu nedenle çok kısa zamanda Tatvan'da sevilen, aranan ve özlenen bir insan oldu. Okumayı ve çevresinde toplanan arkadaşların kişisel gelişimiyle birebir ilgileniyor ve eğitim çalışmalarına hız verilmesi konusunda önerilerde bulunuyordu. Özellikle milli mesele ve sömürgecilik üzerine bölgede etkin bir siyaset yürütmeyi öngörüyor ve bu konuda çalışmalar yürütüyordu. Bu sayede sadece Tatvan'da değil Bitlis, Ahlat Adilcavaz, Erciş, Muş, Van ve ilçelerinde çok kısa sürede herkes tarafından sevilen sayılan bir insan oldu." diye tanımlıyordu.

Orhan, Tatvan TÖB-DER'de Hasan Çatak, Ali Düzgün,

Şaban Gülbay, Renna Meriç, Faruk İyigün, Mustafa Kocabıyık, Ali Kalkan, Nevin Küçükoğlu, Resma Benli, Yakup Emir ve bazı arkadaşlarıyla siyasi faaliyetlerde bulunmuş, TÖB-DER’de yönetime talip olmayı hedeflemişlerdi. Gültekin Gazioğlu’nun da katıldığı kongrede Devrimci Öğretmen grubu kendisinden söz ettirmeyi başarmıştı. TÖB-DER’in kuruluşundan 12 Eylül darbesine kadar aktif görevlerde bulunan ve Orhan’ın Tatvan’da olduğu sürede Bölge (Kürdistan) temsilcisi olan Özgürlük Yolundan Bedirhan Epözdemir’le de Orhan ilişkilenmişti. Zaman zaman aralarında sert tartışmalar yaşansa bile, hiçbir şekilde devrimci nezaketin dışına çıkmayarak siyasi çalışmalarını sürdürmüşlerdi. Bedirhan Epözdemir anlatımlarında “Orhan ile tanışıklığım babası Cemil beyin Tatvan Yatılı Bölge Okulunda müdürlüğe başladığı döneme denk geliyor. Orhan aktif ve Kürt meselesinde kafa yoran, çevresine göre daha donanımlı biriydi. Orhan mütevazı olduğu kadar Devrimci duruşuyla da göz dolduruyordu. TÖB-DER yönetimine talip olduklarında belli bir güçleri olmamasına rağmen aday çıkarmışlardı. Doğal olarak adayları kazanamamıştı. Bu adaylıkları ve diğer faaliyetleri benim Orhan ve arkadaşlarıyla ilişkiye bir sınır koymamış, bilakis devrimci muhalefet olması açısından iyi de olmuştu. Cemil beyin kızı İpek Öğretmen, Ökkeş Polater, Hasan Çatak, Nihat Genç ve diğer arkadaşlarla devrimci dayanışmayı hep önplanda tuttuk.”

Erciş: Sol Düşüncelerle 1960’ların Sonlarında Tanıştı

Ağrı, Van ve Bitlis karayolu için bir üç yol ağız durumundaki Erciş, 1970’li yıllarda 25 bin nüfuslu şehir merkezi ile Van’ın en büyük ilçesiydi. Şehir merkezinde Kürtler ve Türkmenler birlikte yaşıyorlardı. İlçede TKİ’nin daha sonra kapanan bir ocağı da vardı. İlçenin tarihine iki büyük katliam damgasını vurur: 1915 Ermeni kıyımı ve 1930 Zilan Deresi, Kürt katliamı. Muhafazakar eğilimlerin güçlü olduğu Erciş sol düşüncelerle 1960’lı yılların sonlarında tanıştı. TÖS güçlüydü. Erciş Lisesi öğrencileri arasında da bir siyasi kaynaşma başlamıştı.

12 Mart sonrasında “muhafazakarlığın” ağırlıklı olduğu ilçede özellikle öğrenciler arasında “Devrimci”, “Ülkücü”, “İslamcı” kümelenmeler oluştu. Genç devrimciler arasındaki tartışmaların odağında Kürt sorunu bulunuyordu. Devrimci Yol,

Rızgari ve DDKD ilçedeki belli başlı sol gruplaşmalardı. Anti-faşist mücadeleyi ön planda tutan genç öğretmen, öğrenci, memur, işçi ve işsizler 1976'dan itibaren Devrimci Gençlik (daha sonra Devrimci Yol) dergisi etrafında kümelenmeye başladılar. Bu örgütlenme sırasında Patnos, Tatvan, Van ve Gürpınar'la da bağlantılar kuruldu.

1979'a gelindiğinde faşistler, ağırlıkla Devrimci Yolcu genç militanların mücadelesi ile çarşının dar bir bölgesine çekilmek zorunda kalmışlardı. İlçede 100 kadar Devrimci Yol dergisi dağıtılıyordu.

Orhan İlişkileri Buluyor

Necdet Aşıroğlu

Bülent Ecevit'in sol jargonla miting alanlarındaki, 'Ne ezen, ne ezilen insanca hakça düzen', "toprak işleyen su kullananın" gibi konuşma ve sloganlarından etkilenererek solcu olan Necdet, öğretmen okulunda devrimci mücadelede ön saflardaki yerini almıştı.

Devrimci Yol bildirgesi çıktığında onu okumuş ve bu bildirgenin etkisinde kalarak Devrimci Yol dergisinin iyi bir okuru olmuştu. Dergi bilinçlenmesine katkı sunduğu gibi düşünceleriyle de birebir örtüşüyordu. Dergi Ercişte okundukça Necdet'in öğretmen, öğrenci ve halk arasında çevresi genişliyordu. Orhan, Devrimci Yol çevresiyle iletişime girmek için Ercişe gittiğinde, YDG'li bir arkadaşı onu Devrimci Yolcular ile tanıştırmıştı.

Sevgili Orhan'ı yanımıza getirip bize tanıştırdılar. Tanıştırıldığımız kişi ortaokul yıllarından tanıdığımız, kırmızı bisikletine bindiğimiz Orhan'dı. Uzun boylu, yakışıklı ve temiz giyimliydi. Tavrılarıyla insanı ilk bakışta etkiliyordu.

Necdet ve Orhan'ın yolları ikinci kere kesişmişti. Ercişteki Devrimci Yol çevresi bazen ülkedeki siyasal gelişmelerden, bazen de kendi arkadaşlarından kaynaklı sorunlar yaşıyor, bu sorunların çözümü ve siyasal durum değerlendirmesi için toplantılar düzenleniyordu.

Sorunları konuşmak ve bu sorunlar giriftleşmeden çözmek için toplantı düzenlemiştik. O toplantıya Orhan da katılmıştı. 'Kişisel nedenlerden kaynaklı sıkıntıların devrimci hareketin

gelişmesinde boy verip serpilmesinde zaaf yaratacağını, bundan sadece kendilerinin değil tüm devrimci hareketin etkileneceğini, bu nedenle arkadaşların devrimci sorumluluğun gereğini yapmalarını kendilerinden istemişti. Tavrıyla, üslubuyla ve önemlisi devrimci duruşuyla sorunlu arkadaşlarda da, diğer katılımcılar üzerinde de saygı ve güven oluşturmuştu.

Erciş'te Devrimci Yol çevresinden başka, Kürt solu ve Türk solu diye adlandırılan çeşitli örgütlenmeler vardı. Bu gruplar kendi aralarında dünya devrim tarihini tartıştıkları kadar, Kürt ve Kürdistan gibi konuları da tartışıyorlardı. Bu tartışmaların merkezinde "Kürdistan dört parçaya bölünmüş bir sömürge ülke midir, yoksa daha farklı bir statüye mi sahiptir?" konusu vardı. "Ayrı örgütlenme" konusu da o günlerde en çok tartışılan konuların başında geliyordu. O gün için Devrimci Yol bu konular üzerinde yazılı bir görüş henüz belirtmemişti. Ancak Kürt şehirlerinde yaşayan Devrimci Yolcular bu tartışmalardan hayli derinlikli bilgilere sahiptiler.

Necdet, 1977 yılında İstanbul'da düzenlenen "Eğitim Politikasını Protesto" mitinginde Kürdistan illerinden İstanbul'a giden Devrimci Yolcular ile metropollerde yaşayan Devrimci Yolcuların Kürt meselesine olan ilgileri in farklı olduğunu görmüştü.

1977 yazında "Eğitim Politikalarını Protesto" mitinginde biz Kürdistanlılar, Devrimci Yol kortejinde bir arada olacağımızı, Devrimci Yol sloganlarını Kürtçe atacağımızı söyledik. Bu taleplerimize itiraz edilmedi ve biz Kürtçe sloganlar attık. Ancak bir şeyi fark etmiştik; bölgesel manada bilinçlenmede önemli farklar yaşıyorduk.

Devrimci Yol dergisinin 19 ve 20. sayılarında ulusal sorun ve Kürt sorunu hakkında iki yazı çıkmıştı. Dergide çıkan bu iki yazı Kürt ulusal mücadelesine genel bir çerçeve içerisinde yaklaşmış ancak ilerleyen sayılarda konuyu işlemeye devam edileceği belirtilmişti. Bu yazıların Kürt illerinde tartışılan çerçeveden daha sığ olduğu fikri bölgedeki birçok Devrimci Yolcu tarafından paylaşılıyordu.

Orhan ile Devrimci Yol dergisinde çıkan yazı üzerine konuştuğumuzda; böyle bir çalışmanın, bir perspektif oluşturmaın genel ve evrensel teorik ifadelerin ötesinde, evrensel ilkelerin ve yaklaşımların ekseninde özel mücadele biçimlerinden çıkarılacak derslerden, ihtiyaç duyulan mücadele biçimi ve örgütlenme yaklaşımın

ortaya konulması gerektiğini konuşmuş, ortak bir fikirde buluşmuştuk.

Konuya hakim olan Kürdistanlı arkadaşların çoğunlukta olduğu kurullar oluşturulmalı ve bu kurullarda Kürt sorunu enine boyuna tartışılmalıydı. Dergide ve örgütlenmede özerk bir yapının oluşturulması gerektiğini, milliyetçiliğin önüne geçmek için mutlaka ortak örgütlenmede Kürdistanlı devrimcilerin ısrarlı olması gerektiğine yönelik düşüncelerimizi de paylaşmıştık.

Necdet 80 darbesinde sabaha karşı evinde gözaltına alınmış, 56 gün süren sorgusundan sonra serbest bırakılmış, ancak kısa süre sonra bir daha gözaltına alınmış, 1982 Mayıs'ına kadar Diyarbakır 5 No'lu ceheenneminde kalmıştı.

Patnos: Siyaset Devrimci-Faşist Çatışmasıyla Şekilleniyordu

Ercişle sınırdaş olan Patnos, Ağrı'nın güneye açılan kapısıdır. Büyük bir askeri garnizonu barındırır ve nüfusunun neredeyse tamamı Kürtlerden oluşan küçük bir ilçedir. Ağrı merkezdeki faşist hegemonya nedeniyle, Patnos'un siyasi ortamı devrimciler ile faşistler arasındaki çatışmalarla belirleniyordu. İlçedeki Devrimci Gençlik örgütlenmesi, 1976'da atanan bir Devrimci Öğretmen'in devrimcileştirildiği ve önderlik ettiği, çoğu liseli gençlere dayanıyordu. Faşistlerle devrimciler arasındaki çatışmanın odağında Patnos Lisesi ve çarşısındaki "egemenlik mücadelesi" vardı. 1978'e geldiğinde faşistler, Devrimci Gençliğin militan mücadelesiyle çarşının dış kısımlarına sürülmüşler ve etkisizleştirilmişlerdi. Aynı yıl Patnos Devrimci İşçi Köylü Gençlik Derneği'nin kuruluş sürecinde Devrimci Yol örgütlenmesiyle bütünleşme de tamamlandı. Devrimci Yol militanlarının çarşıda ve lisede sağladıkları hegemonya gençlik içinde kitleselleşmelerini ve köylere doğru yayılmalarını da sağladı. 100 kadar Devrimci Yol dergisinin satıldığı Patnos'ta, militan propaganda çalışmaları silahlı korsan gösteriler boyutunu kazanınca Patnos'daki Devrimci Yolcuların büyük bir bölümü aranmaya başladı ve örgütlenme içe kapandı. 12 Eylül'e kadar bölgedeki çalışma gizlilik temelinde sürdürüldü.

Mardin: Orhan'la Bir Dam Sohbetinde Tanışmıştım

Mehmet Çoktan

Nisan 1960'da Mardin'de doğdu. Lise öğrenimini Mardin'de tamamladı. Mardin Devrimci Yol davasından yargılandı. 11 ay hapislikten sonra Diyarbakır 5 No'ludan salıverildi. Evli, biri kız, iki çocuğu var. SSK Emeklisi olarak halen İstanbul'da yaşıyor. Kürdistan'ın kadim kenti, medeniyetler şehri Mardin. Kürdüyle, Arabıyla, Süryani-

siyle çan ve ezan sesinin kimseyi huzursuz etmediği, Zerdeşt inancının ritüellerinin hakim olduğu, dünya mirası kenti.

Lozan'da 4 parçaya bölünen Kürdistan coğrafyasını yapay sınırlarla birbirlerinden ayırdılar. Bu yapay sınırlara yakın yerlerdeki yöre halkının bir kısmı, devletten gizli ticaret anlamına gelen kaçakçılıkla yaşamını sürdürüyordu. Mehmet'in babası da ailesini geçindirebilmek için yapay sınırdan gizlice Suriye tarafına geçirdi. Oradan Mardin ve çevresinde talep gören eşyaları vergi ödemededen, ancak canı pahasına sınırdan geçirerek, 9 çocuğunu kimseye muhtaç etmeden yaşamını sürdürürdü.

Mehmet'in babası yaptığı işin gereği olarak çok gezer, çok duyardı. Gördükleri ve duydukları bazen canını sıkmış, bazen de sevinçten havalara uçurmuştu onu. Ancak gördükleri ve duydukları onu zamanından önce olgunlaştırmıştı. Yaşadığı kentin güneyinde ulusal kurtuluş mücadelesi veren Mela Mustafa Barzani'ye karşı her zaman içinde bir sevgi beslemişti. Sevgisinin gereği olarak onun ismi oğluna vermek istemişse de devletin o günkü politikası gereği verememişti.

Mehmet üçü kız, dokuz kardeşin üçüncüsü olarak Nisan 1960'da Mardin'de doğmuş, yaşamının ilk yıllarını ve gençlik yıllarının neredeyse tamamını Mardin'deki Arap'ların arasında geçirmişti. Annesinin de yaşamının tamamı Arapların arasında geçtiği için Arapçayı, Kürtçeden iyi bilmesinden kaynaklı Mehmet Kürtçe konuşmaz, Arapça konuşurdu. Ancak Arapça konuşmasına rağmen kendisine aidiyeti sorulduğunda gururla Kürt olduğunu söylerdi.

Kürdüm ama Kürtçeyi iyi konuşamıyorum. Arapçayı daha iyi konuşuyorum. Annem de babam da Kürt olmasına rağmen, annem Arapçayı daha iyi konuşurdu. Bu da yaşadığımızın kentin ağırlıklı olarak Arapça konuşmasından kaynaklıydı. Arapça konuşmam ve Araplarla yaşamama rağmen kendimi Kürt olarak görüyordum.

Mehmet çocuk yaşlarda bile haksızlığa ve horlanmaya karşı hep itirazları olan bir çocuktu. İtirazlarını oluşturan temel neden, Mardin Araplarının Kürt köylüsüne yaptıkları eziyetten kaynaklı olduğunu fark etmişti.

Çocukluğumda ve gençliğimin bir döneminde Kuran kursuna giden, namaz kılan, oruç tutan ve her akşam bir camide teravih namazını kılan biriydim. Kuran ve Mevlit'i hatmettim. 1976'ya kadar böyle devam etti.

İyi çizim yapabilen güzel yazısı olan Mehmet ortaokuldan sonra Meslek sanat okuluna kayıt yaptırmak istiyordu. Bu isteğini öğretmenine söylemiş, öğretmeni de onu sevdiği için şayet sağlık meslek sınavına girerse kendisine yardımcı olacağını söylemişti. Bunun üzerine sınava girmiş Rize Sağlık Meslek Lisesi'ni kazanmıştı. Ancak babası oğlunu uzak yerlere gönderemeyeceğini Mardin'de bir okula gitmesini söylemişti. Mehmet bunun üzerine tekrar sınava girmiş Mardin Endüstri Meslek Lisesi ağaç işleri bölümünü kazanmış, okula kaydını yaptırmıştı.

Mardin, kışları soğuk, yazları ise çölden gelen sıcakların etkisiyle sıcak bir iklime sahiptir. Bu nedenle dönemin koşulları ve sosyal yaşamın bir parçası haline gelmiş olan yaz geceleri damlarda sohbet etmek ve damlarda uyumak sıcaktan kaynaklı zorunlu bir tercihti. Mehmet gündüzün yakıcı sıcaklığını üzerinden atmak için kendisini gecenin serinliğindeki damlarına atmış orada aile fertleriyle sohbet ederken takvim 1977 yılının en sıcak ayını gösteriyordu.

Bir gece damda kardeşlerimle sohbet ederken, komşumuz Emin Hazar beni yanına çağırdı. Orhan'la damda oturmuş, sohbet ediyorlardı. Orhan'la o zaman tanıştım. Orhan'ın bende ilk anda bıraktığı etki ne ise, son ana kadar aynı şekilde devam etti. Orhan'ın temiz giyinişi, üslubu, tarzı, özgüveni beni etkilemiş ve ona hayranlık duymuştum. Gecenin ilerleyen saatlerinde izin isteyip kalktığımda farkına vardığım şey, konuşulanların şimdiye kadar dinlediklerimden farklı şeyler olduğuydu. Damdan inmek için merdivene doğru yürüdüğüm sırada Orhan çantasından bir kitap çıkarıp bana vermişti. Eve vardığımda kitabı hemen o gece okumaya başladım ancak hiçbir şey anlamıyordum. Sanırım daha önce okuduğum dini kitapların bende bıraktığı etkisi olsa gerek. Çünkü benim okuduklarımla Orhan'ın bana verdiği kitabın üslubu, anlatımı, hatta cümle kuruluşları bile farklıydı.

Mehmet damdaki o sohbetten sonra Emin Hazar ile daha sık görüşmeye başlamış ve okuldaki devrimci faaliyetlerde daha aktif rol alarak devrimci hayata giriş yapmıştı. Artık Mehmet geceleri yazılmalara çıkıyor, okulda boykot eylemlerine katılıyordu. Milli güvenlik dersine girmemeye karşı özel bir çaba sarfetmiş ve bu nedenle bir günlüğüne gözaltına alınmıştı. Babasının itibarlı ve tanınmış biri olmasından kaynaklı dayak yememiş, bir daha yapmaması konusunda uyarılıp

birakılmıştı. Ancak Mehmet'e yapılan bu uyarılar onu daha çok devrimci mücadele içine itmişti. Devrimci mücadele içerisinde kısa sürede sivrilmiş ve yörede tanınan biri olmuştu.

Orhan zaman, zaman Mardin'e gittiğinde Emin Hazar, Beşir Mungan ile görüşür, siyasal mücadelede örgütlülüğün öneminden söz eder ve yörenin demografik yapısının özünde onlar için iyi bir malzeme olduğunu söylerdi. Mehmet, takvimler 78 yılını gösterdiğinde artık Devrimci Yolcu olmuş ve hareket içerisinde aktif görevler almaya başlamıştı.

78 yılında Mardin'de Orhan'ın da katıldığı bir toplantı düzenledik. Toplantımızın asıl gündemi toplanan aidatların gerektiği yere zamanında ve tam olarak gitmesi konusundaki şüphelerimizin giderilmesi üzerineydi. Toplantıda uzun tartışmalar sonucu alınan aidatların gerektiği gibi kullanılmadığı fikrine ulaşılmıştı. Bunun üzerine Orhan'ın önerisiyle bundan sonra aidatların benim tarafımdan toplanmasına karar verdik. Ben çevre ilçelerdeki arkadaşlarımızdan aidatları topluyor, Orhan geldiğinde ona veriyordum. Bu bana duyulan güvendi ve bundan dolayı çok gururlanıyordum. Bir yandan örgütsel çalışmaları yürütürken, öte yandan kişisel ideolojik eğitimimi de aksatmıyordum. Toplantılarda, seminerlerde söz alıyor kendi tespitlerimi söylüyordum.

Ulusal sorun ve sömürgeler sorunu üzerine kafa yoruyordum. Devrimci Yol olarak Kürdistan'ı ilhak edilmiş topraklar olarak düşünüyorduk ve bu bağlamda teorik söylemlerimizi geliştiriyorduk. Ben bilerek, isteyerek devrimci olmuşum. O halde kendimi çok geliştirmeliydim. Bunun için tartışmalara katılıyor, okuduklarımı arkadaşlarımla paylaşıyordum.

12 Eylül darbesinden bir süre önce Mardin'deki Devrimci Yol kadroları yakalanıp sorguya çekilmiş ve daha sonra tutuklanmışlardı.

Mardin birimi 12 Eylül'den önce operasyon görmüş, yetki arkadaşların çoğu yakalanmıştı. Bu yakalanmalar üzerine kendimi korumak amacıyla Suriye'de okumak için Büyükelçiliğe müracaatta bulundum. Elçilik görevlileri Suriye'de okuyabilmem için oradan

bir kefil göstermem gerektiğini söylediler. Bunun üzerine durumu babama açtım ancak babam “Oğlumu Suriye’ye göndermem.” diyerek önerimi reddetti. Ülkede kalırsam tutuklanacağımı söylemem babamı ikna etmeye yetmemişti. Yurtdışına çıkamayacağımı anlayınca yakalanmamak için babamın evinde değil de akrabalarımın evinde kalmaya başladım. Ancak bir süre sonra baba evine duyduğum özlem ve ne yaptıklarını merak ettiğimden dolayı baba evine bir günlüğüne gittim. Mahalleli birinin ihbarı üzerine Kasım ayında sabaha karşı yakalanıp, Seyyar Jandarma komutanlığında sorguya alındım. 25 gün süren sorgudan sonra Bülent Yarıcı, Adnan Erdem, Beşir Mungan ve birkaç arkadaşla birlikte bizi Diyarbakır 5 No’lu cezaevine götürdüler.

Kızıltepe: Orhan’ın Toparlayıcılığıyla Kısa Sürede Genişleme

Mardin’e çok yakın Kızıltepe, Kürtlerin çoğunlukta olduğu orta büyüklükte bir ilçeydi. Kurtuluş Sosyalist Dergi taraftarları ilçedeki sol hareketin baskın unsurunu oluşturuyordu. Bu dönemde “Kürt solu”nun Kızıltepe’de ancak sınırlı bir varlığı bulunuyordu. Mardin Eğitim Enstitüsü’nde okuyan bir Devrimci Gençlik militanı ile cezaevinde Devrimci Yol’a katılan bir militanın çabasıyla temeli atılan Devrimci Yol örgütlenmesi, Orhan’ın toparlayıcı çabasıyla kısa sürede genişlemeye başladı ve köylere kadar uzandı. 12 Eylül’e kadar Kızıltepe merkezinde ve köylerinde Kürt sorununda devrimci çizgiyi eksen olarak yürütülen propaganda ve örgütlenme çalışmaları, Devrimci Yol’u köylülerin çeşitli toplumsal sorunlarına çözümler bulan prestijli bir noktaya taşımıştı. Ancak yaygın kitle ilişkilerine ulaşan bu militan örgütlenme 12 Eylül’ün ardından yaşanan operasyonlarla dağıtıldı.

Nusaybin: Sol İçi Çatışmalar Olumsuz Etkiledi

’80 öncesinin Nusaybin’i, yasadışı sınır ticaretinin kent hayatına damgasını vurduğu büyük bir ilçeydi. Kentte Araplar ve Kürtler dengeli bir nüfus dağılımı gösteriyordu. Kentin sol politik ortamı bir yandan antifaşist mücadele, diğer yandan da Kürt ulusal hareketi tarafından belirleniyordu. Kentte “Kürt Solu”nun etkili odakları Kawa ve KUK’tu.²

2. Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları (KUK), 12 Mart’ta dağınıklığa uğrayan TKDP’nin 1977 yılında yapılan kongresinde parti yönetimi sosyalist Kürt gençleri tarafından üstlenilmiş ve TKDP’nin programatik zemi i Marxizm-Leninizm olarak belirlenmiş ve parti KUK olarak yeniden adlandırılmıştır.

Türkiye'nin değişik illerinde Devrimci Gençlik çalışmalarına katılan Nusaybin'li gençler 1976'dan itibaren Nusaybin'de liseli gençler arasında örgütlenmeye başlamış ve antifaşist Arap ve Kürt gençleriyle Devrimci Gençlik çizgisinde bir grup oluşturmıştı. 1978 yılında Devrimci Yol'un genel örgütlenmesiyle bütünleşen Nusaybin Devrimci Gençlik grubu, antifaşist mücadelenin yanında, çırçır fabrikalarındaki işçilerin yevmiyelerinin belirlenmesinden, fırın ve lokanta işçileri in hafta tatili hakkına kadar uzanan sosyal mücadeleleri de örgütledi. Sıkıyönetimden kısa bir süre önce kurulan "Güneydoğu Dev-Genç" in yönetiminde Kürt ve Arap militanlar eşit ağırlıktaydılar. 1979'a geldiğinde kentte 150 Devrimci Yol dergisi satılıyordu. Yürütülen mücadeleler Devrimci Yolculara, Nusaybin köylerindeki kimi kan davalarına çözüm sağlayacak kadar bir saygınlık sağlamıştı. '79'dan itibaren PKK ile Kawa ve KUK arasında başlayan çatışmalar, Nusaybin'deki sol hareketi olumsuz bir biçimde etkiledi. Devrimci Yol da bu olumsuz etkiden nasibini aldı. Bu gerileme, 1980 yazındaki bir kamulaştırma eylemi sonrasındaki dağılmayla tamamlandı.

Orhan'ın Nusaybin'e Gitmesiyle Kent Hareketlenmişti

Zeyni Apak

1960 Nusaybin'de doğdu. Lise öğrenimini Mardin'de tamamladı. Devrimci Yol davasından üç yıl 5 No'lu cezaevinde yattı. Halen Mardin'de bir çay bahçesi çalıştırarak yaşamını sürdürüyor.

Mardin, Kürtlerin ve Arapların birlikte yaşadığı tarihi bir kentti. Kentin ticaretinin ağırlıklı olarak Arapların elinde olması, Kürtleri Arap esnafa mecbur kılmıştı. Bu mecburiyetin farkında olan Arap tüccarlar Kürt köylüsünün bin bir emekle ürettiği ürünü, Mardin pazarına getirdiğinde hem malı ucuza alıyor hem de onları aşağılıyorlardı. Çocuk yaşta bu tür aşağılanmaya tanık olan, bizzat babası Akkoyunlu, annesi Arap olan Zeyni, Kürt köylüsüne yapılan bu haksızlıklara karşın içgüdüsel olarak Kürtlere daha bir sempatiyle yaklaşmış ve mümkün olan her yerde Arap tüccarlarına karşı sesini yükseltmekten geri kalmamıştı.

Zeyni Arapçayı annesinden, Türkçeyi okulda ve Kürtçeyi de yaşadığı kentin sosyal dokusu aracılığıyla öğrenmişti. Evlerinin mayın tarlasına yakın olması ve o dönemlerde sınır ihlallerinin çok olması nedeniyle hemen hemen her gece evlerinin askerlerce basılması ve olmadık eziyetlerin yapılması onda askere karşı bir antipati uyandırmış, bu antipati üzerine kendi kendine askere gitmeme söz vermişti. Gerçekten de askere hiç gitmedi. Denizlerin asılmasını KDPLi bir ailenin evindey-

ken radyoda dinlemiş, evin yaşlı annesinin gözyaşlarına boğulmuş olması onu derinden etkilemişti.

1978 yılında Ankara'dan yani büyük bir şehirden arkadaşları, Taner Oltulu, Cevdet Yaşar ve Selahattin Önder gelmiş ve bu arkadaşlarla barajda bir toplantı yapmışlardı. Toplantıda devrimci mücadelenin gidişi, devrimci ve Marksist önderler, halk savaşı gibi konulardan bahsedilmişti. Şehirlerinde devrimci mücadelenin örgütlenebilmesi için bir derneğin kurulması kararı tartışılmış ve karar alınmıştı. Süleyman Düzkaya, Zeyni Düzkaya, Şükrü Kara ve Zeyni Bektaş, Zeyni Apak'ın başkanlığında Güneydoğu Dev-Genç derneğini kurmuşlardı. Dernek kurulduktan sonra okullar başta olmak üzere halk arasında örgütlenmeleri hızlanmıştı. Bu gelişme sol içinde rekabeti arttırmış, zaman zaman fiili saldırılara varacak kadar vahim bir hal almaya başlamıştı. Sol çevreler onları siyasi tartışmaya davet etmekten de geri kalmıyorlardı. Ancak Zeyni ve arkadaşları ulusal mücadele konusunda eksik kalıyorlardı. Bu eksikliklerini tamamlamak için Ankara'dan yetkin bir arkadaşın gönderilmesi i istemişlerdi. Ankara bu isteklerine cevap olarak Orhan Keskin'i göndermişti.

Orhan'ın gelmesiyle elimiz güçlenmiş, Milli meselede daha fazla söz sahibi olmuştuk. TÖB-DER ve kahvelerde seminerler veriyorduk. Orhan geniş kitleler önünde saatlerce milli meseleyi anlatıyordu, bu sayede diğer örgütlerden kopmalar başlamıştı. Bu tablo bizde ciddi bir özgüven oluşturmuştu. Bunun üzerine ilk kitlesel korsan gösterimizi Kızıldere katliamını protesto etmek için yapmış ve bu korsanda Amerikan bayrağı yakmıştık.

Orhan'ın Nusaybin'e gitmesiyle kent daha hareketlenmiş, bu hareketlilik sonucu Devrimci Yolcular kendi imkânlarıyla bombalı pankartlar asmaya, geceleri afişlemeye çıkmaya, eşzamanlı tüm banka şubelerini bombalamaya başlamışlardı.

Biz devletle çatışırken, KUK, DDKD ve Apo'cular sık sık birbirleriyle çatışıyorlardı. Üstelik Nusaybin'de bu örgütler hatırı sayılır bir güce sahiptiler.

Devrimci Yolcular Nusaybin'de lokantaları ve fırınları bir düzene sokmuştu. Bu düzene göre lokantaların ve fırınların yarısı cumartesi, diğer yarısı pazar günü açacaktı. Ve bu işyerleri çalışanlarına ücretli izin vereceklerdi. İlk kapatılan işyeri de Zeyni'nin babasına ait lokanta olmuştu. Babası lokantasının kapatılmasının sebebini sorduğunda "Halk için yapıyoruz." denmişti. Bunun üzerine babası, "Ben halk değil miyim? Yaptığım yemekleri nasıl çöpe atayım!" diye tepki vermişti...

Orhan teoriyle ilgili olduğu kadar, militan bir yapıya da sahipti. Gerekliğinde silahına davranma konusunda hiçbir zaman tereddüt göstermedi. Pratiği teoriyle buluşturmak için bizleri sürekli eğitir, okumamız için sürekli ikazlarda bulunurdu. Okumanın faydalarını anlatırken, “Mangal gibi yüreği beslemek gerek, yoksa o mangal söner.” diyordu.

Orhan disiplini seven, ve cimrilik düzeyinde tutumlu biriydi. Çünkü mevcut paraların kendilerine ait olmadığını, bundan dolayı para harcarken dikkatli olmamız gerektiğini söylerdi. Orhan bakımlı olduğu kadar klas da giyinirdi. Onun bizim üzerimizde bıraktığı etki aynı zamanda ailelerimizde de başlamıştı. Ailelerimiz de ona hayrandı.

Kurtuluşçuların Devrimci Yolculara ait Kızıltepe'deki kitabevini yakmaları sonucu örgüt emriyle Kızıltepe'ye gitmiş, Kurtuluşçulara ait iş yerlerine baskınlar yaparak misilleme eylemleri gerçekleştirmiş, bu eylemler üzerine Kurtuluş hareketi Kızıltepe'de ciddi bir dağınıklık yaşamıştı. Zeyni Kızıltepe'de kaldığı süre içinde Nusaybin'deki arkadaşları boş durmamış, büyük bir kamulaştırma yapmışlardı.

Siirt: Faşist Örgütlenmenin Dağıtılmasına Yönelindi

1970'li yıllarda Siirt nüfusunun büyük bölümü Araplardan oluşuyordu. Siirt'te sol hareketin ağırlıklı unsuru ise TKP idi. DDKD ve Özgürlük Yolu da, TKP ile birlikte hareket ediyordu. MHP'li faşistlerle mücadele, solun önemli gündemlerinden biri durumundaydı.

Siirt'te Devrimci Yol örgütlenmesi, Devrimci Gençlik ve Devrimci Yol'un Ankaradaki mücadelesinden etkilenen devrimci gençler tarafından 1976'da başlatıldı. Siirt Devrimci Yol çalışmasının daha örgütlü bir nitelik kazanması, Diyarbakır'daki Devrimci Yol örgütlenmesi üzerinden merkezi örgütlenme planına dahil olunması ve 1978'de Üç Kıta Kitabevi'nin kuruluşuna denk düşer.

Devrimci Yolcuların Siirt'teki etkinliklerinin merkezinde, kentteki faşist örgütlenmenin dağıtılması bulunuyordu. Antifaşist mücadelenin geniş kitleye propaganda edilmesinde duvar yazılamaları, kahve toplantıları, korsan gösteriler en sık kullanılan araçlar oldular. Bu çalışmalar Eğitim Enstitüsü ve liselerde olduğu kadar, mahallelerde de yürütüldü. TKP ve müttefiklerinin bu mücadeleye uzak durması, Devrimci Yol'u kentin devrimci eğilimli gençleri için çekici hale getiriyordu. Kentteki küçük sanayi ve ticaretle iştigal eden işyerlerindeki işçilerin sigor-

ta ve ücret talepleriyle örgütlenilmeye çalışıldı. Bu çalışmalarda elde edilen ilerlemelerle, hemen hemen kentteki etnik dağılımla paralellik gösteren 50-60 kişilik bir militan grup oluşmuştu. Devrimci Yol, TÖB-Der ve TÛM-Der yönetimlerinde temsil edilir hale geldi. Kentteki sol hareketin odağı durumundaki Öğretmenler Lokalinde etkinlik sağlandı. Ancak Siirt il merkezindeki mücadele, ilçelere doğru genişletilemedi.

Devrimci Yol'un Siirt'teki örgütlenmesi 12 Eylül'den birkaç ay önce yaşanan bir operasyonda yerel harekete önderlik eden arkadaşların tutuklanması nedeniyle ağır bir darbe yedi ve dağılma sürecine girdi.

Ben Bu Emlak Bürosunu Kamulaştırdım

İsmail Nakipoğlu

1959'da Siirt'te doğdu. Orta öğrenimini Siirt Lisesinde, Yüksek öğrenimini Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde tamamladı. Devrimci Yol davasından 5 yıl 6 ay hapis, iki yıl sürgün cezası aldı. Evli, iki erkek çocuğu var. Halen Siirt'te esnafılık yapıyor.

İsmail, ırk, din mezhep ve benzeri aidiyetleri hiçbir zaman önemsememişti. Onun için Marksizme, sosyalizme inanmış ve bu inançları için emek vermiş, bedel ödemiş olanları kendisine aile olarak görüyordu. Kökleri Irak'ın Samara kentine dayanan Nakipoğlu ailesi, dönemin yöneticileri tarafından Kürdistan'ın kadim kenti Siirt'e Hz. Muhammed'in manevi kardeşi olarak kabul edilen, Veysel Karani'nin Külliyesine türbedar olarak gönderilmişti. Kendisinden 10 yaş büyük abisinin sola yakın olması İsmail'i etkilemişse de, asıl mahalleden çocukluk arkadaşı Erdoğan Aydın onu sol dünya ile tanıştırmıştı.

'77'nin sonbaharında devrimci hareket ülkenin genelinde yükseliyordu. Bizler de ülkede demokratikleşmeyi, özgürleşmeyi, daha müreffeh bir yaşamı yakalama özlemiyle o gençlik hareketi içerisinde, o rüzgâra dahil olmuştuk. Bir rüzgârdı. Ilık bir bahar rüzgârıydı. Devrimci mücadele içine girdiğimde çocukluktan yeni çıkmıştım, genç delikanlıydım. Hesapsız ve katıksızdım, dolu doluydum, kanım kaynıyordu, ideallerim ve hayallerim vardı. Orhan'la ve arkadaşarımla her anım bu nedenle çok anlam yüklüdür.

Tavukla Horozun Burada Ne İş Var?

Süheyl Mendi'nin babası tapu müdürlüğünden emekli olmuş, Siirt'te kendisine ait büroda emlak işi yapıyordu. Babasına “Ben bu emlak bürosunu kamulaştırdım. Bundan sonra burasını biz kullanacağız” dedi. Babası çaresiz, büroyu oğluna bırakıp çıktı. Biz 5 arkadaş, (Gürsel, Nurettin, Süheyl, Cesur ve ben) yerel örgütlenmenin temellerinin atıldığı, “Üç Kıtı” adında bir kitap-kırtasiye dükkânı açtık. Kitabevine önce Mahir Çayan'ın dev bir posterini astık. Daha sonra Marksist önderlerin posterlerini astık. Hepimiz değişimin rüzgârına kapılmıştık. Kitabevinde Mahir Çayan'ın, Devrimci Yol yayınlarının yanı sıra, diğer sol kitapları da getirip koyduk. Amacımız hareketimizi geliştirip büyütmek ve yeni sempatanlar bulmaktı. Orhan 15 günde bir kitabevine gelir, eğitim çalışması yapardık.

Kitabevine o gün geç gitmiştim. Kitabevinden içeri girdiğimde orada hiç olmaması gereken bir tavuk ve horuz gördüm. Daha bunlar ne diye sormama fırsat kalmadan Orhan kapıdan içeri girdi. Hoş beşten sonra Orhan, “Tavukla horozun burada ne iş var?” diye sormuştu. Nurettin, “Sen geleceksin diye kamulaştırdım. Akşama sana bir ziyafet çekmek için.” dedi. Orhan'ın hiç bu kadar sinirlendiğini görmemişim. Orhan kitabevinin kapılarını kapattırdıktan sonra bizleri arkadaki bölmeye götürerek, “Devrimciler bu tür şeylere tenezzül etmezler. Devrimciler bir şeyi kamulaştırıyorsa onu halk yararına olan şeylerde yaparlar. Senin yaptığın düpedüz adi bir hırsızlık. Ben böyle bir davranışa tahammül edemem, bir daha olursa yollarımızı ayırırız.” demişti. Hepimiz utancımızdan başımızı önümüze eğmiş, çok önemli bir devrimcilik dersi almıştık. Diğer yandan, bu iki hayvanı ne yapacağız diye düşünüyorduk. Geri götürmek çok riskliydi. Yakalanırsak tam bir skandal olacaktı. Orhan da geri götürmenin güçlüğüne farkındaydı. Orhan bir daha böylesi bir şeye tenezzül etmeyeceğimizi biliyordu.

Yoldaşı Orhan ile 1977'nin sonbaharında tanışmıştı. Bu tanışıklık 3 yılı dışarıda, 3 yılı da cezaevinde olmak üzere toplam 6 yıl kesintisiz sürmüştü.

Yaşamımın en güzel, en anlamlı, en onurlu yıllarıdır o yıllar. Bugün eğer ayakta durabilme fırsatını yakalayabilmişsem Orhan'dan almış olduğum devrimci ruh ve iradenin bendeki yansımasıdır. Onun yaşam tarzıyla ve ölümüyle insanlığa vermiş olduğu hizmet nedeniyle, her daim anılması gereken biri olduğuna tüm kalbimle inanıyorum. Orhan benim için bir tabudur. İnsanım diyen herkes için saygın olmayı hak etmiş biridir.

1978 yılı, o yıl babasını kaybeden İsmail'in hayatında bir dönüm noktası olmuştu. İsmail'in kendinden küçük 4 kardeşi vardı ve ekonomik durumları çok kötüydü. Ailesine ve kardeşlerine bakmakla yüzyüze kalmıştı. Okuldan yeni mezun olmuş, öğretmenliğe başlamıştı. Orhan'a da ailesi in gerçeğini anlatmıştı.

Arkadaşımız Süheyl illegalitemiz yok diye 1978 yılında bizden ayrıldı. Ben ise sonraki dönemde okuldan mezun olup öğretmen oldum. Ailemin gerçeği ortada, bu nedenle öğretmenlik yapmak zorundaydım. "Atanmam Siirt'e değil de başka bir yere de yapılsa, oraya da gidip öğretmenlik yapmak zorundayım." diye söylemiştim arkadaşlara. Orhan'ın bulduğu bir torpille Siirt'e atanmam yapıldı ve tutuklanıncaya kadar, yani 6 ay öğretmenlik yaptım.

Bir Kitabevi Açtık

Nurettin Yolcu

1958, Siirt doğumlu. Orta öğrenimini Diyarbakır Ticaret Lisesinde, lisansını Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinde tamamladı. Devrimci Yal üyeliğinden bir süre gözaltında kaldı. Siirt Aile Sağlığı Merkezinde memur olarak çalışıyor. Evli, biri kız, üç çocuğu var.

Babam aile içindeki bir uyuşmazlık sonucu Diyarbakır'dan göç edip Siirt'e yerleşmiş, orada annemle evlenmiş ve Tekel'in sigara fabrikasında çalışmaya başlamış. Ben çocukken 13 nüfuslu ailemizi

geçindirmekte zorluk çekiyordu. Ama tüm zorluklara rağmen, çocuklarının okuması için mümkün olanı yapıyordu. 70'li yıllarda bu yoksulluktan kurtuluşun, yani toplumsal kurtuluşun yolunun solda olduğunu farkettiğimde henüz lise öğrencisiydim.

1978 yılı Türkiye'de devrimci mücadelenin yükseliş yılıydı. Yükselen devrimci mücadeleden Kürdistan'ın kadim şehri Siirt'in etkilenmemesi mümkün değildi. O yıllarda üniversite öğrencisi olan İsmail Nakipoğlu, Cesur Gezer ve Süheyl Mendi, Siirt'teki devrimci mücadelede öne çıkan isimlerdi ve Devrimci Yol içinde aktiflerdi. Etrafta bu yönleriyle tanınırlardı. Ben de bu arkadaşlarla tanışmak için onların gittiği kahvelere gitmeye başladım. Kahvelerde başlayan dostluğumuz işçilerin toplandığı yerlerde çalışmalar yaparak gelişti. Devrimci Yol olarak Siirt merkezde hızla kitleselleşirken okullarda, çayhanelerde toplantılar düzenliyorduk.

Bu yoğun çalışmalar sırasında, Orhan Siirt'e gelerek bize güç vermişti. Orhan'ın da katkılarıyla gelişen Devrimci Yol, artık kahvehanelere, evlerimize sığmaz duruma geldiğinde kendimize ait bir yerimizin olması için, dönemin ruhuna uygun olarak bir kitabevi açtık. Üç Kıta Kitabevi'nde toplantıların yanı sıra seminer çalışmaları yaparak daha güçlü bir yapıya ulaşmıştık.

Orhan bölgede sorumlu ve lider durumundaydı. Oturuşuyla kalkışıyla konuşmasıyla bizlere güç verdiği gibi örnek davranışıyla bizleri yönlendiriyordu. Halen deri montu, yüzüğü, ince tespihi, simit yakalı kazağı, parlaklığı hiç geçmeyen kahverengi ayakkabısı, gözümlün önünde bir çınar gibiydi. Benim için Orhan, Kürt ve Türk devrimci hareketinde bir idoldür, bir öncüdür. Orhan'ı tanıdığım için kendimi şanslı görüyorum. Bugün halen devrimciysek, halen mazlumun yanındaysak, onun bizlere öğrettiklerinin hayatımıza yön vermesiyledir. Orhan'ın bulunduğu ortamlarda konuşurken onun gözlerinin içine bakardık. Çünkü o bizim liderimizdi. O, bizim için siyaseten çok önemli biriydi ama onu özel olarak da seviyorduk. Sevdığımız kişiye karşı nazik olmaya ve hata yapmamaya özen gösterirdik. Orhan devrimciydi ve devrimci olmanın gereğini

yapmakta hiçbir zaman tereddüt etmezdi. Orhan'ın Siirt'e geleceğini duyduğumda kendisine ziyafet çekmek için Cesur'un babaannesine ait bir tavuğu almıştım. Orhan tavuğun kime ait olduğunu ve nasıl aldığımızı öğrendiğinde, "Bak Nurettin, biz halkımızın refahı için canımızı malımızı ortaya koymuşuz. Bu yaptığın şey doğru değil, bir daha olursa buna hiçbir şekilde müsamaha göstermeyeceğim." diyerek uyarmıştı beni.

1978'in Ocak ayında Siirt Ticaret Lisesinde okul yönetiminin öğrenciler üzerindeki faşist baskılarını protesto etmek için okulu boykot etmiştik. Bu boykot sırasında çıkan arbedede bir öğretmen yaralanmıştı. Bundan Cesur (Gezer) ve ben sorumlu tutulduk ve 17 gün tutuklu kaldık. Okula döndüğümde, okuldan atıldığımı ve kaydımın silindiğini öğrendim. Bunun üzerine eğitimimi tamamlamak için Diyarbakır'a gittim. Orhan bana sahip çıktı ve eğitimime kaldığım yerden devam edebildim. Diyarbakır benim devrimci yaşamımda da yeni bir sayfa açmıştı.

Bağlar semtinde kalıyordum. O dönem sorumlu Ensari Kızıoğlu'ydü. Ensari ile devrimci mücadelede çok güzel işler başardık. 1978 yılının Mart ayında Diyarbakır Balıkçılar başında Devrimci Yol olarak kitlesel bir Newroz bayramı kutlaması tertitledik. her yerde ateşler yakıyor, Newrozun ruhuna uygun eylemler yapıyorduk. Newroz kutlamasına tahammül edemeyen polis, panzerlerini üzerimize sürmüş, çatışma çıkarmıştı. Newrozun ne olduğunu ve Newrozun içindeki devrimci ruhu Orhan'dan o gün öğrenmiştim. Orhan, Kürt meselesinde yetkindi.³

3 Nurettin, Mart 1980'de askere gitmişti ve 12 Eylül'de askerdeydi. Orhan cezaevinden haber yollamıştı, "Nurettin sakın yakalanmasın." Fırsat buldukça kışlanın yemekhanesindeki televizyondan haberleri izliyor, gelişmeleri takip etmeye çalışıyordu. Siirt Devrimci Yol tutuklanmasını da böyle öğrenmişti. Tezkere alıp Siirt'e döndükten sonra, 8 Aralık 1983'te Cesur ile birlikte gözaltına alındı. Yoğun işkencelerle geçen 20 günlük gözaltının ardından Diyarbakır'daki Kurtoğlu kışlasına götürüldü. Orada 26 gün yoğun işkence gördü ama isnat edilen hiçbir suçu kabul etmedi ve serbest bırakıldı. Diyarbakır Cezaevinde olup bitenleri yakından takip etti. Cezaevinden gelen haberler onu üzse de, arkadaşlarının dik duruşlarından dolayı hep gururlandı.

Bölgede Bir Fenomendi

Süheyl Mendi (Neco)

1957 Eruh doğumlu. Liseyi Siirt'te okudu. Diyarbakır Meslek Yüksek Okulu, İnşaat Bölümünü bitirdi. Halen İstanbul'da yaşıyor ve pazarcılık yapıyor. Evli, iki kızı var.

Süheyl'in babası Abbas Sait, döneminin okumuş şahsiyetlerdendi. Dünyaya bakışı o günün koşullarında aydın denecek, laik biriydi. Siirt'in Eruh ilçesinden, Arap kökenli olan Abbas Sait il merkezinde Tapu Müdürlüğü yapan, çevresinde hatırı sayılır biriydi. Abbas Sait ve Sebahat hanımın ikisi kız olmak üzere 4 çocuğu vardı. Çocuklarının ikincisi olan Süheyl lisede okurken çevrenin de etkisiyle hayata lümpen yaklaşmıştı. Ancak 68 kuşağının rüzgârı, Yılmaz Güney'in filmleri ve çevresindeki sol rüzgârın etkisi, hemşerisi Erdoğan Aydın ile tanışması, onun kendisini kısa sürede toparlamasına yol açmıştı.

Süheyl liseden mezun olduktan sonra, Eğitim Enstitüsünde okumak için gerekli olan süreci başarıyla tamamlamasına rağmen bir türlü enstitüye kaydını yaptıramıyordu. Çünkü okul yönetimi faşistlerin elindeydi. Bunun üzerine Süheyl okumak için Yozgat, Mersin, Hatay ve son olarak Diyarbakır'a gidip, Meslek Yüksek Okulu İnşaat bölümünden mezun olmayı becerdi.

Diyarbakır'da bir dönem Acilcilerle siyasi faaliyet yürüttü. Ancak Devrimci Yol'un Türkiye siyasetinde daha aktif rolü olduğuna inandığı için siyasi tercihini Devrimci Yol'dan yana yaptı. Emek Kitabevinde Orhan ve Ferda ile tanışması onun hayatına örgütlü yaşamı soktu. Bu örgütlülük döneminde, Diyarbakır'da afiş asma, bildiri dağıtma gibi eylemlere katıldığı gibi, İstanbul ve Zonguldak'ta Devrimci Yol yapılanması içinde de aktif görev aldı.

Orhan, güzel şarkı söylerdi. Temiz, titiz, bakımlı, kendisine çok güvenen ve aşırı disiplinli biriydi. O, çevresine yaydığı enerjiyle, insanları rahatlıkla hipnotize edecek bir etki yaratıyordu. Orhan kendisini ölümüne seven bir arkadaş çevresine sahipti. Bölgede bir fenomen, bir liderdi. Değişik çevrelere gittiğimizde, Orhan'ın yarattığı karizmadan kaynaklanan bir itibarımız oluşmuştu, "Devrimci Yolcuyuz" dedığımızda insanlar bize karşı saygı duyarlardı.

Devrimci Yol, Devrimci Sol ayrışmasında Siirt'teki arkadaşlarda bir kaynama olmuş ve bir türlü taraflarını belirleyememişlerdi. Orhan'ın Siirt'te gelmesinin ardın-

dan, arkadaşlarıyla yaptığı bir kaç sohbet onları Devrimci Yol'da kalmaya ikna etmeye yetmişti. Ama bugün dahi Devrimci Yol ve Devrimci Solun ayrılmasına anlam veremiyor.

Orhan düşünsel olarak eşit dünya vatandaşlığını savunan biriydi. O günlerde sık tartışılan Kürdistan'ın konumu üzerine her kafadan bir ses çıkıyordu. Orhan, Kürt ulusal mücadelesinde hatırı sayılır bir donanıma sahipti. Dolayısıyla onun tespitleri bizim için önemliydi.⁴

Köylüler Tarafından Pansuman

Ensari Kızıoğlu

1958, Diyarbakır doğumlu. Liseyi Diyarbakır'da bitirdi. 1980 yılında Devrimci Yol davasından alındı. İki yıl yatıp çıktı. Daha sonra 1988 yılında bir yıl daha cezaevinde yattı. Halen Fransa'da yaşıyor. Evli, 6 çocuğu var.

Ensari, Karacadağlı Kurmanç Abdi ile Eğilimli Zaza Zeynep'in Diyarbakır'da evlenmesiyle Ali Paşa semtinde 6 çocuklu ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya gözlerini açtı. Babası Abdi Bey, Sümerbank'a bağlı halı fabrikasında işçi idi. Annesi de ev hanımıydı. İşçi maaşıyla kendi yaşamlarından kısıp çocuklarını okutmaya çalışıyorlardı.

O günlerde Filistin'in İsrail'e karşı verdiği gerilla mücadelesi, halkı ve solcuları duyarlı hale getirmişti. Ensari'nin abisi Mehmet, bir süreliğine çalıştığı gazeteye haber yapmak için Filistin'e gidip gelmişti. Filistinlilerin İsrail'e karşı verdikleri gerilla savaşındaki yaşamlarını ve mücadelelerini konu alan makaleler ve çektiği resimler Ensari'yi derinden etkilemişti.

Sol adına ilk eylemini daha ortaokuldayken yapmıştı. 4 arkadaşıyla birlikte Denizlerin asılmasını protesto etmek için okulu boykot etmişlerdi. Okulu boykot eden Ensari ve arkadaşları okuldan bir hafta uzaklaştırma cezası almıştı. Ankara'da faşistlerce 1976'da öldürülmüş olan KOMAL (Rızgari) grubundan Varlı Mehmet Emin Ece'nin cenaze töreni için Var'a gittiğinde henüz bıyıkları terlememişti. Ece'nin cenaze töreninde çıkan olaylarda epey dayak yemiş, yaralı bir şekilde polislerce şehir dışı edilmişti.

1976 yılında Türkiye'de gelişen devrimci uyanışın önünü kesmek için hükümet

4. Süheyl, legal mücadele olanaklarının ortadan kalkmasına rağmen tamamen illegaliteye geçilmemesi üzerine hareketten ayrıldı. Ancak arkadaşlarıyla bağlarını hiç koparmadı. Orhan'ın ölüm orucunda öldüğünü basından duyduğunda önce inanmamış, daha sonra arkadaşlarının onaylaması üzerine uzun süre şoktan kurtulamamıştı.

DGM'leri kurmak için hazırlık yapıyordu. Hükümetin bu çalışmalarına itirazı olan Ensari, arkadaşlarıyla birlikte Diyarbakır sokaklarında afişleme yaparken yakalanmış, Yenışehir semtindeki karakola götürülmüştü. Karakolda kimlik kontrolünden sonra valilik binası altındaki işkencehaneye götürülmüş orada bir hafta işkence görmüştü. Abisinin hatırı sayılır bir gazeteci olması onu işkenceden kurtarmamış ama tutuklanmaktan kurtarmıştı.

Ensari'nin o yıllarda henüz hiçbir siyasi yapılanmayla organik bir bağı oluşmamıştı. Devrimci eylemlere gidiyor, öldürülen devrimcilerin cenaze törenlerine katılıyordu. Halkın Kurtuluşu örgütünden İsmail Gökhan Edge gördüğü işkence sonucu yaşamını yitirmişti. Diyarbakır'lı devrimcilerle birlikte cenazeyi hastaneden alıpsahipçikmişti. İsmail Edge'nin cenazesi minibüse bindirilmiş, sıra devrim andı okumaya gelmişti. Mi ibüsün üstünde kendisiyle birlikte Şefik Epözdemir, DDKD'den Vedat Aydın, Özgürlük Yolu'ndan Aydın Hasar, HK'den Yıldırım, aşağıda ise kalabalığın arasında Abdullah Öcalan vardı. Minibüsün üstünde devrim andını kimin okuyacağıyla ilgili bir tartışma başlamış, tartışma itiş kalkışa dönüşmüştü. Bu itiş ve kalkış sırasında Şefik Epözdemir (11 Aralık 1976) minibüsün üstünden düşerek ölmüştü. Bunun üzerine polis cenaze törenine müdahale etmiş bu müdahalede Ensari'nin kafası kırılmıştı. Tüm bu kargaşaya rağmen, cenaze polisten kaçırılarak memleketine gönderilmişti.

Ensari, okuldan arta kalan zamanlarda Sümerbank halı fabrikası lokalinde garsonluk yapıyordu. Garsonluğu sırasında servis yaparken lokaldeki siyasi tartışmaları dinliyor, kendince bu tartışmalardan sonuçlar çıkarmaya çalışıyordu. Recai'nin hararetli tartışması hep ilgisi i çekmişti. Recai, KUK'çularla yaptığı bir tartışmaya, yanında Ensari'nin daha önce görmediği uzun boylu, temiz giyimli ve alabildiğince mütevazı bir arkadaşını da getirmişti. KUK'çularla yapılan bu tartışmada, o uzun boylu arkadaşın saatlerce dolu dolu konuşması dikkatini çekmişti. Recai'ye konuşanın kim olduğunu sorduğunda yıllar sürecek bir yoldaşlığın temelini o an attığını bilmiyordu. Konuşan uzun boylu kişi Orhan Keskin'di. Ensari, Orhan'la tanıştıktan sonra Devrimci Yolcu olmuştu.

Devrimci Yol'lu Günler

Orhan, tarzıyla arkadaşlarına örnek olan mütevazı, temiz giyimli, disiplinli, kendi işini kendisi gören, komün hayatını önemseyen ve gereğini yapan bir devrimciydi. Orhan yemek pişirme konusunda hatırı sayılır bir yeteneğe sahipti. İyi yaptığı yemeklerin başında Diyarbakır'a özgü yumurta ile pişirilen yemek gelirdi. Orhan çok kitap okur, sabah erken kalkıp spor yapardı. Çalışmaları arasında iyi bir filmi yakaladığında yoldaşı Ensari ile izlemeyi tercih ederdi.

Amed'de çok sevdiği bir dayısı vardı. Bazen beni de yanına alarak dayısına kahvaltı yapmaya giderdik. Orhan her gün tıraş olur, çok temiz giyinir ve asla ütüsüz elbiseyle dışarı çıkmazdı. Bana “Devrimciler bakımlı ve temiz olmalı ki halka örnek olabilsinler.” diyordu.

Evde yatıyorduk. Sabahın erken saatinde kapımız çalınmıştı. Önce biraz tedirgin olmuştuk. Sonradan gelenin Mardin'den Musa arkadaş olduğunu gördüğümüzde rahatlamış ve kapıyı açmıştık. Evden içeri giren Musa'ya “Hayırdır?” dedik. Musa gece rüyasında Orhan'ı gördüğünü söylemişti. Rüyasını sorunca, Musa rüyayı anlatmaya başlamıştı. Rüyasında Orhan'a saati sormuş ancak Orhan ona cevap verememişti rüyasında. Orhan'dan cevap alamayan Musa bunun üzerine tedirgin olmuş, sabah uyanınca yanına bir poşet dolusu saat alarak Diyarbakır'a gelmişti. Orhan, Musa'ya teşekkür etmiş, saatleri alıp sonraki günlerde saati olmayan arkadaşlarına dağıtmıştı.

Devrimciler o dönemde toplumda saygınlık kazanmışlardı. Bu saygınlık karşılığında aşiretlerin, kendi aralarındaki kan davası ve benzeri davaları, devrimcileri arabuluculuğu ve gözetiminde çözmek istemleri elbette ki tesadüfi değildi.

Bölgede hatırı sayılır büyüklükte olan Şıhbizini aşireti bir başka aşiretle mevcut olan kan davasını bitirmek istiyordu. Bu kan davasının devrimci bir müdahale ile biteceğine kanaat getiren aşiret çevresinde saygın bir kişiliğe sahip olan dayı lakaplı Bayram Odabaşı'ndan yardım istemişlerdi. Bayram dayı aşiretin yardım taleplerini Ensari'ye açmıştı. Ensari konuyu Orhan ile görüşmüştü. Arabuluculuk yapabilecekleri konusunda görüş birliğine varmışlardı. Bir aylık yoğun çalışmaları sonuç vermiş ve Devrimci Yolcuların yoğun güvenlik önlemlerini aldıkları Peyas köyünde bu iki aşireti bir araya getirip barıştırdıklarında takvimler 1979'u gösteriyordu.

Orhan ve arkadaşlarının bu başarısı onları hiçbir zaman şımartmamıştı. Ancak bu başarı onlara diğer köylüler arasındaki değişik sorunlarının çözümünde önemli bir deneyim kazandırmıştı. Bu başarıdan sonra Ensari ve Orhan Siverek bölgesine geçip örgütlenme çalışmaları başlatmışlardı. Gittikleri köylerde köylüler onları çok sıcak karşılıyorlardı. Köyler arası gidiş gelişlerinde zaman zaman jandarma onlara pusu atıyor, pusuya düşmemeleri içinde köylüler atılan pusuyu onlara söylüyorlardı. Onlar da köylere operasyon yapılmasın diye jandarma ile

çatışmadan kaçınmak için bazen saatlerce bataklıkta gizleniyorlar, bazen kilometrelerce yolu gitmek zorunda kalıyorlardı.

Bir müddet Siverek bölgesinde çalışmalarını sürdürüp Diyarbakır'a geri dönmüşlerdi. Diyarbakır'da örgütsel faaliyetlerine hız verdikleri bir dönemde, Karabahçe köy muhtarı Ensari ile görüşmek istediğini haber salmıştı. Bu haber üzerine Ensari ile Orhan köye gitmişlerdi. Gece geç vakte kadar muhtarla görüşmüşlerdi. Muhtar görüşmede köylülerin kendisine sorun yarattıklarını anlatmıştı. Ensari ve Orhan köylüleri de dinledikten sonra muhtarın haksız olduğunu anlamışlardı. Karabahçe çeltik ile geçinen bir köydü. Çeltiği eken köylünün elde ettiği mahsulün dörtte üçünü, hak etmemesine rağmen muhtarın aldığını öğrenmişlerdi. Orhan ile olaya müdahale etmişler paylaşmayı köylünün lehine çevirmişlerdi. (Hala o köy ve çevre köylerde, paylaşım Orhan ve Ensari'nin oturttukları sistem esas alınarak yapılıyor.)

Orhan ve Ensari bu işleri o köylerde yoluna koymaya çalışırken bir müddet orarlarda kalmışlardı. Çevre köylerden bu iki devrimcinin varlığı ve adil davrandıkları kısa sürede duyulmuştu. Bu duyumu alan Karacadağ köyünden Berguan aşireti onlarla görüşmek istemişti. Berguanlarla yaptıkları görüşmede devlet tarafından aranan Mehmet Şah'ın, adamlarıyla köylerini basıp bir genç kızlarını kaçırdıklarını, Devrimci Yol olarak olaya müdahale etmelerini istemişlerdi.

Mehmet Şah'ın peşine düşmek için köylüler Orhan'a beyaz, Ensari'ye de kırmızı bir at vermişlerdi. İkiyoldaş yanlarına birkaç arkadaş daha alarak kendilerine iletilen sorunu çözmek için Mehmet Şah ve adamlarını takibe başlamışlardı. Mehmet Şah eşkiyası devrimciler tarafından arandığını haber aldığından sürekli yer değiştiriyordu. Jandarma Viranşehir yolunda Ermeli köyü yakınlarında Orhan ve arkadaşlarına pusu atmıştı. Mehmet Şah'ı yakalamaya ramak kala jandarmasının attığı pusu sonucu çatışma çıkmış bu çatışmada Ensari hafif yaralanmıştı. Çatışma bittikten sonra en yakın köye geçmişlerdi. Ensari'ye köylüler tarafından pansuman yapılmıştı. Bu durumdan yararlanan eşkiya Mehmet Şah Kıvrar aşiretine kaçıp sığınmıştı. Jandarmanın onlara yönelik operasyonu sonucu Ensari artık devlet tarafından aranan biri olmuştu.

1980 Mayıs'ında jandarma Ensari'yi yakalamak için köylere operasyonlar düzenliyordu. Operasyon yapılan köylerde, köylülerden Ensari'nin saklandığı yeri söylemelerini ve onun üzerine ifade vermelerini istiyordu. Bazı köylüler üzerine ifade vermeye başlamışlardı. Bu haberi alan Ensari yola yakın köylerde kalmayı tercih ediyordu. Ancak jandarma çemberi gittikçe daraltıyordu. Ensari'nin Karabahçe köyünde olduğu istihbaratını alan jandarma operasyon için düşmeye basmıştı. Karabahçe köyünde saklanan Ensari köye operasyon yapılacağı

haberini alınca yanındaki iki arkadaşıyla birlikte çetin kış koşullarında köyü terk etmişlerdi.

Ensari'nin arkadaşları arabayla köyden ayrılırken, o mecburen çetin kış koşullarında kurt ulumalarının ürküntü veren seslerini duymazdan gelerek bir sonraki köye varmaya çalışıyordu. Ancak çok soğuktu ve karda yürümesi çok güçtü. Soğuk havada gelen uykunun ölüm uykusu olduğunu biliyordu. Uyku onu esir almak üzereydi. Gideceği köye varma imkânı da yoktu. Zorlu saatlerin içinde iradesi galip gelmiş, uyumamayı başarmıştı. Kendini en yakın karayolları yol bakım atölyesine atmıştı. Atölyenin kapısından kendini içeri attığında artık donmak üzere olduğunu karayolları işçileri anlamıştı. Donma konusunda deneyimli olan işçiler onu sobadan uzak tutmuş, çoraplarını ayaklarından çıkarmış, ellerini ve ayaklarını karla ovmaya başlamışlardı. Ensari donmaktan kurtulmuş geceyi işçilerle geçirmişti. Günün ilk ışıklarıyla Diyarbakır'a gitmişti.

Kalçasındaki Kurşun Yarası Sürekli Kanıyordu

1980 yılında Diyarbakır'da dur durak bilmeyen sol içi çatışmalar arkadaşı Çavuş'la Şehitlik semtinde yürürken Ensari'yi de bulmuştu. DDKD'liler onu kurşun yağmuru na tutmuşlardı. Hiç onaylamadığı ve sürekli kaçındığı devrimcilerin kendi aralarındaki çatışmasına kurşunlanarak çekilmek istenmişti. Ensari çatışmaya girmemek için arkadaşıyla kaçmayı tercih etmişti. Kaçarken kalçasında ince bir sızı hissetmiş, kalçasındaki sızıyı umursamadan çatışma bölgesinden uzaklaşmak istemişti. Ancak bacağındaki sızı kurşun yarasıydı onun daha fazla koşmasına izin vermemişti. Kurşun yarasından dolayı olduğu yere çökmüştü. Arkadaşı Çavuş onu sırtlayıp olay yerinden uzaklaştırmış, abisi in evine götürmüştü.

Ensari'nin kalçasındaki kurşun yarası sürekli kanıyordu. Abisi ve Çavuş zaman kaybetmeden onu alıp SSK Hastanesi acil servisine götürmüşlerdi. Acil servis doktoru Hasan Tosalı ilk müdahaleden sonra ameliyat için hazırlık yapmaya başlamıştı. Ameliyat riskliydi. Ameliyat olursa sakat kalma olasılığı yüksekti. Çatışmadan haberdar olan polisler ifadesini almak için hastanenin aciline gelmiş, Ensari'ye onu kimin vurduğunu sormuşlardı. Ensari, net ve kesin bir sesle, onu kimin vurduğunu bilmediğini ve tanımadığını söylemişti. Polisler inanmamış kapısının önünde sorgulamak için nöbet tutmaya başlamışlardı. Hastanede kalışının 4. gününde Orhan ona kaçması için haber yollamıştı. Kapı önündeki polisleri pencereden kaçarak atlatmış ve tedavisini tanıdık köylerde ilkel koşullarda yaptırmıştı. Köyde tedavisini yaptırırken bir köylünün ihbarı üzerine Siverek jandarmasının yaptığı operasyonla yakalanmıştı.

İşkenceli Günler

Yakalandığı gibi Siverek jandarma taburuna götürmüşlerdi. Bir gece taburda bekletildikten sonra, gözlerini bağlayıp yağmurlu bir günde işkence yapmaya götürmüşlerdi. İşkenceciler zaman kaybetmeden sorgulamak ve ondan bilgi almak için onu Filistin askısına almışlardı. Askıda pantolonunu çıkarmışlar ve penisine su döküp elektrik vererek işkenceye başlamışlardı. Ensari, her elektrik verildiğinde istem dışı olarak avazı çıktığı kadar bağıyordu. Sorgucularda ısrar ve inatla ondan silah istiyorlardı. Bu sağır lar diyalogu ydu. Uzun sorgulama sonucu işkenceciler işkenceye ara verdiler. Çünkü Ensari'yi tüketmişlerdi.

Ensari kendine geldiğinde yeniden işkenceye alınmıştı. Bu defa falakaya yatırmışlardı. Falakada da aynı şeyi soruyorlardı o da bir önceki cevaplarının aynısını veriyordu. 15 gün rutin bir şekilde devam eden işkence, yukarıdan gelen bir emirle jandarma karakoluna götürülmesiyle o an için işkence son bulmuştu. Jandarma karakolu nezarethanesine yarı ölü olarak atılmıştı. Soğuk nezarethane böbreklerini çalıştırmış, tuvalete gitme isteği dayanılmaz hal almıştı. İsteğini mazgaldan nöbetçi askere söylediğinde askerden aldığı cevap yasak olmuştu. Ensari tuvalet ihtiyacını tuvalette gideremeyecekse nezarethaneye yapacağını söylemişti. Asker inanmamıştı. Ancak Ensari nezarethaneye yapmıştı. Bunu gören asker birkaç askeri de yanına almış, haşatı önceden çıkarılmış olan Ensari'nin ağzından burnundan kan gelinceye kadar onudövmüşlerdi. Jandarma nezarethanesine geldikten birkaç gün sonra hücre kapısı açılmış, içeriye 4 tane sakallı adam girmişti. Kendisine "Sen DDKD ile girdiğin çatışmada yaralanmışsın, yarayı göster." demişlerdi. Ensari böyle bir çatışmaya girmediğini dolayısıyla yaralanmanın da söz konusu olmadığını söylemişti. Gelenler buna inanmamışlar ve kendisinden soyunmasını istemişlerdi. Ensari soyunmuş onlar da vücudunda kurşun yarasının olup olmadığını kontrol etmişlerdi. Kalçasındaki yara izini sorduklarında ameliyat izi demişti. (Kurşun girdiği yerde hatırı sayılı iz bırakmaz, ama çıktığı yeri patlatarak çıkar. Ensari'ye sıkılan kurşun halen kalçasında.)

Gelen 4 kişi onu nezarethaneden çıkarıp bir minibüsün arka koltuğuna uzatarak Kolorduya götürmüşlerdi. Gözlerini bağlayıp bir süre arabayla gezdirdikten sonra işkence yapacakları yere götürmüşlerdi. Polisler gözaltına alıp, işkence yapacakları herkese yaptıkları gibi Ensari üzerinde de psikolojik bir baskı yaratmak için, gözleri kapalı şekilde bir oda içinde sürekli gezdirerek ona "Başını eğ! Basamak çıkıyorsun! Dikkat çarpacaksın!" gibi sözleri yüksek sesle bağıarak söylüyor ve bulunduğu yerin algısını değiştirmek istiyorlardı. Ensari'yi zaman geçirmeden işkenceli sorguya almışlardı. İlk iş olarak sırtına vurup yere düşürmüşlerdi. Yere düştüğünde biri in üzerine düşmüş o biri de onu yerden kaldırmıştı. Daha sonra

kendisini yerden kaldıranın Rızgari davasından tutuklanan Av. Şerafettin Kaya olduğunu öğrenecekti. Ensari'nin işkence gördüğü yerde her siyasi örgütten insanlar vardı. Bunlardan bazıları Rızgari'den Av. Şerafettin Kaya, Rızgari Ergani grubu, PKK'den Cemal Arat, TİKKO'dan Cafer Cingöz, Garabet Demirciyan, Devrimci Yol'dan Metin Terzi, Ali Demiralp, Gazi Güneş'ti.

Sorgucular onu Filistin askısına alıp erkeklik organına elektrik verip silahların yerini söylemesini istiyorlardı. Ensari bir yandan elektriğin verdiği acıyla avazı çıktığı kadar bağırıyor, öte yandan silahlardan haberinin olmadığını söylüyordu. İşkenceciler dur durak bilmeden işkence yapıyor akıllarındaki tüm sorulara hemen cevap almak istiyorlardı. Ancak işkencenin yoğunluğuna dayanamayan Ensari askıda bayılmıştı. Kendisine geldiğinde yerde olduğunu anlamıştı. Uyandığını gören işkenceciler meydan dayağı atmaya başlamışlardı. İşkenceciler onun bir şey bilmediğine ikna olmuş olacaklar ki, ağır işkenceler yerine kaba dayak ve psikolojik işkenceye yönelmişlerdi. Ancak üç gün sonra işkenceciler yeniden gazap olup üzerine yağmaya başladılar.

Tekrar askıya alınmış, elektrik verilmiş, silah ve isim istenmişti ondan. Ancak Ensari ne isim ne de silahlarla ilgili en ufak bir ipucu veriyordu. Açlık, susuzluk ve asıl önemlisi yoksunlukla geçen bir ayın sonucunda gözaltı koğuşuna götürmek için onu arabaya bindirmişlerdi. Gözaltı denen yere vardıklarında rutin işlemlerden sonra yaşlı biri onu almış ve bir yatağa oturtmuştu. İşkencede birlikte işkence gören aynı hücreyi paylaştığı, ismini bildiği ancak yüzünü hiç görmediği Av. Şerafettin Kaya "Ensari hanginiz?" diye sorduğunda aldığı cevap üzerine Ensari'ye sarılmış öpmüştü. Uzun geçen sorgu günlerinden sonra önceden gözaltı koğuşuna gelen arkadaşları Ensari'ye jilet ve temiz elbise vererek banyo yapmasını ve tıraş olmasını sağlamışlardı. Ensari, 1980 Mayıs'ında Siverek'te gözaltındayken Diyarbakır'da Orhan'lar çatışmada yakalanmışlardı.

Orhan'ın Siverek Olayları (1979) Üzerine Araştırma Raporu⁵

Hilvan

Bu yörede yıllardan beri var olan iki aşiret arasında çeşitli feodal ilişkilerden dolayı çatışmalar söz konusuydu. Bu aşiretlerden Süleymanlılar, Hilvan'da etkinlik sağlayarak gerek siyasi gerekse maddi anlamda güçlü idi. Şimdikinden önceki belediye başkanı da Süleymanlılardandı. Bu aşiret Urfa içinde de etkinliğini hissettirmektedir. Süleymanlı aşireti AP'lidir ve MHP'lilerin de bu aşiret içinde etkinliği vardır. Son 1977 seçimlerinde propaganda olarak AP'ye göre MHP propagandası daha fazla yapılmıştır denilebilir.

II. büyük aşiret ise başını CHP millîetvekili Celal Paydaş'ın çektiği Paydaş aşiretidir. Paydaşlar CHP'lilerdir. Aşiret içindeki gençler ilericidirler (Apocu). Yıllardan beri süre gelen bu iki aşiret arasındaki çelişkiler son iki yıldır daha değişik görünümüler kazanarak silahlı çatışmalar dozunu arttırmıştır. 1979 başlarına dek Süleymanlı aşiretinin bölgedeki baskısı köyler basarak, yakarak, insanlar katlederek, topraklara el koyarak, havyanlar kaçırarak çeşitli biçimlerde sürmekte idi. Bu durum Paydaş aşireti tarafından da sürdürölmekte idi. Amaç: halkın kaynaşarak yöredeki toprak ağalarına, emperyalizme ve oligarşiye karşı verecekleri ulusal ve toplumsal mücadeleyi engellemek, onları bölüp parçalayarak kendi sömürü ve talanlarını sınıfsal alanda sürdürmektir.

Bu olaylar böyle sürüp giderken, kısaca yukarıda değinildiği gibi, aralarındaki çelişki gün geçtikçe artıyordu. Paydaş aşireti belli oranlarda Süleymanlı aşireti tarafından sindirilmişti. İşte tam bu sırada Paydaş aşireti Apocuları da yanına alarak Süleymanlı aşiretine karşı mücadeleye giriştiler. Süren çatışmalarda bir yığın insan öldü. Bu çatışmalar sonunda belediye başkanı kaçmış, Süleymanlı aşireti

⁵. Bu rapor, Orhan Keskin tarafından yazılarak Melih Pekdemir'e verilmiş, Güzel Şey Be Kardeşim, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2014, s. 287

sinmiş, bir kısmı da Urfa'ya göçmüştü. Paydaşlarla Süleymanlılar arasında formaliteye dayanan bir barış da yapılmıştı. Bu olaylardan sonra yapılan belediye başkanlığı seçiminde Apocuların adayı kazanmıştı. Artık Apocular “Hilvan her şeyi ile bizimdir. Hilvan Apocudur” diyorlardı. Fakat bir müddet sonra sıkıyönetimin baskıları sonucu belediye başkanını tutuklayıp götürdüler. Halktan ise ses çıkmıyordu.

Belli bir sessizlik ortamından sonra tekrar Hilvan'da şu son dönemde bir takım sesler çıkmaya başladı. Apocuların Süleymanlı aşiretini aşiret olarak benimsememelerinin sonuçları olarak iki aşiret emekçilerini devrimci mücadele olarak niteledikleri mücadeleleri içinde birleştirmemeleridir. Son Hilvan'da olagelen olaylar da bunun sonucudur. Feodalizmi Süleymanlılar, faşizmi de Türkeş olarak görürsek, bunların yok edilmeleri sonucu ne faşizm ne de feodalizm yıkılır.

Yukarıda değindiğimiz sessizlik ortamında Süleymanlılar kendi aralarında toparlanmışlardır. Urfa'nın zenginlerinin de 40 milyon liralık silah alarak Süleymanlılara verdiği söyleniyor. Bunu faşistler de destekliyor.

Daha Fazla Altan Almayalım

Gürcan Bahadır

DDKD'liler üniversitelerde ve eğitim kurumlarında diğer Kürt örgütlerinden ve herkesten daha yaygındılar ve okullarda bu arkadaşlarla sert temaslar oluyordu. Bizim, mahalle ve okullardaki genişlememiz ve kitleselleşmemizden rahatsızdılar. Fen ve Eğitim fakültelerinde taciz ve fiili saldırıda bulundular, Lisede genç arkadaşların çıkardığı "Liseli Devrimci Gençlik" dergisi üzerinden basınç uyguladılar. Bu dergide yazılmış "Kürt Sorunu" hakkındaki bir yazı için tuhaf bir yorum yaparak özeleştirilmesini istediler. Kabul etmeyince saldırılarda bulundular. En ciddi kavga bunun üzerinden başladı.

DDKD'nin Diyarbakır genelinde hegemonik bir ağırlığı karşısında bizim şımarıklık yapacak, onlara üstten bakacak bir durumumuz yoktu, asla da bu tür tavırlar içinde olmadık. Ama terazi yavaş yavaş değişiyordu, güçleniyorduk. Bu tür işlerden dolayı sorun yaşamak istemiyorduk, o nedenle ufak tefek meseleleri alttan almaya çalışıyor, durumu geçiştirmeye uğraşıyorduk. Ama iş biraz ciddileşince de pek pabuç bırakmıyorduk. Boyun eğer bir tavır içinde değildik. 80'in ilerleyen aylarında ilişkilerimiz yaygınlaşıp, biz güçlendikçe tacizler de arttı. Kavgalar da hemen genele yansıyor. Yeni bir sıçrama pozisyonuna gelindi, çünkü ya hızlı yükselişimizi devam ettirecektik ya da bu tür saldırılar karşısında geri adım atacaktık. Geri adım atarsak Diyarbakır'da da, Urfa, Mardin gibi diğer Kürt illerinde gelişmemiz bitecekti. O yüzden hiç düşünmedik, aynı duruşu devam ettirdik. Bu süreçte bir il komitesi toplantısı yapıldı. Bu toplantıda "artık bu saldırılar karşısında daha fazla alttan almayalım, gerektiğinde cevap verelim." kararı alındı. Bu karar üzerine ertesi gün mahallede daha dikkatli bir tutum içine girdik.

Oturduğumuz Kahveyi DDKD'liler Çevirdiler

Alican semtindeki arkadaşlarımızın takıldığı kahvenin etrafını DDKD'liler çevirmişlerdi. Ortam çok gergindi. Bizler de, onlar

da silahlıydık. Ben dışarıdaydım, olacıklara göre tavrımı belirleyecektim. Ancak bu arada liseli gençler ‘Polis geliyor!’ diye bağırınca herkes dağıldı. Bizler de Alican’dan Bağlar’a doğru gitmeye başladık ama DDKD’liler ısrarcıydılar, bizi takip etmeye başladılar. Bir başka DDKD’li grup da Bağlar’daki arkadaşlarımızın gittiği kahveye saldırmak istemişlerdi. Bizi takip edenlerle kısa bir kavgaya yaşıydık. Olacakları artık tahmin ediyorduk. Bağlar’dan Ofis semtine oradan da Dağkapı semtine geçtik, takip halen devam ediyordu.

Dağkapı’ya vardığımızda dört kişi olmuştuk. Ben Orhan, Reşat ve Cevat. Dört kişi Diyarbakır’da turlayıp duruyoruz. Turlama sırasında farkında olmadan MİT binasının bulunduğu yere gelmişiz. Bu arada bizi takip edenlerle kısa bir çatışma yaşamış, ben havaya ateş etmiştim. Silah sesi üzerine MİT ve Polis tedirgin olmuş, araçla bizi yakalamak için takibe başlamışlardı. Kaçacak yer yoktu. Reşat ve Naim’in bir apartmanın boşluğuna atladıklarını gördük. Orhan’la birlikte arkalarından boşluğa atladık. Arkada bir metrelik duvar, önde yarım metrelik bir duvar vardı, ortası da bahçe idi. Reşat ile Naim caddenin diğer tarafına geçtiler, ama etraftan diğer polisler de gelince, Orhan’la ben karşıya geçemedik, bahçede kaldık. Polisler ve jandarmalar ateş etmeye başladılar, biz yere kapaklandık, açıktaydık. Naim ve Reşat çemberin dışına çıkmayı başarmışlardı. Fakat bizim durumumuzu görünce, Naim duvardan geriye dönüyor. Bizi kurtarmak için çatışarak bize doğru gelirken bir şarjör bitiyor, ikincisini takarken vurulup, düşüyor. Ama zaten zaten sağanak gibi kurşun yağdığı için, kim kime ateş etmiş falan anlaşılmıyordu. Yakalandığımızda Orhan’ın kolundan vurulmuş olduğunu gördüm. Polisler bizi yakalayıp bulduğumuz yerden alıp ekip otosuna doğru götürürlerken, Naim’i de vurulduğu yerden alıp yanımıza doğru getiriyorlardı. Naim ise slogan atıyordu, “Mahir, Hüseyin, Ulaş, Kurtuluşa Kadar Savaş”

Orhan’la Naim’i hastaneye, beni de Emniyet’e götürdüler. Bu arada benim o ana kadar “Nedim” diye bildiğim kişinin adının Naim olduğunu polis anonslarından öğrenmiştim. “Naim Alagöz ve Orhan Keskin’i yakaladık, hastaneye götürüyoruz. Bir kişi ise kaçtı.” diye anons geçiyorlardı.

Naim ile Orhan hastanedeiken bana işkenceye başladılar. Üç gün Çarşı Karakolu'nda kaldım. O arada babam geldi, Emniyet Müdürünün odasında beni görüştürdüler. Babam, "Ne zaman ifadesini alacaksınız?" diye sorunca "Yanlarında biri daha vardı, onu söylemiyor. O yüzden ifadesini henüz alamayız." dediler. Ertesi gün gözümü bağladılar, işkence merkezine gittik. Esas sorgu süreci orada başladı.

Bu arada Orhan ile Naim hastanede, aradan kaç gün geçti bilmiyorum, Eğitim Enstitüsü'nden arkadaşlar da silah yakalatmışlardı. Polis aramızda örgütsel bir bağ kurmaya çalışıyordu. Biz çatışmada yakalandığımızda üç tane 14'lü silahla yakalatmıştık. Ama polis kayıtlarında iki tane silah vardı. Ben Çarşı Karakolu'nda silahlardan birinin kayıp olduğunu gördüm. Polis telsizinde de Orhan'ın 'Silah şahsıma ait' dediğini duydum. Naim'de 'Yoldan geçiyordum, ilişkim yoktu' diye ifade vermişti. Diğer silahı da ben kabul etmiştim. Silahı 'Nerden buldun?' diye sorduklarında bir hikâye uydurmuştum. Bir süre sonra Naim de hastaneden taburcu olmuş, oraya getirilmişti. Birgün salonda 20-30 kişi var, yakalanmamın üzerinden de 10-15 gün geçmiş, yanımda birisi bana bir şey anlatmaya çalışıyor. Gözümü sıkı bağlamışlardı. Konuşanın sesi de tanıdık gelmiyordu. Meğerse benimle konuşan Naim'miş. Yanımdakinin polis değil de Naim olduğunu anladım, konuşma fırsatı bulduk, ondan sonra çok rahatladım.

Orhan ise hala hastanede yatıyordu. Naim daha ağır yaralıydı, fakat şansına kurşun göğsü delmiş ama omurgayı sıyırmış, organları dağıtmamıştı. Orhan'ın kırık olduğu için kolu alçıdaymış. İşkence sürerken "Az daha dayan, ifade alacaklar artık." diyordum kendi kendime. Neyse ki, işkence son bulmuş ve işkence izleri kaybolsun diye bir hafta daha tutuktan sonra ifademi alıp cezaevine götürdüler bizi.

Diyarbakır istihdam taburundaydık, o zaman daha Diyarbakır 5 No'lu cezaevi açılmamıştı. Bu arada biz Ferda'yı Van cezaevinde biliyorduk, Van cezaevinden 80 kişilik bir grup kaçmıştı, biz de, "Ferda da kesin kaçmıştır" diyorduk. Devegeçidi'ndeki cezaevine geldik, ki Ferda bizimkilerin içinde oturuyor. Fikret Deniz diye MTA'da çalışan bir arkadaşımız da vardı, böylelikle 10-15 kişilik bir grup

olmuştuk cezaevinde. Orhan'ı bizden bir ay kadar sonra Halfetili arkadaşların olduğu koğuşa getirdiler.

Her Şey Yeni ve Değişikti Benim İçin

Naim Alagöz

1959, Kars doğumlu. Çok genç yaşta Kars'ta devrimci mücadeleye dahil oldu. Erzurum, Malatya ve Kayseri gibi çeşitli illerde devrimci mücadelenin içinde yer aldı. Diyarbakır Devrimci Yol davasından 4 yıla yakın tutuklu kaldı. Çıkınca tekrar tutuklanıp, Erzurum Cezaevine götürüldü. NBirkaç ay sonra oradan çıkınca yurtdışına kaçtı. Halen İsveç'te yaşıyor.

Naim merkezi bir kararla 1980 Şubat'ında Diyarbakır'da görevlendirildiğinde, daha önce çalıştığı illerden çok daha farklı bir yere geldiğini şehre girdiği ilk anda fark etmişti.

Ben Diyarbakır'a Devrimci Yol tarafından dışarıdan yollandım. 1980 Şubat'ında ilk defa geldiğim Diyarbakır çok egzotik bir şehirdi, surları, pazarları, kahveleri, dili, şakalaşmaları benim için yepyeni bir dünyaydı, hayatımın dönüm noktalarından biriydi... Diyarbakırlılar Kürtçe konuşuyorlardı ama kahvelerde filan Türkçe konuşulurdu. Ara sıra küfür edecekleri zaman Kürtçe ederlerdi. Bir de kendilerine özgü ilginç, hoş bir şiveleri vardı. Yani her şey yeni ve değişikti benim için.

O zamanlar Diyarbakır bakir bir yerdi ve bizim için gelecekte saklanıp kalabileceğimiz, örgütlü yapımızı koruyabileceğimiz, uzun süre barınabileceğimiz en iyi şehirlerden birisiydi diyebilirim. Elazığ, Tunceli, Kars, Malatya'da kalamazdık. Oralarda herkes her şeyi, evleri, adresleri bilirdi, tepeden tırnağa deşifre olmuş vaziyetteydik. Polis, hangi evi ne zaman basacağını önceden biliyordu. Diyarbakır böyle değildi. Halkın içinde eriyip kaybolmamak için hiçbir neden yoktu, halk özel bir durumun yoksa arkandan bile dönüp bakmazdı.

Naim Diyarbakır'a gittiği dönem Kürt hareketleri şehir merkezinde ve çevre illerde hatırı sayılır bir güce sahiptiler. Öyle ki Özgürlük yolu ve DDKD belediye seçimlerinde kıyasıya mücadele etmiş Belediye başkanlığını Özgürlük yolu aday Mehdi Zana kazanmış, DDKD adayı Yahya Mehmetoğlu az farkla ikinci olmuştu.

Devrimci Yol'un mahallerdeki ilişkileri yeni yeni geliyordu, yerleşikleşmiş değillerdi, daha çok çekirdek, nüve düzeyindeydiler. Mahalleler açısından bize yönelik bir sempati ilişkisinden bahsedebiliriz. Oturulur, konuşulur, sohbetler edilir, arkadaşlık yapılır, böyleydi. İnsanlar Kürt gruplarının dışında farklı bir grupla karşılaşınca bu çekici geliyor ve yeni olduğu için daha fazla merak uyandırıyor. Tabii bu arada bize dahil olan kimi öncü unsurlar da vardı.

1980 Şubat ayında Diyarbakır'a geldiğimde, genelini öğretmen, öğrenci, işçilerin oluşturduğu nispeten dağınık bir yapı vardı. Bu dağınıklığı toparlayıp şekillendirmek, birim şeklinde düzene koymak gerekiyordu. Kitle tabanı öğrenci ve öğretmen kesimine dayandığı için, henüz derinliğine kök salmış bir yapı yoktu. Bunu kökleştirmek, yerleşik hareketin oluşması için yerel unsurların da içine girebileceği bölgesel birimler düzeyinde yapılanmaya gidilecekti. Bu düşünce etrafında bazı örgütlenmeler oldu, mahalle birimleri oluştu. Daha önceden kitle çalışması deneyimim vardı. Kars, Malatya, Kayseri gibi yerlerdeki deneyimimden dolayı mahalle birimleri arasındaki bağı ve koordinasyonu sağlama görevi bana verilmişti. Önceleri Orhan mahallelere bakıyormuş, gelmemle birlikte mahalleleri ben aldım, Orhan da sendika, öğretmenler dış ilçeleri toparlamaya, yani daha genele bakmaya başladı. Orhan Diyarbakır ve tüm bölgedeki ilişkilerin düğümlendiği noktaydı.

Ben Sana Kan Verdim, Artık Kardeş Olduk

Mahalle birimleri genel kitle çalışması yapar, evlere girer çıkar, kahvelerde düzenli bulunur, ayrıca pankart asar, duvarlara yazı yazar, afiş asar, protesto gösterisi yaparlardı. Bu birimler yavaş yavaş ortaya çıkıp, eylemliliklerde bulununca DDKD ile birden sürüşmeler başladı. Bizim istemimiz dışında boğazımıza dayatılan bir süreçti bu. DDKD, Özgürlük Yolu ve KUK vardı ve özellikle PKK'ye karşı tavır içindeydiler. Oklar neden bize döndü, kimse bilmiyor. DDKD'nin genel sekreteri Ömer Çetin'le de konuştum cezaevinde, o da bilmiyor.

Benim açımdan, daha birkaç ay önce, yani yeni gelmişken, istemediğim şekilde gelişti olaylar. Okullardan arkadaşlarımızı kovmaya, yurttan öğrencileri çıkartmaya, mahallelerde kahveleri çevirmeye falan başladılar. Bu hengamenin içinde, o gün saatlerce bu gerilimle uğraştık ve şehir merkezine yakın bir yerde DDKD'lilerle küçük bir çatışma çıktı. Orası çok iyi korunan, sürekli sivil polis ve askeri ekip-lerin dolaştığı bir bölgeydi zaten. Biz daha adım atar atmaz onlarca asker ve polis toplandı. Çatışma sonrası Orhan ve ben yaralı olarak yakalandık. Polis arabasında ne kadar dolaştık bilmiyorum. Hastanenin oraya geldiğimizde, orada bekletilirken kaçabilir miyim diye bir kalkmaya çalıştım ama baktım nefes alamıyorum. Ciğerlerim dolmuş, iç kanama olduğu için nefes almaya kalkınca düştüm, o an vurulduğumu farkettim. Ardından bayılmışım. Yan yatmıştım, kan tabii karın boşluğuma akmış. Baygınlık dönemimden sonra ayıldığımda bir kadın arkadaş, "Biz kardeş olduk!" dedi, şaşkınlıkla baktım, "Ben sana kan verdim, artık kardeş olduk."

Hastanede, bakım ve tutuklular bölümünde Orhan'la beraber 15-20 gün kaldık. Benim yoğun bakımdan çıkmamın ardından aşağı getirdiler Orhan'ı da. Hastanedeyken yakalandığımız olayı değerlendirdiğimizde, "Biz buradan çıkarız." dedik. Orhan, "Silah benim." demişti zaten. Elde örgüt suçlamasına ilişkin somut delil olmadığı için, "Ateşli silahlar kanununa muhalefetten 6 ay yatar, çıkarız." diye düşünüyordu. O arada avukat devreye girdi, biz Gürcan'la beraber mahkemeye çıktık, tutuklanıp cezaevine gönderildik.

Şimdi Kaçarsam Hep Kaçak Kalacağım

Yavuz İrem

Mayıs'ın 31'inde Yavuz fakültedeki derse yeni girmişti. Bir arkadaşı amfiye girip onu çağırdığında kötü bir şey olduğunu hissetti. Arkadaşı ona Orhan ve Naim'in DDKD'lilerle girdikleri silahlı çatışmada polisin müdahalesi sonucu yaralandıklarını, acil servise getirildiklerini bir çırpıda söyledi. Yavuz zaman kaybetmeden acil servise gitti. Orhan'ın kolundan yediği kurşundan dolayı ilk müdahalesini yaptı, ortopedi servisine sevk ettirdi. Ortopedi servisinde kolu alçıya alınmıştı. Naim'in

durumu daha ağırdı. Hemen ameliyat edilmesi gerekiyordu. Yavuz ve arkadaşları Naim'in zaman geçirmeden ameliyat edilmesi için gerekli olan herşeyi bir çırpıda halletmişlerdi.

Orhan ve Naim ilk tedavilerinden sonra Tıp Fakültesi Hastanesindeki mahkûm koğuşuna konmuşlardı. Yavuz'un 5. sınıf öğrencisi olması Fakülte Hastanesinde rahat hareket etmesini sağlıyordu. Bu rahatlıktan kaynaklı her gün Orhan ve Naim'in yanına doktor önlüğü giyerek giriyordu. Naim ve Orhan'ın sağlık durumunu arkadaşlarına da bildirmiş, yaptıkları görüşmeler sonucu Orhan'ı hastanenin mahkûm koğuşundan kaçırabileceklerini ve dışarıda tedavisini yapabileceklerini, Naim'in ise yarasının ağır olması nedeniyle hastane koşullarında tedavi edilmesi gerektiği konusunda fikir birliğine varmışlardı. Bu kararlarını mahkûm koğuşundaki Orhan'a bildirdiklerinde Orhan "Bizim girdiğimiz çatışmanın devlet açısından vahim sonuçları yok. Kaldı ki karşı tarafta yaralı veya ölü de yok. Kısa sürede bizi serbest bırakırlar. Ancak ben şimdi kaçarsam hep kaçak kalacağım. Bu da benim zor koşullarda devrimcilik yapmama neden olur. Dolayısıyla mümkün olduğunca kaçak duruma düşmeden dışarıdaki siyasal görevlerimi yerine getirmem için bir süreliğine cezaevinde kalmam gerekiyorsa kalırım." demişti. Bunun üzerine Orhan'ı kaçırma kararlarından vazgeçmişlerdi. Orhan ve Naim tedavilerinden sonra tutuklanarak cezaevine konulmuşlardı.

Orhan'ın yokluğunda arkadaşları daha bir kenetlenmiş daha çok siyasal çalışmaya yapmaya başlamışlardı. Dış hekimliğinde okuyan DDKD'li Vedat okuldaki Devrimci Yolcuları sürekli rahatsız etmeye, hatta taciz etmeye başlamıştı. Bunun üzerine Yavuz, Vedat'ı kıstırmış iyice dövmüştü. Bu dövme olayından sonra DDKD'liler Yavuz hakkında ölüm kararı almışlardı. Kendisi için alınan bu karardan sonra Devrimci Yolcular gerilimi büyütme istemediler ve Yavuz, arkadaşlarının ısrarıyla yaz tatilini köyde geçirmeye ikna edildi. Bunun üzerine Yavuz köyüne gitmiş ancak köydeki bir kavgaya müdahil olunca 20 ay hapis yatmış, 12 Eylül darbesini hapiste karşılamıştı.¹

¹ Yavuz, 20 ayın sonunda beraat ederek çıkmıştı cezaevinden. İlk iş olarak Diyarbakır'a gidip Tıp Fakültesinde son sınıfı okuyup mezun olmuştu. Tayi i Bayburt'a çıkmıştı. Bayburt'taki ilk gününde Devrimci Yol davasından gözaltına alınıp Diyarbakır'a getirilmişti. Kurtuluş'taki işkence merkezinde sorguya zaman kaybetmeden almışlardı. İşkencede geçen 55 günde bilinen tüm işkencelere maruz kalmıştı. 55 günün sonunda sorgu hâkimliğine götürülmek için doktor kontrolüne götürülmüş, ancak yaraları halen taze olduğu için doktor tarafından "Yaraları iyileştiğinde getirin." denilerek tekrar işkence merkezine geri gönderilmişti. 70. günde tekrar doktora götürülmüş, sağlam raporuyla Sorgu Hâkimliğine çıkarılmış ve savcının tüm itirazlarına rağmen serbest bırakılmıştı. Yavuz uzun bir yargılama sonrasında beraat etti. Bu arada ilk görev yeri Bayburt'a gitti. Göreve başladıktan sonraki gün görevden alındı, 7 ay açlık kaldı. Sonraları bir arkadaşının önerisi üzerine İstanbul'a gitti ve oradaki özel hastanelerde doktorluk yapmaya başladı.

Çatışmayı Önleme Çabamız Sonuç Vermemişti

Yaşathak Aslan

1980 ilkbaharında yörede etkin olan DDKD, bize yönelik bir kampanya başlattı. Ortada hiç bir neden de yoktu. Bize yönelik çok seviyesiz ve gerçek dışı ithamlar yayıyor, bildiriler dağıtıyorlardı. Sonradan öğrendik ki, bizi, Kürdistan'da en hızlı gelişen çevre olarak görüyorlar ve bunu önlemeye çalışıyorlarmış. Orhan'ın çağrısı üzerine Diyarbakır'a gittim. DDKD çok sayıda arkadaşı dövüp, bazılarını komalık edip okullardan atmıştı. Kürt gruplarla bağlantıya geçerek bu gelişmeyi önlemelerini istedik. Hepsi bize olan saldırıyı haksız buldular ama kendi aralarında da çatışma vardı. DDKD saldırgan ve küfür dolu bildiriler yayınlamaya devam ediyordu. Bugün hâlâ düşünüyorum, "Neden?"

Bu olay, devrimci harekete büyük bir ders oldu. Çevre illerden arkadaşlar getirdik, ciddi bir silahlı ekip yığmağı yaptık ve teyakkuza geçtik. Özgürlük Yolu çevresinden bir arkadaşla DDKD'nin "liderine" haber göndererek, eğer saldırıları kesmezlerse kendisini hedef alacağımızı bildirdik. Ben de dâhil hepimiz Diyarbakır sokaklarında dolaşmaya başladık. Bir gün arkadaşlar, Hülya adında bir öğretmen arkadaşı getirdiler. Arkadaşın vücudunda vurulmadık tek bir yer yoktu, ayakta duramıyordu. Çatışmayı önleme çabamız sonuç vermemişti. Orhan'la o süreçte hep birlikteydik. "Agabek karşılık vereyim" dediğinde ben onu frenliyordum. Hülya öğretmenin durumunu gördüğümde (belki de duygusal tepkiydi) bu frenden vazgeçtim ve arkadaşlara, bundan sonra yapılacak saldırılara cevap verilecek, "belden aşağı atış serbest" açıklaması yaptık.

Orhan'ların yakalandığı gün de yine mahallede taciz başlamış ve bizimkiler bu kez cevap vermişler. Ne yazık ki o günkü olaylarda Orhan, Naim ve Gürcan yakalandı. Naim'in yanı sıra, Orhan da yaralıydı. Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldı, yarası ağır değildi. Tesadüf, kapıdaki güvenlik görevlisi olan polis bizim

arkadaşımızdı, İsmail Kıran. Çok yiğit ve dürüst bir arkadaşımızdı ve 1983'de Diyarbakır'da işkencede katledildi. İsmail'in bize haber vermesi üzerine hemen kaçması için haber gönderdim. Orhan, "Babasının sorunu çözeceği, o günlerde legal olarak devrimci harekete daha faydalı olacağı" gerekçesiyle teklifimi reddetti.

Orhan Yakalandıktan Sonra Bayağı Güçlük Çektik

Ali Demiralp

Biz geliştikçe, DDKD bize karşı tavır geliştirmeye başlamıştı. Zaman zaman arkadaşlarımızı kısırdıkları yerlerde dövüyorlardı. Dövülen arkadaşlarımıza karşı misilleme yapmadığımızı görünce saldırılarını yoğunlaştırdılar. Yoğunlaşan DDKD saldırılarına karşı biz de cevap vermeye başladık. İşte böylesi bir dönemde Orhan çatışmada yaralı olarak ele geçirildi. Orhan o çatışmada yakalandıktan sonra bayağı güçlük çektik. Çünkü ilişkilerin birçoğu onun bilgisi dâhilindeydi. Ama durumu toparlamaya çalışıp, işlerimizi yapmaya devam ettik.

Bu arada 1980 yazında PKK-KUK çatışmasında da arabuluculuk yaptık. Büyük çatışmalardı, Yaşathak'ın dediğine göre, 180 civarında insan ölmüştü çatışmalarda. Talebi Musa üzerinden iletmışlerdi.

Profesyonel Hayata Geçiş

Mehmet Emin Sakar

Mehmet (Proleter) Halfeti'de aranmaya başlanmıştı. O dönemde ismini çok duyduğu ama bir türlü tanışma fırsatı bulamadığı Orhan Keskin ise Diyarbakır'daydı. Diyarbakır'da kaldıkları evdeki arkadaşlara Orhan'ı soruyor onlar da "Gelecek ama ne zaman geleceği belli değil." diyorlardı. Mehmet yapı olarak beklemeyi seven bir tip değildi. Ancak yapacak bir şey yoktu. Orhan'ı tanımak için beklemesi gerekti. Bir gece ilerleyen saatlerde kaldığı evin kapısı çalınıyordu. Bir arkadaşları

gelenin kim olduğunu görmek için pencereden dışarıya baktı. Biraz telaşlı, biraz heyecanlı gelenin Orhan olduğunu söylediğinde evdekilerin hepsi önce kendilerine daha sonra da eve çeki düzen vermişlerdi. Orhan açılan kapıdan içeri girmiş kısa bir sohbetten sonra Mehmet ile birlikte yan odaya baş başa görüşmek için gittiler. Orhan'a evli olduğunu, Halfeti ve Çekem'de arandığını, Diyarbakır'a gönüllü geldiğini söylemişti. Mehmet sohbet sırasında, Orhan'a arkadaşlar arasında kendisinden çok söz edildiğini de söylemişti.

Bu ikili görüşmeden sonra arkadaşların bulunduğu odaya geçtiler. Odada bekleyen arkadaşlardan birine Mehmet'in kod ismi in 'Proleter' olduğunu söyledi. "Proleter, başta Bağlar olmak üzere, Diyarbakır'ı iyice gezdir. Tanısın, bilsin bu şehri!" dedikten sonra odadaki arkadaşlarla kısa bir sohbet etti. Proleter bir hafta boyunca Diyarbakır'ı gezmiş, şehrin her köşesini beynine not etmişti.

Proleter, Diyarbakır'ı tanıma turuna çıktığı günlerde Bağlar semtinden geçerken, bir polisin kızıyla birlikte kurşunlanarak öldürüldüğünü görür. Bunun üzerine oradan uzaklaşıp Dağkapı semtine gider. Orada da iki kişinin arasında çıkan silahlı çatışmaya da tanık olur. Çatışma sırasında çatışanlardan biri aldığı kurşun yarısıyla ölür. Diğerrinin de bir askeri öldürmesine şahit olur. Proleter şok olmuş bir halde olay yerinden uzaklaşır ve nasıl bir şehre geldiğini sorgulayarak arkadaşlarının olduğu kahveye gider ve gördüğü olayları anlatır. Arkadaşlarına heyecanlı gördüklerini anlattığında asıl şoku, tanık olduğu silahlı çatışmanın PKK ve KUK'çular arasında olduğunu öğrendiğinde yaşamıştı.

Diyarbakır'da olması Halfeti'yi yakından takip etmesine engel değildi. Başkomiser, gemi azaı almış bir şekilde Çekem'de terör estiriyordu. Proleterin ailesi üzerinde de yoğun bir baskı uyguluyordu. Ağabeyi Mustafa'yı Viranşehir'e sürgün ettirmiş, kardeşi Ahmet'i de nerdeyse gün aşırı karakola çekip işkenceli sorgudan geçiriyor, proleterin teslim olmasını istiyordu.

Mehmet, başkomiseri Antep'teki arkadaşlara da anlatmış cezalandırılması gerektiğini söylemiş, ancak sonuç alamamıştı. Bunun üzerine şansını bir de Orhan'da denemek istemiş ve istediği cevabı da almıştı. Orhan kendisine "Gereği yapılmalı. Sen bir süreliğine Halfeti'ye git araştırmanı yap gel, icabına bakalım" demişti. Kısa süre sonra Orhan'ın isteği ve talimatları gereği Halfeti'ye üç günlüğüne gitmiş gerekli bilgilerle Diyarbakır'a dönmüştü.

Tam ben Halfeti'deyken Orhan, iki arkadaşla birlikte çatışmada yakalanmıştı. Orhan'ın yakalanması bizim için büyük bir kayıptı. Diyarbakır gibi önemli bir şehirde, bölgeyi ve şehiri iyi bilen Orhan'ın tutuklanmasının bizim için önemi anlatılamaz. Üstelik Or-

han'la kararlaştırdığımız Başkomisere vereceğimiz cezayı da verememiştik.

Çekem'de olaylar birbirlerini kovalıyordu. Bu arada kardeşim Mahmut ve bir arkadaşı siyasi bir cinayet suçlamasıyla tutuklanıp Diyarbakır'a getirilmişlerdi. Kardeşimin getirilmesinin ardından Hakkı, Abdullah, Bazur, Hamza, Müslüm, Sait, Salih gibi birçok arkadaş da tutuklanıp Diyarbakır'a getirilmişti. Başkomiser kendince Çekem'e çekidüzen vermekteydi.

1980'in yaz başlarında, Diyarbakır'da rutin işlerin yapıldığı günlerde Mehmet, Yaşathak Aslan'la tanıştırılmıştı. Yaşathak Aslan kendisine "Birimdeki bütün ilişkilerini askıya al. Bundan sonra benimle çalışacaksın." demişti. Ve ilk görev olarak da kendisinden Mardinkapıda bir ev ve dükkân kiralamasını istemişti. Mehmet üç gün içinde ev ve dükkânı kiralamış, Yaşathak'a gerekli bilgileri vermişti. Evde barınıyor, dükkânda bakkallık yapıyordu. Bu arada değişik kimlikler kullanarak, örgütsel faaliyetlerle ilgili bilgi götürüp getirmek için Elazığ ve Malatya'ya gidip geliyordu. Mehmet'in bakkal dükkânı gizli örgütsel ilişkilerin ana durağı konumundaydı. Nizip'te faşistler tarafından arkadaşları Ahmet Yalçinkaya'nın öldürülmesinin haberini Yaşathak'tan almıştı. Türkiye genelinde öğrenci olayları, grevler son hızıyla devam ederken olası bir darbenin ayak sesleri de geliyordu. Devrimci Yol dergisi in 37. sayısı çıkmış, dergi olası bir darbenin olabileceği uyarısını da yapmıştı.

Anneler Hisseder

İpek Keskin Gür

Keskin ailesi akşam haberlerini dinlemek için televizyon karşısına geçmişti. Spiker ilk haber olarak Gün Sazak'ın öldürülmesiyle ilgili haberleri vermiş, daha sonra Diyarbakır'da iki sol grubun silahlı çatışmasının ayrıntılarını anlatmaya başlamıştı, ki Orhan'ın annesinin çığlığı yürekleri parçalarcasına evin içini doldurmuştu.

Anneler çocuklarını koşulsuz sever ve çocukları arasında seçim yapmazlar. Hangisinin canı yanıyor ana yüreği orada atar. Anneler bilirler, anneler anlarlar, anneler hissederler, annelerin canlarından can kattıkları evlatlarının başına bir şey geldiğinde ana yüreği kabına sığmaz.

Anneler hissederler, anneler anlarlar ve anneler çocuklarının başına gelebilecek kötülüğü önceden bilirler. Hele bir de oğlu devrimciyse ve yaşamını halkına ve davasına adanmışsa, annenin bedeni farklı yerde olsa bile, yüreği evladının yanındadır. Annem Diyarbakır'dan gelecek kötü haberi hep beklerdi. O haber er veya geç gelecekti. Çünkü ana yüreği bunu hissediyordu. Annem zaten gece gündüz Diyarbakır'la yatıp kalkıyordu. Annemin beklediği haberi TRT spikeri vermişti. Annem önce yüreklerimizi parçalayan bir çığlık attı. Sonra "Bu grubun içerisinde mutlaka Orhan var." dedi. Anne "yoktur" diyoruz. Ama o ısrarla "Var!" diyordu, "Bu grubun içinde kesin oğlum var. Çünkü yüreğime sızı düştü." Ben ve annem Orhan'ın vurulduğunu sonra görümcemden öğrendik. Tatvan'da halen görev yapan babama tesadüfen çatışma bölgesinden geçen ve Orhan'ın yaralanıp yere düştüğünü gören amcamın kızı haber vermiş.

Orhan'ın yaralandığı haberini alan babam Tatvan'dan, bizler de Ankara'dan Diyarbakır'a gitmek için yola çıktık. Kardeşim Tıp Fakültesinde 45 gün yattı. Doktoru Devrimci Yolcuymdu. Onu yaralı haliyle işkencecilere teslim etmedi. Arkadaşları onu hastaneden kaçırmayı planlamışlar ama Orhan kaçmayı reddetmiş.

Diyarbakır'da sıcaklar iyiden iyiye bastırmıştı ve biz ailecek Orhan'ın sağlık durumunu öğrenmek ve mümkünse onu görmek için günlerce bekledik. Kardeşimin yattığı hastane odasının önünde polisle birlikte asker de nöbet tutuyordu. Babamın tüm çabalarına rağmen bir türlü görüşemiyorduk. Babam hastane koridorlarında oğlunu görmek için koşuşturuyorken, daha önce Tatvan Yatılı Bölge Okulunda birkaç gece kalmış olan bir sivil polis babamı tanıyıp yanına geliyor. Babama "Müdürüm burada ne arıyorsun, bu koşuşturman niye?" diye soruyor. Babam o polise durumu izah edince, polis bizi kardeşimle görüştürdü. Bizler Orhan'ı hastanede bir daha göremeyeceğimizi anladığımızda Diyarbakır'dan ayrılmıştık. Ancak babam kardeşimi karakola teslim edinceye kadar orada kaldı.

Polisler Orhan'ı sorgulamak için hastaneden polis merkezine götürdüklerinde eline kelepçe takmışlardı. Babam oğlunu o halde

gördüğündeki duygularını bize anlatırken gözyaşlarına boğuluyor sesi kısılıyordu, “Sandım ki kafatasım açıldı, beynim havaya fırladı. Orhan’ı polislerin arasında görünce, o anda avazım çıktığı kadar bağırıp Diyarbakır’ı yıkmak istedim. Benim hiçbir şeye kıyamadığım oğlumun kolları kelepçelenmiş ve onlarca polis etrafını sarmıştı. Ancak yapabileceğim bir şey yoktu, sessiz kalmanın ve kabullenmenin dışında...” Babamı dinlediğimde hem babamın hem de Orhan’ın yaşadıkları dayanılmaz bir ızdıraba dönmüştü bende.

Benim asıl anlamadığım ve bir türlü hazmedemediğim, kendisine “sol” diyen iki grup niye çatışır? Düşman ortaksa, hedef aynıysa aralarındaki fikir ayrılıklarını tartışarak, konuşarak çözemezler mi? O günün Kürt grupları, Türk solu dedikleri gruplara karşı gergin bir tavır gösteriyor, aşırı sekte davranıyorlardı. Bunu ben TÖB-DER’deki çalışmalarımda sıkça yaşadım.

Sevgi, Memur Olmuşsun

Sevgi Keskin Akın

Abimin 31 Mayıs’ta yaralanıp Devlet Hastanesine kaldırıldığını babamlar Tatvan’da öğreniyor ve koşturup gidiyorlar. Ben Ankara’da bunu daha sonra duydum. Mayıs’ın 5’inde Bayındırlık Bakanlığı’nda işe girdim. Sanırım yaz sonuydu, sıcaklarda bir gün cezaevine görüşe gittik. Epey bir giysi götürdük, hem hoşuna gider hem de üşümesin diye... Benimle dalga geçti yine, “Sevgi, memur olmuşsun!!!”

Koğuşa Gidip Bana 2000 Lirayı Getirdi

Metin Terzi

Ofis semti’nde DDKD’lilerin tekrar arkadaşlarına saldırdığı gün sınavı vardı. Çatışmadan habersiz sınava girmiş, sınav sonrası dışarı çıktığında, DDKD’li Hilmi kendisiyle konuşmak istemişti. Hilmi ile birkaç adım atmıştı, ki 20 civarında DDKD’linin arasında bulmuştu kendisini. Yapacak bir şey yoktu. Yürümeye devam etmişti. Ancak kendisini dövmekte kararlı olan DDKD’liler ona saldırmışlardı.

Metin korktuğundan değil, devrimci çatışmayı istemediğinden kaçmayı tercih etmişti. Eve vardığında yoldaşı Gürbüz asık suratının nedenini sormuş, Metin de olayı anlatmıştı. Asıl bomba haberi Gürbüz ona vermişti, aynı grup ofise baskın yapıp arkadaşlarına da saldırmış, Orhan'lar yakalanmıştı.

Kısa bir süre sonra Metin de yazılama yaparken yakalanmış, sorgudan sonra Mehmet Şener'le tanışacağı Devegeçidi'ndeki hapishaneye götürülmüştü. Mahkeme sonucu 6 ay 12 gün hapis, 2 bin lira da para cezasına çarptırılmıştı. Ancak tahliyesi adli tatile denk geldiği için 40 gün devletten alacaklıydı. Tahliye günü geldiğinde, cezaevi idaresi Mahkemenin kestiği para cezasını istemişti. Ancak onda parayoktu. Bunun üzerine başka yerde hapis olan Orhan'a gitmek istemiş, idare de parayı tahsil edebilmek için onu bir cipe bindirerek arkadaşı Orhan'a götürmüştü.

Orhan cezaevinin bahçesinde volta atıyordu. Beni gördüğünde önce şaşırmış daha sonra sevinmişti. Birbirimize sarılıp hal hatır sorduktan sonra bana neden getirildiğimi sordu. Tahliye olduğumu ancak para cezamdan dolayı beni bırakmadıklarını, ondan para almaya geldimi söyledim. Bunun üzerine Orhan koğuşa gidip bana 2000 lirayı getirip verdi.

Parasını tahsil eden devlet, Metin'i 11 Eylül 1980 günü tahliye etti. Cezaevinden çıkan Metin arkadaşlarının kaldığı eve gitmişti. Evde onu Gürbüz Çapan karşılamıştı. Gürbüz'le 12 Eylül günü cezaevindeki arkadaşları ziyaret edip, sonra memleketlerine gitmek üzere program yapmışlardı. 12 Eylül sabahı bir arkadaşı onu uyandırmış, dışarıda ekstra bir askeri hareketlilik olduğunu söylemişti. Bunun üzerine giyinip dışarı çıkmış ve kısa süre sonra askeri darbe olduğunu öğrenmişti.

Orhan içerden dışarıya karışmıyordu. Zaten prensip olarak yakalanan arkadaşın yerine başka bir arkadaş atanıyordu. Kısa süreliğine Erdinç Coşkun, Orhan'ın yerine görev yaptı. Daha sonra Malatya'da dağda şehit oldu.

Cezaevinden yeni çıkmış olmama ve aranma durumum olmamasına rağmen yeni operasyonların hedefi oldum, kaçak duruma düştüm. Hareketin aldığı yeni karar gereği, örgütlenmemize yeni bir dizayn verdik. 25 Ocak 1981'de gençlik sorumlusu olarak yakalandım.

Darbe Olduğundan Haberi Yoktu**Mehmet Zeki Emin**

Orhan, Naim ve Gürcan yakalandıktan sonra, Zeki ve arkadaşları onların yokluklarını hissettirmek için daha çok çalışıyor, daha çok yazılamaya, afişlemeye çıkıyorlardı. Zeki 12 Eylül'ün ilk saatlerinde Diyarbakır'ın surlarına "Kahrrolsun Faşizm" yazdığında darbe olduğundan haberi yoktu. O gece yazılamayı bitirip sabaha karşı öğrenci evine gittiğinde durumu orada öğrenmişti.²

Çatışmalarda Konu Güç Gösterisiydi**Ramazan Kahramaner**

Azad - Kaç yaşındasınız ve kaç yaşında siyasi mücadeleye katıldınız? Sizi Kürt ulusal mücadelesine hangi nedenler itti? DDKD'nin Kürdistan'da özelde Diyarbakır'daki siyasal durumu ve gücü neydi?

Ramazan - 1960 doğumluyum. 1977 yılında siyasi mücadeleye katıldım. Öncelikle Kürt oluşum ve annemin bizimle hiç Türkçe konuşmaması aile bireylerinde kendiliğinden bir bilinç oluşturmuştu. "Madem Kürdüz Kürtçe konuşmalıyız. Türkçe biliyorum ama konuşmam." derdi. Bizler de bu durumdan çok etkilenmiştik. Kürtçe şarkıları Erivan ve Bağdat radyolarından komşumuz Xale Mist'e'nin hoparlörleri bağlaması sayesinde dinlerdik. Mela Mustafa Barzani'nin bizler için savaştığını düşünürdük. Amcam kızı Türkan, amcam oğlu Burhan ailemizin ilk DDKD'li devrimcileriydi. Amcam çocuklarıyla yaptığım konuşmalar ve tartışmalar sonucu ulusal mücadelenin ve devrimci mücadelenin gereğine inanıp bu haklı mücadelede yer aldım. Çok kısa zamanlarda da önemli görevler üstlendim. Aldığım görevlerin üstesinden geldiğime inanıyorum. Ailemi etkileyip davaya kattığım için de kendimi çok mutlu hissediyorum.

DDKD, Kürdistan'da en fazla tanınan ve tabanı olan örgüttü. DDKD'nin bu çapta büyümesinde Dr. Sait Kırmızıtoprak'ın (Şıvan) güneydeki ve kuzeydeki çalışmalarının çok etkisi vardı. Şıvan'ın

2. Zeki'nin kaçaklık durumu bir yıl kadar sürmüş, aranmadığını öğrendiğinde okuluna geri dönmüş, okulu 83'te bitirmişti. Zeki için asıl yoksulluk ve sıkıntılı günler diplomasını aldıktan sonra başlayacaktı.

etkisi ve arkadaşlarımızın çabaları sonucu, kısa zamanda nerdeyse tüm Kürdistan şehirlerinde örgütlenmiştik. Diyarbakır'da tüm birmilerde tek söz sahibiydik.

DDKD'nin Diyarbakır'daki etkinliği, gücü neydi? Birkaç örnekle anlatabilir misiniz? O yıllardaki Diyarbakır'ın siyasi fotoğrafı ve sol örgütleri çatışmaya götüren nedenler neydi?

DDKD, Kürt örgütleri içinde Diyarbakır'daki ve Kürdistan'daki durumu en iyi olandı. 50'den fazla şubesi, mülkleri, araçları, ağır araçları, silah ve teçhizatları ve en önemlisi, yetkin siyasi kadroları vardı. İşçi sınıfı örgütlenmesi, sendikaları, memur örgütlenmesi TÖB-DER, kadın örgütlenmesi DDKAD, gençlik örgütlenmesi Devrimci Demokratlar, dergiler ve yayın organları Peşeng, Armanc, Tirej, Jina Nu, DDKD, sonradan Medya Güneşi gibi... Müzik Komitesi-Grubu, kasetler ve çalışmaları.

Siyasi fotoğraf; O dönem en güçlü DDKD, en zayıf PKK idi. DHKD, Rızgari, Ala Rızgari, KUK, KAWA, TEKÖŞİN örgütleri en bilinenlerdi. DDKD'den sonra en güçlü örgüt DHKD idi. DDKD, SSCB yani Sovyetleri desteklediğinden Maocu gruplarla sorun yaşıyordu. Onlar sosyal emperyalizm tezini savunuyordu. Haliyle önce KAWA'cılarla, sonra da PKK'lilerle sorunlar yaşadık. Özgürlük Yolu ve KUK ile UDG kuruldu. Önemli problemler yaşanmadı. 1980, 12 Eylül faşizmi çok ağır bir darbeydi. Önemli kadrolar yakalandı. Büyük bir kısmı da yurtdışına çıktı.

En önemli çatışma PKK ile KUK arasında yaşandı. Yüzlerce örgüt militanı öldürüldü. Onlar da 12 Eylül 1980 darbesinden nasiplerini aldılar.

DDKD ve Devrimci Yol çatışmasının nedenleri neydive hangi süreçle başladı?

Bilindiği gibi Devrimci Yol batıda, DDKD doğu ve güneydoğuda çok güçlüydü. DDKD Diyarbakır Eğitim Enstitüsünde de önemli bir güce sahipti.

DDKD dünya sosyalist blok içinde Sovyetler Birliği'ni destekliyordu. 1979 yılında Sovyetler Birliği Afganistan'a girmişti. Devrimci Yol, Sovyetler'in bu müdahalesine karşı çıkmış ve konu ile ilgili bir

bildiri yayınlamıştı. Bu da iki örgüt arasında gerginliğe yolaçmıştı. Daha sonra bu gerginlik sürecinde bir kavga oldu ve o kavga esnasında Van, Gevaşlı Osman adında bir arkadaşımız bıçakla ağır yaralandı. Arkadaşımızın yaralanması üzerine Devrimci Yol ile aramızda kavga ve çatışmalar başladı.

Bu çatışmalarda konu güç gösterisiydi. Onlar şimdiki PKK gibi heryer bizimdir, bizim için aynıdır düşüncesindeydiler. Bizler de “Burası Kürdistan, burası bizlerden sorulur,” düşüncesindeydik. Ama bizim önemli sorunumuz, Maocu gruplarlaydı. Devrimci Yolcularla ilk ve son problemi yaşadık. Diğer kavga ve sürtüşmelerimiz eylem koymalardaydı. Bildirimiz bir karşı bildiri niteliğindeydi.

DDKD ve Devrimci Yol'un gerek fakültelerde gerekse şehir merkezlerinde birçok kez kavgayla sonuçlanan tartışmalar oldu mu?

Büyük kavga ve çatışma sanırım Orhan'ın da içinde olduğu ve yaralandığı kavgaydı. Diğerleri eylem koyma tartışmaları ve bunun sonucu olarak aramızda çıkan sürtüşmelerdi. Mesela 6 Mayıs Denizlerin anılması gibi etkinliklerde, hangi örgütün yapacağı veya öncülük edeceği gibi...

31 Mayıs 1980 tarihinde DDKD ve Devrimci Yol silahlı çatışmasında yaralanan DDKD'li var mı?

Eğitim Enstitüsündeki kavgada, Van Gevaşlı Osman arkadaş bıçakla yaralandı. Arkadaşımızın yaralanmasından sonra bizler saldırıya geçtik. Devrimci Yolcular savunmada kaldılar.

Devrimci Yolcular 31 Mayıs 1980 tarihindeki çatışmada DDKD ile çatışmayı bırakmış, polisle çatışmıştı. O çatışmada da Orhan Keskin yaralı ele geçmişti. Sözü geçen çatışmada DDKD polisle çatıştı mı?

Ben Bağlar Gençlik sorumlusuydum ama sözkonusu çatışmada yoktum. Ancak Orhan Keskin'in yaralandığını ve yakalandığını biliyorum. DDKD'liler de polisin olduğu yerde, Devrimci Yolcularla çatışmamıştır. Onların da polis ile çatıştığına eminim. Çünkü Devrimci Yolcularla uzlaşmaz çelişmelerimiz yoktu. Düşman görmüyorduk. Saldırılarımız da öldürmekten ziyade belden aşağı vurmak amaçlıydı.

Sözü edilen çatışma sonucu yaralı yakalanan, Orhan Keskin, Diyarbakır 5 No'lu-daki vahşete karşı ölüm orucuna yatarak hayatına son vermiştir. Bu konuda bilgilerinizi anlatır mısın?

Öncelikle Orhan'ın ölümüne tüm DDKD'liler üzölmüştü. Orhan Keskin aktif ve militan bir Devrimci Yolcuydu. Bölge sorumluları İlyas diye Ziya Gökalp Lisesinde Felsefe-Sosyoloji Mantık derslerine giren bir öğretmendi. Çatışmalarda da karşı karşıya gelirdik. Orhan Keskin'in yaralanmasını, yakalanmasını ve ölümünü basından öğrendik. Yakinen tanıımıyordum. Bağlardaki çatışmalarda çok sayıda militanla yüzleştik.

Orhan'la karşılaştın mı? Karşılaştıysan sohbetleriniz neydi? Orhan'ın sizin üzerinizde bıraktığı herhangi bir izlenim var mı?

Ramazan - Orhan'la kesin karşılaştım ve tanışıyordum ama şimdi iyi hatırlayamıyorum. Sohbetimiz de olmadı. Ancak onunla ilgili duyumlarımdan olsa gerek, kendisine karşı hep bir saygım vardı. Onun militan bir yanı vardı. Yaralanmasına, yakalanmasına çok üzölmüştü. Açlık grevinde ölmesi, bizleri çok derinden üzmüştü. Çatışmalarımızdan dolayı da çok pişmandık!

Orhan Mêrxas U Egîdekî Granbaha Bu (Orhan Adam Gibi Adam ve Yiğit Bir İnsandı)

Şakir Tural

Azad - Kaç yaşındasınız ve siyasal mücadelede nasıl katıldınız?

Şakir - 1956 yılında Diyarbakır Bağlar ilçesine bağlı Yeniköy'de doğdum. Atalarım Hewlêr dolaylarında Erdelan diye adlandırılan bölgeden gelmişler ve Sindi aşiretinden oldukları söylenir. Yeniköy kuruluş itibarı ile gerçek anlamda bir 'gecekondu' yerleşim alanıdır. Köy, Hani (Dara Hêne) ve Egil'den Şeyh Sait hareketine katılan ailelerin fertlerinden oluşmuştur. Hamrawat suyunun Diyarbakır'a içme suyu olarak gelen su bendinin kenarındadır. O zamanlar eski bağ ve köşkerin olduğu şirin bir yeri.

70'li yılların başlangıcında okuldan bir arkadaşım bana rulo halinde bir kâğıt verdi. Onu eve getirip baktığımda hatırladığım kadarı

ile bir kısmı siyah zemin üzerinde beyaz yazı ile yazılmış ve üst tarafı sanki sarımtırak olan bir yazı vardı, “Komando Baskısına Son, İnsanca Yaşamak İstiyoruz”. Altında da DDKO yazılıydı. Benim Kürt hareketi ile tanışmam DDKO’yu araştırarak başladı.

Sizi Kürt siyasal mücadelesine hangi nedenler itti?

DDKO’yu öğrendikten sonra farklı olduğumu ve ilkökul 2-3. sınıfa kadar neden Türkçeyi bilmediğimi ve diyalog konusundaki zorlanmalarımın nedenini anladım. Emin Oktay’ın tarih kitabında (daha sonra bu kitabı topladılar) Sevr Antlaşması’nın maddelerini okudum, Kürdistan’dan söz ediyordu. Bir araştırma sürecine girdim. Kökenlerini arayan insana dönüştüm. Bu konu ile ilgili elime ne geçerse okuyordum. Sonra lise iki yıllarımda rahmetli Haydar ile tanıştık. Haydar ile bir gün Batman’daki bir arkadaşına gittik ve o arkadaşından Dr. Sait Kırmızı Toprak’ın el yazısı ile yazılmış ve çoğaltılmış bir kitabını aldık. Kürt sorunuyla ilgili bilgileri bu el yazmalı kitap-tan aldım. Liseyi bitirdikten sonra Şıvancılar diye bilinen harekete katılıp, sanırım o yıllarda yani 1975’te, parti üyesi oldum, Türkiye - Kürdistan Demokrat Parti (T-KDP). Ben bu hareketin içinde daha sonra gençlik kuruluğu olan DDKD’nin sırası ile kurucusu, yönetim kurulu yedek üyesi, yönetim kurulu asil üyesi ve sonra genel sekreteri, sonra da genel başkanı oldum. Van’da 1979 Aralık sonunda yakalanıncaya kadar DDKD’nin genel başkanlığını yaptım.

Cezaevinde kaldınız mı? Kaç yıl ceza aldınız?

1979 sonlarında Van’da yakalandım. Hakkımda 969 yıl hapis cezası ile dava açıldı. Ancak sonuçta 10 yıl 4 ay ceza ve 4 yıl Trabzon Sürmene’ye sürgün cezasına çarptırıldım. Diyarbakır 5 No’lu cezaevinde kaldım.

Orhan Keskin’i sanırım 1977 yılının başlarında tanıdım. Bende bıraktığı izlenim ağırbaşlı, az konuşan bir insandı. Tatvan’dan arkadaşlar ona yardımcı olmuş ve Diyarbakır Eğitim Enstitüsü’ne kaydını yaptırmak için gelmişti ve yardımcı olmamız istenmişti bizden. Onu bize gönderen sanırım Zülküf Şahin’di. Biz o zaman Yöntem yayınlarına bağlı bir kitabevini çalıştırıyorduk. Ve Orhan kitabevi-

ne gelmişti. Daha sonraları sık sık kitabevine uğradı. İlk tanıştığımız gün kendisi ile Kürtçe konuştum ve bana Kürtçe bilmediğini ve Devrimci Yol grubundan olduğunu hızlı bir şekilde laf arasında anlattı. Biraz tuhaf bir hisse kapılmıştım. O güne kadar Tatvan'ı hiç görmemiştim. Tatvanlı olan biri nasıl olur da Kürtçe bilmezdi. Çünkü o güne kadar okuduğum kadarı ile Tatvan Kürt siyaset adamı yetiştirmekte önemli bir merkezdi.

Daha sonra ben 1977'nin 28 Eylül'ünde DDKD'nin kuruluş çalışmalarına katıldım. Ve Orhan ile dışarıda hiç karşılaşmadık, ta 1980'nin sanırım Mayıs, Haziran aylarına kadar. Yani askeri istihkâm taburuna getirilene kadar. İki koğuş vardı. Her koğuş ayrı havalandırmaya çıkardı. Kaldığımız koğuşta Orhan da vardı, Mehmet Şener de. PKK'liler çoğunlukta idi. Soruşturmadan yeni çıkmıştım bitkindim. Cığerlerimden veya iç taraflardan bir yerlerden kan geliyordu. Yataktan zor kalkıyordum. Orhan'ı dışarıda tanıımama rağmen gelip bir geçmiş olsun demedi. Orada Orhan'ın yaralı olup olmadığını kestiremedim. Normal havalandırmaya çıkardı. Daha sonra orada bir 5 günlük açlık grevi oldu. Havalandırmaya çıkarken bir iki kez kısa aralıklarla sohbetimiz oldu. Daha çok sıkıyönetimin alacağı biçim üzerineydi sohbetimiz.

DDKD ile Devrimci Yol arasındaki çatışma veya çatışmalar ne zaman, neden başladı bilmiyorum. Ama çok sonraları olaylara karışan bazı arkadaşlardan duyduğum kadarı ile Diyarbakır Ofis semtinde Paşakonağı'nın arka sokağında bir çatışma yaşanmış ve o çatışma esnasında polisler de gelmiş. Bunun üzerine her iki grup polise yönelmiş. Hatta o olayda polis tarafından ayağından hafif yaralanan bir arkadaş, bana sorduğu bir sorudan anımsıyorum. Otomatik karşı koyuş refleksine cevap arar gibi koğuşta birkaç kişiye sormuş. Diyordu ki, "Nasıl oldu anlayamadım, biz çatışıyorduk ama birbirimizi doğrudan hedef almıyorduk. Ne zaman polis geldi, her iki grup da sanki sözbirliği etmiş birden polise yöneldi..." Bunun nedeni nedir diye soruyordu. Tabii Orhan o çatışmalarda var mıydı? O olayda mı yaralandı? Yakalandı mı onu bile bilmiyordum. Orhan'ın ismi sohbetlerde özel olarak hiç

bir zaman gündeme gelmedi. Çünkü o olaylar ile ilgili hiç bir şekilde dava açılmadı. Hiç bir ifade veya sözlü bir konu bile gündeme gelmedi, ne bizim tarafımızdan ne de Devrimci Yol gurubundan duydum. Böyle bir şey olmadı. Olmuşsa da bize hiç yansımada.

Bu çatışmalar hiç bir şekilde polise yansımada. Bence bunun nedeni çok açık, Devrimci ahlakın ve sorumluluğun gereği. Yoksa başka ne nedeni olabilir ki? Nasıl olur da bir devrimci başka bir devrimci demokrat grubu polisin işkencesine göndersin? Böyle bir şey olmazdı, olmadı da. İkincisi, devrimci yapıda bu tür yaralar açılırsa hiç bir zaman bir daha kapanmaz. Ve karşı olduğun bir yapıya -sömürgeci bir devlete- sonuçta nasıl olursa olsun -beğen ya da beğenme- ileride potansiyel olarak kendi doğal müttefikin sayılan bir hareketi düşmana karşı korumak zorundasın. Üçüncüsü bizim ağlama duvarımız polis ya da Türkiye Cumhuriyeti devleti değildi ki. Bu tür olayları ancak kendi inandığımız bir yargı sisteminde çözmeliydik. Fırsatımız olsaydı, karşılıklı eleştiri ve özeleştiri ile bu tür lokal sorunları halledebilirdik. Zaten bu çatışmalar fevri olarak küçük birimlerde gündeme gelmişti yoksa bizim böyle merkezi bir kararımız kesinlikle yoktu. Fırsatımız olsaydı Devrimci Yol ile elbette oturup sorunlarımızı dostça çözecektik, buna polisi karıştırmamız herhalde en aptalca şey olacaktı.

Hastanede Orhan'ın elini tuttum, karmaşık bir duyguydu

Daha sonra, bilindiği gibi, Diyarbakır 5 No'lu denilen cezaevini açtılar. Hepimizi oraya nakil ettiler. Herhalde Eylül ayı sonlarına doğruydı, biz 5 No'luya geldik ve Orhan ile ancak 1984'teki ikinci cezaevi direnişi esnasında karşılaştık. Direniş sırasında herkes gibi ben de işkencelerden nasibimi aldım. Sinema salonunda getirilen herkese işkence yapıyorlardı. Kendilerine göre cezaevindeki "elebaşları" buraya getirmişlerdi. İşkence ile teslim almak istiyorlardı. Andımız'ı ve İstiklal Marşı'nı söyletiyorlardı. Söyleyenleri koğuşlara dağıtıyorlardı, söylemeyenleri tekrar hücrelere gönderiyorlardı. Beni de hücre olarak bilinen 36'ya atıldılar. 10. hücrede kalıyordum, birkaç gün sonra aldığım darbelerden olacak, ki bayılmışım, gözümü açtığımda askeri hastanede ydım. Orhan ile ikinci defa karşılaşmamız da

burada oldu. Ama Orhan bilinçsizce yatıyordu, ölüm orucundaydı. Orada daha önce 35'te aynı hücrede olduğumuz Cemal Miran ve İsfendiyar vardı. Orhan'ın elini tuttum. Ne bileyim, karmaşık bir duyuydu. Kararlı, yiğit bir devrimciydi.

Bunların Bizim Ülkemizde Ne İşleri Var!

Kasım Ergün

Ermeni katliamında Kasım'ın dedesi 6 kardeşiyle birlikte öldürülmüştü. Ancak babası, yaşlı ve sakat olduğu için öldürülmeyen amcasına sığınmıştı. Amcası ile birlikte Kürt ailelerinin işlerini yaparak büyür. Büyüdüğü ortamda önce ismi Kürtçeleştirilir. Sonra da iyi bir Müslüman olarak yetiştirilir. Tamamen asimile olan Reşo ve ailesinin din, dil ve bütün gelenekleri yok edilir. Kasım'ın babası Reşo (Türkçe karşılığı kara), evlenme çağına geldiğinde yine Ermeni katliamından kurtulan amca kızıyla evlendirilir. Bu evlilikten Reşo'nun üçü kız olmak üzere yedi çocuğu olur. Kasım 1959'da 6. çocuk olarak Siirt iline bağlı Kozluk ilçesinin Apıka köyünde doğar.

Kasım Ergün'ün Ermeni oluşu ve Kürdistan'da doğmuş olması siyasi hayatında ve yaşamının tümünde etkili olmuştur. Kasım 69 yılında ilkokulu bitirdiğinde abisinin medreselerde edindiği dini bilgilerin yanı sıra siyasi bilinçlenmesi ve Barzani hareketine ilgi duyması ailede de Kürt ulusal mücadelesine karşı sempati oluşur. Abisinin getirdiği kitaplardan, daha ilkokuldayken tüm asimilasyonlara rağmen Kürtçe okuma yazmayı öğrenir.

Ortaokula gittiğinin ilk yılında DDKO ile tanışmış, bu tanışıklık siyasi hayata başlangıç miladı olur. DDKO ile başlayan siyasi ve Kürdi hayatı, sırasıyla Kip, Peşeng, Yekbun, Kürt Demokratik Platformu, Hak-Par'da 3 dönem genel başkan yardımcılığı, 2 dönem Kürt-Kav'da genel başkanlık, son olarak halen PAK'ta genel başkan yardımcılığı ile devam eder.

Azad- Orhan Keskin'in anısına yazdığım "Bana Beyaz Bir At Getirin" kitabının ikinci baskısı için size bazı sorularım olacak. Çünkü siz kitabın konusu olan Orhan Keskin ve Devrimci Yol'un Diyarbakır'daki o döneminin tanıklarındansınız. Biraz siyasi geçmişinizden söz edebilir misiniz?

Liseyi okuduğum yıllarda KİP'li arkadaşlarla tanıştım ve aktif olarak KİP saflarında çalıştım. Üyelikim ile birlikte devrimci mücadeleye inanarak, bilerek katılmış oldum. Gerçek anlamda, daha sonra legal alanda kurulan DDKD üyesi oldum. Legal ve illegal örgüt-

lenmemiz kamuoyunda daha çok Şıvancılar (Dr. Sait Kırmızıtoprak) olarak bilinirdi. Daha sonra, 1977 yılında üniversiteyi kazanarak Diyarbakır Eğitim Fakültesi Fransızca bölümüne kayıt yaptırdım. Lisede okurken idealim Diyarbakır Eğitim Enstitüsünü kazanıp iyi bir Kürt yurtseveri ve eğitilmiş bir Kürt devrimcisi olmaktı. Eğitimi kazandığıma çok memnun olmuştum. Hiçbir zaman öğretmen olmak gibi bir düşüncem olmadı. Ben okulu okurken iyi bir Kürt siyasetçisi olma umuduyla kayıt yaptırmıştım.

Sizin döneminizde Diyarbakır'da güçlü hareketler kimlerdi ve DDKD'nin gücü neydi neler yapıyordu?

Benim bulunduğum bölgede DDKD güçlü bir hareketti. Başka bölgelerde yaşamış olsaydım oraların güçlü olan hareketleri içinde de yer alabilirdim. Yani benim Rızgarıcı, Özgürlük Yolcu veya başka bir hareketten olmamam, benim tercihimle çok ilgili olmayıp, bulunduğum yerdeki siyasi hareketin etkinliği ile ilgiliydi.

Çoğumuzun ailesinden, çevresinden etkilendiği gibi.

Evet. Ben Kürdistanî ve sosyalist düşüncemi bilinçle tercih ettim. Ancak çoğulları gibi mücadele alanı ve biçimini çevremden etkilenecek yaptım. Tekrar edeyim, benim DDKD'li olmamda, DDKD'nin bulunduğum yerlerde neredeyse tek örgüt olmasının etkisi inkâr edilemez. Ben düşünsel olarak, bağımsız, birleşik, sosyalist Kürdistan için mücadele ediyordum. Örgütsel tercihim de bu minvalde olmuştur.

Sosyalist bilinçle ilk tanışıklığınız nasıl oldu? Diyarbakır'ın o günkü siyasi atmosferi nasıldı güçlü hareketler hangileriydi. DDKD'nin bölgedeki ve özelde Diyarbakır'daki gücü neydi?

Şuna inanıyorum ve sanırım çoğumuz için geçerli olan örgütsel tercihlerimiz yaşadığımız çevremizdeki etkin örgütlerin veya şahsiyetlerin örgüt belirlememizdeki asıl nedenlerdir. Yani benim DDKD'li oluşum yaşadığım yerde neredeyse başkaca hiçbir örgütün olmaması beni DDKD'li yapmıştır. Başka hareketler örgütler olsaydı belki tercihlerim farklı olabilirdi. Benim ve bana benzer birçok arkadaşların örgüt ve partilerinden çok idealimiz olan bağımsız birleşik sosyalist Kürdistan mücadelesini savunmaktı. Bu konuda çok samimiydik ve militanca düşüncelerimize sahip çıktığımız gibi hedefimize ulaşmak için o günkü bilgi birikimimizle mümkün olan her şeyi gözümüzü kırpmadan yapıyorduk.

Yani şunu söyleyebiliyoruz siz siyasi tercihlerinizi bilinçle yaptınız. Ancak örgütsel tercihlerinizi çevrenizden etkilenecek yaptınız.

Evet, Babamın aydın yurtsever biri olması, abimin Arapça eğitim görmesi ve Kürt ulusal mücadelesini konu alan kitapları getirip okumamı sağlaması beni Kürt meselesinde duyarlı yapmış ancak çevremdeki ve o günün siyasi konjonktürü de beni Sosyalist yapmıştı. Çünkü bizler ezilen halkların ancak sosyalist önderlikli bir ideoloji ile nihai zafere ulaşacağına inanıyorduk. Halen de uygulanabilirse sosyalizm toplumları refaha götürür inancındayım. Dünya da esen 68 kuşağının rüzgârı Türk solunu etkilediği gibi biz Kürtleri de etkilemişti. Ancak Türk solunun Kürt ulusal mücadelesine olan yaklaşımı Kemalizm'in etkisinde kaldığıydı. Halende bu etkilenmenin olduğuna inanıyorum. Kemalizm'in Türk solundaki etkisi o dönem biz Kürtleri de etkilemiş bizlerde Sosyalist olmayan Kürt hareket ve örgütlerine gerici olarak nitelendirmiştik. Ve bu Kürt hareketlerinin başarıya ulaşamayacağını, başarıya ulaşsa dahi sömürüye dayalı olacağını düşünüyorduk. Bu düşüncelerimizden dolayı bu tür örgüt ve partilere karşı da bir mücadele yürütüyorduk. Bu anlayış bize Sosyalizmin öğretisinden çok Türk solunun pompaladığı ve bizlerinde Kemalizm'in etkisinde kaldığımız içindi. Hatta bu gün bile kuzey Kürdistan'da Kemalizm'in etkisini çok net görüyoruz. Bu anlayış o günden bu güne taşındığına inanıyorum.

DDKD ve diğer Kürt örgütlerini Türk solundan ayıran temel faktörler nelerdi?

Bizler Kürtlerin bir ulus olduğunu, Kürdistan isminde bir ülkelerinin olduğunu ve bu halkın kendi öz örgütlenmesi yapması gerektiğini savunduk. Bu düşüncelerimize paralel olarak ayrı örgütlenmenin gerektiğini savunuyorduk. Biz TİP ve TKP gibi örgütlerle Sovyetik anlamda birbirimize yakındık. Ancak ayrı örgütlenme anlayışı bizde gelişince kendi örgütümüzü kurduk. Türk solu, genel olarak, Türkiye'de gerçekleşecek sosyalist bir devrimle Kürt meselesinin çözüleceğini söyleyip birlikte örgütlenmeyi öngörüyordu. Bizler ayrı bir halk, ayrı bir millet ve sömürge olduğumuzu, bundan dolayı anti-sömürgeci bir mücadele verip Kürtlerin kurtuluşunu hedeflediğimizi söylerken, Türkiye solu ile de ittifaklar yapabileceğimizi hatta gerekirse bir cephede buluşabileceğimizi söylüyorduk.

DDKD Derneği ne işler yapıyordu?

DDKD partimizin gençlik örgütlenmesiydi. Birinci görevi Kürt gençlerini Kürdistan devrim mücadelesine hazırlamak ve partiye kadro olabilecek gençlerin yetiştirilmesiydi. Tabii kadro yetiştirmenin yanında kültürel faaliyetlerimiz vardı. (Sanırım Kuzey Kürdistan'da Cumhuriyet sonrası ilk Kürtçe dergiyi biz basmıştık. JÎNA NU ismiyle.) Biz bu dernekte kendimizi devrime hazırlarken hayatın her alanına uygun dernekler koruyor ve dergiler de çıkarıyorduk. Kürt solu içinde ittifak çabalarımızda devam ediyordu. Örneğin; KUK, DDKD ve Özgürlük Yolu ile resmi ittifak yapmıştık. Ve 1977'de Bitlis'te 1 Mayıs kutlamasını bu ittifak organize etmişti.

DDKD'nin Diyarbakır belediye seçimlerinde Mehdi Zana'ya karşı aday çıkarmış ve o seçimlerde diğer tüm partileri geride bırakmış iki Kürt örgütü olarak birinci ve ikinci olmuşunuz.

Doğrudur. PSK'li arkadaşlara haksızlık olmasın ama, Diyarbakır'da bizim de çok güçlü bir kitlemiz vardı. Ancak bizim yanlış aday seçmemiz ve Mehdi Zana'nın popülaritesi seçimi onlara kazandırmıştı. Mehdi Zana iyi bir Kürt devrimcisiydi. Ancak bizim adayımız Avukat Yahya Memedoğlu halk tarafından bilinen ve sevilen bir aday değildi. Kısaca yanlış adaydan kaybettiğimizi düşünüyorum.

Ben de o dönemin tanıklarındanım. DDKD Diyarbakır yanı sıra diğer Kürt illerinde de hatırı sayılır bir güce sahipti. Hafızam beni yanıltmıyorsa DDKD olarak Kürdistan'ın birçok yerinde örgütlüydünüz.

Evet. O dönem Senato seçimlerine girdik. Mardin, Diyarbakır, Siirt'e aday çıkardık. Siirt'teki adayımız AP ve CHP'nin daha fazla oy almıştı.

İsminden de anlaşıldığı gibi, kitap Orhan Keskin'in hayatı ve mücadelesini anlatan bir çalışma. Orhan'da Eğitim Fakültesi'nde okuyordu. Okuyucuya biraz o dönemden söz eder misiniz?

Bizim o dönem daha çok muhabatımız Dev Yol içinde Gürbüz Çapan'dı. O dönem Diyarbakır'da iyi bir ekipleri vardı. Biz DDKD olarak Kawa hareketiyle silahlı çatışmaya varacak kadar ileri gitmiştik. Halkın Kurtuluşu'yla ölümlere varan çatışmalarımız oldu. PKK ile birkaç silahlı çatışmamız oldu. Dev Yol ile çatışmalarımız oldu.

Ancak Kawa ve Halkın Kurtuluşu gibi hareketlerle olan çatışmalarımız politiktik. Biz onlara Maocu Faşistler diyorduk. Ama Dev Yol ile olan çatışmalarımız ideolojiktik. Onları düşman görmüyorduk.

Diyarbakır'daki gücümüzden kaynaklı güçlülük psikolojisi ve alan hâkimiyetinin verdiği özgüven ile zaman zaman silahlı çatışmalara da giriyorduk.

Orhan'ın da içinde olduğu ve yaralandığı çatışma öncesi ve çatışma sonrası hakkında bize nelere anlatabilirsiniz?

Eğitim Enstitüsü ve diğer okullarda kayıt döneminde kapıda beklerdik. Güvenmediğimiz, şüphelendiğimiz öğrencilerin kayıt yapmasını engellerdik. Gerek okullarda gerekse şehir merkezindeki bu hâkimiyetimiz nedeniyle, sanki bu şehirde her şey bizden sorulur gibi bir psikolojiye sahiptik. Bu günden o günlere baktığımda ne çok yanlışlarımız olduğunu görüyorum. Ancak o günkü koşullar ve süreci onu gerektiriyordu. Çok hizipçi olduğumuzu düşünmüyorduk. Ama partimizin Kürdistan ulusal mücadelesinin odağında olacağı ve Kürdistan'ı bağımsızlığa götüreceği inancı bizde çok güçlüydü. O nedenle de her şeyi yapıyorduk. Ve yaptıklarımızın doğru olduğuna inanıyorduk. Bu ruh hali bize bir takım yanlışlıklar da yaptırıyordu. İşte, “buraların sahibi biziz,” diyerek zaman zaman dışımızdaki devrimci güçlerle çatışmalara giriyor, okullara kayıt yaptırmıyorduk. Ama birileri de bizim bu yaptıklarımıza karşı direniyordu. Kawa, Halkın Kurtuluşu gibi hareketleri sömürgeci güçlerin safına koyar, onlara Maocu bozkurtlar derdik. Onlar da bize karşı aynı yaklaşım içindeydiler. PKK ile Eğitim Fakültesinde giriştiğimiz bir çatışmada 18 adet silah yakalandı. Kaçan ve kaçırılan silahları artık siz düşünün. Halkın Kurtuluşu'yla girdiğimiz bir çatışmada Bir HK'lı öldürüldü. Çok kötüydü keşke olmasaydı.

Dev Yolcularla çatışmalarımız oldu. İlk çatışmamız sanırım Tıp Fakültesinde oldu. Bu çatışmanın sebebi bir kız davasıydı. Ancak şimdi hatırlayamıyorum, bu kız davası siyasi miydi, bir gönül ilişkisi miydi veya bir hakaret miydi? Ancak Dev Yol ile çatışmalarımızın ilk fitilini ateşleyen bir kız olayıydı. O gün 17 yerde çatışmaları-

mız oldu. Doğrusu biz nerede bir Dev Yolcu gördüysek vurduk. İşin doğrusuna bakarsanız biz haksızdık. Yukarıda anlattığım psikolojiye ve “Bunların bizim ülkemizde ne işleri var, gitsinler kendi ülkelerinde mücadele etsinler,” gibi bir düşünceye sahiptik. Tabii onların hakim oldukları bölgede, örneğin Bursa’da bizim arkadaşları dövüp okuldan atmışlıkları vardı ve bu arkadaşlar Diyarbakır’a gelip yeniden okullara kayıt yaptırmışlardı.

Bursa’da bunu yapanlar Dev Yolcular mıydı?

Hayır, Türk solu diye adlandırdığımız gruplardı. Biz hepsini bir görüyorduk.

Orhan ve arkadaşlarının yaralandığı çatışmaya gelelim.

O gün ben okuldaki çatışmalar içindeydim. Gün boyu tüm şehir kapsayacak çatışmalar yaşandı. Yakalanmalar oldu. Dev Yoldan yakalanan arkadaşlar çok tutarlı davranıp hiçbir şekilde isimlerimizi vermediler. Yazık, olmamalıydı, yanlıştı. O günün psikolojisi işte. Ancak şunu söyleyebilirim, bizim Dev Yol ile olan çatışmalarımız organize, bilinçli çatışmalar değildi.

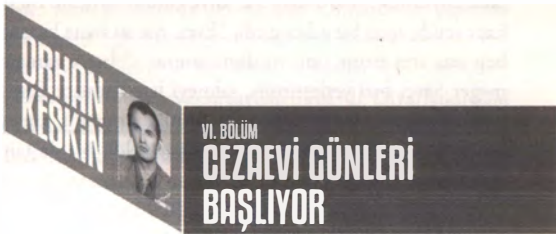
Derler ki, DDKD “Osmanlı’nın torunlarını Amed’te yaşatmayacağız,” diye Dev Yol aleyhinde bildiriler dağıtmış. Bu konuda ne söyleyebilirsiniz.

Böyle bir bildiriye hatırlamıyorum ama ideolojik olarak onlara yönelik öyle bir bakışımız vardı.

Bu güne kadar görüştüğüm tüm DDKD’li arkadaşlara o günleri sorduğumda hepsi de yanlış, keşke olmasaydı diyerek hayıflandılar. Ben de bir Kürt devrimcisi olarak yapılanlardan dolayı çok üzgünüm. Ancak bizlerin tarihimize gidip yanlışlarımızdan hatalarımızdan dolayı özeleştiri yapmamız da ayrıca kıymetli bir davranıştır.

Kesinlikle haklısınız, yapılanlar yanlıştı. Devrimci bir davranış değildi. Sosyalistlerin dayanışması ve ortak düşmana karşı güç birliği yapacağı yerde kendi aralarında çatışması bize çok şey kaybettirdi.

Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederim

Meğer Çok Safmışız

Naim Alagöz

Naim ve Orhan hastanede kaldıkları süre içinde yoldaşlarının özel ilgisiyle hem polisin yaptırımlarından kurtulmuşlardı hem de hastanede de iyi bir tedavi süreci geçirmişlerdi. Ancak!

Orhan hastanede yaralıyken morali gayet iyiydi, biz herkese moral veriyorduk. Asla karamsar olmadık. Orhan'ın dışarıda farklı bir tipi, resmi bir hali vardı ama içerde hiç öyle değildik. Yeni tanışmış sayılırdık sonuçta ama çabuk ısınmıştık birbirimize. Yırtacağımızı da düşündüğümüz için hiç karamsarlığa düşmeden, mizahi yanımızı da koruduk.

Hastane yaşantımızı rahat geçirdik. Üzerimize de çok gelmediler. Dışarıdaki durumu ise bilmiyorduk ama bizden sonra kimse yakalanmamıştı, tutuklanan yoktu. Sorgu da ağır geçmemişti, bizi çözemezler diye düşünüyorduk. Meğer çok safmışız. Mahkemede yüzleştirmeler, delillerin toplanması işi iyice ciddileşmeye başlamış meğer. Önce Savcılığa ve sonra Hâkim önüne çıkarttılar bizi. Yüzleştirme yapacaklar, çok samimi bir şekilde, “Orhan sen başa geç, Naim sen onun yanına git, yanına da Gürcan'ı koyun!” filan diyordu Savcı. Biz de adamı çok sempatik bulduk, kendi aramızda şakalaşıyorduk, “Ne oluyor ya!” diye gülümsüyordu. Bir dakika sonra kapı açıldı, içeri bir asker girdi, “Evet, işte şu bana kurşun sıkıyordu, ben ona ateş ettim, onu vurdum, sonra...” İşte o zaman anladık, ki meğer Savcı bizi yerleştirmiş, sahneyi hazırlamıştı. İşin garibi olaya tanıklık edenlerden hiçbiri gelip şahitlik yapmadı, ama göstermelik bir toplum polisi getirdiler, bir inzibat geldi, bir de tanımadığımız tipler bizi teşhis etti.

Sorgudan sonra Mahkeme oldu. Mahkemede, Orhan yakalattığı silahın kendisine ait olduğu söyledi. 6136 sayılı yasaya muhalefetten birkaç ay yatıp çıkması gerekiyordu. Benim durumum daha farklıydı. Ortada iki silah var, ikisinin de sahibi belli, ben ise yaralı yakalanmıştım ve çatışmada yanlışlıkla vurulmuş gibiydim. Tabii ki üçümüz de tutuklandık, doğru cezaevine, Devegeçidi'ne gittik

Gürcan'la. Orhan 2 ay sonra geldi, çünkü hastanede uzun süre kaldı. Ferda'lar da Deve Geçidi'ndeydiler.

Naim her ne kadar iyileşti diye hastaneden taburcu edilip geriye kalan tedavisinin cezaevinde yapılması uygun görülümüşse bile Naim yaralıydı. Cezaevi koşullarında iyileşmesi zaman alacaktı. Cezaevine girdiğinin üçüncü günü takılan sondanın yırtık ve hijyen olmamasından kaynaklı enfeksiyon kapmış idrar torbası yatağa boşalmış, Naim ise yaz sıcağında sıtmaya yakalanmış gibi titriyordu. Koşuşundaki doktor arkadaşların müdahalesi ile ancak toparlanabilmişti.

Biz cezaevine gittiğimizde arkadaşlar zaten toparlanmıştı, biz örgütlü bir yapının içine gittik. O ara sanırım gittiğimiz gün, zaten 3 günlük bir açlık grevi başladı. Biz de katıldık tabii. Nedenini de hatırlamıyorum ama başarıyla sonuçlandı ve o ilkel cezaevi tahliye edildi. O kadar sağlıklı bir yerdi, ki pislik ve bit içindeydi. Yemekler, yerler haşarat doluydu. Temmuz gibi, 5 No'lu cezaevine ilk gidenler olduk. Burada su vardı, temizdi. Orhan da 12 Eylül'den bir hafta önce bizim koğuşa geldi. Önceden başka bir koğuşa gitmiş.

Abdullah Çobanoğlu sorumlumuzdu ve kendi iç ilişkilerimizde gruplaşmalar vardı. Siyasileşilmeden hizipleşmiş bir yapı vardı. Orhan geldikten sonra hemen bir toplantı yapıldı ve bu laçkalığa son verildi. Ferda hep, "Orhan gelsin de, Abdullah meselesini de çözeriz." derdi. Tabii herkesi en iyi tanıyan Orhan'dı ve yapıdaki laçkalığın problemsiz halledilebilmesinde başrol oynayacaktı.

Orhan bu gevşek ilişkilere hiç dâhil olmadığı için statüsünü korumuştur. Evvelden de çok sevilen, sayılan birisiydi. Diyarbakır'daki herkesin özel sempatisini kazanmıştı. Onun entelektüel düzeyi, hitap şekli, konuşma tarzı, konulara sağlıklı yaklaşımı, alçakgönüllülüğüne herkes hayrandı. Karizması vardı ve gördüğü gerçekten de hak ettiği bir sevgiydi. Özellikle Siirt, Mardin, Kızıltepe, Nusaybin'den gelenlerin idolüydü.

Bir yandan da sıcakkanlı, arkadaş canlısıydı. Öyle otoriter bir tip değildi. Kendileri dışında böyle iyi huylu bir insanla karşılaşmış olmaları, ona sevgi ve saygı duymalarına neden oluyordu. Yapımızı

ve kendi ilişkilerimizi de bir hayli düzene soktuk, aile düzeni gibiydi; alışveriş, bulaşık, çamaşır, temizlik, herkes her şeyi yapıyordu, asla ayrıcalık yapılmazdı. Hepimiz eşittik. Şarkılar, marşlar türküler söylerdik, halay çekerdik, neşeli sohbetlerimiz olurdu.

Oysa aynı günlerde 12 Eylül Askeri darbesi varoluş nedenini peyder pey tüm ülkede hayata geçiriyordu. O dönemde Naim ve arkadaşlarının mutlu halleri ise Diyarbakır 5 No'lu Cezaevindeki görece rahatlık dönemi in son demleriydi.

Anne Bak Kolum İyileşti

İpek Keskin

Orhan ve arkadaşları, Mardinkapı semtinde surların kenarındaki hapishaneden çok toplama kampına benzeyen cezaevine konulmuşlardı. Oradaki günleri hapishanede olmanın dışında iyi geçiyordu. Arkadaşları ve diğer devrimci gruplarla gün saymadan ülkenin geleceği ve dünya devrimi üzerine yaptığı sohbetlerle geçiyordu. Ablası ve annesi cezaevine onu ziyarete gittiklerinde onları neşeyle karşılamış ve ilk iş olarak annesinin yanan yüreğine su serpmek için yaralı kolunu havaya kaldırarak, "Bak anne kolum iyileşti, burada benim gibi yatan yüzlerce devrimci var. Sakın üzüleyim deme. Sen rahat ol, ki ben de burada rahat edeyim." diyerek annesi i ve ablasını teselli etmek istemişti.

Çok kısa sürede yapımı tamamlanan 5 No'luda arkadaşlarının koğuşuna 11 Eylül günü, yani 80 darbesinden bir gün önce götürülmüştü.

5 No'luda İlk Görüşler

5 No'lu yeni açıldığından olsa gerek, başlarda daha rahattı. Rahattı diyorsam sonuçta bir cezaeviydi. 12 Eylül'den 2 ay veya 3 ay sonra kardeşimi cezaevinde görmeye gittim. Tutukluyla ziyaretçisi arasındaki mesafe normal konuşma mesafesinde değildi. Diğer tutukluların da ziyaretçilerine seslerini duyurma çabası tam bir kargaşaya neden oluyordu. Orhan, ziyaretçi yerine geldiğinde başında şapkası, kendisine aşırı güveniyle beni heyecanlandırmıştı. Bağırarak sormuştum kolunun nasıl olduğunu. Orhan da bağırarak kolunun iyi olduğunu, kendisini merak etmememizi, iyi olduğunu

söylemişti. Her gidişimizde “Beni merak etmeyin. Ben çok iyiyim. Ankara’dan buraya gelmeyin. Buralarda perişan olmayın.” diyordu. Doğru diyordu ve bize de mantıklı geliyordu. Ancak doğruyu ve mantığı yanan yüreğimize nasıl anlatacaktık. Ailecek mantığımızın değil de hep yüreğimizin sesini dinledik. Çünkü o cehennemde canımızdan, kanımızdan bir parça yanıyordu.

‘Orhan’ diye Seslenmeye Başladık

Abdullah Aydın (Apo)

Apo, yazılamada yakalanan üç genç sempatizanın onun üzerine ifade verme-siyle evliliğinin 3. ayında 1 Ağustos 1979 günü öğretmenlik yaptığı Ergani’den Diyarbakır’a maaşını almaya giderken yakalanmıştı. Apo yakalandığı gibi Diyarbakır Merkez İnzibat Karakolu’na götürülüp, tüm gece işkenceden geçirilmiş-ti. 2. gün siyasi şubeye götürülmüş, siyasi şubede de ağır işkencelerden geçiril-mişti. 3. gün Mardinkapı Karakolu’na, 4. gün de sıkıyönetime teslim edilmişti. Apo’nun cezaevinden çıkması için 6 yıl yatması gerekiyordu. Bu 6 yılın 3 yılını 5 No’lu cehenneminde olmak üzere değişik cezaevlerinde yatarak tamamlamıştı.

1979’da sıkıyönetim ilan edilmişti. 1 No’lu Askeri Cezaevi, Sigorta Hastanesi’nin üst tarafında bulunan küçük bir cezaeviydi. Cezaevi yönetimi koşulları ilaçlamak için bizi ön bahçeye çıkarmıştı. Ön bahçe, cezaevi yönetiminin kendileri için peyzajını yaptırmış oldukları bir yerdi. Tutuklular oraya çıkarılmazlardı. Bahçenin tel örgüyle çevrili olması, güvenlik zaafiyeti yaratmadığından dolayı bizleri ilaçlama bitinceye kadar orada tutmuşlardı. O günlerde Orhan’ın kolundan yaralanarak yakalanmış olduğunu duymuştuk. Van cezaevinden de yanımıza Devrimci Yol’dan Ferda Koç’u getirmişlerdi. Ferda ile bahçede volta atarken, arkası açık pikap şeklinde bir askeri aracın geldiğini gördük. Askeri aracın arkasında oturan kolu alçılı Orhan’ı tanımıştık. “Orhan” diye seslenmeye başladık. Çok seslenmemizden olsa gerek, araç durdu ve Orhan araçtan indi. Ona el salladık, o da bize el salladı. Nerden bilebilirdim ki, bunun Orhan’ı son görüşüm olacağını.

Birçokları gibi, Apo da Orhan'ı ölüm orucunda kaybedince, o zaman kıymetini, değerini anlamıştı. Orhan Keskin ve Cemal Arat'ın ölüm haberini 11 yıl, 6 aylık cezasının infazı için, Malatya'da cezaevine götürülmek üzere konduğu Merkez Kapalı Cezaevi'nde öğrenmişti. Orhan'ın Devrimci Yol'dan veya Türk solundan olması onun için çok önemli değildi. Çünkü Orhan zulme ve baskıya karşı diğer tutuklularla birlikte direnişi seçmiş ve ölümü kucaklamıştı. Bu Apo için çok önemli ve kutsal bir davranıştı.

Bıçaklarımız Hazır Bir Vaziyette Ranzalara Dağılmıştık

Ferda Koç

7. Kolordu içinde aralarında 500'er metre mesafe olan 3 ayrı askeri cezaevi binası vardı: 1 No.lu, 2 No.lu ve İstihkam cezaevleri. 5 No.lu cezaevinin inşaatı bitmiş ama henüz açılmamıştı. Orhan, Naim ve Gürcan yakalandıklarında 2 No.lu Askeri Cezaevi'ndeydim. 5 No.lu Cezaevi'ne gönderilmeden birkaç gün önce, cezaevinin ön tarafında duran açık bir cipin içinde Orhan'ı gördüm. Kolu sarılıydı. Seslendim; hastaneye ya da savcılığa götürüldüğünü söyledi. Orhan hastanede yatarken bizi 5 No.lu'ya götürdüler. Bölgedeki Devrimci Yol davalarının sanıkları olarak 21. Koğuşa konulduk. (Koğuşun numarası daha sonra 25. Koğuş olarak değiştirilmiş.) Diyarbakır, Siirt, Midyat ve Halfeti davalarından toplam 20 kadar arkadaşlık. (İsimlerini hatırlayabildiklerim, Diyarbakır'dan Fikret Deniz, Reşat Keskin, Metin Terzi, Naim Alagöz, Gürcan Bahadır, Siirt'ten İsmail Nakiboğlu, Selim Saraçoğlu, Ramazan, Aydın, Halfeti'den Abdullah ve İ. Hakkı Çobanoğlu, Mahmut Sakar, Hamza Sakar, Müslüm Güner, Yaşar, Bazur, Salih.)

Diyarbakır merkezli örgütlenmemizden yakalanan arkadaşlarımızın hemen hiçbiri işkencede konuşmamışlar ve cezaevinde de olumsuz bir davranış göstermemişlerdi. Bu nedenle olsa gerek, içeride, dışarıdaki örgütümüzün hiyerarşisine

uygun olarak, ben, Gürcan ve Naim'den oluşan bir “cezaevi komitesi” oluşturmuştuk. Gündelik yaşantımıza ilişkin kararları komünümüzün genel toplantısında hep birlikte alıyorduk. Politik tutum gerektiren konuları ise önce komitede tartışıyor, zamanımız uygunsa komünün gündemine de getiriyor ve komite olarak karara bağlıyorduk.

Orhan'ı hastaneden çıktıktan sonra Ağustos ayında İstihkam cezaevine getirdiler. “Koğuş Temsilcisi” olarak Orhan'ı yanımıza aldirmek için cezaevi yönetimiyle görüştüm. Savunma hakkını kullanabilmek için aynı davadan yargılandığı arkadaşları olarak bir araya gelmek istediğimizi bildiren karşılıklı dilekçeler yazmamızı istediler. Orhan'ı 11 Eylül günü 21. Koğuş'un kapısından içeri aldık. Kolu hala tam iyileşmemişti. Doğal olarak onu da komitemize aldık. O gece sabaha karşı koğuş nöbetçimiz Fikret, mahalle hoparlöründen duyduğu seslerden kuşkulanıp radyoyu açtıktan sonra hepimizi “Darbe oldu!” diyerek uyandırdı. Ne olabileceğini ve ne yapabileceğimizi tartıştık. Yapılacak saldırıya göre davranmaya karar verdik. Öldürmeye gelirlerse biz de zulamımızdaki şişlerimiz ve bıçaklarımızla gelenlere kayıp verdimmeye çalışacak, dövmeye kalkışarlarsa kavgaya girişecektik. Sabah karavanası saati geldiğinde hepimiz bıçaklarımız hazır bir vaziyette ranzalara uygun bir biçimde dağılmıştık. Nöbetçi asker kapının ağzından karavanayı içeri bırakıp kapıyı üzerimize tekrar kilitledi. Saat 10.00'da kilidin açıldığını duyduk. Ortalıkta nöbetçi yoktu. Avluda tertibat almış olabileceklerini düşündük, çatıları kontrol ettik; bir şey yoktu. Sadece şehirde sokağa çıkma yasağı konulduğundan, Cuma'ya denk gelen “görüş günümüz” iptal edilmişti. Kısacası, saldırı hemen ve en sert haliyle değil, yavaş yavaş, dalga dalga geldi.

“Diyarbakır Cehennemi”ne Gidişin İlk Belirtisi “Yemeklerin Bozulması” idi

Orhan'la dışarıda “mücadele arkadaş”ydık ama aynı evlerde pek sık kalmıyorduk. Birbirinden farklı yaşam ve davranış

alışkanlıklarımız vardı. Ben rahat, güçlükleri ve riskleri ciddiye almayan çok hareketli bir yaradılıştaydım; Orhan ise hep “alarmda”, ayrıntıları çok ciddiye alan ve ölçülü bir arkadaşımızdı. Böyle söylediğime bakıp Orhan’ın sürekli suratı asık, otoriter ve soğuk bir “yönetici” olduğu sanılmasın. Tam tersine, Orhan genellikle güler yüzlü, ağırlığını hissettiren ama sert olmayan, güçlü bir “yoldaşlık” duygusuna sahip bir arkadaşımızdı. Arkadaşlarımızla ilişki kurma biçimlerimiz de birbirimizden farklıydı. Ben belirgin zayıflık göstermeyen bütün arkadaşlarımla kolayca “yüz-göz” olur, fırsat buldukça “kaynatırdım”; Orhan ise arkadaşlar arasında bir “düzen” olması için “sorumluların” biraz mesafeli ve ciddi olması gerektiğini söylerdi. Bu farklılıklarımız, komün ilişkilerimizi düzenlerken, gündelik sorunlara müdahale ederken elbette ufak tefek görüş ayrılıklarına yolaçıyordu. Ama cezaevindeki temel sorunlara, yani “idareyle ilişkilere” ve arkadaşlarımızı “direniş hâlindeki bir yoldaşlar topluluğu” olarak ayakta tutma çabasına odaklandığımız için bu farklılıklardan aramızda ciddi bir sorun çıktığını hatırlamıyorum. O günlerden Orhan ile ilişkili olarak aklımda kalanlar direniş ve yoldaşlık adına hep güzel şeylerdir.

“Diyarbakır Cehennemi”ne gidişin ilk belirtisi “yemeklerin bozulması” idi. “Gestapo” denilen Havacı Başçavuş Mevlüt Akkoyun’un Kasım ayında “iç emniyet amiri” olarak göreve başladıktan sonra sayımlarda sıraya dizilmemiz, tekmil vermemiz istendi. Bu uygulamalar başlar başlamaz yemekler de özel olarak kötüleştirilmeye başlandı. Bir gün topak topak hamurlaşmış bir makarna ile üzeri kurtlarla kaplı bir bamya yemeği gelmişti. Koğuştaki kimse elini sürmedi. Orhan’la birbirimize baktık, o tabağını makarnayla, ben de bamyayla doldurdum; oturduk, yedik. Nereye gittiğimiz belliydi, dayanıklılığımızı artıracak şekilde davranmalıydık. Sonra diğer arkadaşlardan da bir kısmı bizim yaptığımız “dayanıklılık gösterisi”ni yineledi.

Orhan’ın kırık kolu zayıfladığı için onu geride tutmaya çalışırdık, ama bir türlü söz dinletemezdik. Gestapo’nun baskılarına karşı

direnmekte koğuşumuz kararlılık gösteriyordu. Koğuş temsilcisi olduğum için Aralık ayında cezaman kesinleştiğini gerekçe göstererek beni “müşahade” kısmına götürmeye geldiler. Cezası kesinleşenler daha önce de sivil hapishaneye götürülüyordu ama müşahadeye alınmıyorlardı. Uygulamanın bizim koğuşa özel olduğunu Gestapo’nun tavırlarından anlamıştık. Bütün koğuş, “arkadaşımızı vermiyoruz” diyerek beni kuşattı. Orhan’ı geride tutmak istememize karşın yine başaramadık. Epey bir kavga gürültüden sonra beni, Orhan’ı, Abdullah Çobanoğlu’nu ve DHY’li bir arkadaşı koparıp müşahadeye götürdüler. Müşahadenin girişinde bizi birbirimizden ayırıp dövmeye başladılar. Bir yandan dayak yerken direnç göstermeye çalışıyordum ama aklım da Orhan’daydı; kolunu yeniden kırdırmasından korkuyordum. Beni müşahade hücreğine sokup onları 25. koğuşa geri götürürlerken “Kolun nasıl?” diye seslendiğimde “Düşündüğün şeye bak!” gibi bir şey söylediğini hatırlıyorum.

Orhan’ı en son 81 yazında Askeri Savcılığa yüzleşmeye götürüldüğümüz zaman gördüm. Ringdeki askerler sivile geri döneceğim için bana bir şey yapamıyor ama bizimkilerin konuşmasına izin vermiyorlardı. Yine de konuştuk. 5 No’nunun ringi beni Saraykapı’ya bırakırken askerler bana “Elimize düşme!” diye seslendiler. Arkadaşlarım ellerindeydi oysa. Sonra Orhan’ı öldürdüler. Sadece “içimizden birini” değil, “içimizdeki bir şeyi” daha öldürdüler.

Nolursun, Sen Onlara Uyma

Reşat Keskin

Yaşatmak arkadaşlarına polislin kendilerine yönelik bir operasyon hazırlığı içinde olduğunu söylemişti. Reşat yakalanmasa Malatya’ya gidecekti...

26 Eylül 1980 sabahında Ofis semtine bir iş için gitmeliydi. Evden aç çıkmış, yol

üstündeki tanıdığı bir çay ocağında kendisine bir çay ve simit söylemişti. Daha çayını karıştırıyordu ki lise öğrencisi olan Recep yanına gelmiş oturmuştu. Recep çok samimi bir biçimde, "Abi bu ne çay simit, gel şuradaki pastaneye gidelim, orada adam akıllı bir şeyler yiyelim." Recep öyle ısrar ediyordu, ki Reşat bu kadar ısrara bir anlam verememiş ama onunla pastaneye gitmişti. Recep'le pastaneden çıkıp yürümeye başlamışlardı, ki Ofis semtindeki cami in yanına vardıklarında, yanlarına gelen polis ekip otosu onlardan kimliklerini istemişti. Epey inceleyip, sorular sorduktan sonra ekip otosunun arkasında oturan komiser, "Ben bundan şüphelendim." demiş ve araca bindirilmesini istemişti. Reşat araca bindirildiğinde komiser telsizle bir şüpheliyi gözaltına aldığını, teşhis için birilerinin gelip bakmasını istemişti. Kısa süre sonra başka bir ekip gelmiş Reşat'a bakmış ve arkada oturan komiserle bir şeyler söyleyip gitmişti. Söylenen her ne ise, komiserde öfke patlaması yapmıştı. Komiser bir yandan onu dövüyor bir yandan da, "Vay orospu çocuğu, nerdeyse seni bırakıyordum!" diyordu. Bu arada Recep polise, "Beni niye aldınız?" diyerek veryansın ediyordu. Polis Recep'i bırakmış, onu da alıp sorgulanmak üzere merkeze götürmüştü. Çok sonraları Recep'in polis ispiyoncusu olduğunu öğrenecekti.

33 günlük işkence süresince dönemin Belediye Başkanı Mehdi Zana, eski Milletvekillerinden Hasan Değer ve birçok hareketten insanlarla birlikte kalmıştı.

İşkenceciler beni mahkûm edebilmek için tüm yolları deniyordu. İşkencedeyken başka siyasi hareketlerin insanlarıyla yüzleştiriliyordum ve onların çoğu da beni tanıyor ve tanıdıklarını sorguculara tereddütsüz söylüyorlardı. Beni tanımaları işkenceli günlerimin daha zor geçmesine neden oluyordu. Ancak beni tanıyan insanların çoğunu ben tanı mıyordum. Onların beni tanıması diğer siyasi hareketlerin biz Devrimci Yolcuları yakından takip ettiklerini gösteriyordu.

İşkenceli sorgu 33 gün sürdü. Daha sonra 5 No'luya götürüldüm. O zamanlar 5 No'luda istediğin koğuşa gidebiliyordun. İşkencedeyken bizim arkadaşların Halkın Yolu ile birlikte 25. koğuşa kaldıklarını duymuştum. Ben de 25. koğuşa gitmek istediğimi cezaevi yönetimine söyledim. Onlar da beni, Naim Alagöz, Fikret Deniz, Ferda Koç, Gürcan Bahadır, İsmail Nakipoğlu, Mehmet Emin Sakar ve Orhan Keskin'in olduğu 25. koğuşa verdiler.

Koğuşa girdiğimde yoldaşlarımla beni yürekten bir sevgiyle

karşılamları, işkencedeki günlerimi unutturmuştu. Orhan, “Hoş geldin!” dedikten sonra sorgu sürecini sormuş, ben de sorguda olan bitenleri tek tek anlatmıştım. Benim anlatımlarım bitince, “Naim ve Ferda şımarıklıklarıyla beni boğazıma kadar doldurdular, Reşat nolursun sen onlara uyma!” diye Orhan beni ikaz etti. Çünkü Orhan benim kişilik yapımı biliyordu. Onlara uyacağımı tahmin ettiği için beni önden ikaz etmişti. Ama bir gün sonra ben de Naim ve Ferda’ya katılmıştım. Cezaevinde yaramazlıklarımız güreş tutma, arkadaşlarla şakalaşma gibi şeylerdi. Orhan onlara katıldığımı görünce, “Reşat keşke seni uyarmasaydım.” dedi.

5 No'lunun başlarda yemek tabaklarını yıkayacak kadar suyu vardı. Ancak kısa süre sonra içecek su bile bulamayacaklardı.

Cezaevindeki sorumlumuz Orhan'dı. 15 gün kadar eğitim çalışması yaptık. Daha sonra 5 No'luda işkenceli günler başladı. İnsanlık namına hiçbir şeyin uğramadığı 5 No'luda duvarlara yazı yazmak ve Devrimci Gençlik Derneği'nin kurucusu olmaktan iki yıl Diyarbakır cezaevi cehenneminde kaldıktan sonra beni bıraktılar.

Reşat, 1981'de Mahkemenin tahliyesine karar vermesinden bir ay sonra bırakılmıştı. Tahliye olduğu gün cezaevi idare amiri Esat Oktay Yıldırım tarafından çağrılmış kendisinden koğuştaki ilişkileri öğrenmek istemişti. Bir süre onu sıkıştırmışlardı. Reşat'tan bilgi alamayan gestapo Yüzbaşısı, tahliye olmasına rağmen onu feci şekilde döverek 5 No'lunun dışına atmıştı.

Bu Kokuya Hasrettik

Mehmet Çoktan

Mehmet ve arkadaşları 5 No'luya konulduktan birkaç gün sonra havalandırma da Orhan ile karşılaşmışlardı. Orhan idareye dilekçe verip kaldığı koğuşa gelmelerini istemişti onlardan. Mehmet ve arkadaşları o gün idareye dilekçelerini vermiş birkaç gün sonra da Orhan ve diğer Devrimci Yolcu arkadaşlarının olduğu koğuşa gitmişlerdi. Orhan yoldaşlarını kucakladıktan sonra banyo yapmaları için onlara temiz giysiler vermişti. Banyodan çıkan arkadaşlarıyla kısa bir hoş beşten sonra Orhan, Mardin birimini bir masa etrafında toplamış sorgu sürecini anlatmalarını istemişti onlardan.

Sorgudaki ifadelerimizi ve tutumumuzu anlattıktan sonra Orhan biraz düşünmüş, ben ve Bülent'in dışındaki Mardin biriminde olan arkadaşların en kısa zamanda dilekçe vererek koğuştan ayrılmalارını istemişti. O arkadaşların sorgu süreci Orhan'ın hoşuna gitmemişti. O dönemler cezaevinde baskı yoktu. Akşamları ranzaları birleştirir sohbetin yanı sıra siyasi çalışmalar yapardık. Bu siyasi çalışmalarımızda Orhan cezaevindeki görelî rahatlığa kanmamamızı, ileride çok büyük baskılar olacağına yönelik öngörülerde bulunuyordu. Ve bunun için hazırlıklı olunması konusunda bize sürekli telkinlerde bulunup, nasıl tavırlar içerisinde olmamız gerektiğini söylüyordu. Orhan ile 11 ay cezaevinde birlikte kaldım. Bu süre içerisinde kendisinden hiçbir şekilde yılgınlık görmediğim gibi, onu daha çok bilenmiş gördüm. O öngörüsüyle, devrimci duruşuyla, politik bilgi birikimiyle, arkadaşlarını sevk ve idare etmesiyle tam bir liderdi. Onunla vücut ölçülerimiz aynıydı. Mahkemeye giderken bana takım elbisesini verir öyle gönderirdi.

Cezaevinde her devrimci grubun yaptığı gibi bizim de bir komünümüz vardı. Komünün sorumluluğunu Naim yapıyordu. Henüz cezaevinde baskılar artmadan önce günlük kişisel bakımlarımızı yapar, daha sonra eğitim çalışması ve benzeri aktivitelerde bulunurduk. Tüm bunları yaparken devrimci disiplinden hiç taviz vermezdik. Zaman, zaman kaçamaklar yaptığımızda, Orhan tatlı

sert biçimde bizleri uyarırdı. Orhan'ın bedeni 5 No'luda tutsaktı ancak düşünceleri ve aklı hep dışarıdaki devrim mücadelesindeydi.

5 No'lu cehenneminde baskılar kendisini hissettirirken, tutsaklar da huzursuzlanmaya başlamışlardı. Bunun üzerine cezaevindeki diğer tutsaklarla yapılan görüşmeler sonucu açlık grevi kararı almışlardı.

Açlık grevi kararı alındıktan sonra Orhan beni yanına çağırdı. 'Mehmet açlık konusunda nasılsın, greve gidebilir misin?' diye sordu. "Bu benim ilk deneyimim olacak, şimdiden iddialı bir şey söyleyemem. Ancak kendime güveniyorum. Girelim, bakalım sonuç ne olacak!" dedim.

Açlık grevine başladık. İlk birkaç gün fazla bir şey yoktu. Ancak grev devam ettikçe koşullarda itirazlar, kıpırdanmalar başlamıştı. Orhan bu kıpırdanmalar üzerine bizimle konuşma gereği duymuştu. "Arkadaşlar başlattığımız bu açlık greviden başarılı çıkarsak üzerimizdeki baskılar azalacak ve kazanacağız. Hiçbir kazanım elde etmeden açlık grevini bitirirsek, baskılar çok ama çok artacak." demişti. Ancak açlık grevi hiçbir kazanım olmadan 7. günde bitti. Bitiş nedeni çok mu önemliydi, kim veya kimler grev kırılcılığı yapmıştı? Önemli olan bunlar değil, sonuçtu ve bizler, 5 No'lu cezaevinde kalan tüm tutsaklar olarak, iyi bir sınav verememiştik.

Açlık grevinin hiçbir kazanım olmadan bitirilişinin üzerinden çok zaman geçmeden askerlerin koşullara gece baskını düzenleyip sayım yapmaları ve devamında İstiklal Marşını söylememizi istemeleri gelecek karanlık günlerin habercisi gibiydi. Bu yaptırımlara karşı bir direniş göstersek de, kısa sürede direncimiz kırılmış yemek duasıyla birlikte 60 tane marşı ezberleyip okumaya başlamıştık. Artık dayak gündelik işlerden sayılıyordu. Yani hayatımız cehenneme dönmüştü. Orhan tüm bunları önceden görmüştü.

Orhan'ın cezaevinin bu insanlık dışı dayatmalarına karşı, kendisini içten içe yemenin dışında yapabileceği çok birşeyi yoktu.

Havanın çok sıcak olduğu bir günde koğu penceresinin önüne geçmiş havalandırmayı seyreliyordum. Hiç beklenmedik bir anda yağmur yağmaya başladı. Cezaevi dışında kavak ağaçlarını

işleyen işyerleri vardı. Yağmur, toprak ve kavak ağacıyla buluşunca cezaevinden içeri çok güzel bir koku girmişti. Uzun süredir alışık olmadığımız bir şeydi bu. Tutsaklar olarak bu kokuya hasrettik. Pencereden havalandırmayı seyrederken, yağın yağmurla birlikte şarkı mırıldanıyordum. Karşı havalandırmadan beni gören bir asker el kol işaretiyle pencereden uzaklaşmamı istedi benden. Sonuçlarına katlanmak üzere o pencereden çekilmedim. Kısa bir süre sonra o asker ve birkaç asker daha koğuşa gelip beni dışarıya çıkarıp adam akıllı dövmüşlerdi. Yarı baygın bir şekilde koğuşa girdiğimde, Orhan ‘Olur böyle şeyler!’ diyerek beni teselli etmişti.

Kendime geldikten sonra Orhan, “Pencerenin önünde okuduğun o şarkıyı bana bir daha okur musun?” dedi. Okuduğum şarkı Zülfü Livaneli’nin “Kardeşim duymaz, eloğlu duyar.” parçasıydı. Bu parçayı o gün ve o günden sonra fırsat buldukça ona okudum.

Mehmet, Mardin grubunun yargılandığı davadan 11 ay sonra tahliye olmuştu.

Biraz buruk bir şekilde Orhan’a tahliye olduğumu söyledim. “Bundan sonra ne yapacaksın Mehmet?” diye sordu Orhan. Gerçekten ne yapacağımı bilmiyordum, ona ne yapacağımı bilmediğimi söyledim. Orhan bana abice bir bakıştan sonra şunları söylemişti, “Bir devrimci tualete gitse bile devrimci olduğunu unutmamalı, şimdi dışarıya çıkıyorsun. Yapman gereken öncelikle kendi eğitimine önem vermek, bir süre takip edileceksin, kimseyle görüşme. Bu baskı dönemi bitinceye kadar, burada uygulanan baskıları da hiçbir zaman unutma.” Bu bana son nasihati olmuştu. Bir daha onu göremedim.

İnsanlara Hakim Olmak İyice Zorlaşmıştı

Naim Alagöz

80'in sonlarında baskılara ilk bizim koğuştan başladılar. Sayımda sıraya geçin, sayım verin, yemek duası edin gibi emirler vermeye başladılar ama dinleyen kim... Sayımda "sıraya girin" dediler, o bitince "yemek için sıraya girin" dediler, "yemek duası yapacaksınız" dediler. Biz de yemek almadık filan... Kasım, Aralık Ocak ayları böyle geçti, okudun okumadın, saydın saymadın... Başka gruplardan okuyanlar da vardı, okumayanlar da, o ara bir gün tamamımızı koridora dizdiler tek sıra halinde, orada herkes payına düşen asker kadar dayak yedi ve içinde iğneler, çiviler olan bir satranç takımı vardı onu da yine denk düşenlere yedirdiler. O günkü eziyet espri konumuz da oldu tabii, çok da canımızı yaktılar ama dua filan okumadık. O ara yemek almayı, sayım vermeyi, dua okumayı protesto etmek için açlık grevine gittik. Sanırım Devrimci Yol komünü zaten 30 kişi civarındaydı, hepimiz gittik, Halkın Yolu da bizimle beraber hareket etti. Sonrasında da tutuklu herkes ortak hareket etti.

O aylarda içerde eylem öncesinde ranzaların altında bir çember oluşturur, toplantılar düzenlerdik ve herkes her şeyi zaten konuşur, tartışır. TİKKO'dan Halkın Yolu'ndan arkadaşlar da toplantılarımızda yer alırdı.

Akabinde bazılarımızı hücrelere aldılar, ben, Orhan, Gürcan, İsmail falan. Sanırım yarımızı bölerek eylemi kırabileceklerini düşündüler. Koğuştakileri vazgeçiririz, hücredekiler de kendiliğinden bırakır diye düşündüler ama başaramadılar. Bir hafta sonra da bizleri hücreden koğuşlara getirdiler. Zaten o ara ilk açlık grevi bırakılmıştı.

Yediğimiz darbelerden bizim için büyüğü, diğer koğuşlarda sayım ve yemek duasının yapılmasıydı. Yönetimin istekleri sadece yemek duası ve sayımla da kalmamıştı, sonrasında İstiklal

marşı, diğer marşlar... Bunları okutmak kriz oldu. Sonra baskılar aldı başını gitti. Tutuklular içinde de sinir sistemi bozulanlar, titreyenler, bağrışmalar, kriz geçirenler çoğalmıştı. Bir devrimcinin en zor hakim olacağı şey kendi iradesidir. Bırakın kendinizi, bir de diğer insanlara hakim olmak işi iyice zorlaştırmıştı. Eylemi bırakmak ise Orhan'ı ve hepimizi kötü etkilemişti. Bu geri adımlarla, grup içi ilişkiler de azar azar bozuldu ve gruplar oluşmaya başladı. Gizli gizli görüşmeler yapmak zorunda kalıyorduk, bu da çember çember olmamıza neden oldu. Halka halka konuştuğunda detaylar değişiyordu tabii istemeden. Öne çıkan Orhan olduğu için ona karşı tavır geliştirdi mi hatırlamıyorum ama herkes kendi zaafını kendisi taşıyordu zaten. Sen siyasi bir karar alıyorsun ama kimisi kişisel olarak “yokum” diyor, ne diyeceksin! Öyle kolay iş de değildi günlerce aç susuz kalmak, hücrelere tıklamak, işkence görmek. Suçlamak için söylemiyorum ama zaafılar ortaya çıkmaya başlamıştı.

Orhan'ın duruşu, geri adım atma tavrını kabul etme, teslim olma yönünde asla olmadı ama ses çıkaramadı. Esip gürleyen, sekte bir tavır gösterip zora başvurmada, sert zorlayıcı tavrı da olmadı, yumuşak bir tavırla kendi haline bırakıyordu, bizler devam ediyorduk. Zaten yapacak bir şey yok, dayanmak herkesin harcı değildi. O ara toplantı yaptık, eylem sonrası kazancımız ne olacak diye, durumu değerlendirdik. Eğer sivrilir ve hücreye gönderilirse, göstereceğimiz direniş açısından bu lehimize olmaz diye konuştuk ve o günlerde kitle içinde erimenin, grubu dağıtmamak için koğuşturma kararına daha doğru olacağına karar verdik.

Toplantılarımız direktifler vermek şeklinde olmazdı, herkesin fikri alınır, düşünceleri sorulurdu. Her zaman da Orhan başkanlık etmezdi, uzun uzun konuşmalar sonrası hakim olan konsensüs uygulanırdı. Hatırlıyorum da, en zorda kaldığımız zaman yemek duası ve İstiklal Marşı dayatmaları dönemiymiş. Durumu şimdilik kabullensek mi, yoksa rest mi çeksek... Büyük çoğunluk durumu kabullenmişti.

Birlikte Kelepçelenmek İçin Bayağı Gayret Sarf Ediyorduk

Ali Demiralp

Darbeden sonra, Mehmet Tekin ile birlikte önce gazetelerde, akşam da televizyonda "örgüt artıkları" olarak arandıklarını gördüklerinde, Ali'nin evden ayrılıp Mehmet'in baldızının evine gitmişlerdi. Ancak polis sabaha karşı evi basıp ikisini de gözaltına almıştı. Bir gün karakolda tutulan bu iki yoldaş 7. Kolordudaki sorgu yerine götürülmüşlerdi.

Ali ve Kürt Mehmet sorguya götürülmüş, bilinen tüm işkence yöntemleri ikisine de uygulanmıştı. Ali devrimciliği kabul etmiş ama Devrimci Yolculuğu dahi kabul etmemişti. Sonra onları cezaevine götürülmüşlerdi. 5 No'luda bir iki gün hücrede kaldıktan sonra koşullara verilmişti. Ali 5 No'luya gittiğinde cezaevi tamamen teslim alınmıştı. Cezaevinde marşlar okunuyor, yemek duası ve askerî eğitim yapılıyordu. Tüm bu yaptırımlara uyulmasına rağmen işkence ve dayanın dozajında hiçbir eksilme olmamıştı, aksine her gün yeni yöntemler icat ediliyordu.

Orhan ile aynı koşullarda değildik. Onunla mahkemeye giderken, birlikte kelepçelenmek için bayağı gayret sarf ediyorduk. Orhan'la kelepçeli olarak mahkemeye giderken kaş, göz ve mimiklerle bazen de fırsat bulduğumuzda konuşarak bilgi alışverişinde bulunuyorduk. Ancak Mahkemeye götürülmek için bindirildiğimiz ring araçlarında sürekli dayak vardı.¹

Orhan Sadece Onu Yanlarına Alabileceklerini Söylemişti

Zeyni Apak

Tutuklanıp Diyarbakır 5 No'lu cezaevindeki 27. koğuşa götürüldük. Ala Rızgariciler 19. koğuştaki, Devrimci Yolcular 21. koğuştaydılar. 24 ve 27. koğuşlar karışık koğuşlardı. Bizimki, Ala Rızgari ve Rızgari koğuşları en sondaydı. Rızgariciler çok dayak yiyorlardı.

1. Ali cezaevinden tahliye olduğunda üç yıla yakın yat

Zeyni, Orhan ile 5 No'lunun havalandırmasında karşılaştığında, arkadaşlarıyla birlikte onların koğuşuna gitmek istediklerini söylemişti. Orhan da sadece onu yanlarına alabileceklerini, bunun için de idareye dilekçe vermesini söylemişti. Zeyni akşam dilekçeyi vermişti. Ertesi sabah 21. koğuşta Orhan'ın yanındaydı. Orhan, onu Gürcan ve Naim ile tanıştırmıştı. Sonra da Gürcan'ın ranzasına gitmiş, sorgusu üzerine Zeyni'yle konuşmuştu.

Sorguyu ve ifadeleri olduğu gibi anlatmıştım. İzmir ve Ankara'daki yaşadıklarımızı ise sınırlı... Orhan bana sorgudaki ifadem ve işkencedeki tavrımdan dolayı "Bir devrimciye yakışan şekilde davranmışsın ama keşke soygun yapılmısaydı." demişti.

12 Eylül'den önce Abdulkadir arkadaşım ile birlikte Devrimci Yol'dan ayrılmıştık. Ayrılmamız üzerine Orhan benimle görüşmüş, geriye dönmemi istemişti. Ancak Orhan'a saygım ve üzerimdeki etkisine rağmen geri dönmemiştim. Cezaevine girdiğimde Orhan'ın beni kendi koğuşuna aldırması bana duyduğu güveni gösteriyordu ve bu beni çok onurlandırmıştı.

ORHAN
KESKİN

VII. BÖLÜM

DARBE GÜNLERİNDE
“DIŞARISI”

12 Eylül sonrasında tüm ülkede büyük bir baskı atmosferi oluşmuştu. İlk haftalarda operasyonlar ve tutuklamalar özellikle taşrada çok daha yoğundu. Taşra il ve ilçelerinde devrimci mücadeleye bulaşan kim varsa ya yakalanmış ya da aranır duruma düşmüştü. Büyük şehirleri ise kontrol altına almak o denli kolay değildi. Cunta önce kitlelerin gözünü korkutacak icraatlar yapıyor, mahalleleri adeta işgal ediyor, sokak başlarını tutarak inisiyatif ele alıyordu. Örgütlü yapılara dönük operasyonlar ise sonraki haftalarda yoğunlaşmaya başlamıştı. Artık örgütlü ilişkiler az sayıda insanı bünyesinde taşıyabiliyordu ve zaten peşpeşe operasyonlar örgütlü olan herkes için büyük tehdit oluştuyordu.

Örgütlü ilişkilerin dışında kalan militan ya da sempatanlar kendi başları ın çaresine bakmak durumunda kalmışlardı. Kırsal kesimdekilerin bir bölümü, eğer yörelerindeki coğrafya müsaitse, dağlara çekilmişlerdi. Ama hazırlıksız gelişen bu çabalar bir süre sonra açlıkla, kış koşullarıyla karşılaşmaya başlayınca çözü-lüyordu.

Kent merkezleri ve ilçelerdeki onbinlerce insan, özellikle de deneyimsiz genç militanlar, ne yapacaklarını bilemiyor, kendilerini çok yalnız hissediyorlardı. Haftalarca, aylarca kaçak duruma düşen insanların karşılaştığı en büyük sorunlar, parasızlık, işin gücün olmaması, sefalet, açlık, kalacak yer sorunu, korku nedeniyle kimsenin yardım elinin uzatmaması, önünü görememek, ne yapacağını bilememek, boşluk içinde geçen günler, haftalar, aylar ve tabii bozulan ruh sağlıklarıydı... Bu gibi sorunlar yalnız başına kalan insanları öğütüyordu.

Buna karşın ilk dönemi nispeten hasarsız ya da ufak tefek hasarlarla atlatan örgütsel birimler de vardı ve Devrimci Yol'un Diyarbakır yapılanması da bunlardan birisiydi. Bu yapı 1985'e dek sürecek direniş hattının önemli ayaklarından birisini oluşturalıktı.

Buna karşın, Kürdistan alt bölge çalışmasının diğer birimleri büyük ölçüde dağılmış ya da operasyon yemişti. Tablo çok parçalıydı; Hem yalnızlığın, çaresizliğin, ne yapacağını bilememenin örneklerini, hem silahlı direnişi sürdürenlerin çabalarını, hem de işkence ve işkencede ölümleri bir arada içeriyordu...

İzmir'e Giden İlk Araca Binmişti

Zeyni Apak

Nusaybin Eylül ayında bile çok sıcak bir kentti. Halk geceleri daha serinde uymak için damlarda uyumayı tercih ediyordu. Zeyni de 11 Eylül 1980 gecesi damda ertesi gün yapacaklarını düşünerek uykuya dalmıştı. Uykunun en dayanılmaz vakti olan sabah henüz olmuştu ki, belediye hoparlöründen ve polis araçlarından yapılan anonsla sokağa çıkma yasağının konduğunu ve MGK'nın ülke yönetimine el koyduğunu öğrenmişti. Yataktan fırlamış ilk işi evdeki örgütsel belge, doküman ve kitapları bahçedeki kuyuya atmak olmuştu.

Zeyni ve arkadaşları 12 Eylül'den önce, Ulaş Bardakçı'nın ölüm yıldönümünde, Nusaybin Emniyetindeki sivil polislerin ve dönemin Emniyet Müdürünün de içinde olduğu ekip otosunu taramışlardı. Emniyet Müdürü açılan ateşten kaçarken otoy duvara çarpmıştı. Duvara çarpan oto polisler tarafından tamire götürülmüş ancak bir gece Zeyni ve arkadaşları ekip otosunu tamircide yakarak kullanılmaz hale getirmişlerdi.

O taramadan kurtulan Emniyet Müdürünün de aralarında olduğu bir ekip, öğleden sonra Zeyni'nin evini basmış, evde yaptıkları aramada bir şey bulamayınca çekip gitmişlerdi. Ancak Zeyni olacıkları biliyordu. Sokağa çıkma yasağının kalktığı anda İzmir'e giden ilk araca binmişti.

İzmir Günlerim Açlık ve Uykusuzlukla Mücadele Günlerim Oldu

Zeyni bir süre İzmir'de inşaatlarda, parklarda kalmış daha sonra hemşerisi Cemal Şahin'in evine arkadaşları Necat Uğurlu, Adnan Gültepe, Necmettin Üşen-ti ile birlikte adeta iltica etmişlerdi. Zeyni kendi durumundaki arkadaşlarını da Cemal'in evine götürmeye başlamıştı. Cemal mevcut durumdan hoşnut olmadığını tavırlarıyla belli ediyordu. Ancak Zeyni ve arkadaşlarının yapacakları bir şey yoktu. Cemal zoraki misafirlerinin evde olmadığı bir anda evin kilidini değiştirmiş, Nusaybine gitmişti. Eve dönen misafirler kilidin değiştiğini gördüklerinde kilidi ellememişler, ama pencereden eve girip çıkmaya devam etmişlerdi.

Açlık kendisini dayatmıştı. Yaşamak için bir şeyler yapmalıydık. Bir arkadaşımızda silah olduğunu öğrendiğimizde soygun yapma kararı almıştık. İki soygun yaptık. İlkinden pek birşey çıkmadı, ikincisinden ise biraz para kaldırmıştık. Parayı arkadaşlarla bölüştük, bölüşünce payımıza düşen tabii çok da fazla değildi. Herkesin evine

dönmesini söyledikten sonra ben ve Necat Ankara'ya gitmeye karar verdik ve otogara gittik.

Ankara gündüzleri ılık, akşamları soğuktu. Soygundan kalan paralar bitmişti. Zeyni ve Necat'ın üzerindeki elbiseler Ankara'nın iklimine uygun değildi. Geceleri çok üşüyorlardı. Elbise alacak paraları da yoktu. Kızılay'dan geçerken, Gima mağazasından bir pardesüyle, pantolonu üzerine giymiş fakat dış kapıdan çıkarken özel güvenlik durumdan şüphelenmiş, onu müdüriyete götürmüştü. Müdür, yapılan hırsızlığın neden ve niçinlerini sorarken, o utancından sessiz kalmayı tercih ediyordu. Yaptığı işe hiçbir gerekçe bulamıyordu, düpedüz hırsızlıktı. Müdür sorularına cevap alamayıp onu polise teslim edeceğini söylediğinde, çaresizce siyasi olduğunu, arandığını söylemişti. Solcu olduğunu söylediğinde, müdür cebinden birinci sigarasını çıkarmış, önce kendisi bir tane yakmış, daha sonra içmesi için bir tane de ona vermişti. Müdür oğlunun da siyasi nedenlerle içerde olduğunu, bu seferlik onu affedeceğini, üstündeki pardösüyü bırakıp gidebileceğini söylemişti.

Ankara'da 12 Eylül'ün baskı koşulları ve parasızlık canına tak ettirmişti. Nusaybin'e, ailesinin yanına dönmeye karar verdi. Memlekete varalı daha birkaç gün olmuştu, ki sonradan Devrimci Solcu olan arkadaşı Rıdvan Sancar'ın bomba imal ederken elinde patlaması sonucu öldüğü haberini aldı. Polislin yoğun güvenlik aldığı cenaze törenine arkadaşlarıyla katılmış, son görevini yerine getirmişti. Cenaze töreni dağıldıktan sonra polis Namık Kemal Yaşar'ı, Zeyni Pektaş'ı, Mehmet Demir'i, Zeyni'yi ve birkaç arkadaşını gözaltına almıştı. Polis karakoluna götürülmüş ancak kendisine hiçbir şey sorulmamıştı. Akşam olunca kuzeni karakola gelmiş, Zeyni'ye kefil olup bıraktırmıştı. Ancak yaşça çok küçük olan ama olup bitenlerle ilgili çok şey bilen bir çocuğu alıkoyarak, tabura götürmüşlerdi.

Çocuğa her türlü psikolojik ve fiziki işkence yapılarak bildiği her şeyi anlattırmışlardı. Bir mutemedin soyulduğu eylemden, bombalı pankart asmaya, banka şubelerinin tahrip edilmesine, kısacası ne biliyorsa söyletmişlerdi. Çözülme haberi alınca Zeyni Nusaybin'den ayrılıp Mardin'e gitmişti. Ancak Emniyet Müdürü Mehmet işin rengini öğrendiğinde küplere binmiş, deli danalar gibi her köşe bucakta Zeyni'yi aramaya çıkmıştı. Babası ve kuzeninin evlerinin ardından Mardin'deki uzak yakın tüm akrabalarının evlerini gece basmış ve sorgulamış, Zeyni' in kaldığı yeri öğrenmişti. Sabaha karşı kaldığı evi basıp almışlardı.

Seni Direkt Tabura Göndereceğim

Zeyni'yi Nusaybin'de Emniyet Müdürü Mehmet'in önüne çıkardıklarında, müdür ona "Hani sen birşey yapmamıştın?" dedikten sonra önüne bir tomar kâğıt atıp "Oku bakalım. Senin üzerinde ne ifadeler var? Senin neler yaptığını anlatan

ifadeleri oku da gör." demişti, "Sana tek tokat atmayacağım. Seni direkt tabura göndereceğim. Orada senden nasıl ifade alacaklarını çok iyi biliyorlar." Tabura götürüldüğünde gördüğü manzara onu şaşırtmıştı. Birçok arkadaşı da yakalanmış, sorgu için sıralarını bekliyorlardı.

İşkenceli sorgulardan sonra arkadaşlarla birlikte tank taburuna götürüldük. Tank taburunda özellikle Orhan ve Ömer hoca soruluyordu. Tüm olay ve eylemleri inkâr ediyordum. Ancak ifademden memnun kalmayan sorgucular bizleri toptan tugaya götürdüler. Tugaydaki sorgulama ve işkence bittikten sonra Diyarbakır'a götürüldük. Savcılığa çıkmadan önce arkadaşlarıma «Hepimizin tutuklanıp cezaevine girmemizin bir anlamı yok. 5 arkadaş soygun ve banka bombalama olaylarını üstlenelim. Diğer arkadaşlar serbest bırakılsın.» dedim. Bunun üzerine, uzun tartışmalardan sonra 5 arkadaş soygun ve banka bombalama eylemlerini üstlendik. Ben, Şükrü Kara, Adnan Avucan, Mesut Yardak, Mehmet Düzgün ve silah kaçakçısı Ali Timur tutuklandık, bu sayede 20 arkadaşımızı serbest bıraktılar.

İlk Bir Buçuk Aylık Süreyi Cuntaya Vermemeliydik¹

Yaşathak Aslan

12 Eylül sonrası ilk günler, faşist darbeyi telin (lanet okuma) ve teşhir etme amacıyla düzenlenen gösteriler, bildiri, afiş, yazı vb. kampanyalarıyla geçti. O zamanki en etkin eylem, silahlı gösterilerdi. Katılımın sınırlılığına rağmen bu eylem çok yaygın bir hâl aldı. İlk başlarda çekingenlik gösteren insanlar gösterilere katılıyor, 100-150 kişiyle başlayan gösteriler, yüzlerce kişinin katıldığı gösterilere dönüşüyordu.

Kenan Evren'in ve cuntanın diğer üyelerinin gittiği şehirlerde kor-

1. Bu kısım Yaşathak Aslan'ın "Devrimci Yol, Kavgamız Bitmeyen Sevdamız" adlı kitabının 39.-74. sayfalarındaki anlatımları esas alınarak düzenlenmiştir.

san gösteriler düzenleniyor, cunta teşhir edilmeye çalışılıyordu. Sanırım, Kasım başlarında, cunta üyeleri Diyarbakır'a geldiler. Gelişleri birkaç gün öncesinden duyuruldu. O günlerde Diyarbakır Merkez'de bizim dışımızdaki siyasal çalışma yürüten başka bir grup yok gibiydi. Cunta üyelerini büyük bir "şenlik" ile karşıladık. Tüm yollarda ateşler yakıldı. Bombalı pankartlar asıldı. Balonlar uçuruldu. Şehrin merkezi yerlerine bubi tuzaklı teypler yerleştirilerek yayınlar yapıldı. Devrimci Yol savaşıları hoparlörlerden halka sesleniyordu! Halka zarar vermeyecek şekilde bombalar patlatıldı. Balon ve bildirilerden birkaçı miting meydanına da ulaştı. Evren bildirilerden bir tanesini elinde sallayarak bize bir hayli atıp tuttu. Beşli çetenin geri dönüşü de öyle anlı şanlı değil, gizlice olmuştu. Asıl uğurlamayı biz yapmıştık! Arkasından operasyonlar başladı. Ama ciddi bir sonuç alamadılar. Gözaltına alınıp bırakılanlar, polislerin amirlerine 20 küsur "İrfan" yakaladıklarını duyurmalarını mizah konusu yapıyorlardı. İrfan (Erdoğan Coşkun), Devrimci Yolun Diyarbakır il sorumlusuydu ve eşkâli belirlenmişti.

İlk aylarda ilişkimizde büyük bir aksama olmadı. Basına uygulanan sansüre rağmen gelişmelerden haberdar olabiliyor, diğer bölgelerle ilişki kurabiliyorduk. MGK bildirilerinden de, gidişatı anlamaya çalışıyorduk. Büyük kentlerde silahlı gösteriler düzenlenip yazılı sözlü propagandaya önem verilirken Karadeniz, İç Ege, Akdeniz, Çukurova ve Doğu bölgelerinde çok yoğun bir "kıra çekiliş" yaşandı.

12 Eylül öncesi, kırdaki sınırlı sayıda, yeterli eğitim almamış arkadaşların oluşturdukları gerilla birlikleri vardı. Silahlar hem yetersiz hem de niteliksizdi. 12 Eylül sonrası, kıra gelişigüzel yöneliş, kırdaki birliklerin "şişmesine", niteliksizleşmesine yolaçtı. Dersim'deki arkadaşlar bu gelişmeyi, ana birlik, yerel birlik ve köy milisleri şeklinde, daha nitelikli hale dönüştürmeye çalıştılar. Dersim'de güçlü bir halk desteği olması ve arazi yapısı, kıra yerleşmemizi kolaylaştırdı. Ayrıca, teknik malzemeyi bu bölgede temin etmek daha kolay oluyordu. Şehirlerdeki arkadaşlar, kırdaki arkadaşlar için lojistik destek oluşturmaya çalıştılar.

Malatya ve Sivas yöresinde, temelleri 1980 ilkbaharında atılmış nitelikli bir kır gerilla çalışması vardı. Şehirlerde afişe olmuş, yetenekli arkadaşları kıra gönderiyorduk. Ege, Karadeniz ve Akdeniz bölgesindeki arkadaşlar, Malatya, Sivas ve Dersim bölgesindeki arkadaşlar kadar şanslı olmadılar.

Büyük kentlerde örgütlenmeye yeni biçimler verilmeye çalışıldı. Hücre tipi örgütlenmeler, esas itibarıyla bu dönemde başladı. Şehir gerillası güçlendirilmeye ve yaygınlaştırmaya çalışıldı. Ayrıca, sivil faşist hareketle mücadele de, ilk aylarda ihmal edilmeden sürdürüldü. Ne var ki, sivil faşist güçlere artık ihtiyaç kalmamıştı.

Kır ve Şehirlerde Operasyonlar, Çatışmalar Yoğunlaşıyor

Süren operasyonlar, henüz 12 Eylül öncesinden pek farklı görünmüyordu. Ya da biz fark edemedik. Kırsal alanda meydana gelen çatışmalar, o günün havasını değiştirecek boyutta değildi. İlk büyük darbeyi Ankara'da yedik. Ankara'daki yakalanmalar, merkezi ilişkilerde aksamalara yolaçtı. Arkasından, kır ve şehirlerde operasyonlar, çatışmalar yoğunlaştı. Cunta bir buçuk ay hazırlık yapmış. Ekim sonlarında saldırıya geçmişti. Darbeden hemen sonra bizden çok şiddetli çıkışlar, kapsamlı direnişler, sokaklarda barikatlar beklemişlerdi. Biz ise direnişin uzun vadeye yayılmasını tercih ettik. Bugün geçmişi baktığımda o ilk bir buçuk aylık süreyi cuntaya vermemeliydik, diye düşünüyorum. Elbette bu önceden öngörülmesi gereken ve çok ciddi hazırlık gerektiren bir taktikti. Eğer faşist darbeyi, kitlesel direnişlerle ya da gündemi belirleyecek çapta büyük eylemlerle karşılayabilseydik, cunta topluma, barış ve can güvenliği için geldikleri yalanını yutturamazdı.

1980 Kasım, Aralık, 1981 Ocak, Şubat, Mart ayları, bizler için gerçekten karanlık ve acı dolu aylar oldu. O yıl kış da ağır geçmişti. Kış ve cunta, ülkenin üzerine bir kâbus gibi çökmüştü. Radyo, televizyon sürekli yeni yakalanma ve ölüm haberleri veriyordu. Ülkede darağaçları da kurulmuştu. Aydınlarla demokratik kitle örgütü yöneticilerine, işçi ve öğrenci liderlerine yönelik yoğun bir tutuklama

kampanyası epeydir başlamıştı.

Sabah evden çıkıp bir daha geri gelmeyen arkadaşların, yakalandığını veya öldürüldüğünü öğreniyorduk. Çok sevdiğimiz arkadaşlarımızın öldürülmesi ve yakalanması derin bir üzüntüye yolaçıyordu. O günlerde ölen arkadaşlarımıza çok kez gizli gizli ağladığım olmuştur.

1980 Aralık 20 veya 21’di. Diyarbakır’da bir öğretmen arkadaşın evindeydik. Erdinç Coşkun ile akşam haberlerini izliyorduk. Televizyon Artvin Şavşat’ta bir çatışma haberi verdi. Çatışmada Erkan Uzuneminağaoğlu ve Taner Uzun adlı arkadaşlar öldürülmüştü. Benim gözlerimden yaşlar süzölmeye başladı. Çaresizlik kahrediyordu insanı. Erdinç bunu fark ederek gelip boynuma sarıldı. “Abi moralini bozma, sırada biz de varız!” dedi. Sonra Erdinç’i de kaybedecektik. Oğlum Erkan, çocukluğumdan beri tanıdığım, çok şey paylaştığım Erkan’ın adını taşıyor.

Şimdi ise, yıllarca omuz omuza mücadele ettiğimiz yoldaşlarımızı kaybediyorduk. Zekeriya Aydemir’i, Veli Eskili’yi, Soner İlhan’ı, Behçet Dinlener’i, Selim Martin’i ve daha onlarca arkadaşımızı bu dönemde kaybettik. Soner, İskenderun yakınlarında öldüröldüğünde onlarla ilişkiye geçmek üzereydim. Veli, Malatya şehir merkezinde şehit düştü. Polis, cenazeyi almaya gelen babasına son olarak söyleyeceği bir şey olup olmadığını sormuş. Veli’nin babası “Son sözü arkadaşları söyleyecek!” demiş.

Meydanları, Garları, İstasyonları, Kahveleri Fotoğraflarımız Süslüyordu

Devrimci Yol dergisi zaten son aylarda düzensiz çıkıyordu. Operasyonlar sürerken tek yapraklı bir sayı yayınlandı ve gizlice dağıtıldı. Bu fiilen son sayı oldu. Son sayıda darbe değerlendiriliyor, direnişin uzun vadeye yayılmasına işaret ediliyor, kırsal alanın ön plana çıktığını vurgulanıyordu.

En korktuğumuz şey, sinir sisteminin merkezinde olan arkadaşlarımızın yakalanmasıydı. Özellikle “ihtiyarlar” diye adlandırdığımız

iki arkadaşımıza hem sonsuz güven hem de sevgi ve saygı duyuyorduk. Binlerce arkadaşın, merkezdeki arkadaşların yakalandıklarını -ki “ihtiyarlar”la birlikte, Ali Butto, Melih ve Akın Dirik de yakalanmıştı- öğrendiğinde nasıl bir ruh hali içine girebileceğini, ne türden bir duygusal atmosferin ortaya çıkacağını herkes kolayca tahmin edebilir. Geleneksel sol gruplarca “yoldaş” sözcüğü fazlasıyla kullanıldığı için biz birbirimize “arkadaş” diye hitap ederdik. O soğuk kış günü hayatımda ilk kez “yoldaş” sözcüğünü kullanarak, bulunduğum bölgedeki arkadaşlara “Yoldaşlarımız yakalandı, şimdi görevlerimiz daha ağır!” diye açıklama yapıp, basındaki haberleri doğruladım. Çünkü genellikle basında çıkan haberlere inanılmazdı. Arkasından “Yoldaşlarımız dokunursanız, onları katlederseniz, biz de sizleri cezalandıracağız!” şeklinde kısa bir bildiri kaleme alarak gazetelere, cunta üyelerine posta yoluyla göndermeye çalıştık. Sınırlı oranda da halka dağıttık.

Onlar gittiyse geride bizler vardık. Yolumuza devam edecektik... Artık tüm meydanları, garları, istasyonları, kahveleri fotoğraflarımız süslüyordu. Hareket alanımız da giderek daralıyordu. Hayatımız bir macera filmi gibiydi. Sık sık yakalanma tehlikesi atlatıyorduk. 1980 Ekim’i ortalarında Diyarbakır’da ciddi bir takip yaşadım. Yanımda eşim Zeynep, Elazığ’dan gelen bir bayan arkadaş ve kızı Ayşegül Baran vardı. Polisleri Diyarbakır sokaklarında epey bir dolaştırdık. Arabayla öyle yakından takip ediyorlardı ki Ayşegül “Tatlı amca, araba ayaklarımızı ezecek!” diye uyararak zorunda kalmıştı. Ama kim olduğumuzdan emin olamamışlardı. Ben de onların bu kararsızlığından yararlanarak düşünemeyecekleri bir yöntemle ellerinden kurtuldum. Benden sonra eşim ve Elazığ’dan gelen bayan arkadaş da çok zeki bir yöntemle polis ekibini atlatmıştı.

1981 Ocak ortalarında Dicle Üniversitesi’ndeki yönetici arkadaşlarla bir öğrenci evinde toplantı halindeydik. Elektrikler kesik olduğu için evdeki son ispiroto ve kolonyayla çay demlemiştik. Tam çay içecekken çevre sarıldı. Ben yalınayak, evin alt saçağına asılı durumda bir saate yakın bekledim. Arkadaşlar beni içeri aldıklarında ellerim ve ayaklarım donmak üzereydi. Polisler yan evde saklanan

ve kaçakçılık nedeniyle aranan biri için gelmişlerdi. Beni de, bin bir zahmetle demlediğimiz çayı içmekten mahrum ettiler!

Darbeden kısa bir süre sonra Ağrı, Van, Siirt, Mardin, Bitlis ve Muş'ta bulunan arkadaşları Diyarbakır'a getirdik. Bir operasyon sonrası, Urfa'daki arkadaşlar da geldiler. Bu Diyarbakır'da gereksiz bir birikmeye yolaçtı. Aranmayan arkadaşları, sonra ilişkiye geçmek üzere eski çevrelerine gönderdik.

Diyarbakır, Malatya, Elazığ ve Tunceli'deki ilişkiler 1981 yazına geldiğimizde de pek darbe yememişti. Malatya, Sivas ve Dersim'de görece nitelikli sayılabilecek bir gerilla örgütlenmemiz vardı. Çalışma açık bir gerilla mücadelesinden çok, mücadeleye hazırlanmayı, yöre halkını kazanmayı amaçlıyordu. Gerillada yeralan arkadaşların çoğu, denenmiş, tecrübeli arkadaşlardı. Yaz aylarından kırsal alanda birçok operasyon yapıldı. Ama polis ve asker önemli bir başarı elde edemedi. Bu operasyonlar esnasında Dersim'de Hasan Gök isimli bir arkadaşımızı kaybettik. Operasyonlar biraz yavaşlayınca diğer yörelerle, özellikle Ankara ve İstanbul'daki arkadaşlarla ilişki kurmaya çalıştık. Malatya'yla kurduğumuz ilişki 1981 sonbaharında kopmuştu. 1982 başlarında Malatya kırsal alanında bulunan arkadaşlarla ilişki kurabildik. Mahmut (Memduh Uyan) bu yöredeydi. Onun varlığı kırdaki arkadaşlarımıza güven veriyordu. Tüm arkadaşları neşe ve umut dolu buldum.

1982 Şubat ortalarında, Dersim bölgesindeki birliklerimizden tanıdığım bir arkadaş geldi. Arkadaşlar benimle görüşmek istiyorlardı. Ayrıca PKK'lıların da görüşme talebi vardı. PKK temsilcisi bana, "beni Suriye'de beklediklerini, bir cephenin oluşmakta olduğunu, Taner de dâhil, bizden pek çok arkadaşın Suriye'de olduğunu" söyledi. Söylenenler bizim için biraz şaşırtıcıydı. Çünkü yurtdışından Türkiye'ye yönelik fazla bir şey yapılamayacağına inanıyorduk. Dersim'deki arkadaşların da görüşünü alarak PKK'lı arkadaşlarla birlikte Diyarbakır'a döndüm. Kar yüzümü öyle yakmıştı ki, eşim bile beni tanımakta zorluk çekti.

İki Tablayla Dört Hücre Geçiniyordu

Diyarbakır’da önemli bir darbe yemeyişimiz yalnızca kendi yeteneğimizden kaynaklanmıyordu. Diyarbakır halkı “talebe” dediği devrimcileri hep sevmiş ve korumuştur. Kaldığımız mahallede siz iyi kamuffle olduğunuzu sanırsınız. Ama aramalar sırasında komşular gelir, “Talebe olduğunuzu biliyoruz. Herkese güvenilmez o nedenle saklanacak şeylerinizi bize verin, siz de evlere dağılın!” derlerdi. Ev bulmak için, size ev vermelerini sağlamak için solcu olduğunuzu çaktırmamız yeterdi o tarihlerde. Bir keresinde arkadaşlar çok acil taşınmak zorunda kalmışlar. Polis traktörün sahibini bulmuş ve adamı zorlamış. Adam gelip sonra bizimkileri uyararak “İşkence yaparlarsa dayanamam taşının!” demiş.

Arkadaşlar idamları protesto için Melikahmet’i Urfakapı’ya bağlayan bulvar üzerinde pankart asıyorlardı. Ben de izliyordum. Pankart bulvarı boydan boya kesiyordu. Asılırken ip koptu. Yardıma çevre esnafı koştu, hemen ip buldular ve arkadaşlara yardımcı oldular. Polis gelince de polise yanlış yön gösterdiler.

İki arkadaşımız el arabasıyla meyve ve sebze satıyorlardı. Diğer tablacılar arkadaşların “talebe” olduğunu fark ettiği için müşterileri önce onlara gönderiyorlar, arkadaşları koruyorlardı. İki tablayla dört hücre geçiniyordu.

Diyarbakır’da su, simit, tatlı vb. satan, ayakkabı boyayan binlerce çocuk vardı. Ağırlıkla Suriçi ve Bağlar’da dolaşırlardı. Gırgır okur, karikatür çizer, dergiye de gönderirlerdi. Gönderdikleri karikatürlerin yayınlandığı da olurdu. Bazen onlarla sohbet ederdik. Diyarbakır’ın gerçek sahibi onlardı. Polisin tüm hareketlerini izlerlerdi. O çocukların arasından çok sayıda sanatçı çıkmış olmalı. 1982 ortalarında bile Diyarbakır çay bahçeleri ve parklarda Şivan Pever’in sesi duyulurdu. Diyarbakır bir başkaydı!

PKK’lı arkadaşlarla sınırı geçmek için Mardin civarına yerleştik. 25-30 kişi kadaydık. 1982 Nisan başlarında Suriye’deydik. Bir taraftan cephe tartışmaları sürerken, diğer taraftan ülke içindeki arkadaşlara ulaşmaya çalışıyorduk. Şam’daki eve gittiğimde Mahmut’u yalnız başına ağlar-

ken buldum. Erdinç'i kaybettiğimizi söyledi. Ölümü kazayla olmuştu. Erdinç'i çocukluğundan beri tanırdım. Çok sevdiğim bir arkadaşı.

Kenan Gürsey (1956 - 3 Aralık 1980)

1956 yılında Diyarbakır'da doğdu. Bir işçi ailesinin çocuğuydu. İlk, orta ve lise öğrenimini Diyarbakır'da yaptı. 1970'li yılların sonlarında devrimci harekete katıldı. Sendikal alanda çalışmalar yürüttü. 1979'da tutuklandı ve aylarca cezaevinde kaldı. Cezaevi sonrası mücadeleyi, illegal olarak sürdürdü.

12 Eylül'den sonra, 1 Aralık 1980'de Mardin'de gözaltına alındı. Gördüğü ağır işkenceler sonucu 3 Aralık 1980'de öldü. 4 Aralık 1980 tarihli Otopsi raporunda şunlar yazılıydı:

"Her iki bacağın dış yüzlerinde dizden kalçaya kadar olan kısımlarında, bacakların dış yüzlerini tamamen kaplamış vaziyette yaygın morartı ve ekimoz, bacakların ön yüzünde diz ve ayak bilekleri arasında keza yaygın morluk ve ekimozla ayrıca sol bacakta dört adet, sağ bacakta diz hizasına rastlayan dış yüzünde göz merceği büyüklüğünde darp izleri ve her ayakta şişlik ve ödem, sağ el avuç içi parmak uçlarında şişlik tarzında ödem, omuzun arka nahiyesinde iki adet yirmi beş kuruş cesametinde ekimoz, sol meme hattı üzerinde on ikinci kosta üzerinde göz merceği büyüklüğünde ekimoz... Baş açıldığında her iki paryetal kemik arka kısım oksipital kemiğin üst kısmındaki adalelerde hafif ekimoz olduğu... Her iki hemisferi üst arka kısmında meninlis altında pıhtı şeklinde 3-4 cm ebatında kan pıhtısı, göğüs açıldığında sternomun orta kısmında adalelerin üzerinde 4-5 cm ebadında ekimoz olduğu. Her iki akciğerin alt lop arka ve alt kısımlarında ekimoz ve buna bağlı ödem görüldüğü, lomber bölge ve bacaklara yapılan derin oklarla morartıların ekimoz olduğu anlaşılmış..."

Bu rapora rağmen Avni Karabaş, Enver Köse, Ali Demirtaş, Hilmi Özer, Akın Küçük, Cemalettin Erkin ve Kadir Hayta hakkında açılan dava *"sanıkların suçu işledikleri konusunda yeterli ve inandırıcı deliller elde edilemediği"* gerekçesiyle beraatle sonuçlandı. Askeri Yargıtay beraat kararını onayladı.²

² Kenan Gürsey'le ilgili buraya kadarki on bilgiler "Unutulmasınlar Diye" (Bireşim Yayınları, İstanbul 1993) adlı eserden alınmıştır.

Ali Demiralp anlatıyor:

Kenan, bizim arkadaşların "Sümerbank grubu" diye adlandırdıkları bir arkadaş grubunun içinde yeralıyordu. Sümerbank'ın lojmanlarında kalan memurların çocuklarından oluşan ve Orhan'ın 1978 yılında örgütlediği "Sümerbank grubu" Diyarbakır Devrimci Yol saflarında önemli roller oynayan bir arkadaş grubu oldu. Kenan'ı 1979 yılında Tez Koop-İş sendikasının Diyarbakır şubesine örgütlenme sekreteri olarak yerleştirmiştik. Orada birçok işimizi hallettiği gibi, bir yandan da işçi çalışması yapıyordu. Kenan 1980'de Demokrat gazetesine muhabirlik de yapıyordu.

12 Eylül sonrasında Nusaybin'de bir çözülme oluyor ve Kenan'ın ismini veriyorlar. Kenan'ı gelip alıyor ve 3 Aralık 1980'de işkencede öldürüyorlar. Kenan Kürt kökenli, çok temiz bir arkadaşımızdı.

Cuntadan sonra Kenan'ın işkencede öldürüldüğü gün, anısına afiş, bildiri çıkaracağız (tabii o zamanlar şimdiki gibi yazıcı, bilgisayar falan yok) ama teksirle bildiri çıkarmak istemedik, çok sıradandı çünkü. Fotoğraflı bildiri hazırlayalım diye düşündük. Süleyman'la gece sabaha kadar çalıştık, tek tek küçük küçük letraset harfleri çıkartarak, fotoğraflı bir metin yazıp bildiri yaptık. O zamanlar bu tür işler ancak matbaalarda basılırdı. "Kesin, bu Diyarbakır'da basıldı." deyip, polis o gün ne kadar matbaacı varsa hepsini toplayıp, işkenceden geçirmişti.

İsmail Kıran (1948 - 1983)

1948'de Trabzon'a bağlı Beşikdüzü ilçesi Sayvancık köyünde dünyaya geldi. 5 kardeşin en küçüğüydü ve daha 3 aylıkken babasını kaybetti. Annesi çocuklarını tek başına büyüttü. İlkokulu Trabzon Beşikdüzü'nde bitirdi. Erzurum Yavuz Selim İlk Öğretmen Okulunu kazandı. Lise 2 sınıftayken, okulun yemekhanesinde yapılan yemek boykotundan sonra

emniyete çekilerek dayak yediği gibi, bu olaydan dolayı okuldan da atıldı.

Daha sonra İstanbul'a abisinin yanına giderek özel bir şirkette çalışmaya başladı ve bir süre sonra da askere gitti. Askerlik dönüşü, polis olmak için müracaat eder ve Bursa Polis Okulunu kazanır. 6 aylık eğitimden sonra Giresun'a polis olarak atanır. 1972 yılı Haziran ayında göreve başlar. 1973 Ağustos'unda Hatice Kıran ile evlenir.

POL-DER'in Doğu Karadeniz sorumlusu olarak Doğu Karadeniz illerinde şubeler açar. Bu aşamadan sonra baskı görmeye başlar. Giresun Emniyetinde pasaport memuru olarak çalışırken amirleri rüşvet almasını ister, kabul etmeyince karakola sürülür ve sürgün hayatı böylelikle başlamış olur. Giresun'da işlenen bir cinayetin zanlısı bir polis memuru tarafından yakalanır. Polis memuruna bu başarısından dolayı ikramiye verilmesi gerekirken, tutanaklarda sahtekârlık yapılarak, zanlı o polis memuru tarafından değil de, komiser tarafından yakalanmış gibi gösterilir. Bu sahtekârlığın ve gerçeklerin Giresun halkına duyurulması için Giresun POL-DER konuyla ilgili bildiriler dağıtır. İsmail 1977-78 yıllarında yapılan fin dık mitinglerine katılmıştı. POL-DER olarak şehre tiyatro oyunları getiriyor ve sahnede amaçlarını anlatan konuşmalar yapıyordu.

1978 yılında Konya'ya sürgün edildi. Görev yerine bakmak için gittiğinde, Konya Emniyet Müdürlüğü'nün kapısından içeri bile giremedi. Can güvenliğinin olmadığını anlayınca, Emniyet Genel Müdürlüğüne giderek şark hizmeti yapmak istediğini bildirdi. Bu isteği üzerine Elazığ Emniyeti'ne 2. Şube memuru olarak tayini çıktı. Heryerde olduğu gibi Elazığ'da da sık sık olaylar oluyordu. Şehirde kargaşa vardı, bombalar patlıyordu. Böylesi bir ortamda Kız Meslek Lisesi bahçesine atılan bombanın soruşturması İsmail'e verilmişti. İsmail de olayı,

büyük bir titizlikle çalışarak, çözmüştü. Raporunu hazırlayıp amirlerine verdiği akşam, evine gelirken suikasta uğrar ve canını zor kurtarır. Akabinde Polis Lokali'nin tuvaletine bomba koyduğu iftirasıyla hakkında soruşturma açılır ve Diyarbakır Emniyetine sürgün edilir. Burada bağlı bulunduğu karakoldan Türk Hava Yollarının kargo bölümünde görevlendirilir. Türk Hava Yollarında grev başlayınca kargo bölümü kapatılır ama İsmail karakola alınmaz. 3-4 ay çalışmadan ve görev verilmeden boş dolaşır. Daha sonra Dicle Nehri kenarında bulunan Devlet Hastanesine polis memuru olarak görevlendirilir.

Hastanede çalışırken 12 Eylül 1980 darbesi olur. Darbeden sonra birçok faili meçhul, işkence görmüş ve Dicle kenarına bırakılmış bedenlerin raporlarını hazırlar. Artık mesleği onu rahatsız ediyordur ve daha fazla devam edemeyeceğini düşünür. Bu arada eşi çalıştığı için daha 8 aylık olan oğlunun bakımını Giresun'da yaşayan kayınvalidesi üstlenmiştir. Oğlu ağır bir hastalık geçiriyordur ve onun yanında olması gerektiğini düşünen İsmail, 1981 yılı Nisan ayında polislikten istifa eder. Eşi Hatice de tayin ister ve Giresun'a dönerler. Giresun'a yerleştikten sonra İsmail'de kırtasiye ve oyuncak dükkânı açar.

2 Kasım 1981'de eşiyle birlikte gözaltına alınırlar. Giresun Emniyetinde gördüğü işkence sırasında kalbi durur ve hastaneye kaldırılır, kalbi tekrar çalıştırılarak yaşatılır. Emniyetteki sorgusunun 5. gününde eşi ile birlikte Keşap Cezaevine gönderilir. Eşi 15 gün cezaevinde kaldıktan sonra serbest bırakılır. İsmail ise Trabzon Bahçecik Cezaevine gönderilir. İddianame kabul edildikten sonra mahkeme için Erzincan'a nakil edilir. 3. Ordu Sıkıyönetim Komutanlığı 2 No'lu Askeri Mahkemesinde Giresun Devrimci Yol davasında yargılanmaya başlar.

Mahkemenin 1. veya 2. duruşmasında hâkim Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı'ndan gelen yazıyı okur. Bu yazıda İsmail sorgulanmak üzere Diyarbakır'a istenmektedir. İsmail

bunu duyunca baygınlık geçirir, hâkime “Eğer Diyarbakır’a gönderilirim öldürüleceğimi biliyorum, bu nedenle ifadem burada alınmasını istiyorum.” der. Fakat Mahkeme bunu kabul etmez ve İsmail 7 Ocak 1983’te Diyarbakır’a sevk edilir.

Daha sonra eşinin arkasından Diyarbakır’a giden Hatice Kıran, İsmail’i bulamaz ve çaresiz bir halde Giresun’a geri döner. 2 Şubat 1983 günü bir asker gelerek eşine İsmail’in öldüğünü, Ankara GATA Hastanesinden cesedini alabileceklerini söyler. Hatice, Mamak 28. Piyade Tugayından aldıkları yazı ile İsmail’in cenazesini Etlik Gülhane Askeri Hastanesi’nden alır ve İsmail Giresun’da defnedilir.

Hastane personelinden öğrenildiğine göre, 31 Ocak 1983 günü akşam saatlerinde GATA Bevliye servisi göreve çağırılır ve ünite hazır bekletilirken, İsmail askeri helikopter ile GATA’ya getirilir, hemen diyalize bağlanır fakat kurtarılamaz. Söylenenlere göre, nefes almamaktadır, böbrekleri ve akciğerleri iflas etmiştir.

Mahkeme, İsmail’in ölüm nedeniyle hakkındaki davayı düşürür, eşi Hatice Kıran ise beraat eder.

Ali Demiralp Anlatıyor:

Ben 1979’un Şubat veya Mart ayında Diyarbakır’a gittim. Bir ay kadar sonra Oğuz (Müftüoğlu) haber göndermişti. Melih (Pekdemir) söyledi sanırım. Oğuz dedi ki, “Bir arkadaş gelecek, kendisi polistir. Fazla deşifre edilmesin, sadece sen ilişki kur.” Olur, dedim. Geldi bu arkadaş, Elazığ’da polismiş, oradan nakil olmuş. Bir süre görev vermediler, boş gezdi. POLDER’in kurucularından galiba, ama o kadar deşifre olmuş değil. Kendisi “Bana bir iş verin.” dedi. “Bizim afiş ve sahte belgeler hazırladığımız atölyede çalış.” dedik. Geldi, orada ba-yağı düzenli çalıştı. Bir süre sonra Emniyet’ten ona hastanede pasif görev verdiler.

Tabii bu arada POL-DER'de kuruculuk yaptığı için polisler onu tanıyorlar. Belli bir çevresi de oluştu. Onunla ailece görüşüyoruz, evinde toplantı bile yaptık. Sır tutabilen bir arkadaş yani. "Bizim arkadaşlarla fazla içli dışlı olma, bize istihbarat lazım." dedim ona. Ondan sonra polisler hakkında istihbaratlar getirdi. İşte, "şu polis şöyledir, bu polis böyledir" gibilerinden. Bu istihbaratları da değerlendirdik. Ayrıca İsmail bize polisin yapacağı operasyonlarla ilgili bilgi de veriyordu.

Bir gün TİKKO'cular bir polis otosu taradı, 2 polis öldü ama polislerin ikisi de POL-DER'li çıktı. Tabii böyle olunca TİKKO'culara tepki yağdı, "Böyle olmaz ki, rastgele ateş açılır mı, insan istihbarat toplar." Bunun üzerine TİKKO'cular "bir yeri kamulaştırıp, alacağımız parayı ölen POL-DER'lilerin ailelerine verelim" diye kararlaştırmışlar kendi aralarında. Sonra bunlar gittiler, TEKEL deposunu soydular. Bir komiseri de soyarken öldürdüler. Bu arada bu iki cenazeyle de İsmail ilgilenmişti. İsmail'in cenazelerle ilgilendiğini görünce, İsmail'e gidip, "Bu parayı kamulaştırdık, biz sana verelim, sen de aracılık edip ölenlerin ailelerine ver." diye haber yolluyorlar. İsmail bize durumu anlattı. "İsmail, bu tür örgütlerde polis olur, çözümler olur, başka şeyler olur ve sonradan başın belaya girer. Arkadaşlarından dolayı duygusal olsan da, bu işten uzak dur." dedim. "Tamam, abi." dedi. Ama sonra bu para İsmail aracılığıyla ölen polislerin ailelerine gidiyor.

Aradan zaman geçti, 1981 Mart'ından sonra biz cezaevine girdik, bir süre sonra da İsmail polisliği bırakmış. Hanımının tayinini Giresun'a istemiş ve orada kırtasiye dükkanı açmış. Giresun'daki arkadaşlarla da ilişki kurmuş. Hanımı da bizim arkadaşımızdı. Giresun'daki çözümlerden sonra karı koca ikisini de alıyorlar Devrimci Yol davasından. Hanımını Trabzon'a, onu Erzincan'a götürüyorlar. Sonradan Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı İsmail'i istiyor,

çünkü o TİKKO'cular yakalanıp çözülmüş, "Parayı İsmail'e verdik." diyorlar. Tabii, İsmail'in bu işe girdiğinden benim haberim yok. Ben çok net bir şekilde reddetmiştim. Sıkı sıkı da tembihlemiştim. Neyse İsmail'i getiriyorlar Diyarbakır Emniyetine, çok sıkı işkenceden geçiriyorlar ama olayı kabul ettiremiyorlar. İsmail işkencede ölmek üzereyken cezaevine teslim ediyorlar. Cezaevi "Biz bunu almayız." diyor. Sonra hastaneye kaldırıyorlar. Oradan helikopterle Ankara GATA'ya götürüyorlar. Tarih, Ocak 1983, orada da ölüyor.

İsmail eli silah tutan, militan, gözüpek, askeri işler dahil her türlü işi yapabilen, verilen görevi gözünü kırpmadan yerine getiren, kararlı bir arkadaşımızdı. İsmail'in raporunda TİKKO/Partizan davasından öldüğü yazılı. Bizim arkadaşların çoğu tanımaz onu. Ferda tanır, Orhan ise iyi tanır. İşkence raporu da var, böbrek yetmezliğinden ölmüş.

Saadet Türk Zeybek

Kızı Yazgülü'nün anlatımıyla:

Saadet 3 Şubat 1958'de Artvin-Yusufeli'nin Demirkent (Erkinis) nahiyesinde doğar. Sosyalist- devrimci düşünce ile henüz Giresun İlk Öğretmen Okulu öğrencisi iken tanışır. O yıllarda yayınlanmakta olan "Devrimci Gençlik" dergisinden etkilenir. 1976-77 öğretim yılında Diyarbakır Tıp Fakültesi'ni kazanır. Okula kaydını yaptırdıktan sonra yine aynı yıl Diyarbakır Tıp Fakültesi'ne kayıt yaptıran "Devrimci Gençlik" taraftarları olan Ferda Koç, Gülbüz Çapan, Cevat Zeybek ve Yavuz İren ile tanışır. Aynı yıl Diyarbakır Dış Hekimliği'ne de bir grup "Devrimci Gençlik" taraftarı öğrenci kayıt yaptırmıştır. Bu grup daha sonra Diyarbakır'da "Devrimci Gençlik" hararetinin çekirdek yapılanmasını oluşturur. Saadet bu yapılanma -özellikle üniversite öğrenci gençlik ve kadın yapılanması- içinde başından itibaren aktif bir şekilde yer alır.

Devrimci Yol dergisinin çıkmasından sonra da devrimci çalışmalarını Devrimci Yol düşüncesi doğrultusunda sürdürür.

Yeni gelen üniversite öğrencilerinin de eklenmesiyle Diyarbakır'daki militan çekirdek içerisinde Saadet'in de yer aldığı bir kadın grubu oluşur. Saadet, Diyarbakır'da devrimci hareketin gelişmesiyle birlikte, öğrenci gençlik ve kadın yapılanması içindeki çalışmalarına paralel olarak, Diyarbakır Sümerbank İplik Fabrikasında Kadın işçilerinin örgütlenmesinde de aktif yer alır. Diyarbakır ve çevresinde devrimci hareketin, öğrenci gençlik yapılanmasından “Siyasi Örgüt” yapılanmasına geçişine de katkı koyanlardan birisidir. 1978-1980 Sıkıyönetim koşullarında, bir taraftan Diyarbakır Tıp Fakültesindeki eğitimine devam ederken devrimci faaliyetleri nedeniyle zaman zaman gözaltına alınır ve serbest bırakılır. 12 Eylül 1980 sonrasında ise Diyarbakır'da aranır duruma düşmesi nedeniyle eğitimine devam edemeyince Tıp Fakültesi 5. Sınıfta öğrencilik yaşamına son verip devrimci mücadeleye “Profesyonel Devrimci” olarak devam eder.

1980 Aralıkta Elazığ İl Komitesinde görevlendirilir ve çalışmalarına bir süre Elazığ'da devam eder. Tıp Fakültesinden arkadaşı olan Cevat Zeybek ile evlenir. 1981 Şubatında eşinin Elazığ'da yakalanması sonrası ise Malatya'ya geçer. Mücadelesine oradaki arkadaşlarıyla birlikte devam eder. 1982'de Malatya'da aralarında Doğu Anadolu Bölge Sorumlusunun da olduğu yoğun tutuklamalar sonrası barınma koşullarının da ortadan kalkmasıyla tekrar Diyarbakır'a geçer.

Diyarbakır ve çevresinde, 1982-1984'de Malatya ve Derim'den Karadeniz'e kadar kırlarda ve olunabilinen şehirlerde yaşanan toparlanma süreci içerisinde yer alır. Bu çerçevede 1983 sonuna kadar Diyarbakır'da, 1984 sonuna kadar da Adana'da kalır. Devrimci hareket içinde yaşanan tartışma ve yeniden toparlanma sürecinde ülkede kalıp mücadeleyi sürdürme-geliştirme kararı alan arkadaşlarıyla birlikte davranıp

şehir yapılanmalarında görev alır. 1984 sonunda özellikle yurtdışı ile yaşanan tartışmalarda ülkede kalıp “Yeniden Toparlanma Süreci”ni hayata geçirelim diyen arkadaşlarıyla vardıkları karar doğrultusunda var olan yapılanma ile birlikte İstanbul’a geçerler. Zor koşullarda çalışmalarını sürdürürler.

İstanbul’da Devrimci Yol Ana Gerilla Birliği Komutanı Mahmut Memduh Uyan’ın 1985 Şubatında yakalanmasından sonra arkadaşları ile birlikte Türkiye’de yaşama ve mücadeleyi sürdürme koşullarının kalmaması sonucu yurt dışına çıkma kararı alırlar. Bu süreçte yüzlerce Devrimci Yolcu yurtdışına çıkar.

1985 Ekimine kadar İstanbul’da kalır Saadet. 1985 Ekim’inde o sırada cezaevinden çıkan eşiyle birlikte yurtdışına çıkar, Almanya’ya gider. Daha önce Almanya’ya giden arkadaşlarıyla birlikte siyasal sürgün hayatı yaşar. Eylül 1986’da kızı Yazgülü dünyaya gelir.

Almanya’da bir taraftan devrimci hareket içinde bir tartışma süreci yaşanırken, Türkiye ile dayanışma organizasyonlarında görevler alarak Almanya’daki siyasal ve toplumsal yaşamın içersinde yer alır. Türkiye’de yarım bıraktığı Tıp eğitimine devam etme koşulları oluşmayınca Almanya’da Koblenz Sosyal Bilimler Fakültesi’nde Sosyal Danışmanlık eğitimini tamamlar. Politik faaliyetlerini Entegrasyon meclisleri, Kadın Hareketleri vb. yerlerde sürdürür.

1985 Ekimi’nde Almanya’da başlayan yurtdışı siyasal sürgün yaşamı 16 Ağustos 1993’de geçirdiği bir trafik kazası sonucu son bulur.

Özel Bölmeli Sandıklar Yaptırmışlardı

Mehmet Emin Sakar

Ev ve işlettiği bakkal dükkânının deşifre olmaması için azami dikkat gösteren Mehmet, bunun semeresini darbeden sonra görecekti. Bu arada Çekem'de bıraktığı eşi doğum yapmış, bir kız çocuğu olmuştu. Bu sevinçle sabah dükkânı açmaya giderken sokakta oynayan çocuklar "Amca nereye gidiyorsun? Heryerde asker var!" diyerek uyarmışlardı. Evine dönen Proleter ilk iş olarak radyoyu açmış, darbenin geldiğini anlamıştı. Ev sahibi in Liceli yurtsever bir aileydi, bazı dokümanları saklamaları için onlara vermişti.

Askerler nokta operasyonlar yapıyor, insanları tutukluyordu. 4 gün evden hiç çıkmayarak, sıranın kendisine gelmesi i beklemişti. Sokağa çıkma yasağının kalktığı bir arada Yaşathak ile görüşmeye gitmiş, örgütte darbeden kaynaklı bir hasar olup olmadığını sormuş, sorun olmadığını öğrendiğinde sevinçle evine geri dönmüştü. Günleri diğer bölgelerden gelen haberleri bekleyerek geçiyordu. O günlerde polis işkencesinde Kenan Gürsey'in öldürülmesi haberi sarsmıştı onu. Yaşathak Aslan yanına gelerek eşinin getirilip getirilmemesi konusunu kendisine sormuş, o da "Geleceğimiz meçhul. Onu da peşimden sürüklemek istemiyorum. Ancak bir yandan da gelmesi vereceğimiz aile görüntüsü için iyi olur." demişti. Bunun üzerine öğretmen olan Kör İbo lakaplı İbrahim hoca Çekem'e giderek eşini ve kızını alıp getirmişti.

Bu arada Yaşathak sessizliğin ses vermesinin zamanının geldiğini söylemiş ve bundan kısa bir süre sonra MGK üyelerinin Diyarbakır'a geldikleri gün ana arterlere aynı anda dokuz bombalı pankart asılmış, bir de korsan gösteri yapılarak cuntacılar şaşkına çevrilmişti. Ancak bir süre sonra şehir merkezlerinde çalışmanın güclüğü onları kırsala çekilmeye zorunlu kılmıştı. Bu nedenle diğer hücre evlerindeki silah ve mühimmatları Proleter kendi evine taşımıştı.

Malatya Günleri

Yaşathak ona en kısa zamanda Malatya'da yerleşmesini söylemişti. Proleter de dükkânı satıp Malatya'da gitmişti. Gerçek ismini afişlerde arananlar arasında görerek öğrendiği Malatya sorumlusu Naci Yalman'a gitmiş, ona Yaşathak'ın notunu iletmışti. Naci, Turan Emeksiz Caddesi civarında ev tutmasını söylemiş ve daha sonra görüşmek üzere ayrılmıştı. İki gün içerisinde evi bulmuş, yerleşmiş, Naci'ye de bu konuda bilgi verip Diyarbakır'a gitmişti. Yaşathak'la buluşmuş, tanıdık bir marangoza özel bölmeli sandıklar yaptırmışlardı. Silah ve mühimmatları sandıklara yerleştirip ev eşyalarını da bir kamyonu yükleyip Malatya'da dönmüştü. Malatya'da Naci'yle buluşmuş, gerekli bilgileri verdikten sonra randevulaşıp ayrılmıştı. Randevu günü geldiğinde, Naci üç yorgan ve üç çuvalın içinde

örgütsel doküman ve mühimmatları ona bırakmıştı. Proleter, işinde gücünde bir adam görüntüsüyle Malatyayı tanımayla çalışıyordu.

Mehmet, yürüttüğü kuryelik görevinin gereği olarak sık sık Diyarbakır, Elazığ, Antep, Adana arasında kısa seyahatler yapıyor, verilen işleri bitirdikten sonra Malatya'ya geri dönüyordu. O günlerde Naci'yle randevulaşmış ancak Naci randevuya gelmemişti. Bunun üzerine eve gidip, birkaç ufak eşya alıp eşiyle birlikte Diyarbakır'a geçmiş, Yaşathak'a da gerekli bilgiyi vermişti. Proleterin eşinin beklenmedik bir şekilde hamile kalması durumu zora sokmuştu. Akıllarına Adana'daki teyzesi gelmiş, durumu Yaşathak'a izah ettikten sonra doğum gerçekleşinceye kadar eşini Adana'ya bırakıp, Diyarbakır'a geri dönmüştü. Diyarbakır'da ev kiralayıp Malatya'daki durumu yerinde incelemek ve ev eşyalarını almak için tekrar Malatya'ya gitmişti. Anormal bir durum olmadığını gördüğünde ev eşyalarını alıp Diyarbakır'a dönmüştü. Naci ve Cemşit Kaya eşleriyle birlikte gözaltına alınmışlar, eşleri 50 gün sonra salıverilmişti.

Proleter, eşinin doğumu yaklaştığı için Adana'ya geçmişti. Eşi İslim, Diren'den sonra ikinci kızını dünyaya getirmişti. Mehmet kızına arkadaşı Yaşathak'ın isminden esinlenerek Yaşat adını vermişti. Eşi doğumdan sonra biraz toparlanınca eşiyle birlikte çocuklarını da alarak Diyarbakır'a geri dönmüştü. Ev ziyaretinde, Yaşathak "isterlerse yurtdışına onları ailecek yerleştirebileceğini" kendisine söylemişti. Ancak devrimci mücadelede alanı terk etmek ona göre bir şey değildi. Yurtdışına çıkmayacağını kesin ve net bir dille belirtti. Bunun üzerine Yaşathak bir süreliğine bölgeden ayrılacağını, bundan sonra "Kör Nazım" lakaplı Nazım Doğan ile çalışacaklarını söylemiş, iki arkadaş birbirlerine sarılıp, kim bilir bir daha ne zaman görüşeceklerini bilemeden ayrılmışlardı. Diyarbakır'da sadece evli arkadaşlar kalmışlardı. Evlilikleri onları kamufler etmekte, daha rahat iş yapmalarını sağlamaktaydı.

Askeri darbe tüm ağırlığını hissettiriyordu. Yüzbinlerce insan işkence tezgâhlarından geçiriliyor, öldürülüyor, Askeri mahkemeler ise binlerce insanı idama mahkûm etmiş, onlarcasını darağaçlarına yollamış, yüzbinlerce insanı da ağır cezalara çarptırmışlardı. Aranılan insanların aileleri de maddi, hem de manevi olarak büyük sıkıntılar yaşıyorlardı. Mehmet'in Çekem'deki ailesi de ekonomik zorluklarla boğuşuyordu. O günkü Belediye Başkanı Mehmet Özdemir tüm solcu ve demokratlara elini uzatıyor, kendi çapınca yardımlarına koşuyordu.

1982'de Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi kurulmuş ve moralleri yükseltilmişti. Ancak Devrimci Yola yönelik operasyonlarda toplu yakalanmalar morallerini etkiliyordu. Mehmet ve arkadaşları şehirlerde mücadele alanının daraldığını fark etmişlerdi. Zamanında kırsala çıkmamanın sancılarını tüm benliklerinde hissediyorlardı.

Umutların Yitirildiği An

12 Eylül darbesi kendi i iyiden iyiye hissettirmiş, şehirdeki devrimciler sadece kendilerini korumaya yönelmişlerdi. Devrimci Yolcular yakalandıkça Mehmet ev değiştiriyor, her değiştirdiği ev kendisini karamsarlığa sürüklüyordu. Son taşındığı evin polis tarafından öğrenilebileceği ihtimaline karşı artık Diyarbakır'dan ayrılması gerektiğini çok iyi biliyordu. Arkadaşı Nazım'a durumu izah edip kısa süreliğine Antep'e geçmesi konusunda fikir birliğine varmışlardı.

Proleter'in Antep'te olduğu Çekemide dalga, dalga yayılmış, Proleter'in eniştesi de bunu duymuştu. Eniştesi Mehmet'in kardeşini de yanına alarak ilk araçla Antep'e Ahmet'in evine gelmişlerdi. Enişte Mehmet'i o evden ayrılması için yalvararak, panik bir sesle ikna etmeye çalışıyordu. Mehmet sakinliğini korumasına rağmen yolun sonuna geldiğini anlamış ve bir karar vermişti. Diyarbakır'a gideceğini, işkenceleriyle ünlü Diyarbakır Cezaevine girmeyi göze alarak Savcılığa teslim olacağını eniştesine söylemişti. Mehmet'in bu kararı üzerine kardeşi onunla birlikte Diyarbakır'a gitme konusunda ısrarcı olmuştu. İki kardeş, 20 Haziran 1983 sabahı ilk otobüsle Diyarbakır'a, oradan da Savcılığa gitmişler ve Mehmet Savcılığa teslim olmuştu.

"Ben, Mehmet Emin Sakar. Beni arıyormuşsunuz. Nedenini öğrenmeye geldim." demişti. Bunun üzerine Savcı Mehmet Emin Sakar'ın dosyasını istemişti. Dosyaya göz atan Savcı Mehmet'e "Bak oğlum, dosyanda örgüt üyeliği, örgüt adına adam yaralama ve 1979'dan bu yana da hiç izine rastlanmadığı gibi şeyler yazıyor. Bu zamana kadar nerelerdedin? Ne yapıyordun?" gibi sorular sorup ifadesini aldıktan sonra tutuklama talebiyle mahkemeye sevk etmişti. Hâkim şeklen bir ifade aldıktan sonra tutuklayıp cezaevine gönderilmek üzere görevlileri çağırmış, görevli polisler tarafından eli kelepçelenen Mehmet Emin Sakar kardeşiyle son kez göz göze gelmişti.

Şimdiye Kadar Nerdeydin?

Mehmet Emin Sakar eli kelepçeli bir şekilde araca bindirilip akşam vakti Diyarbakır Cezaevi idare bölümünde boş bir odaya bırakılmıştı. Kısa bir bekleyişten sonra odaya ona yakın asker, ellerinde cop ve kalaslarla girmişlerdi. Askerlerden biri Mehmet'e "Şimdiye kadar nerdeydin? Konuş lan orospu çocuğu! Seni çok bekledik! Çok da özlemiştik!" diye bağırıp çağırmaya başlamıştı. Bu kişi, askerden çok asker elbisesi giymiş polis gibiydi. Asker kılıklı polis ilk yumruğu attığında, Mehmet çenesi kırılmışçasına bir acı hissetmişti. Polisin attığı ilk yumruk diğer askerleri vahşetin dayanılmaz çağrısına davet etmiş, aç kurtlar gibi Mehmet'in ince, zarif bedeni üzerinde pay kapma yarışına girmişlerdi. Yarış bittiğinde Mehmet'in iki dişi kırılmış, baygın bir şekilde hücreye atılmıştı. Uyandığında iki dişinin olmadığını, vücudunda darbe yenmedik bir yerinin kalmadığını kıpırdayamayınca anlamıştı. Mehmet'in sigarası vardı, ancak cellâtlar çakmağını almışlardı.

Ne de çok sigara içmek istiyordu. Ağzından burnundan akan kanları iç çamaşırıyla silmiş, iç çamaşırından iki parça kopararak kırılan dişlerinin yerine tampon olarak kullanmıştı. Proleter'in kulağına dışarıda söylediği devrimci marşların sözleri geliyordu. Dikkatle dinlediğinde seslerin bir üst kattan geldiğini anlamış ve üst kattakilere "Hey, Yukarıdakiler!" diye seslenerek karşıdan ses beklemişti. Ancak yukarıdakiler ses verme yerine suskunluğu tercih etmişlerdi. Mehmet bir daha bağırmıştı. "Yukarıdakiler!" diye. Bu sefer Mehmet'in ısrarlı ve kararlı seslenişine yukarıdakilerden biri "Hakkı sen misin?" diye cevap vermişti. Mehmet "Hayır. Ben Hakkı değilim. Hangi Hakkı'yı soruyorsun?" diye yukarıdaki sesin sahibine sormuştu. Yukarıdaki ses "Hakkı Çobanoğlu" diye cevap vermişti. Mehmet yukarıdaki sese "Hakkı Çobanoğlu benim dayımdır. Dayımı nereden tanıyorsun?" diye sormuştu. Yukarıdaki ses Mehmet'e "Ya sen kimsin?" diye sorunca Mehmet de yukarıdaki sese "Ben Mehmet Emin Sakar, yani Proleter!" diye seslenmişti. Yukarıdaki ses sevecen bir tonda "Ben Ahmet öğretmen" demişti. Ahmet öğretmen 5 gün önce Mehmet Yalçinkaya ve iki arkadaşıyla birlikte idam cezası almıştı. Mehmet Yalçinkaya sonraki yıllarda ölüm orucundayken önce Eskişehir'e oradan da Aydın cezaevine sürgün edilecek, son nefesini ölüm orucunda verecekti.

Proleter, Ahmet öğretmene sigara içmek istediğini ancak çakmağının olmadığını söylemişti. Ahmet hoca ona, ancak akşama sigarasını yakması için ateş gönderebileceğini söylemişti. Sabah olmuştu. Karavana sesleri, askerlerin "Sayıma hazırlanın!" komutları birbirlerine karışmıştı. Mehmet'in hücresi in önüne gelen asker Mehmet'e karavanadan bir şey vermeden "tek kişi" deyip söylenerek gitmişti. Proleter yerinden doğrulmaya çalıştığında hiçbir uzvunun çalışmadığını acıyla hissetmişti. Bu ~~odada~~ yarlardan, üstlerden, her taraftan yürüyüş kararı ile sayılan sayılar, marşlar çok düzenli bir şekilde ve yüksek sesle söyleniyordu. İrkçi marşlarla terbiye ediliyorlardı.

Hoş Geldin Yavrum, Otur Bakalım Evladım

Öğleye doğru iki asker Mehmet'in hücresinin önüne gelip ellerini dışarıya çıkarmasını istemişlerdi. Mazgaldan dışarıya çıkan eller patlatılıncaya kadar coplarmıştı. Bu işlem 6 gün hiç aksatılmadan devam etmişti. 7. günün sabahı iki asker hücreye gelip Mehmet'i yerlerde sürükleyerek idare binasına götürmüşlerdi. İdare binasına vardıklarında bir kapının önünde durmuşlardı. Askerlerden biri kapıyı çalmış, içeriden "Gel!" sesini duyuncaya kadar ayakta bekletilmiş, ses gelince odaya götürülmüştü. Odada komutan bir masanın başında oturmuş Mehmet'in yüzüne bakarak "Hoş geldin yavrum, otur bakalım evladım." demişti. Yanındaki askere de Mehmet'e bir çay getirmesini emretmişti. Mehmet gösterilen sandalyeye oturmuştu. Bir yandan verilen sigaranın dumanını ciğerlerine derin derin çekmiş, bir yan

dan da demli ve sıcak çayı yudumlamıştı. Bu arada gösterilen bu ilginin altından çıkacak çapanoğlunu da düşünmüştü. Komutan çok nazik ve kibarca "Evladım, biz her şeyi biliyoruz. Liderleriniz dışarıda keyif çatarken siz halk çocukları cezaevlerinde böyle sürünüyorsunuz. Akıllı ol. Devletine, milletine hizmet et. Biliyorum sen PKK'li değilsin, Devrimci Yolcusun. Onlar ülkeyi bölmek istiyorlar. Siz ise sadece düzeni değiştirmek istediniz. Sen onlara uyma. Bizim dediklerimizi yap. Biz de seni burada rahat ettirelim ve mahkemeye de seninle ilgili iyi hal raporu yazalım." demişti. Sonra da Mehmet'in cevabını almak için susmuştu. Mehmet kendisine ajanlık teklif edildiğini anlamıştı. Ruhu kararmış, canı çok sıkılmıştı. Kendisini suçlamaya başlamıştı. Çünkü ajanlık teklifinin altyapısını "teslim olarak" kendisinin hazırladığını düşünmüştü. Kendi dünyalarında ajanlık suçunun karşılığının ölüm olduğunu, burada öldürüleceğini bilse bile hiçbir şekilde bu onursuz davranış içinde olmaya kararlı bir sesle komutanın yüzüne söylemişti. Bunun üzerine komutan ve içerideki askerler üzerine çullanmışlar, bayıltana kadar dövmüşlerdi.

Mehmet sonrasını hatırlamıyordu. Uyandığında karanlık izbe bir yerde sular içindeydi. İki askerle, elinde el feneri bulunan, doktor önlüğü giymiş birini görmüştü. İki asker onu ıslak yerden daha kuru yere çekmiş, doktor ise muayene ediyordu. Doktorun soruları ve muayenesi bittikten sonra Mehmet'i, Ferhat Kurtay ve arkadaşlarının destan yazdığı Dörtlerin Gecesi' in yaşandığı 34. koğuşa götürmüşlerdi. Mehmet yarı ölü vaziyette koğuştan içeri atıldığında koğuş sorumlusu mahkûm onu bir yatağa uzatmış, Mehmet uzun soluklu bir uykuya dalmıştı. Uyandığında ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu. Ama hep uyumak istiyordu. Ancak koğuş sorumlusu "Arkadaş bu böyle olmaz. Kalkıp yürümen gerek, bir şeyler yemen gerek ve 60 tane marşı ezberlemen gerek, yoksa çok dayak yersin." demişti.

Mehmet koğuş sorumlusunun bu uyarısı üzerine ranzasından içerek koğuş sorumlusu eski Devrimci Yolcu ve PKK davasından yargılanan Hasan'a kendisini tanıtmıştı. Ancak koğuşdakiler hep yeni gelenlere kuşkuyla baktıkları için Mehmet'ten de kuşkulanmışlardı. Mehmet kendisine ajanlık teklif edildiğini, kabul etmediği için bu hale getirildiğini söylemişti. Mehmet'in son dayak yiyişinin üzerinden 10 gün geçmişti.

Yeniden Sorgu, Yeniden İşkence

10. günün ilk saatlerinde isminin okunmasıyla başlayan günün, işkencecileri ile tekrar karşılaşma günü olduğunu anlamıştı. Bu beklediği bir karşılaşmaydı. Gardiyanlar idare binasında bekleyen polisler Mehmet'i teslim etmişlerdi. Polisler ise ilk önce gözleri i bağlamış ellerine kelepçe vurarak getirdikleri araca bindirip götürmüşlerdi.

Mehmet, Kolordu diye tahmin ettiği yere götürülmüştü. Orada bir odaya alınmış, odada her haliyle amir durumunda olduğu belli olan bir ses Mehmet'i getirenlere "Tamam, çıkabilirsiniz." demişti. O ses çok nazik bir şekilde «Sen Mehmet Emin Sakar. Şimdi seninle anlaşalım. Sen bize yardımcı ol. Bildiklerini anlat. Bu güne kadar nerelerde ne yaptın? Örgütteki konumun neydi? Kimlerle irtibatlıydın? Bize bunları anlat. Biz de ifadeni alıp, mahkemeye iyi hal bilgisi verip, senin ceza almadan çıkmanı sağlayalım. Anlaştık mı Mehmet?» demişti. Mehmet karşılık vermemişti o sese. O ses yinelemişti söylediklerini. Mehmet halen konuşmuyordu. O ses «Mehmet biz işkence yapmayı sevmiyoruz. Hele acı çekmeni hiç istemiyoruz. Senin gibilerini çok gördük. Önce susarlar, sonra adamlarımıza teslim ettiğimizde bülbül gibi öterler. Bize her şeyi anlat.» demişti. Mehmet'te yine ses yoktu. Bu arada arkadaşı Cemşit Kaya eşiyile birlikte yakalanmış, Halfeti'ye götürülmüşlerdi. Mehmet'in eşini de Birecik'ten alıp karakola götürmüşler ve eşinden tüm bilgileri almışlardı. Ancak eşii hiç kimsenin gerçek ismini bilmediği için sadece Nazım'ı ismini vererek Antep'e geçtiklerini anlatmıştı. Bu bilgilere sahip olan polis Mehmet'e daha tehditkâr davranıyordu. Mehmet'ten bir sonuç alamayacağını anlayan o ses dışarıda bekleyen işkencecilere "Alın, götürün bunu!" diye bağırmıştı.

Mehmet, odaya alınır alınmaz odadaki kasvet ve dışarıdaki çığlıkların psikolojik baskısını tüm benliğinde hissetmişti. Pencere açıktı. Dışarıdan gelen Haziran rüzgârı Mehmet'i serinletmişti. Uyku onu pençesine almıştı. Bir ses "Proleter!" diye bağıırıyordu. O ses uykusunu kaçırmıştı. Ona "Anlat! Biz her şeyi biliyoruz. Nazım nerede? Paraları kimin hesabına yatırdın?" diye sorular sormuştu. Sorgucular Mehmet'i örgütün Doğu ve Güneydoğu mali işlerinden sorumlu merkez üyesi olarak düşünüyordlardı. Mehmet buna göre sorgulanıyordu. İşkenceciler Mehmet'in konuşarak ikna edilip bilgi vereceğinden umudu kesmişlerdi ve işkenceye başlamışlardı. Mehmet'in ellerini üst üste koyup yaş bir sopayla ellerine vurmaya başlamışlardı. İlk darbe avucunda patladığında sanki avucuna ateş konmuş gibi acı çekmişti. Dirseğinden aşağıya doğru alevin aktığını hissediyordu. Onun arkasında duran bir başka işkenceci Mehmet'in ellerini değiştirerek iki eli in de sopadan nasiplenmesini sağlıyordu. Bir süre sonra artık elleri i hissetmiyordu. Mehmet'i bir otomobil lastiğinin içine soktular. Bir sopanın iki ucuna ip bağlayarak ayaklarını iiple sıkıca sardılar. Lastiğin içindeki Mehmet'i yere yatırdılar. Bu arada iki işkenceci de lastiğin iki tarafına basmaya başlamışlardı. Ona kıpırda ma şansını vermiyorlardı. Mehmet'in ayaklarının altına cop darbeleri indikçe avazı çıktığı kadar bağıırıyordu. İşkenceciler bir yandan Mehmet'i falakaya yatırıp vururken bir yandan da "Konuş lan!!! Orospu çocuğu!" diye bağıırıyorlardı. Lastik içindeki vücudu öyle gerilmişti ki lastikten fırlayıp çıkmıştı. Lastikten fırlayan Mehmet artık yerdediy. Vücudunun her yerine coplarla, kalaslarla vuruyorlardı.

Mehmet bağırmaktan yorulmuş, artık sesi çıkmıyor, artık hiçbir acıya tepki vermiyordu. İşkenceciler işkenceyi bırakıp başkalarını çağırıp, eline ayağına Lasonil sürüp gezdirmelerini istemişlerdi. Onu alıp götürdüler. Bir yandan yürütüyor, öte yandan avuçlarının arasına koydukları copla ellerini ovuşturuyorlardı. Ancak Mehmet hiçbirini yapamıyordu. İşkenceciler ondan bunları yapmasını istediğinde o «Hem işkence yapıp hem tedavi mi ediyorsunuz? Bırakın artık ben ölmek istiyorum.» demişti. Mehmet'in bu söylemi üzerine sözümona tedavi ediciler ona vurmaya başladılar. İki saati aşkın süren bu işkencede askerin biri sırtına vuruyor, diğeri ise onu yürütüyordu. Mehmet hâlâ onlara lazımdı. Ölmesini istemiyorlardı. Mehmet'i bir süreliğine yalnız bırakıp, kendisine gelmesini beklediler. Mehmet ayıldığında yeniden işkenceye alınmıştı. Aynı sorulara aynı cevapları veriyordu. Mehmet çetin cevaz çıkmıştı. İşkenceciler onu çözmek için bütün işkence yöntemlerini deniyorlardı. «Mehmet'i uçağa bindirelim.» diyerek bir sandalyeye oturtup iki kolunu yana açıp üzerine bir kalas koymuşlardı. Bileğinden başlayıp koltukaltına kadar ipe bağlamışlar, üst giysilerini çıkarıp üstü çıplak bir şekilde kalasın uçlarını dolabın üstüne koyarak kolları üstte vücut boşlukta kalacak şekilde sallandırmışlardı. İşkencecilerden biri alt tarafını da soyup çırılçıplak bırakmıştı onu. İşkenceci ilk olarak Mehmet'in penisine sopayla vurmuştu. Ansızın gelen bu darbe Mehmet'te elektriğe çarpılma etkisi yapmış ve avazı çıktığı kadar bağırıyordu. Bu arada işkencecilerden biri Mehmet'in kıcını elleyerek "Off yavruuumm! İyi malın var." demişti. Diğer işkenceci de arkadaşıyla şakalaşarak "Oğlum! Sen oğlancısı mısın?" diye takılmıştı. Bu arada işkenceciler uçları açılmış kablunun bir ucunu Mehmet'in penisine bağlamış diğer ucunu da göğüs uçlarına takmışlardı, işlem bittikten sonra işkenceci diğer işkenceciye "Hadi bas!" demişti. Butona basılarak verilen elektrik akımı Mehmet'i yerinden zıplatmıştı. Mehmet acıdan bağırıyordu. İşkenceci göğüs uçlarından çıkardığı kablunun ucunu Mehmet'in dudaklarına dokundurmuş oradan kulak memelerine, kulak memelerinden dışlarına elektrik akımı vermişti. Mehmet sadece bağırabiliyordu. Elektrik kablosu vücudunun her uzvuna ayrı bir acı vermişti.

Onlar Mehmet'e küfür ettikçe Mehmet de onlara aynı küfürleri ederek bir nebze de olsa kendini rahatlatmıştı. Mehmet o gün iki kere falakaya, iki kere elektrik işkencesine ve iki kere de askıya alınmıştı. Gün akşam olduğunda işkenceciler gitmişti. Ondandır istenen Nazım ile ilgili bilgiyi vermediği gibi çözülmemişti de. Kendisine Yaşathak Aslan ile ilgili çok soru sorulmamıştı. Çünkü sorgucular biliyorlardı Yaşathak'ın Diyarbakır'da olmadığını.

Mehmet işkenceciler gittikten sonra genişçe bir salona götürülüp, boş bir banka oturtulmuştu. Banklarda oturanların hepsi sorgu sırasını bekleyen devrimcilerdi. Banka oturtulmuş olmak işkencenin bittiği anlamına gelmiyordu. İşkenceni

sadece türü değişiyordu. Bu işkencelerden bazıları uyutmamak, dövmek, küfretmek ve sorgulananların direncini kırmaya yönelikti. İstisnasız herkese işkence yapılıyordu. Gece sabaha vurduğunda kahvaltı niyetine ne olduğu belli olmayan bir şeyler veriliyor ve bunların yenmesi isteniyordu. Mehmet'e o sabah kahvaltı vermemişler ama yedirmedikleri yemeğin duasını yaptırmışlardı. Kahvaltıdan hemen sonra bütün geceyi uykusuz, aç ve dayakla geçiren devrimciler yine sorgulanmak için konusunda uzman işkencecilerin huzuruna çıkarılmışlardı. Gene odalardan feryatlar, bağırımlar, acı ile inlemeler, insan yüreğinin kaldıramayacağı, insanlık dışı uygulamalar başlamıştı. İşkencede olmak bu feryatları dinlemekten iyiydi. Sorgulanan kişinin sorgu sırasını beklemesi de ayrı bir işkenceydi. Mehmet uzun bir beklemeden sonra tekrar sorguya alınmıştı. Sorgu odasında bir sandalyeye oturtulmuştu. İşkenceciler öncekilere benzer bir nasihat faslından sonra Nazım'ın yerini söylemesi konusunda tekrar ısrar etmeye başlamışlardı. Mehmet'in sessizliği, konuşmayacağını işaretiydi sorgucular için. Cellâtlar yeniden onun vücudu üzerinde mesaiye başlamışlardı. Falakayla başlayan, elektrikle devam eden, Filistin askısıyla süren işkencelere bir an olsun ara vermeden devam etmişlerdi. İşkenceciler Mehmet'i, iki arkadaşına göstererek "Bunu tanıyor musunuz?" diye soruyorlardı. Yoğun işkencelerden geçen arkadaşları, gösterilen kişinin Mehmet Emin Sakar olduğunu teyid etmişlerdi.

Mehmet'e yeniden elektrik veriliyor ve Mehmet yine küfürler ediyordu. İşkenceci Mehmet'e elektrik vermeden elektrik vermiş gibi yapıp, onu bağırıttıktan sonra karşısına geçip gülüyordu. Mehmet'in penisine bir ip bağlayıp ipin ucuna da bir ağırlık takmışlardı. Penisindeki ağırlık penisini aşağıya çekerek korkunç acılar yaratıyordu. Bununla yetinmeyen sorgucular, Mehmet'i Filistin askısına alarak sorgulamaya devam ediyorlardı. Yoldaşı Kenan Gürsey'e de bu şekilde işkence yapıp öldürmüşlerdi. Bu sefer aynı tehdidi Mehmet'e de yöneltiyorlardı. Mehmet'in Filistin askısında boşa duran vücudu, penisine bağlı ağırlık yüzünden haddinden fazla acı veriyordu. Öyle bir acı ki sanki ciğeri, iç organları birbirine baskı yapıyor, parçalanacakmış gibi oluyordu. Mehmet bağırarak istiyor ama bağırıyordu. Mehmet de, sorgucular da bu durum karşısında paniklemişlerdi. Onu askıdan indirip sırt üstü yatırıp kollarını çözmüşlerdi. Bir süre sonra askerler onu alıp bekleme salonuna götürmüşlerdi. Bu arada öğle yemeği saati gelmiş yine ona yemek duası ettirip yemek vermemişlerdi. İşkenceciler öğle mesaisine geri döndüklerinde onu tekrar sorgulamak için sorgu odasına almışlardı. Sorgucular Mehmet'i son kez uyardıklarını söylerler, "Ya konuşursun ya da bugün cesedini ailene teslim ederiz." Mehmet ise hiç bir şey bilmediğini ısrarla söylüyordu, "Suçlu olsaydım gelip teslim olmazdım." Ancak işkenceciler ısrarcı bir şekilde Mehmet'e küfrederek, "Örgütle ilişkin yoksa, örgütün merkezi düzeyindekilerle nasıl çalışıyordun? Örgütün finansını nasıl

sağlıyordun? Bölgedeki ilişkiler nasıl senin üzerinden yürütülüyordu? Bunları bize arkadaşların söyledi. Onlar konuşular ve kurtuldular. Sen de konuş, sen de kurtul. Onlar senin üzerine ifade verirken seni hiç düşünmediler. Sen niye onları düşünüyorsun?" diyorlardı. Bu söylenenlerin polisin kendisini zaafa düşürüp, çözmesine yönelik olduğunu biliyordu. Mehmet'ten sonuç alamayan işkenceciler, onu tekrar soyup, yüzüstü yere yatırmışlardı. İçlerindeki en kilolu sorgucu sırtına oturmuş kaburgalarına yoğun baskı uygulamaya başlamıştı. Sorgucu Mehmet'in üstünde oturup içtiği sigaranın külünü onun kıcının üstüne döküyor, biten sigarasını da kıcının üzerinde söndürüyordu. Hazindir, ki o sigaranın kokusu Mehmet'e çok güzel geliyordu. Sanki karanfil kokuyordu sigara. Ağır tonajlı polisin Mehmet'in sırtından kalkmaya niyeti yok gibiydi. Mehmet onun altında eziliyor, nefes almakta güçlük çekiyordu. Neden sonra işkenceci sırtından kalkmış, eline geçirdiği copla, arada tekmeyle Mehmet'i dövüyordu. İşkenceciler onu ayağa kaldırdıklarında ayakta duracak hali kalmamıştı. Ancak buna rağmen Mehmet'in eline copla vurmaya devam ediyorlardı. Bir süre sonra işkenceciler gitmiş. Mehmet tekrar salondaki banka oturtulmuştu. Kıcında söndürülen sigara yerleri canını çok yakıyordu. El parmakları şişmiş, tırnakları etten ayrılmıştı. Mehmet'e bu kadar yoğun işkence yapılmasının amacı ona ölüm korkusu yaşatmaktı.

Sorgucular Mehmet'ten bir şey çıkmayacağını anlamış ve onu hücreye göndermişlerdi. Günlerce yapılan yoğun işkencelerden ve uykusuz geçen günlerden sonra, Mehmet hücreye atılınca hemen uykuya dalmıştı. Uzun süren sessizliği işkencecileri ürkütmüş olmalı, ki gecenin ilerleyen bir saatinde hücre sine girip onu kontrol etme gereği duymuşlardı. Ölmediğini anladıklarında üzerine bir kova su döküp gitmişlerdi. Üzerine dökülen suyun etkisiyle uyanmış, küfür etmeye başlamıştı. Ancak sesini kendisi bile duymuyordu.

Mehmet hücre ve sorgu odasında zaman ve yer algısını kaybetmişti. Bazen "eşini getirdik" denilerek, bazen işkenceye alınan kadın yoldaşlarını düşürdükleri durumlar gösterilerek tehdit edilmiş, direnci kırılmak istenmişti. Zaman zaman iyi davranan nöbetçi askerlere denk gelmiş, iki çekim sigara içmiş, iki zeytin tanesinin etli kısmını çiğneme fırsatı bulmuştu. İşkencede direnen Yekbun Bucak ile yüzleştirilmişti. İhanetin ölümünden ve işkenceden daha kötü olduğunu unuttu. Mehmet direnmiyor, sorgucular ise direncini kırmak için aklın sınırını zorlayacak yöntemlerle ona işkence yapıyorlardı. 25 gün içinde tırnakları sökülmüş, dişleri dökülmüş, Filistin askısında kolları yırtılmış, yırtılan kolları uyuşturulmadan dikilmiş, idrar yerine kan işlemiş hale gelmişti. Ama işkencecilere hiçbir şey söylememiş, hiçbir şey kabul etmemiş, sorgu ifadesini okumadan imzalamamıştı. Nihayet sorgu günleri bitmiş, 5 No'lu günlerini yaşamak için askeri bir cemse ile tekrar meşhur Diyarbakır cezaevine götürülmüştü.

Cezaevine Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım Diye Bir Müdür Atandı

İpek Keskin Gür

Yaşamımız Diyarbakır ve evlerimiz arasında geçip gidiyordu. Orhan'ın cezaevinden sağ salım çıkıp geleceği umudunu besleyerek, açılan Devrimci Yol davalarını ve diğer siyasi davaları takip ederek günlerimiz geçiyordu.

Yıl 1981, Diyarbakır Cezaevine gidip geliyoruz. Sorun yok gibi gözüküyor. Ziyaretler normal devam ediyordu. Tutuklular, üzülmeleri için görüşe gelen ailelerine ve yakınlarına cezaevi içinde her geçen gün dozu artan dayaklardan ve işkencelerden söz etmiyorlardı. Cezaevinde Özgürlük Yolu davasından yargılanan Mustafa Aydın vardı, 81'in Mart ayında yine Diyarbakır'a görüşe gidiyordum. Mustafa Aydın'ın eşiyle tesadüf olarak aynı arabada yolculuk yapıyorduk. Mustafa'nın eşi bana "Cezaevine Esat Oktay Yıldırım diye bir müdür atandı. Adam yüzbaşı. Fakat çok zalim olduğu, insan bile öldürdüğü söyleniyor." dedi. Nereden biliyorsun bunları? diye sordum. "Mustafa'nın görüşüne gitmiştim. Yüzbaşı beni görüştürmedi. Diyarbakır Cezaevi'nde görüş yasak! dedi. Korkunç işkenceler olduğu söyleniyor, bilmiyoruz." Ziyaret saatinde cezaevi kapısı önüne gitmiştik. O zaman cezaevi uluorta bir yerdeydi. Ne oturacak, ne de yiyecek içecek satın alacak bir yer var. Hiçbir şey yok. Sadece cezaevi ve bol miktarda çamur vardı. Bizim dışımızda yüzlerce insan tutuklularıyla görüşebilmek için cezaevi nizamiyesi önünde bekleyiyordu. Bir kısım ziyaretçi ağlıyor, bir kısım ziyaretçi bağıırıyordu. Hepsinin ortak talebi görüş yapabilmektir. Ancak askerler yüzbaşının emriyle görüş yaptırmayacaklarını söylüyorlardı.

Bir Daha Sakın Görüşe Gelmeyin

Sevgi Keskin Akın

Yine bir görüşe gittiğimizde, sanırım yaz ayıydı ve koşullar çok sertleşmişti. Görüşürken asker vardı yanımızda. Abimin eli kolu bağlı değildi ama zaten toplam 3 dakika ya görüştük ya görüşmedik. “Bir daha sakın gelmeyin, sizlerin gelmesi inanın bizler için çok zor oluyor. Annemlere de söyle. Sakın ama sakın gelmeyin!” demesini hiç unutmuyorum. Babam zaten avukatlardan aldığı bilgileri de bizimle paylaşmıyordu. Ama cezaevlerinin koşullarının bozulduğunu biliyoruz.

O ara biz Murat’la yani eşimle tanıştık, Kara Harp Okulu mezunu, Ağustos’ta evlendik ve Erzurum’a tayin olduk. Ben de subay eşiyim. Oradan Orhan abimle 3 kere yazıştık. O üç mektubu sakladım, ta ki Murat da aranmaya başlayınca, bir yere kaldırmışım. Bir daha da bulamadım. Mektuplarında hayata, aileye dair güzel şeyler yazardı. Ben de ona ben bir subayla evlendim ama çok iyi bir insan diye açıklamada bulunurken -evvelce bir lafı olmuş, abim “Polisle, askerle evlenilmez.” demişti-, bir yandan da onay almak istiyorum ondan. “Önemli olan senin mutlu olman kardeşim, sen doğru şey yaparsın. Ben iyiyim, sakın merak etmeyin.” diye yazmıştı. Mektuplarımız bu tarz yazışmalardı.

Vietnam-Saygon Cezaevine Rahmet Okutacak Bir Yerd

Ensari Kızıoğlu

Şerafettin Kaya zamanının neredeyse tamamını, gözaltındaki tutuklulara ayırıyor, bir hukukçu olarak herkese yardımcı olmaya çalışıyordu. Çok saygı duyduğum bir abiydi. Şerafettin abiyle çok güzel dost olduk. Bizden önce cezaevine gitti. Tutuklamak için beni savcılığa götürdüklerinde, savcı vücudumdaki işkence izlerini farketti.

Cezaevi doktorunu çağırıp işkence izlerini rapor haline getirmesini istemiş, Doktor ise Kolordu Komutanlığı emriyle böyle bir rapor veremeyeceğini söylemişti.

Gözaltından cezaevine götürüldüğümüzde, cezaevinin gözaltında kaldığımız yerden çok daha farklı bir yer olduğunu ilk görüşte anlamıştık. Cezaevinde ayrı bir koku, ayrı bir hava vardı. Cezaevinin her yerinden insan çığlıkları geliyordu. Bizler koridorda beklerken uzun boylu gözleri kan çanağına dönmüş, yanında bir köpekle, psikopat tipli biri bizleri karşılamıştı. Biz tutuklulara kendisini şu sözlerle tanıtmıştı. ‘Ben, kan emici, işkenceci Esat Oktay Yıldırım!!! Yanımda gördüğünüzde Co’dur. Dışarıda Allah, burada ben ve Co varız!’ diye tanıtmıştı kendisini. Bize bu kısa söylevi yaptıktan sonra yanındaki askerlere bakmadan şu emri vermişti. “Bunları televizyonlu lüks odaya götürün. Ama önce bir hoşgeldin deyin.” demişti. Bizler televizyonlu lüks odalara götürülürken yerde yatan Apocu Orhan Aydın ve işkencede ölüm düzeyine getirilmiş birkaç kişiyi de hastaneye götürüyorlardı.

Hoş Geldin Dayağı ve Hücre

Esat Oktay talimatı verip gittikten sonra bizleri hücre kapılarına götürüp soyunmamızı istediler. Anadan doğma soyup, domaltıp copla bizleri kontrol ettikten sonra, kiminin elinde cop, kiminin elinde kalas, kiminin elinde zincir, kiminin elinde demir çubuklarla bize saldırdılar. Hemen hemen hepimiz bize atılan bu dayak sonucu bayılmıştık. Avukat Şerafettin Kaya’nın bulunduğu 1. kat, 1. hücrede kendime gelmiştim. Hücrelerde hatta cezaevinde dayak günlük sıradan bir işti. Tek bir saniyemiz dayaksız geçmiyordu. Zamanla ne yaparsak yapalım dayaktan kurtulamayacağımızı öğrenmiştik. Dayagı göze alarak Şerafettin abiyle konuşuyorduk. Bir süre sonra Ankara’dan dönemin milletvekilleri Ahmet Türk, Celal Paydaş, Mustafa Kılıç, Nurettin Yılmaz’ı getirip yanımıza verdiler. Bazen dizlerimize varacak kadar lağım dolan hücrelerde bir buçuk ay kaldıktan sonra, bizleri 2. kattaki hücrelere göturdüler.

Hücreler toplamda 40 taneydi. Çok küçük olan hücrelere 10 kişi konuluyorduk. Hücrelerin tamamı dize kadar lağım içindeydi ve zaman zaman da üst kattaki hücrelerden yemeklerimizin içine bok düşüyordu. Yemeklerimizin içine düşen bokları ellerimizle çıkarıyor ve yemeye devam ediyorduk. Çünkü bize başka şans verilmiyordu. On kişi hücrede birbirimize sırtımızı vererek ısınmaya çalışıyorduk. Askerlerin alkol alması serbestti ve hepsi özenle seçilmiş faşistlerdi. Bu askerler yaşamları boyunca hiçbir topluluğa girememiş, insanlıktan nasibini alamamış, sevgiden yoksun, insanlığa düşman, toplum içinde hiçbir değeri olmayan ezik tiplerdi.

12 Eylül Askeri darbesinden 6-7 ay sonra cezaevi olduğu gibi teslim alınmıştı. Bu teslim alının verdiği özgüvenle Esat Oktay elinde bir şişe rakı ve kolonyayla hücrelerin önüne gelmiş, rastgele bir esiri alıp hücre dışına çıkarmıştı. Esat önce elindeki rakı şişesini yere vurarak kırmış, daha sonra esiri soyup üzerine kolonya döküp yakmıştı. Yaktığı esiri kıldığı rakı şişesinin üzerine yatırarak ayaklarıyla sırtına basıyordu. İnsanlığın yok edilmek istendiği bu yerde hücredeki tüm esirler hücre duvarlarına vurarak gözyaşı döküyorlardı. Gestapo kana ve işkenceye doymuyordu.

Sakin Sabunlanmayın

Yeni bir işkence için bizleri yıkanma bahanesiyle hamama götürdüler. Sol tarafımızdaki hücrede PKK'nin merkez komite üyelerinden Mazlum Doğan, Kemal Pir, Hayri Durmuş, Akif Yılmaz, Ali Çiçek kalıyordu. Bizleri soyduktan sonra tek sıra yapıp vura vura hamama götürdüklerinde komutan Co (Esat Oktay'ın köpeği) özellikle cinsel organlarımıza saldırarak ısıırıyordu. Ancak bizler Co'nun bu saldırılarına ses çıkaramıyorduk.

50 kişi civarındaydık, Şerafettin abi "Sakin sabunlanmayın!" demişti. Bizler de Şerafettin abinin bir bildiği vardır demiş, yıkanırken sabunlanmamıştık. Her kurnanın başına 4-5 arkadaş geçmiş birbirimizi yıkamaya çalışıyorduk ki, içeriye ellerinde hortumlar olan 10'dan fazla asker girerek son sayı üç diyerek bizlere vurarak dışarıya çıkardılar. Şerafettin abinin uyarısını dikkate alan bir kısmımız daha az dayaktan nasiplenmiştik. Ancak sabunlananlar kan revan içinde kalmışlardı.

Çoğu Zaman Uykumda Çeşme Görürdüm

Bir süre 2. kattaki hücrede kaldıktan sonra bizleri 36. koğuşa verdiler. Koğuşlar hücrelerden görece daha iyiydi, ancak koğuşlarda da işkence rutinleşmişti. Çeşitli işkenceler yapıyordu. Camlar kapatılıyor, günlerce verilmeyen sigara koğuştaki tüm esirlere ikişer ikişer dağıtılıyor, bizleri içmeye zorluyorlardı. Camları kapatılan koğuşlarda zorla içirilen sigaralar sonucu bazı arkadaşlarımız yeterli oksijen alamamaktan bayılıyordu. Ranzalarda ikişer kişi yatıyorduk.

Cezaevi idaresi bazen içme suyunu hiç vermiyordu bazen de bol su veriyordu. Suyun bol verildiği zamanlarda battaniye ve giysilerimizi yıkıyorduk. Battaniye ve giysilerimizi yıkamakta kullandığımız suları dökmüyor, su verilmediği zamanlarda bu suları içiyorduk. Eğer yağmur yağarsa, su akarları altına kaplar koyuyorduk. Yağmur sularından içme suyu temin etmeye çalışıyorduk. Çoğu zaman uykumda çeşme görürdüm.

Koğuşlarda ikişer saat arayla, ikişer ikişer nöbet tutma zorunluluğu vardı. Nöbet sırasında nöbetçi asker koğuş kapısına geldiğinde teknil isterdi. Teknil çok yüksek sesle verilirdi. Ad, soyad, memleket, blok numarası ve koğuşun numarası okunurdu. Son olarak “vukuatım yoktur komutanım” denirdi.

Cezaevi yönetimi bazen bize konserve satardı. Bizler de konserve kutularını atmaz, kap olarak kullanırdık. Bu kaplarda mumla, ısıttığımız sütleri içmeleri için hasta arkadaşlara verirdik.

Gardiyan, eşref saatinde, bizden 4 bidonla birlikte 5 kişinin dışarı çıkmasını isterdi. Önce bizden bidon başı o günün parasıyla 500 lira alırdı. Ellerinde bidonlarla dışarıya çıkan bizler esas duruşta bekletilirdik. Bu bekletilme sırasında daha önceden bizlere ezberletilmiş olan 60’a yakın ırkçı marş söyletilirdi. Daha sonra kalorifer kazanından bidonlara su doldurularak bidonların içine atacağımız çok az miktarda çay verilirdi.

Koğuşlarda esirler devrime ve inançlarına olan saygılarını korumaya çalışırken, Yüzbaşı Esat da itirafçı olmaları için baskı yapıyordu. Esat’ın bu baskısı inançlı zayıf olan bazı esirler üzerinde etkili oluyordu. Cezaevindeki bu insanlık dışı

uygulamaları protesto etmek için tutsaklar ölüm orucuna başlamışlardı. Esat Oktay'ın devşirmeleri Şahin Dönmez ve Yıldırım Merkit cezaevi hoparlöründe ölüm orucuna yatan esirleri kötülüyorlardı. Dörtler diye bilinen Ferhat Kurtay, Mahmut Zengin, Necmi Öner ve Eşref Anyık, cezaevi yönetimini protesto etmek ve işkencelerin son bulması amacıyla idarenin Atatürk resmi çizdirmek ve ırkçı marşları koğuş duvarlarına yazdırmak için kendi paralarıyla aldattığı tiner ve boya malzemeleri i, bedenlerine dökmüş ve birbirlerine sarılarak kendilerini yakmışlardı.

Mahkeme ve Ziyaret

Orhan başka bir koğuştaydı. Orhan ile uzun bir aradan sonra mahkemeye çıkarken mahkeme salonunda yan yana oturmuştuk. Orhan elimi sıktı. Nasıl olduğumu sordu. Askerden gizli bir şekilde iyi olduğumu söyledim. Orhan'ın elimi sıkması ve onu görmem bana çok iyi gelmişti. Tarifi imkânsız bir sevinç içimi doldurmuştu. Orhan ile üç kez daha birlikte mahkemeye çıktık. Ondan sonra bir daha onu göremedim.

Mahkemeye gideceğimizde veya ziyaretçilerimiz geldiğinde sabahın çok erken saatlerinde uyandırılırdı. Tıraş olmamız için 10 kişiye bir permatik marka jilet verirlerdi. Mahkemeye götürülen tutuklular mahkemenin başlama saatinden çok önceleri koğuş dışına çıkarılırlar, koridorda tek sıra olarak bekletilir, ırkçı marşlar söyletilirdi. Daha sonra önden arkaya doğru uzun zincirlerle birbirimize bağlanırdık. Ellerimiz arkadan kelepçelenerek ayakta, esas duruşta araçlara bindirilirdik. Ayakta olan bizlerin konuşması, kaşınması, yere düşmesi yasaktı. Asker arabada bizden bir basamak yukarıda dururdu. Bu yasaklara uymayanların ya da uyamayanların kafasına copla vururdu.

Mahkeme salonuna alınmadan önce hücrelerde saatlerce başımız eğik bekletilir daha sonra mahkeme salonuna alınırdık. Mahkeme salonunda dik oturtuluyorduk. Eller dizler üzerinde, gözler karşıya baktırılıyor hiçbir şekilde konuşturulmuyorduk. Yanımızdaki arkadaşlarımıza ve mahkememizi izlemeye gelen ailelerimize bile tebessüm edemiyorduk. Bu talimatların bir tanesinin bile ihlali durumunda cezaevine götürülürken ve cezaevinde şiddetli dayak yiyor-

duk. Ailelerimiz ziyarete geldiğinde sürünerek götürülüyorduk. İki saniyelik görüşmeyi Türkçe yapmak zorunluydu.

Hepimizin Aklından Dönem Dönem Ölüm Geçti

Gürcan Bahadır

Orhan'la sohbetlerimizde, sık sık onun “Biz dışarıda devrimci olduğumuzu iddia ederdik ama biz asıl şimdi devrimci oluyoruz. Şimdi meselenin ciddiyetine vakıf oluyoruz ve devrimciyeşiyoruz, o zamanlar bir şey değilmişiz.” dediğini hatırlıyorum. Sürece baktığımızda da gerçekten hepimiz 80’li yılların öncesinde 20’li yaşlarda, bir hareketin sempatzanı olarak sürece dâhil olmuştuk ama hiçbir dönem, böylesi koşullarda yaşayacağımız aklımıza gelmemişti. Bir insanın devrimci olmasında bu tür somut yaşanmışlıklar belirleyici oluyor. Orhan bunu tespit etmişti. Bütün bu cezaevi sürecinin; işte Mazlum Doğan’n ölmesi, 4 PKK’li arkadaşın kendini yakması, itiraftaştırmaya karşı daha sonra Kemal Pir’lerin ölüm orucuna başlaması ve bu sürecin sonunda ölmeleri hepimizi derinden etkilemişti. Hepimizin aklından dönem dönem ölüm geçti. Orhan’ın geçtiğini biliyorum. Hani bu şiddet, vahşi saldırılar karşısında ölümü dönem dönem hepimiz düşündük. Aklımızdan geçti, birbirimize söyledik.

Bir insanın bunları kaldırabilmesi, böyle bir vahşetin içinde yaşayabilmesi, ayakta kalabilmesi konusunda hayretler içinde kaldık. Öyle dönemler oldu ki, hepimiz en azından 10-15 kilo kadar zayıfladık. Fiziki olarak perişan durumlara düştük. Bu uygulamalar, bu işkence yöntemleri, insanın normalde hayatına son verecek kararı aldırabilirdi. Öyle vakalar vardı ki, insanların vücudunda morarmamış hiçbir yer kalmamıştı mesela. Bu insanlar bir hafta sonra sapa sağlam ayağa kalkıyorlardı. Çok iyi hatırlıyorum, oturma bankalarının tahtaları insanların ellerinde kırılıyordu ama eller kırılmıyor, banklar kırılıyordu. İnsan bünyesinin bu işkence yöntemleri karşısında ne kadar dirençli ve dayanıklı olduğunu gördük. Bunları kendi değerlendirmelerimizde de Orhan ile konuşmalarımızda da sık sık

dile getirdik. Bu yöntemler herhangi bir canlıya uygulansa çok kolay öldürebilecek yöntemlerdi. Yani dünya tarihinin en ağır şeyleri uygulanmıştı.

Herşey Eşit, Ortaklaşa ve İşbirliğiyle Yapılırdı

Diğer koşullara uygulanan seçme yöntemler artık bize de yönelmeye başlamıştı. Çünkü bizim koğuş bütünlüklü davranabilen koğuşlardan birisiydi. İtirafçı yoktu. Daha sonra PKK tutsaklarından birisi itirafçı olarak bizim koğuşa verilmişti. Diğer tutuklu arkadaşlarla da ilişkilerimiz daha düzeyliydi. Bu da idarenin dikkatini çekiyordu. Orhan'ın da bu tavırlar içerisinde payı yüksekti. Siirt davasından olsun, Kızıltepe, Mardin, Nusaybin'den gelen tutuklu arkadaşlar da daha önceden Orhan'la yakın ilişkide oldukları için daha organize davranışlar içindeydik. Mesela koğuştaki bütün gündelik işler; bulaşık yıkamadan çamaşır yıkamaya ve temizliğe kadar herşey eşit, ortaklaşa ve işbirliğiyle yapılırdı. Orhan da mesela Kızıltepe'li sempatizan bir arkadaşla birlikte çamaşır yıkardı. Bunun dışında yemek dağıtım işine kadar her şeyde eşit bir ilişki kurmuştuk. Bir tek ilerleyen süreçlerde daha diri kalabildiği için dayak ve işkence yöntemlerinden biraz daha fazla pay ona düşüyordu. Onlar biraz daha dayanıksız durumdaydılar. Öyle olunca daha dayanıklı durumda olan Orhan gibi, Naim gibi diğer arkadaşlar yükün biraz daha fazlasını karşılar pozisyondaydılar. Hiçbir zaman da bu durumdan gocunmamışlardı.

1982'nin sonlarında doğru artık diri kalabilen arkadaş çok az durumdaydı. Artık 8-10 arkadaş ağırlıklı, her gün işkenceden geçiyorduk. Bu sürecin ilerlediği bir nokta da sanırım 83'ün ilk aylarıydı. Diğer koşullarda namaz kılan insanların sayısının hızla arttığı, bazı koğuşların tümünden namaz kıldığı duyumlarını alıyorduk. Bir koğuştan, diğer gardiyanların basıncıyla, bütün koğuşlara yaygınlaştırma çalışmaları oluyordu. Bize de 1-2 deneme yaptılar, karşılık bulamadılar. 83'ün ilk aylarında bir gün koğuşa geldiler ve bizi ayırdılar. Gruplara böldüler. Naim'le benim ve birkaç arkadaşın birlikte oldu-

ğu grubu bir koğuşa, Orhan'ı ve birkaç arkadaşı başka bir koğuşa alarak bütünlüğümüzü dağıttılar. Sonrasında da Orhan'ı hücreye aldılar. Bizleri ayrı bölmelere ayrı koğuşlara parçaladılar. Naim ile biz bir koğuşa, daha sonra o koğuştan da ben başka bir koğuşa götürüldük, sonrasında da Naim'i başka bir hücreye aldılar. Ondan sonraki süreçte ilişkin çok ayrıntılı bilgim olmadı. Son iki mahkemeye ayrı ayrı koğuşlardan getirmişlerdi. Mahkemelerde görüşmüştük Orhan'la ve Naim'le. 83'ün Haziran döneminde bir mahkemede bizim arkadaşlardan da bir itirafçı çıkmıştı. Yeni yakalananlardan Aziz Karakoç itirafçı olmuştu. Mahkemedeki itiraflarında Diyarbakır örgütlenmesini anlatıyordu. İtirafçı Aziz Karakoç ve daha önce sanık statüsünde olan ama sonradan tanık durumuna getirilen Gürbüz Çapan'ın tanıklık ettiği bir duruşmada son kez Orhan'ı gördüm.

Bu tanıklıklar esnasında duruşmada bir tartışma çıktı. Özellikle Gürbüz Çapan'ın Diyarbakır örgütlenmesi konusundaki anlatımları olduğunda Orhan'a ilişkin bölüm başladığında, Orhan bağırarak: "Kim getirdi bu şahsı buraya!" diye tepki gösterdiğini hatırlıyorum. O dönemlerde mahkemelerde heyete bu şekilde tutukluların karşı çıkması gibi birşey sözkonusu dahi olamazdı. Mahkeme heyetleri çok sert tutum alıyorlardı. Gürbüz Çapan'ın "Benim zamanımda Diyarbakır'da batıdan gelen gençlerin, Kürt hareketine karşı birlikte tutum aldığı genel bir gençlik hareketiydik. Benden sonra, Orhanların sürecinde işte bu Devrimci Yol hareketi örgüt pozisyonu aldı." şeklindeki anlatımları üzerine Orhan'ın ciddi bir tepki gösterdiğini hatırlıyorum. O süreçte de herhalde Gürbüz kendisini kurtarmak için bir ifade anlaşması yapmıştı polis ya da savcılıkla. Onun için sanık konumundan tanık konumuna geçirmişlerdi. O mahkemede beni ise tanımadığını söyledi. Gürbüz Çapan'ın ve Aziz Karakoç'un tanıklıkları benim açımdan olumlu bir durum yarattı ve o duruşmanın sonunda beni tahliye ettiler. Aziz Karakoç da hakkımda ifade vermişti ama mahkemede tanımamıştı. "DDKD ile çatışmalarda yakalandı bunlar." diye ifade vermişti. Sonra yüzleştirmede tanıyamamıştı. O gün cezaevine dönerken arabada, ringde Orhan'ın ve Na-

im'in biraz sert çıkışları sonrasında Aziz Karakoç'un ağlamaya başladığını hatırlıyorum. Bizim Diyarbakır'daki o süreçteki tek itirafçı sempatizanımızdı. Benim en son Orhan'la karşılaştığım mahkeme bu oldu. Burada da itirafçı ve tanık durumunda olan arkadaşların ifadeleri karşısında verdiği tepkiyi hatırlıyorum. Ben 1983 Hazi-
ran'ında tahliye oldum.

Güldün, Öksürdün, Ranzaya Yaslandın, Kaşlarını Çattın...

Fikret Deniz

Orhan ile tanıştıktan sonra devrimci disiplin ve devrimci sorumluluğun ne olduğunu öğrendim. 5 No'luda tutuklulara işkence yapmak için gerekçe bulmaları zor değildi. Güldün, öksürdün, ranzaya yaslandın, kaşlarını çattın gibi insani refleksler bile yeterliydi. Cezaevi yönetimi her koşutta en az bir itirafçı yaratmak istiyordu. Koğuşlarda itirafçı bulamıyorsa itirafçı koğuşlarından itirafçıları koğuşlara veriyordu. Ancak cezaevi yönetimi asıl olarak koğuşların içinde yeni itirafçıları yaratmak istiyordu. Bu nedenle itirafçısı olmayan koğuşlar daha çok işkenceye maruz kalıyorlardı. Orhan dışarıdaki konumundan dolayı cezaevinde de siyasi sorumlumuzdu. Cezaevi yönetimi kendisiyle muhatap olacak koğuş sorumlusunu aramızdan çıkarmamızı istiyordu. Ancak hiçbir arkadaş koğuş sorumlusu olmak istemiyordu. Çünkü koğuş sorumlusu olmanın yetkileri ekstra dayak yemekle sınırlıydı. Bu nedenle kimse sorumlu olmak istemiyordu. Sorumlu çıkmadıkça işkenceciler daha çok kızıyor, daha çok işkence yapıyorlardı. Gardiyanlar sorumlu çıkarmamız için tüm koğuşu dayaktan geçirip bizleri yarı ölü bırakıp gittikten sonra, önce yaralanan arkadaşların yaralarıyla ilgilenirdik. Sorumlu çıkarmamamızdan kaynaklı işkenceler son bulmayınca, bir seferinde Orhan'ın yanına gidip, "Sen dışarıda ve içeride sorumlu ve sözü geçen bir arkadaşsın. Bir arkadaşımızı sorumlu tayin et. Bu sorumlu meselesinden dolayı yediğimiz dayaklar bitsin." dedim.

Orhan hüznle yüzüme bakarak, “Fikret, şimdi ben hangi arkadaş’a ‘Bizim yerimize sen her gün dayak ye.’ diyebilirim. Madem öneren sen oldun, ben de sana öneriyorum.” dedi. Bu konuşmamızdan sonra ben koğuş sorumluluğunu üstlendim. Cezaevinden çıkıncaya kadar koğuş sorumluluğum devam etti. Yani arkadaşların insani refleksle yaptıkları her şeyden sorumlu tutulan ve bu sorumluktan dolayı dayak yiyen kişi oldum. Cezaevinde bizlere yapılan işkenceler Kürt soluna veya diğer suçlardan tutuklu bulunanlara yapılanlardan farklı değildi. Diyarbakır 5 No’ludaki işkenceler onlarca kitapta detaylı bir şekilde anlatıldı. Ancak anlatılmayan genel işkencelerin yanı sıra kişiye özel işkencelerin de yapılmasıydı.¹

Biz Dayakla Terbiye Edilecek Adamlar Değildik

Zeyni Apak

5 No’luda görelî özgürlükler idare tarafından gasp edilmeye başlanmıştı. Cezaevi yönetimi yemek duası karşılığında yemek verebilecekleri i şöyleyerek başla-mıştı yaptırımlara.

Koğuştaki bazı tutuklular yemek karşılığında dua edebileceklerini tartışmaya açmışlardı. Bunun üzerine Orhan, “Yemek duası ile başlayan idarenin istekleri bununla sınırlı kalmayacak. Yemek duasından sonra çok daha ağır isteklerde bulunacaklar.” demişti. Ancak arkadaşların ısrarı üzerine yemek duasını kabul etmiştik. İdarenin yaptırımlarına karşı direnmeyi esas alan görüşlerinin tutukluların açlığa yenik düşmeleri nedeniyle reddedilmesi, teslimiyetin ilk adımı olan yemek duası Orhan’ın gözyaşı dökmesine neden olmuştu.

Orhan’ın cezaevindeki devrimci duruşu üzerimizde çok etkili oluyordu. Biz cezaevinden iyi bir karneyle çıkmışsak, bunda Orhan’ın tavırlarının önemli bir yeri vardı. Bazı arkadaşlarımız zaafa

1. Fikret uzun yargılamalar sonucu yerel mahkeme tarafından 5 yıl cezaya çaptırılmıştı. Yargıtay da yerel mahkemenin kararına uyarak Fikret’in cezasını onayladı. İki buçuk yıl Orhan’la 5 No’lu cezaevinin 25. koğuşunda kalmıştı. Fikret’in yattığı süre aldığı cezayı karşıladı ve hapisten çıktı. Cezaevinden çıktıktan sonra yarım kalan eğitimini bitirip öğretmenliğe başladı.

düşecekleri anda, Orhan'ın devrimci duruşundan utanarak vazgeçiyorlardı. Orhan, Musa İpek, İsmail Nakipoğlu, Selim Saraçoğlu ve bana, "Gardiyan, birilerini dışarı çağırduğında sizler çıkın." demişti. Kapı önüne çıkarılan tutuklulara asker gardiyanlar tarafından çok şiddetli dayak atılıyordu. Bu şiddetli dayak sırasında onlarca arkadaşımız sakat kalmış, yine böyle bir dayak sırasında DDKD önderlerinden Necmettin Büyükkaya öldürülmüştü. Orhan atılacak dayakla uslanmayacağımızı bildiği için bizden böyle bir talepte bulunmuştu, çünkü biz dayakla terbiye edilecek adamlar değildik.

5 No'luda cop sokma dönemi başlamıştı. Kaldığımız koğuştaki kişiye de bu uygulama yapılmıştı. Bunun üzerine Orhan bizleri yanına çağırarak, "Arkadaşlar artık son noktaya geldik. İdare kendisini aşarak cop sokmaya başladı. Bize düşen görev böylesi bir uygulama karşısında ölümü seçmektir. Ben bu uygulama karşısında ölümü seçmenizi rica etmiyorum. Sizlerden ölümü seçmenizi istiyorum." demişti. Cemal Öger adlı muhbir bizim ve Orhan'la ilgili tüm bilgiyi cezaevi yönetimine iletiyordu. Elbette muhbir Orhan'ın bu konuşmasını da idareye iletmışti. Bunun üzerine olsa gerek, cop sokma işi birkaç kişiden sonra son bulmuştu.

3 yıl sonra 5 No'lu cehenneminden Şükrü Kara, Ali Aytimur ile birlikte çıktık. En unutulmaz yıllarım cezaevinde geçti. Bir insanın nasıl onurlu yaşayacağını cezaevinde öğrendim.

Bizim Koğuştaki İtirafçı, İspiyoncu Çıkmadı

İsmail Nakipoğlu

1980 yılının 30 Mart'ında Mahirlerin ölüm yıldönümü etkinliğinde yakalanmıştı. İşkence ile geçen sorgudan sonra, Devegeçidi'ne götürülmüş, sonra 7. Kolordunun içindeki istihkâm taburuna konmuştu. Yoldaşı Orhan 5 Mayıs'ta yakalanıp yanına getirilmişti. Bir süre sonra iki yoldaş istihkâm taburundan alınmış, yeni açılan 5 No'lu cehenneminin ilk müşterileri olarak götürülmüşlerdi. Polisin elinde onunla ilgili çok bilgi vardı. Bu bilgiler ve askeri cunta mahkemelerinin keyfi, hukuksuz davranışı sonucu üç yılı Diyarbakır 5 No'lu cehenneminde olmak üzere 7 yıl evinden uzak kalmasına neden olmuştu.

15-20 kişilik bir Devrimci Yol grubu olarak bir araya gelmiştik. Orhan dışarıdaki konumu ve içerdeki devrimci duruşuyla liderliği hak ediyordu. O cehennemde baskı, zulüm başladığında önceleri bir direnç gösterdik zulme karşı. Cezaevindeki tüm iptidai iletişim araçlarını kullanarak açlık grevine gideceğimizi mümkün olan tüm tutsaklara söyledik. Her canlının beslenmesi doğanın bir yasasıdır. Beslenemezse ölür. Ama o cehennemde bedenimizin dışında cephanemiz yoktu. En güçlü cephaneyi en güçlü silahımız olan irademizle cepheye sürmüştük. Ve 8 gün süren açlık grevini başlattık ama fiilen ölüm orucu tarzında geçiyordu. Cezaevi yönetimi suyu sınırlamış, şekere de el koymuştu. Bu nedenle birçok arkadaşımız kısa sürede baygınlık geçirip hastanelik oldu. 8 günün sonunda direncimiz kırılmıştı..

Zebaniler 5 No'luda istediklerini elde etmişlerdi. Tutsaklara her istediklerini yap-tıracak duruma gelmişlerdi. Tutsaklar tamamıyla teslim alınmıştı.

Zorlu geçen aylardan sonra ben, Orhan ve Gürcan'ı hücreye götürdüler. Üstümüzdeki hücrenin lağını patlatmışlardı. Biz üç arkadaş uzun süre o bokun içinde kaldık. Hücreden çıktıktan sonra hemen temizlenmemize izin vermediler. O bokla onurumuzu elimizden almak, bizi kendimize yabancılaştırmak istiyorlardı. Oysa biz o bokun bastıramadığı insan sıcaklığımızla birbirimize kenetlendik. Gestapo bizden her şeyimizi almıştı. Alamadığı tek şey bilincimizdi. Bu bilinç bizim koğuşta itirafçı, ispiyoncu çıkmasına izin vermemişti.

Kitabın 46. Sayfasına Kadar Noktasıyla, Virgülüyle Okuyunca...

Fikret Deniz, koğuş sorumlumuzdu. Biz 3 posta dayak yiyorduk, o 6 posta. Genelde idare itirafçılardan koğuş sorumlusu seçerdi. Cezaevinde en yetkili olan arkadaşımız Orhan'dı. Orhan'ın önerisiyle Fikret, koğuş sorumlusu olmuştu. Elbette Fikret'in koğuş sorumlusu olarak seçilmiş olması tesadüfi değildi. Fikret dayaktan korkacak, ürkecek biri değildi ve güçlü bir iradeye sahip olduğu için seçilmişti.

O da gönüllü olmuştu.

Bize verilen yemekler bize adeta daha çok işkence ve zülüm yapabilmek içindi. Ölseydik bize işkence yapamayacaklardı. Ölüm bizim için kurtuluştı. 4 kişiye bir kepçe yemek gelirdi. Arkadaşlar birer kaşık alır geri çekilirdi, diğer arkadaşı daha çok yesin diye. Durum öyle olunca çeyrek yemek dördümüze çok gelir, yemek artardı. Oysa 10 tabak yemek olsa, her birimiz tek başımıza bitirebilecek kadar açtık.

İtirafçı Şahin Dönmez'in yazdığı kitabı ezberlememizi istiyorlardı. Orhan bu ezber işini başlarda çok ciddiye almamıştı. Ancak zebaniler ezberlemediğimizden dolayı tüm koğuştaki işkenceden geçiriyordu. Orhan belki daha az dayak atılır diye volta atarken o itirafçının kitabını eline almış, sadece iki sefer okumuştı. Zebani bizi sınavdan geçirirken, Orhan çıkıp kitabın 46. sayfasına kadar noktasıyla, virgülüyle okuyunca hem bizler, hem de zebani çok şaşmıştı. Onu alıp idareye götürdüler, "Demek en zeki, en akıllı sensin ha!" diyerek, feci şekilde dövmüşlerdi onu. Orhan öyle dayak yemişti ki yürüyemiyordu. Dört arkadaş onu taşıyarak koğuştan getirebildik.

Orhan yaşamını insanlığa, halkın özgürlüğüne adanmıştı. Orhan yaşamını iyiliğe, doğruluğa, güzelliğe adayan bir devrimciydi. O her şeyi devrimci ruhla yaşayan, felsefesinde nedamet olmayan biriydi. Onun yaşamında duraksama ve titreme yoktu. Uzun yaşamak üzerine hesap yapmayan, ilkeleri doğrultusunda ödünsüz yaşamayı gören biriydi. O gülüşüyle, giyimiyle, tarzıyla, zekâsıyla bir liderde olması gereken tüm özellikleri taşıyan biriydi.²

2. Mahkeme İsmail'e ömür boyu kamu hizmetlerinden men cezası vermişti. Üç yıl Diyarbakır 5 No'lu cezaevinde, sonra da 20 ay Sivas'ta sürgünde yaşadı. Cezaevinden çıktığında annesi onu besiyeye almıştı, ancak İsmail bir türlü yemek yiyemiyordu. Yediği yemeklere karşı vücudu reaksiyon gösterip onu daha bir hasta yapıyordu. Çünkü yemek ve vücudu birbirlerine yabancı iki şey haline gelmişti. "Cezaevinden çıktığımda 48 kiloydum. İki yerimi kırmışlardı cezaevinde. Halen o kırıklar çıkıntı olarak duruyor. Orhan'ın bir sözü vardı, "Cezaevinden çıkan ya ok olur ya da bok olur" İsmail, bu söze atıfla; Ben ok olmadıysam bile bok olduğumu da kabul etmiyorum. Hayatımın pusulasını onur ve gurur oluşturdu."

Ya Greve Gitmeyin Ya Da Grevi Bırakmayın

Metin Terzi

Hücrelerden 170 kişi 36. koğuşa götürülmüştü. Koğuşun kalabalık nüfusu ve büyüklüğü denetlenmeyi güçleştiriyordu. Koğuşun bu fiziki durumu sadece daha çok dayak yemelerine ve daha çok cezalandırmalarına neden oluyordu. "Oturun, kalkın, yatın, marş söyleyin" gibi askerden gelen emirlere topluca uymakta zorlanıyorlardı. Cezaevi idaresi de bu kadar büyük bir koğuşun olmasından rahatsız olacak ki 36. koğuşu dağıtma kararı almıştı. Metin bu sefer 110 nüfuslu 27. koğuşa verilmişti. 27. koğuştaki komün oluşturmuşlardı. Bu komünün ilk başarısı 6 örgütün (Özgürlük Yolu, Rızgari, Kava, PKK, Partizan ve Devrimci Yol) biraraya gelerek bir "direniş komitesi" kurması olmuştu. İkinci başarısı da kitlesel direnişin fitilinin o koğuştaki atılmasıydı. Orhan ile mahkemelerde imkân buldukları görüşmeye çalışmışlar, hücrelerdeyken ayrı hücrelerden birbirlerine sesleri duyurabildikleri zaman konuşmuşlardı.

Orhan yılmınlığı reddeden bir yapıya sahipti, daha önceki açlık grevlerinden kendisine miras kalan mide ağrısına rağmen ölüm orucuna yatacak kadar devrimciydi. Açlık grevini bırakanlara kızmıyorlardık. Çünkü "insanın bir dayanma süresi vardır" diye düşünüyorduk. Ancak açlık grevine gidecekler şöyle diyorlardık, "Ya greve gitmeyin ya da grevi bırakmayın. Çünkü sizin önce başlayıp daha sonra bıraktığınız açlık grevleri, bırakmayan arkadaşları ölüme daha çok yakınlştırıyor. İdare sizin dökülmenizden cesaret alarak gasp edilen asgari insan haklarımızı vermekten kaçınıyor. Nasılsa dökülme başladı ve bu dökülmeler gittikçe hızlanıp en sonda bitecek öngörüsü yapmış oluyor bunu da sayenizde yapmış oluyor."³

3 Metin, örgüt üyeliğinden 6 yıl 8 ay ceza aldı. Daha sonra silah ve benzeri suçlar da eklenince 14 yıl 4 aya çıktı. Dava Askeri Yargıtaya gitti, lehine bozulup geldi. TCK 168'e 5'ten ceza verdiler. Askeri Yargıtay yine lehine bozdu ve örgüt üyeliğinden beraatını istedi. Beraatının istenmesinin gerekçesi bu suçtan daha önce yargılanmış olmasıydı. Zaten polislin ifadesinin dışında hakkımda hiçbir delil de yoktu. Diğer suçlardan ceza yedi. Ancak mahkeme sonuçlanıncaya kadar toplam 5 yıl 3 ay yatmıştı. Yani ona öngörülen cezaı o dönemde yeni çıkan infaz yasasına göre en üst limitten tutuklu olarak çekmişti. Buna rağmen Savcı tutukluluğunun devamını istiyor, Mahkeme de Savcının isteğine uyuyordu. Mahkeme Başkanı yanlışlık yapıp duruşmada ona, "Söyleyeceğin bir şey var mı?" diye sorunca, (o güne kadar hiçbir şekilde tahliyesini istememişti) "Anlamadığım bir şey var. Bana verdiğiniz cezada ısrar ediyorsanız, yeni infaz yasasına göre cezamı doldurmuşum. Yargıtay'ın kararına uyacaksınız o da benim beraatımı istemiş. Şimdi beni neye göre tahliye etmiyorsunuz?" diye sormuştu. Bunun üzerine hâkim dosyasına baktı, Yargıtay'ın vermiş olduğu kararı gördü ve 5 dakika aradan sonra "Metin Terzi tahliye!" dedi.

Analar Ne Doğuracağını Bilseydi, Anan Seni Doğurur Muydu?

Ipek Keskin Gür

Cezaevi'nin önünde yüksekçe bir kule var. Esat Oktay Yıldırım o kulenin tepesine çıkardı. Kısa boylu, kumralla sarışın arası bir şeydi. Elinde garip bir sopası vardı. Çizmelerini çeker, onlara şak şak diye vururdu. Görüş bitinceye kadar kulenin tepesinde beklerdi. Kardeşimle görüşmeden Ankara'ya dönmek zorunda kalmıştım. Cezaevi kapısında yaşadıklarımı ve duyduklarımı babama anlattım, "Baba Diyarbakır Cezaevi'nde her şey çok karışmış. Kimseyi gördürmüyorlar. Esat Oktay Yıldırım adında bir yüzbaşı var, adam çok kötü bir insan." diye anlattım. Orhan için babam Kamuran Meral adında güçlü olduğuna inandığı asker kökenli bir avukat tutmuştu. Babam hemen onu aradı. O da görüş olmadığını teyit etti ve tutukluların cezaevi içindeki uygulamaları protesto etmek için 10 günlük açlık grevinde olduklarını söyledi. Biz açlık grevinin ne olduğunu ilk o zaman duyduk. Açlık grevi nedir, ne işe yarar, insanda ne gibi etkiler bırakır bilmiyoruz. Evde herkesin boğazında lokmalar düğümleniyor. Sürekli konuşuyoruz, tartışıyoruz bunu. En sonunda tekrar Orhan'ın ziyaretine gitmeye karar verdik. Tabii ziyarete gidelim dediğimiz an yola çıkamıyoruz. Şartlarımız bazen uygun olmuyordu, masraflarımızı karşılayacak para ancak aybaşında elimizde oluyordu. Tabii bir de memuruz. İzin almak gibi sorunlarımız vardı. Ankara'dan Diyarbakır'a yolculuğumuz, gidiş geliş 36 saat idi ve çok yorucu oluyordu. Orhan'ı bir dakika görebilmek için bu yolculuğa seve seve katlanıyorduk. Diyarbakır'a vardığımızda cezaevinde açlık grevi bitmiş, ziyaretler kısmen düzelmmişti. Ziyaret yerine vardığımızda Yüzbaşı Esat duvara "Türkçe konuş, çok konuş." diye yazdırmıştı.

Orhan görüş yerine geldiğinde, ilk dikkatimi çeken pırıl pırıl parlayan o kahverengi iri gözlerinin ferinin kaçtığı, beti benzi atmış solgun ten rengiydi. Camın arkasından ona baktım. İçim yanıyor,

yüreğim sızlıyordu. Sadece ona “Nasılsın?” diyebilirdim. Refleks olarak elimi kaldırdığımda, o da elini kaldırdı. Bana “elini kaldırma” mı diyecekti bilemiyorum. Arkadan bir asker elime vurarak, “El kaldırmak yasak.” dedi. Kardeşim bana, “İyiym” diye asla cevap veremedi. “İyiym” diyecek fırsatı bulamadı. Bu kadar kısacık bir görüşmeden sonra bizi kovarcasına dışarıya çıkardılar. Aradan yıllar geçmesine ve kendimi zorlamama rağmen hafızamda o yolu nasıl geldiğimi, eve nasıl ulaştığımı hatırlamıyorum.

Şerafettin Kaya'nın Kitabı

Diyarbakır cezaevinde zulüm artık yere göğe sığmıyordu. Cezaevi'nden tahliyeler hiç olmuyordu. 1982'de Rızgari davasından 5 No'luda yatan Şerafettin Kaya tahliye olmuş, cezaevindeki vahşeti kısa sürede kitaplaştırmıştı: Diyarbakır'da İşkence.

Diyarbakır'da Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım cezaevi içerisinde bir işkence örgütü kurmuştu. Askerlerden oluşan bir zulüm örgütü. MİT'i, kontrgerillası, Kemal Yamaç'ı, savcısı, hâkimi hepsi işin içindeydi. Canı sıkılan, tutuklulara işkence yapıyordu. Avukat Şerafettin Kaya gördüğü işkencelerden bir müddet sonra mahkemeye çıkarılmıştı. Şerafettin Kaya kendisine işkence yapanlardan birisinin de onu Türk halkı adına yargılayan savcıyı ses tonundan tanımıştı. Mahkeme salonunda Şerafettin Kaya tüm korku duvarlarını aşarak savcıya bağırarak “Sendin bana işkence yapan!!! Seni ses tonundan tanıdım.” diye bağırıyordu.

Şerafettin Kaya'nın yazdığı kitap elimize geçti. Kitabı bir gece bütün aile hiç uyumadan bir solukta okuduk. Ve hepimiz perişan olduk. Ben kardeşimi, annem ve babam oğlunu, kardeşlerim abilerini o cehennemden nasıl kurtaracaktık?

Orhan'ın babası bir şeyler yapabilirim umuduyla Diyarbakır'a gitmişti. Tanıdık birilerini ararken Suşehri'nde tanıştığı, iyi sohbet ettiği bir savcının Diyarbakır'a atandığını ve oğlunun yargılandığı davanın savcısı olduğunu öğrenmişti. Deyim yerindeyse “Körün istediği bir gözdü, Allah vermişti iki göz.” Zaman kaybetmeden savcıyı bulmuş ve durumu anlatmıştı. Savcı, Cemil beyi sabırla dinledikten sonra, “Cemil Bey, senin oğlun şimdi bana anlattıklarına benzer bir olayda Suşehri'nde de karşıma çıkmıştı. Oğlunun Komünist olduğunu biliyoruz. Şimdi sen bana bu komünist oğlunla ilgili “bir şeyler yap” diyorsun. Devletim bana güvenmiş, buralara göndermiş, ki ben ülkenin birliğini, dirliğini koruyayım. Şimdi

ben devletime nasıl ihanet edeyim. Sen buraya beni görmeye hiç gelmedin ve senle ben hiç tanışmadık. Bir daha beni ne ara, ne de sor.” demişti. Cemil bey bu konuşma üzerine umutları tükenmiş bir şekilde evine geri dönmüştü.

Daha sonraki günlerde 20 günlük ölüm oruçları başladı. Ailecek Şerafettin Kaya'nın kitabını okumuştuk. Artık biliyorduk, o cehen-nemin Esat Oktay Yıldırım adında bir zebanisi olduğunu.

Mitka Gribçeva'nın 'Seni Halk Adına Ölüme Mahkûm Ediyorum' adlı anı kitabını okumak veya İspanya İç Savaşındaki işkenceleri anlatan kitapları okumak, faşizmin Türkiye'deki biçimini öğretmiyor size. Diyarbakır Cezaevi'nde bir yakınınızın olması, sizin o cezaevinin kapısının önünde olmanız, faşizmin ne olduğunu yaşatarak öğretiyor. Kitaplarda okuduğumuz ile Diyarbakır zindanlarında yaşanan faşizm asla aynı değil. 5 No'lu çok başka bir şeydi.

20 günlük ölüm orucundan sonra babam yine Diyarbakır'a gitti. Babam çok girişken biriydi. Kemal Yamak'ı, Esat Oktay Yıldırım'ı görmeye çalışmıştı. Ancak ikisine de bir türlü ulaşamıyordu. Konya'nın Kuşça Köyü'nde öğretmenlik yapan kızkardeşim sömestr tatilinde Ankara'ya yanımıza gelmişti. Bize “Diyarbakır Cezaevi'nde açlık grevinde ölümler olmuş. Çalıştığım köyden biri de orada tutukluydu. Geçen gün cenazesini getirdiler.” demişti. Ölüm orucunda nasıl ölünür? Bunu bilmiyorduk.

İpek fırsat buldukça, özellikle maaşını aldığı zaman cezaevinin görüş gününe denk gelmiş, çalıştığı kurumdan da izin alabilmişse, 36 saatlik Ankara-Diyarbakır gidiş gelişini göze alarak kardeşini bir dakika görmek için yola koyuluyordu. Cezaevinde görüş günleri tutuklular için ayrı bir işkence, ayrı bir zulümdü. Görüşmecisi gelmeyen tutuklu hiç değilse görüşmeci dayaağı yemiyordu. Ziyaretçiler için durum neydi? Onlar da ayrı bir kâbus, ayrı bir işkenceydi.

Öyle ki bir tutuklu tahliye olan biriyle, “Bu cezaevinde uygulanan faşizm beni öldürmeyecek, ablamın ziyarete gelmesi beni öldürecek. Ablama haber verin, gelmemesi daha iyi. Beni en azından görüş işkencesinden kurtarır.” diye ablasına haber yollamıştı.

Cezaevinde 20 günlük açlık grevi bitmiş tahliyeler başlamıştı. Tahliye olanlar

ya dağa ya da yurt dışına çıkıyordu. Yurt dışına çıkan tutuklular diasporadaki yoğun temasları sonucu 5 No'lu cehennemini Avrupa'nın gündemine sokmayı başarmışlardı. Ancak Esat Oktay Yıldırım halen cezaevinin iç güvenlik amiriydi. Cezaevinde açlık grevine ve ölüm oruçlarına rağmen zulüm devam ediyordu. Keskin ailesi tüm fiziki ve fiili zorluklara rağmen Orhan'ı görmek için görüşe gitmeye devam ediyordu.

Görüşü Kapatın! Bir Hafta Görüş Yok...

Kardeşimi görebilmek umuduyla cezaevi kapısı önünde bardaktan boşalırcasına yağan yağmur altında diğer ziyaretçilerle çamur içinde bekleyiyorduk. Yüzbaşı Esat yine o kulenin tepesindeydi. Bir süre ziyaretçileri izledikten sonra kuleden inmiş yanımıza gelmişti. Yüzbaşı tüm tutukluları ve ailelerini tanıyordu. Önümde iki oğlu ve bir kızı cezaevinde olan bir Kürt anası vardı. Esat o ananın yanına gelerek, “Ana, bak sen bu çocukları doğurmuşsun, onlar da seni cezaevi kapılarında süründürüyorlar. Sen onları doğuruncaya kadar taş doğursaydın.” dedi. O Kürt anası başını kaldırdı. Esat’ın gözlerinin içine bir süre baktıktan sonra, “Analar ne doğuracağını bilseydi, anan da seni doğurur muydu?” dedi. Ananın bu sözü üzerine her taraf adeta buz kesti. Ziyaretçiler nefeslerini tutup, zalim Esat’ın ne diyeceğini, ne yapacağını beklemeye başlamışlardı. Karşımızdaki İç Güvenlik Amiri Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım’dı ve hepimiz onun yapabileceklerinin sınırı olmadığını çok iyi biliyorduk. Yüzbaşı Esat bir süre ona sözü söyleyen ananın yüzüne baktı ve hiçbir şey demeden cezaevine girdi. Kısa bir süre sonra haber geldi, Komutan bir hafta görüşleri yasaklamıştı. Yapacak bir şey yoktu, mecburen görev yaptığım şehre geri döndüm.

Polis, Keskin ailesine yaşadığı kentlerde rahat vermiyordu. Orhan’ın yakalandığında, elindeki silah bir şekilde kaybolmuştu. Şüpheler bir görevli veya polisin aldığı yönündeydi. Tüm dava boyunca silah ortaya çıkmadı. Ancak Ankara Dikmen polisi zorluk çıkarmak adına Cemil Bey’den Orhan’ın silahını istiyordu. Polisin bu davranışı Keskin ailesinin Orhan’ın davasını ve cezaevindeki sürecini takip etmesini engelleme amaçlıydı.

Dörtlerin Gecesi

Akşam evde televizyonda haberleri izliyorduk. Haberleri sunan spiker Diyarbakır Cezaevi'nde mahkûmların kendilerini yaktıklarını söylüyordu. Bu nasıl bir şeydi? İnsan kendisini niye yakсын ki? Devletin eli olmayınca mahkûm kendisini nasıl yakabiliyordu?

Babam bu haber üzerine ertesi gün Diyarbakır'a gitmek için yola çıktı. Sonraları öğreniyoruz, ki Diyarbakır Cezaevinde tutukluların parasıyla tiner, boya falan aldırılmışlar. Duvarlara Türk bayrağı, Atatürk resmi ve Türkiye haritası, marşlar çizmelerini istiyorlar. O boya ve tinerleri biriktiren dört tutuklu (Ferhat Kurtay, Mahmut Zengin, Eşref Anyık ve Necmi Öner) zulmü protesto etmek için 18 Mayıs'ta bedenlerini ateşe vermişlerdi.

Selim Çürükkaya'nın "O Türküyü Söyle" adlı kitabında olay şöyle anlatılıyor: "Onlar yani koğuş arkadaşları bir şey tutuştu da yanıyor sanıyorlar. Su serpmeye çalışıyorlar. Ferhat Kurtay ateşi söndürmeye çalışanlara bağırıyor, 'Bu bilinçli bir yangındır, bizi söndürmeye çalışmayın, ateşi harlayın.' Hangi yürek dayanır ki yanan yoldaşlarını söndürmemeye. Söndürülen ateşten yarı ölü çıkan Ferhat'ın başını bir tutuklu dizlerine koyarak soruyor, 'Niye yaptı ?' Ferhat'ın cevabı net olmuş, 'Bu işi başarmalıyız. Buradaki direnişi ayağa kaldırmalıyız. Teslimiyet bizi kurtarmaz.' Ferhat konuşurken yanağındaki etler dökülüyor. Ferhat, 'Ağlama Yar' türküsünün Kürtçesini çok severmiş, başı dizinde olan tutuklunun sesi de çok güzel. 'O türküyü söyle.' diyor Ferhat. Tutuklu Kürtçe olarak söylüyor türküyü. Dörtlerin kendisini yakmasından sonra, Mazlum Doğan hücrelerinde ölü bulunuyor. Kimisi "intihar etti", kimisi "intihar ettirildi", kimisi de "Esat astı" diyordu.

5 No'lu: Vahşetin Yeniden Yazıldığı Yer

Mehmet Emin Sakar

Cezaevine girişte asker gardiyan, sorgudan gelmesine rağmen Mehmet'i arama bahanesiyle iç çamaşırına kadar soymuş ve öylece koğuşa göndermişti. Koğuşa girdiği gibi tutuklular hemen onu tuvalete götürüp, soğuk su ile yıkamış temiz giysiler vermişlerdi. Ancak cezaevinde görece bir rahatlık varsa da 60 marşı ezberlemek ve söylemek, havalandırmada askeri düzende yürüyüş yapmak, sayımda esas duruşa geçmek bir zorunluluktu.

Dışarıdayken Mehmet'in cezaevindeki arkadaşları Orhan Keskin, Ferda Koç, Naim Alagöz ve kardeşi Mahmut ile iletişime geçmek, en azından durumlarını öğrenmek için gösterdiği tüm girişimleri sonuçsuz kalmıştı. Şimdi ise onların durumlarını aynı koşulları yaşarak öğrenmekteydi.

Mahkemelere gidiş gelişler ayrı bir işkence idi. Cezaevindeki baskı ve işkencelere karşı insanlık onurunu ayakta tutmak için mahkemeye giden tutsaklar, "Cezaevindeki ve mahkemelerdeki insanlık dışı uygulamalar devam ettiği sürece, an itibarıyla ölüm orucuna başladıklarını ve hiçbir gayri insani istemlere uymayacaklarını" haykırarak ve bunları mahkeme tutanaklarına geçirmişlerdi. Cezaevindeki uygulamalara karşı direniş başlamıştı. Cezaevi yönetiminin hiçbir yaptırımı tutsaklar tarafından uygulanmıyordu. Halaylar çekiliyor, devrimci marşlar söyleniyordu artık.

Hiçbir Aşırılığa Meydan Vermeden Bizleri Destekleyin

Mehmet en sonunda Orhan ile iletişim kurmuştu. Orhan'dan direnişin her boyutuyla desteklenmesi doğrultusunda haber almıştı. Bunun üzerine 5 Eylül'de (1983) başlayan ölüm orucu direnişine Mehmet de katılmıştı. İşkencede yıpranmış bedenini ölümüne yatırdığını bildiren dilekçeyi idareye vermişti. DDKD'liler ve KUK'çular PKK'ye dönük güvensizliklerinden dolayı direnişe başlarda katılmamış, daha sonra dahil olmuşlardı. Direnişin yaygınlaşması üzerine, gardiyanlara saldırı olmasın diye cezaevi yönetimi Mustafa Karasu ve Rıza Altun'dan yardım talep etmişti. Mustafa Karasu ve Rıza Altun da tutuklulara bir konuşma yapmışlardı:

Arkadaşlar, bizler cezaevinde insanca yaşamak için insani taleplerimizi içeren bir bildiri yayınladık ve taleplerimizi hem mahkemeye hem de cezaevi idaresine yazılı olarak ilettik. Bu

taleplerimiz karşılanıncaya kadar bir direniş başlattık ve birçok arkadaşımız bu amaç için bedenlerini ölüm orucuna yatırdı. Sizden istediğimiz kırmadan, dökmeden, hiçbir aşırılığa meydan vermeden marşlar, türküler söyleyerek, halaylar çekerek bizleri desteklemenizdir. Birliğinizi, beraberliğinizi bozmayın, bizi ve cezaevi yönetimini zor durumda bırakacak eylemlerden kaçının.

Cezaevindeki direnişin kazanımlarından olan açık görüş tutsaklar için çok büyük anlamlar taşıyordu. Mehmet iki yılı aşkın eşi ve çocuklarını görmemişti. Açık görüş günü ismi ziyaretçisi olanlar arasında okununca onu ayrı bir heyecan kaplamıştı. Mehmet'in tüm ailesiyle birlikte eşi ve çocukları da görüş yerindeydiler. Mehmet, ablasının kızı Figen'e "kızım Diren" dediğinde yeğeni "Dayı, ben Figen." demişti. Olsun, o da kızı sayılırdı. Diren ve Yaşat'a doyasıya sarılmıştı. Eşi, annesi, ablası ve teyzesiyle hasret gidermişti.¹

Bu konuşmadan sonra diğer gruplar da eyleme destek vermişler ve direnişten sonuç alınmaya başlanmıştı. Artık ırkçı marşlar söylenmiyor, sayım için sıraya girilmiyor, yemek duası yapılmıyor, havalandırmada eğitim adı altında işkenceler yapılmıyor, mahkemelere sevk zinciri olmadan gidiliyordu. En önemlisi de, artık ziyaret günleri işkence olmaktan çıkmıştı.

Ancak cezaevi yönetimi bu durumdan hiç hoşnut değildi ve eski işkenceli günlere dönmek için yeni provokasyonlar deniyordu. 5 Eylül direnişinin kazanımları tek tek gasp edilerek yeniden eski günler başlıyordu 5 Eylül'de. Faşist askeri darbenin Diyarbakır'daki uzantıları MGK'nın emirlerini yerine eksiksiz getirmek için "tek tip elbise"yi tutsaklara giydirmeye yönelmişlerdi. Böylece işkenceli günler geri gelmişti.

Görüşte Hep Yalan Söyledik

Naim Alagöz

Baskılar iyi artmış, artık gerçekten dayanılmaz hale gelmişti. Acılarımız sıradanlaşmıştı. Temizlikten yoksun haldeydik, bir tas

1. Mehmet bu hengâme içinde 6 yıl 8 ay ceza almış ve cezası Yargıtay tarafından onaylanmış, kardeşi Mahmut idamdan dönmüş ve 20 yıl ceza almıştı. Mehmet ve arkadaşlarının aldıkları cezalar henüz Yargıtay'dan kesinleşmemiş olmasına ve birçoğunun cezalarının dolmasına çok az bir süreleri kalmasına rağmen hala tutukluydular. Ceza alan "tutukluların" sivil cezaevlerine yollanmaları prosedür gereği idi ve Diyarbakır'dan Malatya Cezaevine gönderildiler. Mehmet 1987'de yeni infaz yasasının yürürlüğe girmesiyle tahliye oldu.

suyla iki kişi banyo yapardık. İnsanlıktan çıkmıştık. Bunlar artık çok zorumuza gidiyordu, kesinlikle sadece içecek kadar su veriliyordu, neyse ki fark etmedikleri bir varilimiz vardı. Zaten suyu merkezden kapatırlardı. Çaldığımız suları o varilde biriktirmeye çalışırdık, çok acil durumlar içindi. O sıcaklarda çok çok zordu...

Tüm bu baskılara ve işkenceler karşı morallerini en üst düzeyde tutmaları için yapılan zulmün içinden espriler çıkarmasını biliyorlardı.

Havalandırmaya çıkarttıklarında tepeden tırnağa herkesi mosmor ederlerdi, eli, ayağı, dudağı kan içinde dönerdik. Koğuşta Nutuk okutuluyordu, Gürcan ile Orhan çıkarlar ranzanın tepesine, “Sene 1919, Mayıs’ın 19’u, Samsun’a çıktığımızda memleketin ahvalı, halet-i şeraiti bomboktu.” deyince millet yerlere yatardı. Bazen de Fikret çıkardı, “Durun arkadaşlar, ilham geldi: Bir eşek varmış...” diye şiir okurdu. Her dayaktan, her işkenceden sonra ne yapıp eder, gülünç ayrıntıları bulup mizah üretir, kendimize moral verirdik.

Naim ve diğer tutuklular için görüş günleri maddi işkencenin yanı sıra manevi işkencenin de pik yaptığı günlerdi. Görüşe hazırlanan tutuklular saatler öncesinde zulmün her türlüşünü yaşarken, evlatlarını, kardeşlerini, babalarını, cezaevinde görmeye gelen ailelerde saatler öncesinden dış avluda bekletilir, birçok arama noktasında üstleri aranır ağza alınmayacak hakaretler yapılır bazen de fiziki işkencelere katlanmak zorunda bırakılırlardı. Aileler tüm bu zulmü tutuklularını tam bir dakika görebilmek için yaşarlardı.

Tabii, ailelerimiz bizleri yalnız bırakmamak için geliyorlardı. Orhan’ın ailesi de geliyordu. Ama bizim için bu ziyaret günleri en büyük zuldü. 20 ilden Devrimci Yolcu arkadaşların ailesi geliyordu. Öyle ellerini kollarını sallayarak da içeri almıyorlardı, sıraya diziyorlar, bekletiyorlar, yat kalk yaptırıyorlardı. İnsanlar otellerde kalıyorlar, bir sürü masraf, bizler için de öyle, dayak, ceza, baskı... Her görüş bize zehir oluyordu. İnsanları çağırmayın, gelmesinler derdik. En az bizim kadar eziyet görüyorlardı. Görüşte hep yalan söyledik, çok iyiyiz derdik, geçiştirdik. Hiç anlatılır mı olanlar! Kimse anlatamazdı ki yaşadıklarını, öyle böyle değildi. Bilsinler istemezdik, her iki tarafta duran askerler de zaten bırakmazdı. Hele bir şey söyle,

hemen “görüş bitti” derlerdi. Ayrıca askerler bilmedikleri lehçeleri anlamadıkları zaman da, “görüş bitti” diye hemen bağırırlardı.

Mahkemelere gidiş gelişler de ayrı bir eziyet ayrı bir işkenceydi. Buna rağmen, Mahkemeler tutuklular için bir yandan arkadaşlarını görebilme imkânı sağladığı için iyiydi, Diğer yandan mahkeme salonunda tutuklulara hâkim, savcı, avukatlar ve ailelerin gözleri önünde olmadık eziyetlerin yapıldığı, savunma ve müdafaaya doğru dürüst izin verilmediği bir gerçektir. Ancak mahkeme salonlarında tarih yazanlar da oldu.

Mahkeme uzun bir süre dosyanın incelenmesi, yeni gelen sanıkların eklenmesi ile geçti. Süre uzayıp giderdi. Orhan’ın tutuklanmasındaki veriler, ne örgüt üyeliği, ne örgüt yöneticiliği idi. Veri yoktu ama bir kısmımız 141-142’den bir kısmımız da 168’den yargılanıyordu. Hepimizin durumu örgüt üyeliği düzeyindeydi.

Bir duruşmada Orhan ile ilgili bir tanık getirdiler, Gürbüz Çapan. Bizim eski bir arkadaşımızmış, Orhan’dan önceki sorumluymuş. Ben tanıımıyordum. Bu konuşmaya başlayınca Orhan da kızdı, “Onu neden getirdiniz?” diye mahkemeye bir bağırı, heyet de vatandaş da şaşırdı, hemen dışarı çıkardılar. İlk iddianamede Gürbüz Çapan sanıktı, daha sonra (eklenenlerden sonra) çıkardılar ve Gürbüz’ü tanık olarak dinledi mahkeme. Her geleni bizim davaya eklediler. O aşamalardan sonra Mahkemenin elinde örgüt üyeliğine dair hiçbir kanıt, ifade falan olmamasına rağmen Orhan’ın yargılamasını örgüt yöneticiliğine çevirdiler. Orhan ile ilgili özel bir çabaları vardı.

Bizi Bir Türlü Dağıtamıyorlardı

Bizi bazı konularda teslim almış olsalar da, yönetim sürekli gözetlemeye devam ediyordu. İçimizdeki ispiyoncular yetmedi, birkaç tane de muhbir getirdiler. Hiç umursamıyorduk, toplantılara, türküllere, gazete okumaya, protestolara devam ediyorduk, ki yine bir grup ispiyoncu getirdiler. Ama bizim iç dayanışmamızı bir türlü dağıtamıyorlardı. Ayrıca oradaki varlığımız işe yarıyor, polis sorgusunda ve cezaevi girişinde yapılan işkencelerden geçip gelmiş, ne yapacağını bilmez, perişan haldeki yeni insanları, metin davranışlarımız, yaklaşımımız ve yardımlarımızla yeniden hayata

döndürüyorduk. Bu durum kendini koyvermeye ramak kalmış birçok koğuş arkadaşımız için de geçerliydi.

İşte bu yüzden çok geçmeden koğuşumuzu dağıttılar. Bizim koğuşumuzun dağıtılması bizim yapı olarak ortadan kalkmamız anlamına geliyordu. Bir koğuşumuz varken, bir kitle gücümüz vardı. Her şart altında ortak tavır koyabiliyorduk. Yapı dağılınca, kitle ortadan kalkınca bireysel eylemlere yöneldik. Şekillenmiş bir yapı düşüncesi var ama ne şekilde ortaya çıkar onu süreç gösterecekti. Mesela Gürcan'la bir arada gittik. O koğuşta namaz kılanlar bayağı vardı. Ezanla kalkar, ezanla yatardık. Baskılara rağmen biz kılmıyorduk, sonra biz sağlam durunca, konuştukça namazı bırakanların sayısı arttı. Tabii bir süre sonra bizi oradan aldılar, dağıttılar.

Cezaevinde onurları ayaklar altına alınan siyasi tutuklular sadece beden de ğil artık ruhen de teslim alınmak isteniyordu. Cezaevinin bu uygulamalarına bireysel karşı çıkışlar olsa bile bunlar ya hiç duyulmaz ya da çok sonraları mahkemeye çıkanlar aracılığıyla dayak göze akınarak kulaktan kulağı yayılırdı. Oysa artık kitlesel biçimde sabır taşının çatladığı zamanlara girilmiş, zamanın ruhu direnişten yana esmeye başlıyordu.

İlk Ölüm Orucu

1983 Eylül'ünde açlık grevi başladı, sonra ölüm orucuna dönuştü. Cezaevinde insanca yaşam için şartların sağılanması, yemekte dua okumanın ve sayımın kaldırılması taleplerin başında geliyordu. Orhan hücredeydi o sırada. O sırada Esat Oktay yoktu, iç güvenlik amiri olarak. Osman diye bir adam olmuştu. Bu eylemler başladığı zaman, tam bu eylemlerin üzerine bu adam geldi. Adını hatırlamıyorum. Rütbesi yüzbaşı ya da binbaşıydı. Orta boylu, dolgun, suratı yassı, biraz Orta Anadolu insanını andıran, kır saçlı biriydi. Bizi o zaman namaz kılmıyoruz diye, 28. koğuştan almış, hücreye atmışlardı. Orhan da açlık grevine gidenler içindeydi, o da sonra ölüm orucuna döndü.

Ölüm orucu süresinde şiddet, döverek bıraktırma gibi şeyler

olmadı. Eylem başlayınca dövüyorlar bir süre, bırakan bırakıyor, bırakmayanlar ise devam ediyordu. Ayağımdaki izleri hala duruyor. Dayak, artık su içmek, yemek yemek gibi sıradan bir şey olmuştu. Korktuğumuz bir şey değildi. Korkuyla insana hükmedersin. Oysa orada korku hükmetme aracı olmaktan çoktan çıkmış, korkunun iktidarı bitmişti.

İkinci ölüm orucu

Takvimler 3 Ocak 1984'ü gösterdiğinde mahkemelere giden tutsaklar cezaevindeki insanlık dışı uygulamalara son verilmesi için yeni bir direniş başlattıklarını hakimlerin yüzüne karşı ilan etmişlerdi. Böylece idare ve tutsaklar arasında kıya-siya yeni bir mücadele başlamıştı.

Asker gardiyanlar, koşuşları tek tek basıyor, tutsakları öldüresiye dövüyorlardı. Yarı baygın hale soktukları tutsaklara tek tip elbiseleri zorla giydireyorlardı. Tutsakların bir bölümü ölüm orucuna yatmıştı.

İkinci ölüm orucu 84'ün başında başladı. İlk başladığı günden itibaren şeker alınmıyor, tuz alınmıyor, sadece su içiliyordu. İdare tarafından verilen sözler tutulmamıştı. Biraz geri adım atmışlardı ama yine eski duruma dönmeye çabalıyor, herkese de istediklerini yaptırıyorlardı. Bizi hiçbir neden yokken hücreye attılar mesela, sırf gözdağı vermek için. Ölüm orucu başladıktan 8-10 gün sonra, Mahkemeye götürülürken Orhan'la konuşabildik. Orhan'la içerde uzun süre beraber kalmış, kardeş gibi olmuştuk. İkimiz de ölüm orucunda olduğumuz için, hiç tereddütsüz doğrudan Orhan'ın yanında gittim. Fikrini sordum, başladı anlatmaya, "Bu süreçten çok ölüm çıkabilir, diğer gruplar bırakabilir ama bizim sonuna dek devam etmemiz gerekir." Sonra da, "bir daha boyun eğmenin, teslim olmanın anlamsızlığını" vurguladı. Hemfikir olduğumuz düşüncelerdi bunlar.

Cezaevinde ne kadar yattık, ne kadar yatacağız gibi hesaplarımız hiç olmadı. Aslında biz alabileceğimiz cezayı fazlasıyla yatmıştık. Orhan'a örgüt yöneticiliğinden suçlama yöneltiliyorlardı. Zaten 4 yıl yatmıştık, sürenin dolmasına çok birşey kalmamıştı. Benim açımdansa zaten süre geçmişti bile. Fakat buradaki amaç sürekli

cezalandırmak olduğu için, hüküm önceden verilmişti. Formaliteler yerine getirilmeye çalışılıyordu. Sonradan bulunmaya çalışılan deliller falan...

Orhan'ın ölüm orucuna girerken “çıktım, çıkacağım” gibi bir düşüncesi, kaygısı kesinlikle yoktu. Orhan'ın kaygısı; siyasi olarak, devrimci olarak örnek bir tavır takınmak, örnek bir davranış sergilemekti. Yani onca yıl yaşanların bir birikimi vardı, yediremiyorduk onurumuza. Ayrıca artık saklanacak bir alanımız da yoktu. “Bu eylemi sadece burada değil, Türkiye'nin birçok yerinde benzer şekilde hayata geçirseydik, cuntanın maskesini indirirdik.” diye düşünüyorduk. Zaten o zaman sivil cunta vardı. PKK'lilerle özel görüşmeler yaparlardı. Biz ise “bu eylemi Türkiye genelinde herkesin yapacağı değil de, isteyen yapacağı bir kampanyaya dönüştürmeliyiz” düşüncesindeydik.

Tahliye Olmuşum, Onu Dahi Hatırlamıyorum

Orhan bu doğrultuda konuştu benimle ve fikirlerine katıldığımı söyledim ona. “Bir dahaki duruşmada gelelim, kendimizi siyasi olarak savunalım.” dedik. Zaten bize bundan sonra verilecek ceza, yattığımızdan fazla değildi. Buradan da geri adım atmamızın anlamı yoktu. Bu konularda hemfikir olduk. Mahkemeye giderken yaklaşık 50-60 dakika konuşabiliyorduk. Biz ölüm orucu sürecinde 4 kere mahkemeye çıktık ama ancak ikisinde görüşebildik. Aramızdaki o konuşmadan sonra mahkemeye gittim ama çok bitkindim. Orhan gelemedi, ben de zaten sırf Orhan için gitmiştim. Mahkemede şuaşsızlaştım, gözlerim karardı, elim ayağım boşaldı. O duruşmada tahliye olmuşum, onu dahi hatırlamıyorum, duymadım. Geri geldiğimde beni koğuştan hastaneye götürdüler.

Biz o sıra koğuştta 6 kişiydik. Orhan ise hücredeydi. Orhan'ın yanında PKKliler vardı yanlış hatırlamıyorsam. Ölüm orucu iki yerde vardı, bir bizim koğuştta, bir de hücrede. Bazı hareketler greve onarlı gruplarla dönüşümlü katılıyorlardı. Ama her seferinde onar kişi görünüyorlardı. Eylemi laçkalaştırmayan Partizancılarla bizdik.

Ölüm orucuna ben, Orhan ve bizim Mardinli bir arkadaş vardı, Adil Ok sanırım, birlikte başladık. O ara biz toplam 20-30 kişiyiz zaten, 3 kişi ölüm orucuna gitti. Bu durum hareket olarak bizim taşıyabileceğimizin üstünde, büyük bir yükü. “Sen bırak.” dedim Adil’e. İki kişi bile fazlaydı. Adil 8-10 gün kaldı ölüm orucunda.

“Ölüm orucunu bırakın!” diye hep baskı yaptılar. Bunlar fayda etmeyince hastaneden hekim getirdiler. Sağlık muayenesinden geçiriyorlardı, psikologla caydırmaya çalışıyorlardı. Ben ölüm orucunun ortalarında tahliye oldum ama beni hastaneye götürdüler. Tahliye olmuşum ama hastanede arkadaşlarımla beraber kalıyordum, herhalde bırakmadan önce beni toparlamaya çalışıyorlardı. Hastanede epey kaldım, 10-15 gün falan kalmış olabilirim, tam hatırlamıyorum. Ölüm orucu sürecinde önceleri cezaevinden hastaneye kimseyi götürmemişlerdi. Sonraları hastaneye götürmeye başladılar. Hastanedeyken Orhan’la görüşemedim, başka bölümdeydi. Ölüm orucunda, hastanedeyken de her gün gelip devam edenleri ikna etmeye çalışıyorlardı. O da zor bir şey, her an, her saniye dönme ihtimali var. Birçok insan, bilirsiniz, hastanelerde döner.

Ölüm orucu sürerken dışarı çıktım ve çıktıktan hemen sonra Kars’ta bir kez daha içeri alındım. Bu sefer 146/1’den bir dava açıldı, tutuklayıp Erzurum’a getirdiler. Bir süre sonra tahliye olunca da yurtdışına gittim ve Orhan’ın öldüğünü çok sonra yurtdışındayken öğrendim.

Diğer gruplarla ilgili bir şey diyemem ama bizimle ilgili şu vardı: Birinci ölüm orucundan alınan ders, ikinci ölüm orucunda Orhan’a ölümü göze aldırın dersti. Özellikle Orhan’ın anısına söyleyeyim, “İlk eylem sonuç alınmadan bırakıldığı için, ikinci eylemde artık böyle bir şey sözkonusu olamaz.” şeklindeydi düşüncemiz. Orhan zaten bu konuda öncesinde çok kararlıydı, o nedenle de bu kez sonuna kadar gitti. Öyleki, ölüm orucu bırakıldıktan iki gün sonra Orhan ölüyor. Geri dönemiyor artık, bilinci yok. Bu noktada artık kontrolünü kaybediyorsun ve bünyeye hükmedemiyorsun. Kaldı

ki, Eylül'deki açlık grevi ve ardından ölüm orucu zaten onu zayıf düşürmüştü. Buna rağmen, Orhan "Senin bünyen zayıf, birinci grupta olma!" şeklindeki bir teklifi de kabul etmezdi. İçimizdeki en kararlımız Orhan'dı. Hiç ikilem yaşamadı. PKK'lı Cemal Arat da, Orhan'la aynı gün ölmüş.

Ölüm orucu bize onurumuzu kazandırdı. Ülkedeki siyasi tarih açısından da bu direnişin yarattığı etkiler zaten sonraki yıllarda çok daha belirgin olarak görüldü.

Son Sözü Direnenler Söyleyecek

Osman Lokumcu

Diyarbakır zindanlarında Orhan arkadaşlarına öncülük yapıyordu. Zulme karşı 84 direnişinde açlık grevinin ölüm orucuna dönüşümüyle grup adına, arkadaşımız Nail Alagöz ile birlikte katılma kararını tereddüt etmeden vermişti.

Biz 36'Nolu hücrelerinde açlık grevindeydik. Orhan ve Nail'i ölüm orucundaki diğer tutsaklarla birlikte başka bir koğuşa götürdüler.

O günlerde duruşmaya çıktığımızda, Mahkeme heyetinin verilen karara karşı son sözünü söylemesi istendiğinde, Orhan öncelikle cezaevindeki zulmü anlatmak istediğini söyledi. Mahkeme heyetinin bu talebini reddetmesi üzerine "Son sözü direnenler söyleyecek" diye haykırdı. Bu tavrıyla Orhan yargılanan değil yargılayandı. Orhan'ın bu haykırışında Nazım ustanın "Mesele esir düşmekte değil, teslim olmamakta bütün mesele!" dizeleri en onurlu şekliyle yankılanıyordu mahkeme duvarlarında.

Orhan bizim önderimizdi. Ondan çok şey öğrendik, bize çok şey kattı. Pazarlıkların içinde olmadı. Hastanede koluna takılan serumu ayıldığı an söküp attı. Hâlâ devrimciysek, kavganın içindeysek Orhan'a verdiğimiz değer, sözlerin önemi çok büyük. O gençlik mücadelesini, halk mücadelesiyle birleştiren, sadece emeği değil halkları da özgürleştirecek bir kavganın içerisindeydi. Önderimizdi...

Beyaz Atlar Geldi Ve Orhan Binip Gitti...

Recep Maraşlı

1956 Erzurum doğumlu. 1969-72 yıllarında Erzurum'da Devrim gazetesinde düzenli yazılar yazdı. Lise'deyken yazıp dağıttığı bildiri nedeniyle 1972-73 yıllarında 14 ay Diyarbakır Sıkıyönetim Tutukevinde kaldı. Dört yıl ceza aldı.

Diyarbakır Cezaevinde DDKO Ocak Komünü'ne katıldı. 1975 yılında Ankara'da yayına başlayan Komal yayınevinde genel yayın yönetmenliği dahil her kademede çalıştı. Lise'yi Ankara Kurtuluş Lisesi'nde bitirdi, İstanbul Üniversitesi Estetik ve Sanat Tarihi bölümüne devam etti. Komal yayınevinin yayınladığı kitaplar nedeniyle 1978 ve 79 yıllarında iki kez cezaevine girdi. 12 Eylül askeri darbesinin ardından 1982 yılında cuntaya karşı illegal faaliyetler gerekçesiyle tutuklandı. İstanbul Alemdağ, Metris, Diyarbakır 5 No'lu, Eskişehir ve Aydın cezaevlerinde 9 yıl 7 ay tutuklu kaldı. Diyarbakır cezaevindeyken katıldığı ölüm orucu nedeniyle felç geçirdi.

Uluslararası PEN Kulüpleri tarafından fahri üyesi ve Af Örgütü tarafından iki kez 'Yılın Mahkumu' seçildi. 1991 yılında tahliye olduktan sonra Komal yayınevinin yeniden açılması ve Stêrka Rizgari Dergisi yayın yönetmenliği yaptı. 1994 yılında İstanbul DGM ve 1996 yıllarında Ankara DGM'ler tarafından olmak üzere iki kez daha tutuklandı. 2.5 yıl daha cezaevinde kaldı. 2000 yılından beri Almanya'da politik mülteci olarak yaşamaktadır. "Diyarbakır Rizgari Davası'nda Siyasi Savunma" (1987), "Yasaklı Yazılar" (1996), "Ermeni Ulusal Demokratik Hareketi ve 1915 Soykırımı" (2007) isimli kitapları bulunan Maraşlı'nın Kürdistan Press, Stêrka Rizgari, Jiyana Nu, Newroz Ateş, Özgür Politika gibi gazete ve dergilerde yazıları yayınlandı. Halen gelawej.net sitesinin editörlüğünü yapıyor. Grafik, resim vb. sanat çalışmaları da yaşamının her zaman birer parçası oldu.

Orhan Keskin'le tanışıklığım, çok kısa, çok keskin ama derinlemesine yaşanmış bir mücadele arkadaşlığından ibaret. Diyarbakır 5 No'lu cezaevinde zorla tek tip elbise giydirme ve askeri kuralların yeniden dayatıldığı 1984 Ocak Direnişi'nin zorlu günleriydi tanıştığımızda. İkimiz de Ölüm Orucu'nun ilk 20 kişilik grubundaydık. Arkamızdan 20'şerlik iki yeni grup daha iki haftalık aralarla katılmıştı ama biz ipi ilk göğüsleyecek grubun içindeydik. Kısacası, ölecek, dökülecek veya kalacak olanlardık...

5 Eylül 1983'deki büyük kitlesel isyan 5 No'ludaki her şeyi temelden değiştirmişti. Devrim gibi bir şeydi. "Hayatında yaşadığın en mutlu gün hangisidir" diye sorsalar, hiç düşünmeden ve tereddüt etmeden, 5 Eylül 1983 günü slogan ve isyan seslerinin tüm 5 No'lu cezaevini sardığı gündür derim. "Vahşet Dönemi" sona ermiş, işkenceler, askeri uygulamalar, emir-komuta sistemi çökmüş, bir cezaevinde olabileceği kadar "özgürlük" elde edilmişti. İnsanlar artık birbiriyile konuşabiliyor, gülüyor, okuyup, yazabiliyorlardı...

Ben ve arkadaşım Maşuk Doğan, İstanbul Metris Cezaevinden sevk edilerek buraya gelmiştik; vahşet döneminin tümünü görüp yaşamamıştık. Direnişlerin tümünün içindeydik. Bize anlatılan vahşetleri, sanki yedi kat yerin dibinden, cehennemden çıkıp gelmiş insanları görmenin dehşetiyle dinliyorduk. Bunlara nasıl dayanılmıştı? İnsan ne kadar dayanıklıdır! Fakat bu "zafer" dönemi belli ki geçiciydi. İdare kaybettiği inisiyatifini yeniden toparlamak için biraz zaman tanımıştı belli ki. Yavaş yavaş yeniden kuralları dayatmaya, yeniden belli bir çeki düzen vermenin sinyallerini iletmeye başlamıştı. Bu nedenle ilişkiler epey gergindi 1984 yeni yılına girdiğimizde. Hiç unutmuyorum Cumhuriyet gazetesinin eki yeni yıl için "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" diye bir spotla çıkmıştı. Gerçekten de bin dokuz yüz seksen dert bizi bekliyormuş.

Yeni yılın ilk mahmurluğunu attığımız ilk Pazartesi günü, mahkûmlar mahkeme dönüşünde saldırıya uğramış, kıyasıya dövülmüşlerdi. Eylül direnişinden üç ay sonra yapılan ilk saldırıydı bu. Koğuşlar hemen alarma geçmiş, saldırı sloganlarla protesto edilmiş, sayımlarda teknil verilmemiş, sayı sayılmamıştı. Ertesi gün 3 Ocakta ise Cezaevi Müdürü Binbaşı Birol Şen, koğuşlarda kapalı sistem yayın yapan hoparlörlerden "yeni dönemin uyulması gereken kurallarını" açıklamıştı bizlere. Adalet Bakanlığı bütün cezaevlerinde özel olarak diktirilmiş "Tek Tip Elbise" giydirilmesi genelgesi yollamıştı. Elbiseler gelmişti ve bunlar mutlaka giyilecekti. Havalandırmada eğitim yapılacak ve marşlar söylenecekti. Askerlere teknil, emir komutaya uyulması gibi bir yığın tehdit ve tekdir vardı.

Binbaşı Birol Şen, Eylül direnişi sonrasında kazanılan bir takım hak ve olanakları mahkûmlara yaptıkları “iyilikler” olarak sıralamıştı. Buna rağmen mahkûmların iyilikten anlamadığından yakınıyordu. İki de bir “Kahrolsun işkence!” sloganları atıyorsunuz. “Biz sizlere şunu, şunu yapmadık mı!” diye saymış, “Bu mudur işkence?” diye sormuştu hoparlörden var gücüyle azarlayarak. Ve son sözü şu olmuştu: Öyleyse “Yaşasın İşkence!”

Bu söz, 4 Ocakta başlayıp Nisan ayına kadar sürecek olan 3 aylık bir işkence ve direniş döneminin özetini veriyor gibiydi. 4 Ocak günü fiili saldırılar da direniş de başladı, koğuşların ardına barikatlar kuruldu. Sayım verilmedi. Havalandırmalar kalktı... İdare, cezaevinin dört bir yanını hatta çatıları da saran ses düzeniyle 24 saat askeri marşlar çalarak bir yandan da psikolojik savaş başlatmıştı.

“Tarihi çevir! Nal sesi... kısrak sesi bunlaaar...”

Bu marş vahşet dönemini simgeliyordu: “Tarihi çevir marşına başla!” komutu bitmek bilmeyen bir işkence seansının başlangıcı komutuydu. Marşlar geleceği haber veriyordu:

“Delmiş Roma’nın göğsünü mızrak gibi Huuunlar!”

O günlerde direnişin yöntem ve biçimlerini tartışırken başta fiili direniş, tek tip elbise giymeme, askeri emir-komutayı kabul etmeme ve dayatılan kurallara uymama esastı ama “Açlık Grevi” ve “Ölüm Orucu” da gündeme gelmişti.

Diyarbakır ‘Ölüm Oruçları’na, cenazeler çıkmasına alışkın bir zindandı. İlahlar kurban istiyorlardı ve ölüm orucu eylemcileri de gönüllü olarak kendilerini “kurban” listesine yazıyorlardı. Ölüm oruçlarının etik ve siyasal içeriği konusunda çok tartışılmıştır. Bu eylem biçimi bir “intihar” mıdır, bir “kendini feda eylemi midir” yoksa siyasî bir sonuç elde etmek için kendi bedenini kullanarak yapılan bir şiddet eylemi mi? Sonraları o kadar çok Açlık Grevi -ki (AG) diye yazarak artık sıradan bir kısaltmaya dönüştürdük-, o kadar çok Ölüm Orucu eylemi -(ÖÖ) diyerek onu da iki harfe indirmiştik- yaptık ki, bir süreçten sonra artık bunlar bir eylem

biçimi olmaktan çok bir “yaşam biçimi” gibi oldu. Tutsak tepkisini ifade etmenin başka bir yolu yoktu sanki. Bu haliyle de bir süre sonra caydırıcılığını, ciddiyetini ve doktrinini yitirmişti.

Ama Ocak 1984’de tartışılan ölüm orucu tam bir hayat memmat meselesiydi. Ya üç yıl tutsaklara kan kusturan ‘Vahşet Dönemi’ne geri gidilecek, ya da Eylül direnişinin kazanımları bir biçimde korunacaktı. Eylül direnişi sadece dar bir siyasi kadro için değil, hemen tüm tutsaklar için bir daha o günlere dönmektense her türlü ölümü peşinen göze alma kararlılığından gelen çılgınlık günleriydi. Hiç bir somut hedefi olmaksızın insanların kafalarını duvarlara, kalorifer demirlerine, demir kapılara çarpa çarpa kendilerini öldürmeyi yeğledikleri o büyük güne tanık olsaydınız bunun ne anlama geldiğini daha derin hissedebilirdiniz. Öyle ki 5 Eylül direnişinde herkes eski bildiği veya o anda bulduğu bir yığın direniş sloganı atmaktaydı. Ama en çok tutulana ve korkunç olanı; “Yaşasın ölüm!” sloganıydı. İnsanlar buna inanıyorlardı.

Bu sloganın yanlışlığı üzerine ayaküstü ama hararetli bir yığın tartışmadan sonra slogan ancak şu hale gelebilmişti: “Yaşatır ölüm!”

Bu söz Ocak direnişinin ruhunu da anlatıyor. Eski 5 No’lu zindan günlerine dönmeyi “bir daha asla!” diye reddeden insanların hem ölümden korkup, hem de eskisi gibi yaşamaktansa seve seve ölmeyi yeğledikleri bir ruh halini yansıtıyordu. Ve zaten ölüm orucunun mantığı tam da “Yaşatır ölüm!”de somutlaşıyordu. Bazı öncüler kendilerini feda ederek, kendi ölümleri üzerine diğerlerinin hiç olmazsa asgari biçimde insanca yaşamalarını sağlayacaktı. Bu tam anlamıyla bir “intihar” eylemi değildi. Çünkü ne olursa olsun kendi yaşamından vazgeçmeyi içermiyordu. Kendi yaşamını düşman saydığı bir güçle pazarlık etmeyi kapsıyordu. Şöyle düşünülebilir, onlar zaten devrimci tutsakların yaşamına önem vermiyorlardı, hatta ölmesini isterler, o halde bu durumdan niye rahatsız olsunlar, niye caydırıcı olsun ki bu eylem? Tersine kendi elimizle kendi en iyi, fedakâr kadrolarımızı harcamış olmuyor muyduk?

Cezaevlerini kontrol eden askeri yönetimin mantığı bizi her

koşulda öldürmek değildi. Öyle olsa idi sırayla belli bir düzenle bu işi yapabilirlerdi bunu. Onların esas amacı devrimci tutsakları hem ruhen, hem fizikken teslim almaktı. Bir tutsak eğer kendi iradesiyle ölmeye karar veriyorsa, bu bir isyandır. Senin ölmene ve yaşamana da yönetim karar vermelidir, çünkü o senin efendindir. İşte bu bir irade savaşıdır; bizim neyi nasıl yapacağımıza idare mi karar verecek ve biz o emir ve buyruklara onurumuza ne kadar ayaklar altına alırsa alsın uyacak mıyız, yoksa bu koşullarda eğer sizin buyruklarınızın hiçbirini yapmamaya gücümüz yetmiyorsa da kendi vücudumuza sözümüz geçiyor ve size itaat etmeyi reddediyoruz, demektir. İşte bu nedenle idare kendi iradenizle kendi kendinizi öldürmenize karşı duracaktır. İşin özü buydu.

Bizimle ölüm orucuna katılıp felç geçiren ve hayati tehlike gösterdiği için acilen Ankara'daki Mevki Hastanesine sevk edilen Cemal Miran, kendisinin hayata döndürülmesi için çok çaba gösterildiğini anlatıyordu. Hastanede 12 Eylül cuntasının beş generalinden biri olan Hava Kuvvetleri Komutanı Tahsin Şahinkaya'nın, odasını ziyarete geldiğini ve "Biz istemeden kimse ölemez!" diyerek doktorları azarladığını, hastanın mutlaka kurtarılması talimatını verdiğini anlatıyordu. İşte arka plandaki mantık buydu. Ölümüne de yaşamına da "Onlar" karar verebilirdi.

İkincisi bu ilişkinin dış dünyayla bağlantısıydı. Ölüm, bizimle duygusal, düşünsel bağları olan veya olduğunu varsaydığımız kitle üzerinde nasıl bir etki yaratacaktır? Onları düzeni sorgulamaya, öfkeye ve tavır almaya mı itecektir? Bu olasılık büyüktür ve dışsal bir güç olarak idareyi ürkütür.

Kendi denetim ve sorumluluğundaki tutsakların birer ikişer ölmeleri karşılığında verdikleri mesaj, dünya kamuoyuna nasıl yansır? Bu taleplerin haklı, insani ve demokratik olması durumunda idareyi teşhir edeceği, güç duruma düşüreceği düşünülür. Basının, kamuoyunun dikkatini çekmesi koşuluyla bu olasılık güçlüdür.

O halde aylar süren ve direnişçilerin kararlılığının test edilmesi

üzerinden yürüyen bir irade savaşı yapılacak demektir.

Bu işin ilk gönüllüleri kimler olacaktı? Tartışmanın başladığı daha ilk anda kendimi gönüllü olarak ilk sıraya yazdırmıştım. Diyarbakir zindanında benden önce yatıp direnen, hayatını kaybeden, zorluklar çeken, işkencelere katlanan, insan onurunu ayaklar altına alan uygulamalara maruz kalan insanlara karşı bir borcum olduğunu düşündüm. Onlar hepsi halklarının haklı talepleri, ülkelerinin bağımsızlığı, uluslarının özgürlüğünü isteyen insanlardı. Onların hepsini çok seviyordum ve o insanların bir daha aynı acıları yaşamamaları için kendime düşen borcu ödemeliyim diye düşünüyordum. Ayrıca askeri yaptırımlar altında yaşamaktansa bu biçimde ölmenin daha doğru olacağına inanıyordum.

Böylece ismimi yazdırmıştım ilk listeye. Cezaevine yeni gelmiş olduğum için herkes tanıımıyordu; bazıları duymuştu. Oradaki eski arkadaşlardan referans alınmıştı. Sorulan soru; “Kimdir bu arkadaş, eylemi sonuna kadar götürebilir mi?” Cezaevindeki Rizgari-Ala Rizgari davasından yatan arkadaşlardan “Evet tanıyoruz, bu işi götürebilir” referansı alınınca adım ilk listede kabul edilmişti.

İlk listenin “yükü taşıyabilecek olan gönüllüler” olması dışında başka bir özelliği daha vardı: Direniş koalisyonu... Cezaevi tutsak kitlesinin ana gövdesini PKK oluşturunuyordu. Direnişlerin yükü de bu kitlenin, kadroların üzerindeydi. Fakat cezaevinde başka gruplar da vardı. Bunların direnişlere katılıp katılmama, destek verip vermeme konuları hep tartışma konusu olmuştu. Eylül direnişinden sonra oluşan siyasi birlik atmosferinde bundan böyle grupların direnişlerde ortak hareket etmeleri, katkı sunmaları en önemli başlıklardan biriydi. Dolayısıyla ilk listenin sadece PKK kadrolarından değil, diğer grupların temsilci veya bireylerini de içererek oluşması öngörülmekteydi. Böylece idarenin sadece PKK'lilerin oluşturduğu bir direnişi tecrit etmesi yerine bir birliktelikle çıkmak, caydırıcılık bakımından da önemli görülüyordu. Direnişin dış desteklerinin de geniş ve yaygın olmasını da sağlayabilirdi.

Bu nedenle 13 kişinin PKK tutsaklarından oluştuğu ilk 20 kişilik

listede. 3 kişi TKP/ML-TİKKO davasından, 1 kişi Kawa, 1 kişi Rizgarî, 1 kişi DDKD, 1 kişi de Devrimci Yol davasından katılmış oluyordu.

Devrimci Yol tutuklularından ölüm orucuna katılan kişi Orhan Keskin'di. Ölüm orucuna girdiğimiz ilk iki hafta teker, teker koğuşların basılması, barikat savaşı, koğuşların ele geçirildikten sonra, tutukluların meydan dayağı ile sinema salonunda taşınmaları, orada yine işkenceyle tek tip elbise giymeye ve kurallara uymaya zorlanmalarıyla geçti. Hemen her gün bir ya da iki koğuş basılıyor, diğerleri sloganlar ve gürültülerle onlara destek vermeye çalışıyordu. Yemek, çay, sigara, kantin hiçbir ihtiyacın karşılanmadığı, koğuşlarda ne varsa onunla idare edilmeye çalışıldığı bir nevi zorunlu kitlesel açlık grevi yapıldığı günlerdi. Ölüm orucu eylemcileri de herkes farklı koğuşlardaydı.

Rahmetli Necmettin Büyükkaya bu koğuş baskını sırasında katledildi. Büyükkaya biraz daha yakın bir tarihte cezaevine getirilmiş, direnişçi, örgütçü ve girişken yapısıyla herkesin sempatisini toplamıştı. Büyükkaya, aynı zamanda DDKO'lar ve TKDP geleneğinden geldiği için direnişçiliğin 70'li yıllara referans verdiği bir kişilik olarak da PKK dışında ve öncesindeki devrimci tutsaklar açısından da bir ortak payda sağlamış oluyordu. Bu özellikleri onun idare gözünde tehlikeli biçimde sivrilmesine neden olmalı ki, sinema salonunda elbise giymeyi ve kurallara uymayan Büyükkaya için ayrıca bir de hamama çekilerek özel işkence yapılmıştı. Büyükkaya'yı bu işkence seansında katlettiler.

Direnişin ilk şehidini vermesi direnişi ve teslimiyetin hızla ayrışmasına neden olmuştu. Ala Rizgarî'den Remzi Aytürk ve Özgürlük Yolu'ndan Yılmaz Demir'in intihar eylemleri direnişin diğer kayıpları oldu. İdare ardı ardına gelen bu intihar eylemleri karşısında belli bir denge tutturmaya çalışmaya başladı.

Bu süreçte koğuşların baskınları tamamlanmış, kurallara uymayı tek-tip elbise giymeyi kabul edenler tekrar koğuşlarına yollanmış, direnmeyi seçenler de Diyarbakir zindanının geleneksel direniş

mekânları olan, 35 ve 36. koğuşlar dediğimiz, aslında 5 katlı ve 10'ar hücreden oluşan iki büyük bölüme konulmuşlardı. Her birinde en az 7-8 kişi tutuluyordu. Toplam 50 hücrede demek ki yaklaşık 350-400 kişilik bir direnen tutsak kitlesi bulunuyordu. Koğuşlara gönderilenler ise, elbiseleri giymekle beraber kendilerince çeşitli pasif direniş biçimleri içindeydiler.

İşte bu koşullarda ikinci ölüm orucu grubu devreye girdi ve idare ölüm orucundaki tüm tutsakları bir koğuşa topladı. Orhan Keskin'le tanışıp yaklaşık bir ay daha sürecek olan direniş ve mücadele yoldaşlığımız da böyle başladı. Yukarıda anlattığımız olayların tümünün, Keskin'in de yaşadığı süreç ve duyguları kapsadığına eminim. Ölüm orucu eylemcilerinin tek bir koğuşta toplanması, direnişte bir denge aşamasını gösteriyordu. Böylece bizi daha yakından izleme, vazgeçirmeye çalışma, moral bozma veya pazarlık için nabız yoklama çabaları da burada yoğunlaşıyordu. İlk günlerde bir panik havasıyla kendiliğinden ölüm orucuna katılan ve sonradan dayanamayıp birkaç gün içinde geri dönen arkadaşların getirdiği renklilik ve hareketlilik içinde geçti. Ben bu tür eylemlere başlama ve götürememe arasında kimsenin yargılanmasına taraftar değilim. "Madem götüremeyecektin niye girdin?" denir. Bu doğru değildir, insan işin içine girmeden götürüp götürmeyeceğine tam emin olamaz. Kendisini de tanıma, sınama sürecidir bu. Götürebileceğini düşünür ama tüm iyi niyetine rağmen bunu sonuna kadar götürmeyeceğini görür ve bırakır. Sadece bunu denemeye cesaret etmiş olması, böyle bir karar vermiş olması bile saygıdeğer bir davranış olarak görürüm. Bırakan insanlar da kolay bir karar veremezler, çok büyük bir eziklik duygusu yaşarlar. Oysa insanın kendi bedeniyle savaşması demek olan böyle bir eylem için nasıl bir iç dünya oluştuğunu kestiremeyiz. Doğal olan böyle bir şey girişmemektir zaten. İnsanları böyle bir sınava zorunlu görmek ve oradan yargılamak da çok yanlış olur.

Coşkulu biçimde eyleme gelip, mahcup biçimde akşam ve sabah sayımlarında sessizce ayrılan arkadaşlara alışmıştık. Onlara karşı ne o

gün ne de sonra asla bir dargınlık veya imalı bir düşüncem olmadı. Ama genelde tepkiyle karşılaştığını, kalanların moralini bozdukları, idareyi umutlandırdıkları gibi eleştiriler yöneltilmekteydi.

Orhan, bu arkadaşların gitmelerine değil, gelmelerine tepki gösterenler arasındaydı. Uzun, uzun konuşmak, hararetli tartışmalar yapmak için kimsenin fazla takati olmuyordu. Çeşme suyu dışında hiçbir gıda almıyorduk. Birçok arkadaş sigara içiyordu. Sigara önemli bir teselli veriyordu. En çok yapılan şey ağız kokusundan kurtulmak için vakitli vakitsiz dış fırçalamak, açlıkla alay etmek için bol, bol yemek sohbeti yapmaktı.

Direnışin nasıl gelişeceği, idarenin tavrı, neler yapılabileceği, genel dünya ve Türkiye, Kürdistan değerlendirmeleri de sohbetlerimizin başlıca konularıydı. Orhan, bu sohbetlerimizde Devrimci Yol ana davasının bulunduğu Ankara'da Mamak cezaevinin "teslim" olduğu biçiminde bir değerlendirme yapıyordu. Türkiye solunda, özellikle İstanbul cezaevlerinde de Mamak cezaevinin yanı Devrimci Yol'un teslim olduğu değerlendirmesi egemendi. "Metris direniyor, Mamak teslim oluyor..." söylemi bir tür Devrimci Sol, Devrimci Yol siyasi rekabetinin ifadesi gibiydi. Devrimci Yol gibi güçlü ve oldukça de yetenekli kadroları olan bir hareketin cezaevi pratiğinin bu olmaması gerektiğini savunuyordu Orhan da. "Ne yapıyorlar, niye böyle davranıyorlar!" diye sık sık sıkıntısını dile getiriyordu. Orada bulunuşunun bir ifadesinin de esas Devrimci Yolculuğun cezaevlerinde de direnişçilik olduğunu göstermek olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu tavrıyla bakın "Devrimci Yolcular da ölüm oruçlarına, açlık grevlerine katılıyorlar" demektedir. Yani tavrının kişisel olarak sadece devrimci Orhan Keskin'e ait değil, bu siyasete aidiyetinin de bir ifadesi olarak Devrimci Yolcu Orhan Keskin'e ait bir tercih olduğunu vurguluyordu.

Ben farklı düşünüyordum. Cezaevlerinin zorla kurallara uydurulmasını sadece yanlış direniş politikalarına bağlamamak gerekir... Örneğin Mamak'ta uygulanan zulüm İstanbul cezaevlerinde hiçbir vakit uygulanmadı; karşıt görüşlü tutuklular yan yana

konmadı... Hepsini aynı düzeyde değerlendirmek doğru olmazdı. Diyarbakır'da yapılan vahşet de başka hiçbir yerde uygulanmadı... Tutsak kitlesinin profili, bilinç, dış destek, moral vb. birçok etken saymak mümkün. Sorgulamamız gereken esas durum bu zulmü uygulayanlar olmalı.

Çok geçmedi, bizim direnişimizi de alt-üst eden bir haber geldi. 35. koğuş, yani hem direniş hem PKK tutsaklarının karargâhı, "Tek tip elbise giymeyi kabul etmişti." Bu haber geldiğinde önce kimse buna inanmadı, ama sonradan havalandırmalardan yapılan mesajlaşmalar ve gelip gidenlerle tek tip elbise giyilmesinin kabul edildiği kesinleşti. Cezaevi konseyinin başında o zaman Mehmet Şener vardı.

"Şener, Tek Tip Elbise Giyilmesini Kabul Etmişti!"

Böylece direnişimizin en önemli gerekçe ve taleplerinden biri boşa düşmüş oluyordu. Bu haber moral bozukluğu yarattı ve ölüm orucuna katılanların kendilerini sorgulamalarına neden oldu. Bazı arkadaşlar "artık ölüm orucunun anlamını kaybettiğini, ölüm orucu sonuçlanmadan böyle bir karar alınıp dayatılmasını anti-demokratik bulduklarını ve bundan sonra da direnişin boşa çıkarılmayacağını bir garantisi olmadığını" söyleyerek eylemi bıraktılar. Bu aslında PKK'nin direniş içinde böyle bir karar almasına duyulan bir güvensizlik ve tepkiydi. Gerçekten de sürecin nasıl ilerleyeceği muammaya dönüşmüştü.

PKK'li arkadaşlara gelen mesaj şuydu: "Gerekçesini sonradan açıklayacağımız bazı önemli nedenlerden ötürü tek tip elbise giyilmesini kabul etmek zorunda kaldık fakat 5 Eylül öncesi askeri kurallar ve emir-komuta dönemine dönülmesini kesinlikle kabul etmiyoruz ve direniş bu taleplerle devam etmelidir." Uzun tartışmalardan sonra ölüm orucundaki arkadaşlar eylemi sürdürme kararlılığını belirttiler. Askeri kurallar dönemine kesinlikle dönülmeyecekti, eğer hiçbir anlaşma yapılmadan eylem terk edilirse bu çok daha büyük bir bozguna, teslimiyete yolaçardı. Bunu

deneyimlerimizle hepimiz biliyorduk. İdareyle taleplerimizi pazarlık edip, “insanca yaşama” adı altındaki temel taleplerimiz kabul edilmeden, hele bireysel olarak asla eylemi bırakmayacaktık.

Bu gelişmeler karşısında morali bozulan ama dışa vurmayarak içine kapanan kişilerden biri de Orhan’dı sanırım. Çünkü artık coşkulu, istekli sohbetlere çok fazla katılmıyordu. Sessizliği tercih ediyordu, belli ki hayal kırıklığı ve direşin sonucuyla ilgili umutsuzluğa uğramıştı. O eski Diyarbekir zindanının eski tutsaklarından biriydi, bedeni oldukça yorgun ve zayıftı. Bunu kolaylıkla görmek mümkündü. Otuzlu günlerin sonunda Orhan sık, sık kusmaya, baygınlık geçirmeye başladı. Geceleri acı, acı inliyor yüksek sesle sayıklıyordu. Bu bağırma sanrılarının bütün koğu su inleyen sözü çok ünlüydü: “Bana Beyaz Bir At Getirin, Bana Beyaz Bir At Getirin!”

Beyaz at sembolü devrimci tutsaklar arasında çok yaygın bir metaforu. Yaşar Kemal’in “O iyi insanlar, o beyaz atlara bindiler ve gittiler...” sözüne dayanıyordu. Orhan niçin “beyaz bir at” istiyordu. Beyaz at onun için ne ifade ediyordu, belki de Yaşar Kemal’in o iyi insanlar için istediği bir beyaz attı. Veya beyaz atın başka bir anlamı vardı Orhan’ın hayatında.

Ölüm orucunun ilk ayı bittikten sonra tutsakların durumu ağırlaşmaya başlayınca idare her akşam sayımında düzenli doktor kontrolü yaptırmaya başladı. Bizi yüksek tavanlı pencereleri büyük ve yukarıda bulunan daha geniş ve ferah bir koğu sa almışlardı. Her akşam sayımında beyaz önlüklü doktorlar eteklerini savura savura, asker gardiyanlar, teğmen veya yüzbaşı eşliğinde geliyor ve gözleriyle bizleri kontrol ediyorlardı. Uykuda olanlarla, inleyenlerle daha yakından ilgileniyor, ismini soruyor bilinçleri i koruyup korumadıklarını anlamaya çalışıyorlardı. Giderken de “Arkadaşlar durumunuz iyi değil, geri dönüşü olmayan, olsa bile ciddi sakatlıklara neden olacak bir noktadasınız. İsteyenleri hastaneye müşahede altına almak istiyoruz, isterseniz orada da devam edersiniz” uyarısı yapıyorlardı. Arkasından soruyorlardı: “Gelmek İsteyen Var mı?”

Bu soru aslında bir bakıma “eylemi bırakmak isteyen var mı?”

demeye geliyordu. Tedaviyi kabul etmek isteyen için içeriye asker gardiyanları çağırılıyor, onlar da battaniyeye koydukları hastayı taşıyorlardı. Hastaneye giden herkesin ölüm orucunu bıraktığı anlamına gelmiyordu. Çok geçmeden haber ulaşırdı, “Filan arkadaş, hastanede direnişine devam ediyor!” Bir sevinç ve memnuniyet uğultusu dolaşırdı.

Her akşam sayımında koğuşa dalan ve bilincimizin yerinde olup olmadığını kontrol için bizimle konuşma yolları arayan doktorlara “Beyaz Kelebekler” derdik. Onların gelişiyle 24 saat süren gergin, yorgun bekleyişe biraz heyecan gelir; biz de onların soru ve yüz ifadelerinden idarenin neler düşündüğünü tahmin etmeye çalışırdık. Tabii bütün gün bitkin yatan, konuşmaya bile mecali kalmayan arkadaşların çoğu sırf doktorlara “iyiyiz, ayakta’yız” mesajı verebilmek için onların geliş saatine yakın toparlanırlar, yataklarımızın içinde doğrulurduk. Daha canlı görünmeye çalışırdık. Rahmetli Bişar Hoca (Bişar Akbaş) matematik hocasıydı. Doktorların bilinç ölçme için sorduğu sorulara sinir olurdu:

“Nedir böyle, iki de bir, adın nedir, nerelisin soruları soruyorsunuz, ayıptır yaa!” diye çıkıştı bir keresinde. “Hepimizin aklı başında, bilincimiz yerinde. Gelin isterseniz problem çözelim. Hadi geli gelin. Hangi problemi istiyorsanız sorun...” diye azarladı onları.

Bir akşam Orhan’ın sayıklamaları durdu, artık iniltileri gelmemeye başlamıştı. Durumunun ağır olduğunu görünce bu sefer hastaneye kaldırılması için gardiyanları biz çağırdık. 15-20 dakika içinde Orhan’ı alıp götürdüler. Orhan’ı son görüşümüz buydu. Birkaç gün sonra hastaneden aldığımız habere göre Orhan’a serum bağlamışlar, ama Orhan uyanıp da kolunda serum görünce çıkarıp atmıştı onları, tedavi kabul etmemişti, direnişe devam ediyordu. Sayıları tam hatırlamıyorum ama direnişin ilk grubundan 6 ya da 7 kişi bırakmıştı ama ikinci gruptan gelen arkadaşlarla sayımız yine yaklaşık 25 kişi civarındaydı.

İdare ölüm orucunun 40. gününde taktik değiştirdi. Ölüm orucundaki tutsakların ailelerine telgraf çekilmiş, “Oğlunuz, kızınız

ölüm orucu eyleminde, acilen gelin vazgeçmeleri için bize yardım edin, çocuklarınıza sahip çıkın.” mealinde haberler yollamıştı. Kaç yıldır ziyaretçim gelmemişken, gün ortasında “Ziyaretçin var.” diye çağrıldım. Baktım zavallı anacığımı getirmişler. Korku ve kederden sapsarı kesilmiş. Kadıncağız hiçbir şey söyleyemeden, canlı cenaze gibi olmuş, saç sakalı birbirine karışmış ve herhalde epeyce korkunç görünen bana sarılıp “Recebim, sen ölürsen ben de ölürüm, yavrum!” diye gözyaşı dökmeye başladı. Ben de hem anamı teselli etmek, hem o an nereden aklıma geldiyse muzipliğe vurarak “İyi ya anne işte, öbür tarafta beraber oluruz, üzülme!” diye cevaplamıştım.

O gün beni de hastaneye kaldırdılar. Başka birçok eylemcinin ailesi de gelmişti. Bizlere hastane koğuşunda ailelerimizle açık görüş yaptırıyor, onların eylemi bırakmamız için bizi ikna etmelerini umuyorlardı. Biz de bu fırsatla, daha önce cezaevinde yapılan işkenceleri ve şimdi de bizlere neler dayatmak istediklerini anlatıyorduk. Direnişimiz “insanca yaşama” koşullarının sağlanması, işkencenin, askeri yaptırımların kalkması, mahkemelerde rahatça savunma yapmak gibi kimsenin itiraz edemeyeceği doğal insani taleplerdi. Bir süre sonra idarenin bu aileleri başına toplama taktiği ters tepti. Ailelerin hepsi çocuklarının isteklerinin haklı ve direnişte de kararlı olduğunu görünce, üzerimizdeki baskı bu kez idareye yönlendi.

Artık bütün eylemciler Diyarbakır Askeri Hastanesi’nin mahkûm koğuşuna kaldırılmıştı. Bütün gerilim buraya odaklanmıştı.

Gelen ailelerin içinde Orhan Keskin’in babası da vardı. Boylu poslu bir adamdı. Emekli öğretmendi galiba. Ardahanlı olduklarını da o zaman öğrenmiştim.

Cezaevi ve hastanenin kapısında çok sayıda ziyaretçi ve basın toplanmaya başlamıştı. Biz de ailelerimizden topluca Sıkıyönetim Adli Müşavirliğine gitmelerini, taleplerimizi kabul etmeleri için onlarla görüşmelerini, isteklerimizi basına duyurmalarını istiyorduk. Onlar da yapıyorlardı. Bürokrasiyi tanıması, ağır oturaklı, aydın bir insan olması nedeniyle ailelerin önderliğini

de Orhan Keskin'in babası yürütüyordu. Birkaç gün içinde idare eylemcilerin temsilcilerini sorarak onlarla görüşmeye, daha doğrusu pazarlığa oturmuşlardı. Her görüşmeden sonra temsilci arkadaşlar, bize bilgi veriyorlar ve görüş soruyorlardı. Temsilcilerimiz Mustafa Karasu, Hamili Yıldırım ve Mehmet Can Yüce gibi PKK davasından arkadaşlardı.

Görüşmeler İstiklal Marşı okunup okunmaması, askere tekmil verme gibi konularda takılmıştı. Artık kesinlikle işkence yapılmayacağı, avukat ve ziyaretçi görüşlerinin serbestliği, havalandırma eğitim zorunluluğunun kaldırılması, dışarıdan kitap, yayın, yiyecek vb. alınabilmesi, yakın akrabaların aynı davadan yargılananların aynı koşullara verilmesi vb. gibi birçok talep kabul edilmişti. Bu arada arkadaşların durumları da ağırlaşıyordu. Rahmetli Cemal Arat'ın annesinin, oğlunun gözünün görüp görmediğini kontrol etmek için ona para uzatmasını hiç unutmuyorum. Rahmetli Bişar Hoca'nın kendisine bir şeyler fısıldayan eşi ya da kız kardeşine, "Kadınlar da artık ölüm orucunda duydunuz mu, erkeğe bırakmak yaraşır mı?" deyişi aklımda. Fakat en unutulmazını Orhan Keskin'in babası söylemişti.

Görüşme trafiği sıklaştıkça ki birçok arkadaşın ölüm sınırına geldiği, artık geri dönüşlerin imkânsız olduğu konuşuluyordu, idarenin verdiği sözlerde durmaması, anlaşmayı inkâr etme tehlikesine karşı, görüşmelerde bir de ailelerden bir iki temsilcinin olmasını şart koşmuştuk. Bu kabul edilmişti. Aileler adına Orhan Keskin'in babası katılıyordu.

Bir akşamüstü tıkanan görüşmelerin ardından bizlere bilgi vermek için bizim koğuşa geldi ve şöyle dedi: "Arkadaşlar, ben Orhan Keskin'in babasıyım. Biraz önce oğlunun durumunu kontrol ettim, artık ondan hiçbir umudum kalmadı. Orhan'ı kaybedeceğiz. Ama siz de bizim evlatlarımızı sizsiniz, hiçbirinizin kaybolmasını istemem. Ama içim yanarak söylüyorum bu saatten, bu kadar direnişten sonra hiçbir kazanım elde etmeden eylemi bırakmanızı da istemem. En doğru kararı alacağınıza inanıyorum."

Oğlu ölüm döşeğinde ve ondan umudunu kesmiş bilinçli bir babanın, yüreği insan ve evlat sevgisiyle dolu söyleyebileceği en güzel şeylerdi bunlar. Hepimizi içini ısıtmış ama Orhan'la ilgili verdiği haber de canımızı sıkırmıştı. İnsan kendisinin de aynı yolun yolcusu olduğunu düşününce, bu haberler sadece yaklaşan ayak sesleri kadar heyecan veriyor. Ama korku değil...

O gün sabah veya akşam Orhan Keskin ve Cemal Arat'ın hayatlarını kaybettikleri öğrenildi. Ardı sıra durumu en ağır olanlar Cemal Miran, Müslüm Elma, Hasan Hayri Aslan ve Recep Maraşlı'ydı... İdare peş peşe ölümlerin başlaması üzerine taleplerimizin hemen hepsini kabul etmişti. Bizim temsilcilerimiz de taviz olarak sadece hafta sonları ve hafta başında birer kez İstiklal Marşı okunmasını kabul etmişlerdi. Ama askeri eğitim; emir-komuta ve işkence dönemi artık Diyarbakır 5 No'luda tamamen kapanmıştı.

İçerdeki Bir Ölüm Karşılık Dışarıda İki Kadının Ölümü

Ocak direnişi Orhan Keskin'i aramızdan aldı. Belki de o çok sayıkladığı beyaz ata binip, hayal ettiği diyarlara göç etti.

Anlaşmanın olduğu ve tedaviye başlandığı gün Cemal Miran, Müslüm Elma, Hasan Hayri ve ben komaya girmişiz. Cemal Miran'ın durumu daha ağır olduğu için Ankara'ya sevk edilmiş. Cemal Arat'ın öldüğü haberleri dışarıda aileler arasında duyulunca, Cemal Miran'ın annesi kendi oğlunun durumunu da bildiğinden ölenin kendi oğlu Cemal olduğunu sanıyor ve büyük üzüntü geçiriyor. Akşam kızına "Artık ben ölüyorum..." deyip uyumaya gidiyor ve sabahleyin gerçekten öldüğü anlaşılıyor.

Cemal Arat'ın kız kardeşi de ağabeyinin ölümünü duyduktan sonra hayatını kaybediyor. İçerdeki bir ölüm karşılık dışarı da iki kadının ölümü bana çok trajik gelmiştir. Ve sonra şunu öğrendim, bizi ziyarete gelen ailelerimizin hepsi oruç tutarlarmış, gün boyu yiyecek içmezlermiş...

Teyze, Silerek Onların Canını Yakıyorsun

İpek Keskin

5 No'lu'da işkence, ölümlere rağmen hız kesmeden devam ediyordu. Tutuklular ayaklar altına alınan insanlık onurunu hak ettiği yere çıkarmak için ellerindeki en güçlü silahlarını savaş alanına sürmekte hiç tereddüt etmemişlerdi. Cezaevinde dönüşümsüz ölüm orucunu başlatmışlardı.

Orhan tekrar ölüm orucuna yatmıştı. Bunun üzerine babam, Diyarbakır'da Kemal Yamak ve Esat Oktay Yıldırım'la görüşmeye çalışıyordu. Babamın tüm çabaları nafileydi. Hiç kimseye ulaşmadığımız gibi o cezaevinin kapısından da içeri alınmıyorduk. Artık Orhan ve arkadaşlarının ölüm orucunda geçirdikleri günleri saymaya başlamıştık. Bugün 30. gün oldu, bugün 35. gün oldu, bugün 36. gün oldu, bugün 37. gün oldu. Acaba bugün su içiyorlar mı? Acaba şeker alıyorlar mı? Biz günleri sayarken ölüm orucundaki tutsaklar ölüm sınırına gelmişlerdi. Durumu fenalaşan tutsakları Diyarbakır'daki askeri hastaneye gönderiyorlardı. Kemal Pir ve Hayri Durmuş'u da zaten öldükten sonra hastaneye kaldırmışlardı. Güya müdahale edilmiş gibi. Hastaneden de ailelerine teslim ediliyorlardı.

Hepsi Ölse de Benim Kılım Kıpırdamaz

Aile içerisinde kötü günler geçiriyoruz. Bir şey yapamıyoruz, elimizden hiçbir şey gelmiyor. Orhan ölüm orucunda 45. güne gelmişti. Babam bir yolunu bulup Kemal Yamak'a ulaşabilmişti. Babam Yamak'a "Çocuklarımız ölüyor, bir şey yapmalısınız." demiş, ancak Yamak'ın verdiği cevap babamın kanını dondurmaya yetmişti, "Hepsi ölse de benim kılım kıpırdamaz, ölebilirler. Bence bir sakıncası yok."

Cezaevinde bir yandan ölüm orucuna yatanlar ölüm sınırına gelmiş, diğer yandan açlık grevindeki tutsakların mecalleri kalmamıştı. Geriye kalan tutsaklar ise fiili direnişi tüm cezaevine yaymışlardı. Orhan'ın davası ölüm orucunun 45. gününde sonuçlanmış, 13 yıl ceza almıştı. Orhan'ın aldığı bu ceza yattığıyla mahsup edildiğinde 1.5 yıla yakın, az bir süresi kalıyordu. Cemil bey bir şekilde Yüzbaşı Esat'a ulaşıp cezaevine girmeyi başarmış, oğlunu askeri hastaneye kaldırmıştı. Orhan yarı ölü halde bile tedavi amaçlı takılan serumları kolundan söküp atıyordu.

Orhan'ın koluna serum takılıyor. Şimdi ölüm orucu şöyle bir şey, ölüme yatan kişi beynine yerleştiriyor, kitaplarda da var: “Niye yatıyorum? Özgürlük için, kurtuluş için. Ölüm özgürlüktür. Biz ölümü seçmişiz, özgürlüğe koşmak için.” Şimdi o kişi ne kadar kendini kaybederse kaybetsin, siz ona müdahale ettiğiniz anda beyni kodlanmış “kurtuluş yok artık, öleceğim” diyor. Orhan’a ne kadar serum takıyorlarsa, bir eli geliyor serumu tutup atıyor. Onlar serum takıyorlar, öbür eli geliyor ve serumu atıyor. Oradaki yüzbaşı bile babama demiş ki, “Bu çocukların hepsi buraya ölüm orucunda ölmek üzere gelmişler. Ne kadar müdahale edersek edelim, diğer elleriyle tutup atıyorlar.”

Babam, Askeri Hastane’ye gittiği zaman annem de yanındaydı. Annem orada Orhan'ın elini tutuyor, nasılsın diye soruyor. Orhan iyi olduğunu söyledikten sonra, “Mahkeme kararımı aldınız mı?” diye soruyor. Babam da “Sen hiç merak etme, biz temyize de gideceğiz. Bu böyle kalmayacak. Zaten çok az cezan kaldı.” diyor. Arkadaşı Cemal Arat ve Orhan yan yana yatıyorlar. Orhan ölmeden Cemal ölüyor. Babama diyor ki, “Baba Cemal öldü, Cemal’e sahip çık!” Babam dışarı çıkıyor, tabut arıyor. Bir bakıyor ki birisini götürüyorlar. Başındaki kişiyi tutup çeviriyor, “Kim bu?” diye soruyor. “Cemal abim. Öldü. Artık memleketimize götürüyoruz, şimdi bize teslim ettiler.” Kardeşim Orhan'ın vasiyet gibi söylediği “Cemal’a sahip çıkın.” sözleri üzerine Cemal Arat'ın ailesini çok aradım. 2013'te Diyarbakır'a gitmiştim. Cemal Arat'ın annesi Sakine Teyze'yi buldum. Konuştuk. Ne anlatabilirdik ki birbirimize. Sakine Teyze, Orhan'ı gören, diğer ölenlerin hepsini gören bir anneydi. Onların son günlerini anlattı bana. Zaten annem de bir kısmını anlatmıştı, “Bir tavuğu kesersin de çırpınır, çırpınır ya, o artık öyle çırpınıyordu. İyice zayıflamış, dişleri ortaya çıkmıştı. Sadece midesini tutuyordu.” Annem oğlunu biraz rahatlatmak için eline pamuklu bir bez almış, cildini silmeye çalışırken bir görevli gelmiş, “Teyze, çocuklar o kadar halsiz kalmışlar ki, silerek onların canını yakıyorsun.” demiş.

Babamlar o gece Diyarbakır'da bir otelde kalıyorlar. Sebebi bilmediğimiz bir nedenden dolayı, "Askeri Hastane'ye 3 gün kimseyi almayacağız." diyerek herkesi hastaneden ve önünden uzaklaştırmışlardı. Cezaevinde Yüzbaşı Alâeddin diye biri varmış, onunla da görüşmüş, koğuşlara girmiş. Bu arada Cezaevi yönetimi, Kemal Yamak ve Milli Güvenlik Konseyi tutsakların bu onurlu mücadelesi karşısında yenilgiyi kabul etmiş ve tutsakların tüm taleplerini kabul etmişlerdi.

Orhan'ın babası Cemil Bey, Kemal Yamak ve cezaevinde görevli Yüzbaşı Alâeddin ile görüşerek tutsaklar ve yönetim arasında arabulucu olmuş ve barış sağlamıştı. Cemil bey, bunca acıya dayanamayarak hastalanan eşini Ankara'ya götürmüştü.

Kimse Bunların Yanında Bize Eylemi Bırakın Demesin

Muzaffer Ayata

Orhan sadece inliyor, zaman zaman bilincini tümenden yitiriyormuş. Böyle anlarda kendisine serum takıyorlarmış. Kendine geldiğinde çıkarıyormuş. Bu arada hastane baştabibi, Mustafa Karasu'dan Orhan'ın tedavi kabul etmesi için onu ikna etmesini istiyor. Karasu da eylemi sürdürmekte herkesin kendi iradesinin belirleyici olduğunu, bilinci yerinde olduğu sürece müdahale etmeyeceklerini söyleyip reddediyor.

Orhan ve Aysel'in babası görüşmelerin çoğuna katılıyor. Aynı gün Orhan ve Aysel'in babasıyla adli müşavirin de içinde bulunduğu bir grup Karasuların yanına gidiyorlar. Yarbay olan adli müşavir yumuşak ve insancıl yaklaşımlar gösteriyor. Karasu, Yarbay'ın sahte tutumlarını görünce, Orhan'ın babasına onun döneminde cezaevinde yaşanan işkenceleri, ölüm olaylarını anlatıyor. O görüşmede Aysel'in babası yetkililerden etkilenmiş, biraz onların ağzından konuşuyor. "Hakkınızı verecekler, kötü

birşey yapmayacaklar. Tutuklusunuz, bazı şeyler olabilir, bırakın.” diyor. Tutumu Karasu’yu çok sinirlendiriyor, ağır şeyler söyleyip, azarlıyor... Karasu Orhan’ın babasına, “Ricamız; kimse bunların yanında bize eylemi bırakın demesin.” deyip, davranışından dolayı özür diliyor. Arkadaşların anlatımı üzerine Orhan’ın babası oynanmak istenen oyunu anlıyor ve “Haklısınız.” diyor. Ailelerimiz içinde en olumlusu Orhan’ın babasıydı. Pazarlık sırasında idareye; “Siz şunu istemeyin tutuklular kabul etmez.” Arkadaşlara da “Siz de şu konuda makul olun.” diyormuş. Orhan’ın anne ve babası eylem sonuna kadar Diyarbakır’da kalmış. Oğullarının iyileşmesinin olanaksızlığını anlamalarına rağmen eylemin sonuçlanması için büyük çaba harcıyorlar. Eylemin sonuçlanmasında Orhan’ın babasının tavrını, ağırbaşlılığını ve oğlunun ölümcül durumuna rağmen tüm tutsakların haklarını, yaşamlarını gözetken tavırlarını takdir etmek, hakkını vermek gerekiyor. Cemal şehit olduktan ve Orhan’dan da iyice umut kesildikten sonra Babası Orhan’ın kulağına eğilip, “Anını yaşatacağız” deyip hanımıyla oradan ayrılıyor.

Derhal Son Vermesini İstedik

Yaşathak Aslan

12 Eylül darbesinden sonraki ilk günlerde içerdeki arkadaşlarla ve Orhan’la haberleşmemiz sürdü ama sonraları bütün ilişkiler kesildi. 1984 başlarında Dersim’deydim. Diyarbakır, Elazığ ve Malatya’daki ilişkileri “kırın geri cephesi” olarak Adana’ya taşıdık. İlkbahar başlarında Adana’ya döndüm. Arkadaşlar, Orhan’ın ölüm orucunda olduğunu ve sağlığının da iyi gitmediğini söylediler. Diyarbakır’da hâlâ ilişkilerimiz vardı. Aslında ölüm orucu bitmişti ama Orhan’ın bundan haberi yoktu. Hemen bir arkadaş gönderdik. Hastanede çalışan arkadaşlarımız vardı ve ayrıca kendi teyzesinin kızı da orada hemşireydi. Ölüm orucuna derhal son vermesini istedik. Ama Orhan bizi duyacak halde değildi ve Orhan’ı kaybettik.

Ölüm Orucu En Can Yakıcı Şekliyle Gelip Bizim Aileyi Bulmuştu

Neşe Keskin

Ölüm orucu, açlık grevi gibi şeyleri televizyonlarda izler, kitaplardan okurduk. Birilerinin bir yerlerde kendilerini aç bırakarak hayatlarıyla pazarlık yaptığını. Bobby Sands'ın 1981 yılında ölüm orucunun 66. gününde hayata gözlerini yumduğunu televizyondan izlemiş ve üzülmüştüm. Ancak anlam da veremiyordum. Belki yaşımın genç oluşundan, belki de hayat tecrübemin eksikliğinden olsa gerek. Bir insan kendisini nasıl aç bırakarak öldürür! Anlam veremiyor ve anlayamıyordum.

Bobby Sands'ın ölümü üzerinden birkaç sene geçtikten sonra, bu ölüm orucu denen şey, en can yakıcı şekliyle gelip bizim aileyi bulmuştu. Önce çok şaşırmıştım. Daha sonra iki aya yakın bir süre her saniye ölüm orucunu ve sonuçlarını yaşayarak öğrenmiştim.

Oğlunuz Orhan Keskin Mi?

Sevgi Keskin Akın

1983'te eşim Murat subayken Üçüncü Yol davasından gözaltına alındı. Ben onunla ilgilenmeye başladım. Onu da Ankara'ya getirmişler, göstermiyorlar. Derken, 3 ay gözaltında kaldıktan sonra çıktı ve ordudan atıldı. 2 aylık da bir bebeğimiz var. Daha sonra tekrar arandığını duyunca, "Asla teslim olmam, kaçanın anası ağlamazmış!" dedi ve bir akrabamızın yanına Konya'nın Kulu ilçesinin Sülüklü köyüne gittik, iki ay orada kaçak kaldık. Tabii birimizin çalışması lazım. Benim raporlar, izinler bitti, ben ayrıldım oradan. Murat'ın ailesi de gelip bebeği ve Murat'ı İzmir'e nakletmişler. Bu arada ben bir tanıdık vasıtasıyla işimi Ankara'ya aldurdım. Murat da arandığı için, biz hep tetikteyiz. Bizim Ankara'daki eve de polis gelip Murat'ı sormuş, hatta babamı bir iki kere Emniyete götürmüşler. Ben işime gidip geliyorum, annem yine çok hasta. İpek ablam Koçhisar'da

öğretmen, gelip gidiyor. Neşe ortaokulda, Turgay evde. Hafta sonları İzmir'e gidiyorum, bebek ve eşimi görüp geliyorum. Perişan durumdayız. 1984'ün başı... Annem ve babam Diyarbakır'a gittiler, abim hastaneye kaldırılmış, durumun çok vahim olduğunu bize söylemiyorlar, oysa ki serumla besleniyormuş. "Önce bizi tanımadı, ancak sonradan tanıdı." dedi annem. Sonra gözünü açmış, "Anne Cemal öldü, anne Cemal öldü, gördün mü?" demiş. Serumunu çıkartıp atıyor, annem yalvarıyor, "Ne olur, yapma yavrum bizi düşün!" diyor, ama bunların son nokta olduğunun farkında değil, biz de anlatılanlardan bunu idrak edemiyoruz.

Annem o tablonun son nokta olduğunu algılayamadı, anlasaydı kıyameti kopartırdı ve gelmezdi. Babam anlamış olabilir. Ben olanı biteni, ayrıntıları çok sonra abimin arkadaşlarından ve basından öğrendim. Babam da hiçbir şey anlatmadı, zaten hep saklamış her şeyi bizden, kaldıramayız diye... "Sadece, cezaeviyle çocuklar arasında bir irtibat, bir barışıklık kurmak gerekiyordu, onun için uğraştım!" dedi babam.

Döndükten sonra annem hiç yataktan çıkmadı, sürekli yatıyor. İki gün sonra, gece iki gibi zil çaldı. Babamla ikimiz de fırladık aynı anda, polisleri görünce babam dışarı çıktı. Kapıyı da çekmeye çalışıyor, eşim Murat arandığı için polislerin beni görmesini istemiyor. Polis, "İyi akşamlar, amca." dedi ve babamla şöyle bir diyalog geçti aralarında:

- Sizin hastanede ya da hapishanede oğlunuz var mı?
- Var.
- Oğlunuz Orhan Keskin mi?
- Evet.
- Amca, Orhan'ı kaybettiniz. Başınız sağolsun.

Bunu duyunca hemen kapıyı açtım, babamın orada yalnız kalmaması lazım, "Yanlış bir şey söylüyorsunuz" filan dedim... Polisler üzgündü sahiden, çok üzgündüler. Hakikaten o insaniyetlerini gördüm, "Çok üzgünüz kardeşim." dediler ve gittiler. Babam kapıdan içeri girdi ve kapının dibine yığıldı. Kolundan tuttum, koltuğa zor

taşıdım. Bağıramıyorum, içerde annem, çocuklar...

“Ne yapacağız? Ne yapacağız Sevgi?” diye soruyordu. “Baba doğru değildir, bir yanlışlık var bu işte.” diyordum ama babam onu orada gördüğü için doğru haber olduğunu biliyordu. Oturduk koltuğa, ikimiz de, “Şimdi ne yapalım? Şimdi ne yapalım?” deyip duruyorduk. “Ben amcanlara haber vermeye gidiyorum.” dedi. “Baba sen gitme, bunu başkası yapsın.” dedim ama anladım ki evde duracak gibi değil. “Sen de yandaki Haydar amcanlara söyle gelsinler.” dedi ve paltosunu aldı çıktı. Gece saat üç civarları, ben yan komşuya gidip haber verdim, onlar da geldi. Bu hengâme üstüne annem uyandı, ne oldu diye. Zaten hemen anladı, amcamlar geldiler, sabaha karşı birilerini de alarak Diyarbakır’a gittiler. Abimin cenazesi gelinceye kadar bu yaşananların gerçek olabileceğine hala ihtimal vermiyordum. “Kesinlikle bir yanlışlık var,” diye düşünüyordum.

Cenazeyi Bize Ergani Çıkışında Teslim Ettiler

Olgun Keskin

5 No’lu cehenneminde canımızdan bir parça yanıyor ve bizler hiçbir şey yapamıyorduk. Ama, Orhan bu vahşete dur diyebilmek için arkadaşlarıyla açlık grevine giriyor. Açlık grevi haberini alan biz aileler cezaevi önüne koşuyoruz bir haber alabilir miyiz, görüşebilir miyiz diye. Ne mümkün! Dönemin Sıkıyönetim Başsavcısı Hüseyin İstanbullu bize “Tutuklular kimseyle görüşmek istemiyor.” diyerek uzun süre biz aileleri oyaladı.

Tutukluların kararlı duruşu, ailelerin mücadelesi sonucu Avrupa’daki insan hakları örgütleri, Diyarbakır’daki vahşeti yerinde görmek için cezaevini denetlemeye gitmişlerdi. Ondan sonra cezaevinde görelî bir rahatlık olmuştu. Ne yazık ki, Orhan ve arkadaşları inançları uğruna ölüm orucunda can vermişlerdi. Orhan’ın cenazesini almaya gittiğimizde, askerler bize cenazeyi Ergani çıkışında teslim ettiler.

Bu Gece Eve Götüreceğim, Bana Misafir Olsun

İpek Keskin Gür

Uzun bir serüvenden sonra 1984'ün 3 Mart'ında Diyarbakır'da kaybettik Orhan'ı. Babam sabahleyin ilk arabayla amcalarımı da yanına alarak, o bükülmez, o çelik gibi iradeye sahip olan, kısacık hayatına koskocaman bir devrimci yaşamı sığdıran, gencecikken kendini devrime adayan, Mahir'lerin, Deniz'lerin, Dörtler'in, Cemal'lerin, Hayri'lerin, Kemal'lerin yoldaşı, kardeşimi almaya gitti. Cenaze Ankara sınırlarına girdiğinde babama, amcalarım ve arkadaşları "Cenazeyi Karşıyaka Camii'ne götürelim." diye bir öneride bulunmuşlar. Babam kesin bir dille o öneriyi reddetmiş, "Yıllardır eve gelmiyordu. Bu gece eve götürüleceğim. Bana misafir olsun." demişti. O gece babamın sayesinde uzun, yorucu yıllardan sonra, başta Orhan olmak üzere tüm aile bir aradaydık.

Seslere Uyandım

Özgür Gür

1972 Silvan doğumlu. İpek'in kızı, Orhan'ın yeğeni. Ankara'da yaşıyor ve halen bir inşaat şirketinde çalışıyor.

Orhan dayımın tek gördüğü ve en büyük yeğeni benim. Bir de teyzemin oğlu için cezaevinden isim göndermişti: Fırat

Orhan dayımın cenazesi geldiğinde uyuyordum. İlkokul 4. sınıftaydım. Seslere uyandım. İlk önce babamı aradım. (Özgür dedesine "baba" diyor, çünkü babası o iki yaşındayken ölmüş ve dedesi babasının yerini almıştı.) Küçük bir oda var, baktım babam orada oturuyor, hemen onun yanına gittim. Ben kapıdan girince babam kollarını iki yana açtı, beni kucakladı, kucağına aldı, göğsüne yatırdı. Ben ağlamaya başladım. "Ağlama," dedi, "dayını getirdim." Zaten salonda kıyamet kopuyordu. Cenaze salondaydı, tabutu açmışlardı. Babam o süreçte çok dik ve sağlam durdu, hiç ağlamadı. Annem çok kötüydü. O gün sessiz ve metin olan babam, sonraları

üzüntüsünü hep içinde yaşadı. Sonraki yıllarda sabahları 5-6 gibi derşaneye gitmek için hep erken kalkardı. Dayımın resmi salonda duvarda asılıydı, onu eline alır, konuşurdu, “Ben sebep oldum, seni kurtaramadım!” diye çok ağlar, çok üzülmüdü. O zamanlar hiçbirimiz ona destek olamadık, beceremedik. O da bu konuları bizimle konuşmazdı, sadece dayımın resmiyle konuşurdu.

Biraz Tıraşlıydı, Sakalı Çıkmıştı

Sevgi Keskin Akın

Cenaze ne zaman eve geldi hatırlamıyorum. Evde olmasını istedik. Hepimiz için çok kıymetliydi. Bütün kardeşlerimden daha çok severdim onu. Açtık tabutunu, hepimiz toplandık başına. Çok gençti, biraz tıraşlıydı, sakalı çıkmıştı, çok zayıflamıştı, gözleri açıktı. Tablo korkunçtu, evin tablosu çok kötüydü. İpek ablam, Gül ablam, çocuklar, hepimiz...

Yani bizim hayatımızın Orhan’la olan kısmı ve Orhan’dan sonraki kısmı diye sert bir ayrım var. Abimden sonra hayatımız herhalde bir 15 sene çok feci geçti, hâlâ da hiçbirimiz kendimize gelmiş değiliz. Annem hayatta hep birilerini suçlardı, beni de bu konuda suçladı, “Sen ilgilenmedin, senin yüzünden oldu, yeteri kadar gitmedin” dedi durdu. Babamı da çok suçladı.

Travma

İpek Keskin Gür

Orhan’ın ölümü aile için bir dönüm noktasıydı, artık başka bir hayat yaşıyorlardı. Cemil bey ölünceye kadar, yani Orhan’ın 26. ölüm yıldönümüne kadar her sabah onun duvardaki resmiyle konuştu. Baba oğluyla 26 yıl doyasıya sohbet etti. Oğlu üzülmesin diye, hiçbir zaman onu zebanilerin elinden kurtaramadığı için kendisini suçladığını söylemedi. O suçluluk duygusunu hep içinde yaşadı. “Seni nasıl kurtaramadım?” cümlesi 26 yıl boyunca her sabah Cemil Bey’in oğlunun resmine bakarak söylediği sözdü. Orhan’ın annesi Alzheimer hastalığının pençesinde bile, oğlu için ağıt yarmaya devam ediyor. Kız kardeşi Neşe hiç ağla-

madı, ağlayamadı. O bedeninin verdiği tepkiyle acısını içinde yaşadı. Neşe'nin vücudunda yaralar çıktı, omuzlarında etler bir araya gelerek büzüştü. İpek, kardeşinin ölümünden sonra sanrılar görmeye başladı. Geceleri kapı zili sesini duyar, kapıyı açmaya giderdi kardeşi kapıdadır diye. İpek kapıyı geç açınca Orhan dışarıdan seslenirdi, "Abla kapıyı aç." Koşar kapıyı açar ancak kapının önünde kimselerin olmadığını gördüğünde hüzünle eve girerdi. Orhan tüm ailenin rüyasındaydı artık.

Zaman zaman rüyamıza girerdi. Dertlerimizi ona anlatırdık. O da bizi dinler, bize çözüm yolu önerirdi. Önceleri rüyalarımızı kimseye anlatmadık. Ancak tüm aile aynı rüyaları görmeye başlayınca gördüğümüz rüyaları birbirimizle paylaşmaya başladık. Erkek kardeşim Bolu'ya arabayla giderken yaşadığı olayı anlatmıştı. "Abla, resmen direksiyonun başında uyumuşum ve rüya görmüşüm. Rüyamda abimi görüyorum, bana el sallayarak, 'Bu tarafa gel, bu tarafa gel.' diyordu. Birden sıçradım, ki bir kamyon üstüme üstüme geliyor. O ara uyanmasam kamyonun altında kalacağım kesindi. Abimin rüyama girerek hayatımı kurtardığına inanıyorum." demişti.

Buna benzer rüyaları annem de, ben de, kız kardeşim de çok sık görüyoruz. Yakın zamanda yine kardeşim Orhan rüyama girmişti. Rüyamda evin kapısı çalınıyor, kapıyı açmaya gittiğimde Orhan'ı kapıda üstünde beyaz bir gömlekle gördüm. Bana "Abla, yemeğe geldik." dedi. Bir süre önce kardeşimi nişanladık. Nişana gittik, orada herkes birbirinin yüzüne bakıyordu. Belli ki tüm aile Orhan'ı düşünüyordu. Babam ise nişan boyunca hiç oturmadı. Nişandan sonra kızkardeşimin evine gittik. Babam kendini zor attı içeri. Evden içeri girer girmez, yüksek sesle ağlamaya başladı. Babamın ağlamasıyla tüm aile uzun süre birlikte ağlaştık. Orhan bizim için çok önemliydi. Ama düşünceleri, inançları uğruna genç yaşta bizi bırakıp sonsuzluğa gitmişti.

Kardeşim Orhan, Diyarbakır Cezaevi'nde devrimci dayanışmanın en güzel örneğini yaşamı pahasına vermişti. Ailemizin devrim serüveni yukarıda anlattığım gibi başladı. Hiçbir zaman devrime olan inancımızı tüketmedik. Mutlaka bu ülkede tüm renkler bir

arada, özgürce yaşayacak.

Abiye Mektup

Güzel Kardeşim,

Sevgi emektir. Sevgi fedakârlıktır. Sevgi ailece bir arada yaşamaktır. Biz hepimiz bir arada mutlu bir aileydik. Sen hepimizin göz bebeğiydin. Nedense umutlarımız hep senin üzerineydi. Mesleklerimiz oldu. Sevgilerimiz oldu. Aşklarımız oldu. Oyunlarımız oldu. Hepsi seninle doluydu. Seninle güzeldi. Senden sonra hayatın oyunları ile o kadar uğraştık ki hiçbir şeyi yerine koyamadık tekrar. Anne ve babamız bize her şeyi verdiler. Ama bahtımızı veremediler. Hayatın acıları içerisinde direndik durduk.

Abim,

Sen bizim kanayan yaramız oldun. Yarım kalmış şarkımız, yarım kalmış yaşanmışlıklarımızla hayatın bize dayattıklarına direnmeye çalıştık. Ölümün ailemize bomba gibi düştü. Her birimiz paramparça olduk. Farklı yerlere dağıldık. Yerimizden kalkıp bir araya gelmek için çok mücadele ettik. Seni unutmadık. Unutmayacağız.

Sensiz yaşamaya çalışıyoruz. Elimizde olan her şeyin en güzelini sana vermeye çalışırdık. Hani tatlıyı, hani yumurtanın sarısını, kızarmış ekmeği, haşlanmış eti çok severdin. Hepimiz hiç tereddüt etmeden payımıza düşeni sana verirdik. Çünkü sen bizim göz bebeğimizdin. Hani dayımla fırına giderdin de beş ekmeğin iki tanesini sen, iki tanesini dayım alırdı. Kalan bir ekmeğe için de beni yanınızda götürürdünüz.

Çocukluğumuzun geçtiği o yıllarda çok umutluyduk. Senden sonra mutluluklarımız bile yarım kaldı. Sen çok okuyan, çok bilinçli, doğruları gösteren, haksızlığa karşı gelen bir kişi olarak aklımıza kazınmıştın. Yaşamın boyunca devrimci oldun, ölümler de devrimci öldün...

Seni ve ideallerini yaşatmaya çalışıyoruz. Annemin ve babamın sana yaktığı ağrıları besteleyemedik. Seni çok ama çok özledik.

Kardeşin Gül

Oğula Mektup

Oğul,

Kaç mevsim, kaç yaz, kaç bahar eskittim. Ne acılarım dindi. Ne de sensizlik tükendi. Senden sonra dağıldığımız yerden toparlanamadık.

Sen benim tüm umudumdun. Her ana bütün çocuklarını sever. Daldan bir meyve düştü mü, diğerleri onun düştüğü yere sürekli bakar. Onun yerini hiç kimse dolduramaz.

Sevgin, özlemin ilk günkü gibi aklımda.

Orhan'ım, Diyarbakır'a her gelişimde, seni de kendimle geri götürceğim diye çok umutlar taşıdım içimde. Diyarbakır'a düşman oldum. Çok dua ettim. Çok çabaladım. Fakat seni 5 No'ludan çıkarıp alamadım. Seni her görmeye gelişimde, oradaki askerler sürekli bizi azarlıyor, tek sıra yapıyor, bize eziyet ediyorlardı. Bunları her yaptıklarında aklıma sen ve içerideki arkadaşların geliyordu. Bize bunlar yapılıyorsa sizlere neler yapılıyordu. Size yapılanları düşündükçe yüreğim daha çok acıyordu. Çok büyük zulüm altında olduğunu fark ediyordum ama elimden bir şey gelmiyordu.

Bir görüşün de 19 Mayıs'a gelmişti. Bunu hesaplayamamış ve görüş için Diyarbakır'a senin yanına gelmiştim. Uzun özlemlerle geldiğim 5 No'lu zindanında bayram diye seni bana göstermediler. Ankara'ya kadar tek kelime konuşmadan için için ağlayarak döndüm. Daha önceki bir görüşte Turgay ile Özgür'ü çok özlediğini söylemiştin. Onları sana getirdim. Görüş yeri çok karanlıktı. Camın arkasından gölgeni görüyorduk.

Özgür dayımı göremedim diye sürekli ağlıyordu. Seni göremeden sana doyamadan geriye döndük. Çıkıp geleceğin günü bekleyerek

çoraplar ördüm. Kazaklar ördüm. Umutlar besledim. Hayaller kurdum. Ben bunları düşlerken, sen ölüm orucuna yatmıştın. Ölüm orucunda seni bize göstermediler. Ölüm orucunun ne olduğunu bile anlayamadım.

Neden böyle bir şey yaptığını hiçbir zamanda anlayamıyorum. Çünkü sen benim yüreğimin yarısıydın. Ölüm orucunun son günlerinde seni hastanede gördüm. Benim güzel yavrum erimişti, bitmişti. Zoraki “Ben iyiyim.” dedin. Ama ben iyi olmadığını biliyordum.

Çırpınıyordun. Belki de kalkıp sarılmak istiyordun. Ama zulüm seni bitirmişti. Bende de yaşama umudunu bitirmişti. Yine de bizi korumak adına “Durmayın gidin.” diyordun.

Sen ideallerin için gittin. Senden sonra ben ne hayal kurabildim, ne umut besleyebildim, ne de ağız dolusu gülebildim. Hayatımı idame etmek için sadece yaşamaya çalıştım. Seni çok ama çok özledim.

Annen

Kitap İçin Yazılanlar

Unutulmayacaksınız Güzel ve Yiğit İnsan

İsa Tekin

5 Mayıs 1958'de Dicle'de doğdu. Lise eğitimini Ergani'de yüksek öğrenimini Mar-din Eğitim Estitüsünde tamamladı. İlk görev yeri Rize'de kısa bir süre öğretmenlik yaptı. Rızgari hareketi in oluşumu içinde olan ASDEKADER derneğini Erga-ni'de kurdu ve yöneticiliğini yaptı. Rızgari davasından 8 yıl ceza aldı. Diyarbakır 5 No'luda yaşanan vahşetlerin tümüne tanık oldu, yaşadı. Diyarbakır 5 Noluyu anlatan "E Tipi Hilton" kitabı ve "Serçe Yüreğim", "Seslenen Yürektir", "Dicleye Atı-lan Karanfilim Ben" adlı şiir kitapları var. Diyarbakır'da mali müşavirlik yapıyor Evli üç kız çocuğu var.

Konu Diyarbakır Cezaevi olunca hayatımı, yaşamımı değiştiren bu cehennemde direnen ve vuruşa vuruşa yaşamını yitirenlere ta-nıklık etmek ve beraber direnmek çok farklı bir duygudur. Ölüm ile yaşam arasındaki bu ince çizginin bir tarafında direnmek vardı. Diğer tarafında ihanet. Orhan Keskin, Diyarbakır Cezaevi Ocak di-renişinin başarıya ulaşmasında bedenini feda eden Necmettin Bü-yükkaya, Remzi Aytürk, Yılmaz Demir, Cemal Arat ile birlikte en zor eylem biçimi olan ölüm orucunun 50. gününde 2 Mart 1984 işkence bariyerlerini yıkarak, katillerinden hesap sorarak direne di-rene şehit oldu.

Can pazarındaydık! Ölüm kol geziyordu. İşkence seansları bit-mek tükenmek bilmiyordu. İşkence zulüm her saniye her dakika ölüm kusuyordu. Her gün her gece işkenceci başı Esat Oktay Yıl-dıran" Gestapo" köpeği Co ve emrindeki iki ayaklı itleri durmadan üstümüze üstümüze geliyorlardı. İşkence. Zulüm. İhanet. İtiraf ve teslimiyet dört yanımızı sarmış. Zaman durmuş. Zaman sonsuz. Za-man vurdumduymaz bir hal almıştı. Sonsuz işkenceler. Bir de açlık, bir de ölüm. Kan revan içindeydik. İtirafçıların, bizleri bir kaşık çor-baya satanların, işkencelerin ve baskıların ardı arkası kesilmiyordu.

Hoş geldin dayağı. Hücre. Sayım. Avukat görüşmesi. Ziyaretçi görüşmesi. Mahkemeye çıkma. Konuşma. Esas duruşta kaşınma. Hamam. Yatakta nizami yatmama dayakları. Velhasıl orada olmak ve halen sağ olmak, tüm işkenceleri görmek için en büyük nedendi. Bir gün daha fazla yaşamak bizim için günü karlı geçirmekti. Esat Oktay Yıldırım ve ekibi her gün dünyada eşi benzeri görülmemiş işkence yöntemlerini üstümüzde deniyorlardı. Bizleri adeta kobay olarak kullanıyorlardı. Düşünmek, hayal etmek için bile bizlere zaman tanımıyorlardı. Umudun ve güzelliğin düşmanı ne kadar psikopat varsa, Esat Oktay onları özel eğitimden geçiriyor ve birer cellât olarak üstümüze salıyordu. Bu itler bizlere işkence yaparken daha çok zevk alıyor, adeta tatmin oluyorlardı. Bu cehennemde gençliğimiz tüketiliyor, umutlarımız yokedilmeye çalışılıyordu. Esat Oktay tıpkı Zalim Dehak, Neron, Hitler gibi kana doymak nedir bilmiyordu. Her an her saniye kan istiyordu. Kan içiyordu. Gelen her işkence dalgasında bir fidanımız dalından koparılıyordu. Arkadaşlarımız, yoldaşlarımız katlediliyordu. Bizleri açlık, işkence ve ölüm ile teslim alacaklarını sanıyorlardı. Ama bizler direniyorduk. Elimizdeki tek direnme silahımız inançlarımız ve bedenlerimizdi. Kendi yaşamına son verme. Açlık grevleri. Ölüm oruçları ile bu cehennemin ateşini söndürmek ve bu zulüm zincirlerini kırmak için tamı tamına dört yıl dışı dışı savaştık. Mücadele ettik direndik.

Çünkü bizler yaşamı ölecek kadar çok seviyorduk. Bana göre bu cehennemde yaşayan her insan kahramandır. Bu karanlık cehennemin karanlığını yırtarak Özgürlük güneşi ile aydınlatan vuruşa vuruşa şehit olan Kemal Pirlar'ı. Mazlum Doğanlar'ı, Remzi Aytürk'leri, Necmettin Büyükkaya'ları, Yılmaz Demir'leri, Ferhat Kutay, Eşref Anyık, Mahmut Zengin, Necmi Öner ve ismini saymadığım 54 yiğit direnişçiyi. Son 1984 Ocak direnişinin iki yiğit insanı Cemal Arat ve Orhan Keskin'in işkence duvarlarını yıkan mücadeleleri önünde saygı ile eğiliyorum. Unutulmayacaksınız güzel ve yiğit insan.

Orhan Eylemlerin Hepsine Adını Yazdırmıştı

Necmettin Salaz

1958, Van doğumlu olan Necmettin Salaz Van eğitim enstitüsü mezunudur. Verimli yıllarının büyük bir bölümünü cezaevlerinde kalarak geçirmiş, Diyarbakır 5 No'ludaki vahşeti beş yıl yaşarak tanıklık etmiştir. HADEP Döneminde bir süre Van Belediye başkanı danışmanlığını yapmıştır. Gazeteci yazar kimliği ve Kürt siyasetçisi kimliği ile öne çıkan Salaz yaptığı siyasi çalışmalarından dolayı Türkiye'de aranır duruma düşünce bazıları gibi Avrupa'ya gitmeyi seçenек olarak görmeyip görece özgür olan vatan toprağına (Güney Kürdistan) geçmiş orada gazeteciliğın yanı sıra TV programları yapmakta Adule, Zilan, Kürtmüşüz ve Halepce kitaplarının yazarıdır. Bir dönem Sol ve Komünist dergilerinde köşe yazarlığı da yapan Salaz "Ortadoğu'nun Hiroşima'sı: Halepçe" adlı belgeselin de yapımcısıdır.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan hemen sonra başlar sistem muhaliflerinin işkence ve hapishane maceraları. Önemli iki örnekten biri kuruluşun hemen ardından gelen ve aralarında General Kazım Karabekir de dâhil olmak üzere kimisi cumhuriyetin yaratıcılarından oluşan tutuklularıyla 'İzmir suikast davası', ikincisi ise Şeyh Sait ve arkadaşlarının Diyarbakır'da görülen davasıdır. Her iki dava da, kararlarına itiraz hakkı olmayan İstiklal Mahkemelerinde görülmüş ve onlarca kişi idam edilmiştir. O yıllarda özellikle Komünistler ve Kürtler cezaevlerinin değişmez konuklarıdır. Her toplu tutuklamanın da yılına göre bir adı vardır. "29 tevkifatı", "38 tevkifatı", "51 tevkifatı". Bazen de tutuklu sayısı belirlerdi davanın adını: "49'lar davası" gibi.

İlk zamanlar teknolojik kapasiteye uygun olarak işkence kaba metotlarla yapılmaktadır. Falaka, kaba dayak, soğukta ve beton hücrede çıplak bırakma, kızgın metalle dağlama, aç susuz bırakma ve benzeri yöntemleri vardır Türk polisinin. Çağ ilerledikçe bunlara elektrik, basınçlı su sıkma ve bazı başka yöntemler de eklenmiştir. Ama cezaevleri farklıdır. Cumhuriyetin kuruluşundan 71 muhtırası sonrası da dahil olmak üzere 1980 faşist darbesine kadar; cezaevleri

devrimci tutsaklar için kelimenin tam anlamıyla birer okuldur. Düzenli spor yaparlar ve okurlardı. Adli tutsaklara zaman ayrılarak onların kazanımı sağlanırdı. Örneğin; Köyde düğününü basan hasmını öldürerek hapishaneye giren İbrahim Balaban'ın, içerideki devrimci tutsak Nazım Hikmet'le tanışmasından sonra ünlü bir ressam olarak çıktığı bilinir. Yine Türkiye tarihinin en önemli romancılarının da hapishane yetiştirmesi olduğuna dair örnekler de vardır. Romanlarını çok beğenerek okuduğum Kemal Tahir ve Orhan Kemal bu tezin örneklerindendir. Bunun dışında, bir sempatizan olarak hapishaneye düşen genç insanların içeride okuma, bilen yoldaşlarının teşvikiyle birer teorisyen olarak çıktıkları, yine içeride şu ya da bu sebeple yatmakta olan adli mahkumların da siyasi tutsakların yaşam tarzından etkilenecek devrimcileştiği ve eski kötü denebilecek yaşam tarzlarından arındıklarına dair binlerce kişinin varlığı da bilinmektedir. Biz, kuşak olarak 70'lerde siyasallaştık. Hem devrimci hem de Kürt'tük, bir yandan emek sermaye sorunu öte yandan da halkımızın dil ve kültür sorunu, ülkemizin sömürgeleştirilerek parçalara ayrılmış olması ana dertlerimizdi.

Örgütlenmek için dernekler kuruyor, bildiriler dağıtıyor, duvarlara yazılar yazıp afişler asıyor bir yandan da şehirlerimizdeki faşist yapılanmalarla gece gündüz kavga ediyor, alanlarımızı bunlardan arındırmaya çalışıyorduk. İşte o yıllarda önce polisle, gözaltıyla ve işkenceyle ardından da hapishanelerle tanıştık. Van'ın hapishanesi çok hoştu o zamanlar. Siyasi ya da adli, herkes birbirini tanıyordu. Doğal olarak bizim hem mahkumlar hem de idare nezdinde saygınlığımız vardı. Genellikle en az 3-5 kişi tutuklanırdık. O zamanki uygulamalardan kaynaklı olarak ayrı bir koğuşa konmuyor ve adlilerle aynı koğuşlarda kalıyorduk. Onlar bizim komün yaşamımızı, gelen her şeyi ve yapılması gereken işleri birlikte yaptığımızı görür hem şaşırır hem de özenirlerdi. Ama iş pratiğe gelince de tembellikleri ortaya çıkardı. Parası olan adliler olmayana 3-5 kuruş vererek kendi bulaşık ve çamaşırlarını yıkatırlardı. Haftada 3 gün görüş vardı ve görüşe gelmek için akrabalık bağına bakılmazdı. Hem arkadaş ve

doştlar hem de aile çevrelerimiz görüşe gelir, gelirlerken de dünya kadar yiyecek getirir, hesabımıza para yatırırldı. Gelen malzemeyi koğuştaki yoksul tutsaklarla paylaőırdık. En sevindikleri şey de paylaőıęımız sigaraydı tabii. Malum para olmayınca sigara da alınamıyor. Bazen 10, bazen 20 gün, bazen 1-2 ay yatar çıkardık. Hakimler tutukladıklarında korkacağımızı zannederlerdi, gülümseyerek çıkardık adliyeden. Ne olacak ki, hapishaneye gidiyorduk sonuçta. Biz orayı hapishane sanıyorduk ama değilmiş. Hapishanenin ne olduğunu sonradan öğrendik.

Türk burjuvazisi iőı çözdü. Hapishanelerdeki gerçeği gördü ve tedbirlerini almaya başladı. Yıllar akıp, 1980'e doğru giderken Diyarbakır'ın o zamanlar inle cinin top oynadığı, tarlalardan başka sadece polis okulunun olduğu Bağlar semtinde, 5 blokta oluşın bir cezaevi yapılmaya başlandı. Böylesi büyüklükteki bir cezaevinin neden yapıldığını kimse bilmiyordu. Darbeciler, darbeden önce planlarını uygulamayı düşündükleri cezaevini hazırlıyorlardı oysaki...

Sonuçta gün geldi, Türkiye işçi sınıfına ve Kürdistan'daki devrimci yurtsever yükselmeye müdahale gereği hasıl oldu. Ordu, korumakla yükümlü olduğu sınıfın ihtiyacı gereği darbesini yaptı, toplanıp yeni mekanımıza, yani Diyarbakır Baęlar'daki 5 No'lu E tipi cezaevine götürüldük. Kürdistan şehirlerinde devrimcilik ve yurtseverlik adına iş yapanlardan ele gečen herkes oradaydı. Tabii Kürdistan'da olup da Türk siyasal eğilimlerine mensup devrimci yoldaőları da toparlayıp getirmişlerdi. Sayıları Kürt hareketleriyle kıyaslanacak nicelikte olmasa da hemen her eğilimden devrimcilerle karşılaşmak mümkündü. Bu eğilimlerden biri de o yıllar Türkiye metropollerinin güçlü hareketlerinden Devrimci Yol'du. İlk önceleri kendi arkadaşlarınız hariç pek kimseyi tanıyamıyor ve soramıyorsunuz da tabii. Ama gün olup da mahkemeler baőladıęında, gardiyanın "yarın falanca gurubun mahkemesi var, falan falan ve filanlar, sabah beőte tıraő olmuş ve giyinmiş olarak hazır olun" talimatıyla kimin ne olduğunu da öğrenmiş oluyorduk. Bizim koęuőta üç Devrimci Yol tutsağı vardı hatırladığım kadarıyla. Bunlardan biri Ensari Kızıoğlu diğeri Mühenn-

dis Ali'ydi. Ali'nin soyadını, diğer arkadaşın ise hem adını hem de soyadını hatırlamıyorum.

Ben bu satırları yazmaya başladığımdan yaklaşık 2 ay kadar önce, yurtseverlik ortak paydasında buluştuğumuz ama siyaseten ayrı noktalarda durduğumuz dostum Azad Sağnıç adresime yazıp telefonumu istedi, konuştuk. Azad bana Diyarbakır zindanında ölüm orucu eylemlerinden birinde cangori (şehit) düşen Orhan Keskin özeline hareketle ilgili bir kitap yazdığını, Benim Orhan'la aynı dönem orada olmam itibariyle kitaba bir göz atmamı ve bir de yazı yazmamı istedi. Doğrusunu isterseniz şaşırmıştım. Bir insanın kendi halkı ya da kendi siyasal çizgisiyle ilişkili kitap ya da makale yazması çok doğal da, bizim Azad, Orhan'ı merkeze aldığı ve Devrimci Yol çizgisinden, o dönem aktif siyaset içinde, çoğu çok ciddi acılar çekmiş bir grup insanın öyküsünü yazdığını söylüyordu. Şaşırdığım kadar enteresan ve pozitif bir vaka saydım kendimce, yollamasını ve okumak istediğimi söyledim. Söylemez olaydım. Sulu göz bir adamım. Bir ağabeyim "Ağlamak en rahatlatıcı şeylerden biridir, evlat." demişti vakti zamanında, doğru söylemiş. Kitap taslağı Kasım seçimlerinden bir süre önce, televizyonda her gün program yapmaya başladığım, oldukça yoğun bir dönemde geldi. Yoğunluk bitince de okumaya başladım. Azad'ın kaleme aldıkları, beni yeniden 30-35 yıl öncesine götürdü, ağladım, okudukça ağladım. Yitirdiklerimize ağladım, çektiklerimize ağladım, onurumuza yöneldikleri anları hatırlayıp ağladım, aynı zihniyetin aradan geçen bunca yıla rağmen hala iktidarda olmasına ağladım. Bayramlarda açık görüş bittiğinde yakama yapışan çocuklarımın "baba sen de geeel" deyişleri, askerlerin onları yakamdan çekip alışları düştü yadıma, ona ağladım. Ağladım da ağladım işte. Bir yandan da Azad'a, ülkede bunca adam varken, kitabı taa Süleymaniye'ye, bana yollamasına ve beni bir kez daha o yıllara götürdüğü için hem kızdım hem de içten içe sevindim. İnsan geçmişi sürekli hatırlamalı. Bu geçmişte dal gibi yiğitlerin cangori düşükleri günler varsa hele asla unutmamalı... Sevgili Azad'ın kitabını okuduktan sonra telefonda ona söylemedim ama Diyarbakır zinda-

nından, Tanıdığım Devrimci Yolcular ve Orhan'a dair bir kaç cümle haricinde, yani uygulanan insanlık dışı şeylerden asla bahsetmeme kararı aldım. Zira söyleyeceğim her şey sadece tekrar olurdu. Kitabın sayfalarında, o günü yaşayan zindan arkadaşlarım her şeyi bütün ayrıntısıyla yazmışlar. Her şey olduğu gibi, ne bir satır eksik ne bir satır fazla. Üstelik sevgili Azad da ölen yoldaşlarımızı, verem edilen, sakat bırakılan yoldaşlarımızı, yapılan işkence türlerini, işkencecilerimizin adlarını ve rütbelerini, hatta ezberlediğimiz marşları dahi toplamış ve koymuş kitaba. Diyarbakır zindanında, aynı koğuştan olmasanız da hemen herkes birbirini az çok tanırdı. Özellikle biz Kürt hareketlerinin bireyleri birbirimizi tanırdık. Orhan Keskin bir Türk devrimcisiydi, direnişçi bir ruha sahipti. Öyle olunca da direnişler dönemindeki eylemlerin hepsine adını yazdırmıştı. (Orhan ve arkadaşlarının hem Diyarbakır'daki siyasal mücadeleleri hem de cezaevindeki direnişleri cezaevinin duvarları arasında kalmış ve neredeyse unutulmak üzereydi. Azad'ın bu çalışmasını önemli kılan da o dönemin bir kısmını gün yüzüne çıkarma ve Orhan gibi devrimcilerin sol siyasal mücadele tarihindeki rolüne ışık tutmasıdır.) ve yazılan Arkadaşlarının onu anlattıkları anılarını okudukça iyi ki aynı koğuştan ya da hücrede kalmamış ve onu yakından tanımamışım diye sevindim. Zira yakından, cismen tanıdığınız insanları yitirmek daha çok yaralıyor insanı. Sevgili Azad, iyi bir iş yapmışsın dostum. Bu yapıt tarihimizdeki yerini alacak. Yaptığın iş aynı zamanda halklar arasında bir dayanışma ürünü olarak kendinden söz ettirecek. Eline sağlık dostum. Hem Orhan'ı ve diğer yitirdiklerimizi hem de yaşatılan vahşeti bir kez daha hatırlattığın için...

Çok İsteyip de Ölemediğimiz Şartlardaydık

Şemsettin Takva

1974 yılında Ankara Üniversitesi DTCF'ye kayıt yapmak için Ankara'ya yerleşti. ASKD'nin kurucuları arasında yer aldı. Fakültenin 3. sınıfındayken, 1978 sonunda aranmaya başlandı. 12 Eylül darbesi i firardayken karşıladı. Örgütün yurt dışına geçme tekliflerini reddederek ülke içinde kaldı. Yakalanarak önce askere, oradan Ankara Emniyetine götürüldü. Sorgusundan sonra Diyarbakır 5 No'lu'ya sevk edilerek cezaevine kondu. Rızgari-Ala Rızgari davasından yargılandı 8 yıl hüküm giydi. 4 yıl Diyarbakır 5 No'luda, 1 yıl 7 ay Malatya cezaevinde kaldı. Cezaevinden çıktıktan sonra, yarım kalan askerliğinin ardından memleketi Van'a yerleşti. Halen günlük makaleler yazıp, TV programları yapıyor ve Van 78'liler girişiminin başkanı.

Azad Sağnıç, Orhan Keskin'in şahsında Devrimci Yol ve Diyarbakır zindanını konu alan uzun soluklu kitap çalışması için 5 No'luda yatmış biri olarak benden de bir şeyler söylememi, yazmamı istediğinde doğrusu duygulandım. Azad, Babası Faqi Hüseyin, Abisi Nevzat, Kardeşi Ferhat, 80 darbesi öncesi ve sonrası devletin zulümden paylarına düşenleri fazlasıyla aldılar. Azad ve ailesi Türkiye'deki birçok cezaevlerinde işkenceler görmüşlerdi. Ancak yolları Diyarbakır 5 No'luya düşmemişti. İyi ki de düşmemiş Azad'ın Orhan Keskin'in şahsında 5 No'luyu ve Devrimci Yol'un Kürdistan'daki devrimci mücadelesini kitaplaştırması hakikaten takdirle alkışlanması gerektiğine inanıyorum. Nedenini sorarsanız;

1- Azad'ın, Türk Devrimci hareketleri içinde örgütsel bir bağla çalışmadığı halde, onların Diyarbakır zindanındaki mücadeleleri gün ışığına çıkararak tarihe mal etmesi önemlidir.

2- Bu güzel çalışması ile Kürt devrimcilerinin de hiç bir kaprise girmeden dostlarının kavgasına saygı duyacağını enternasyonalist bir bakışla anlatacaklarının kanıtı olmuştur.

3- Azad'ın bu kitap çalışmasında altını asıl çizmek istediği şey Türk, Kürt ve diğer devrimcilerin zulüm karşısında el ele vererek ölümün üstüne nasıl gittiklerinin ipuçlarını okuyucuya veriyor

olmasıdır. Hepimiz farklı siyasi düşüncelerden tutuklanmıştık. İsmimiz PKK, ismimiz KUK, ismimi, DDKD, ismimiz Rızgari-Ala Rızgari, ismimiz TKPML-TİKKO, ismimiz Devrimci Yol, ismimiz Devrimci Sol, vb. idi. Ama düşman nezdinde bizler birdik ve yok edilmesi gerekenlerdik. Aynı kalaslarla dövülüyor, aynı zincirlerle işkence ediliyor ve aynı coplarla yerlere seriliyorduk. Açlığımız aynı, küfrümüz aynı, eziyet dozajımız aynı, sloganlarımız aynıydı.

Nedendir bilmiyorum ama sorun Diyarbakır zindan direnişi olunca, hemen beni ağır bir sorumluluk duygusu alır. Anlattıklarım beni ya tümünden o anın/sürecin tadını ya da aromasını tutturamama telaşına sürükler, ya da yaşadığım, şahit olduğum olayları anlatırken hakkını verememe duygusuna kapılır.

Azad gibi çokça dost Diyarbakır üzerine emek sarf ederek değerli eserler ortaya çıkardılar. Vahşetin tüm boyutlarını değilse de önemli bölümlerini kitlelere ulaştırdılar. Onlara minnettar olmamız gerekir derken kendimi de borçlu olarak kaydetmek istiyorum. Ve dostlar bu saygın çalışmaları yaparken, doğal olarak vahşete maruz kalan mahkûmların gerçek hikâyelerini göz önünde bulundurarak sonuçlara gidiyorlar. Dolayısı ile 5 No'luda kalmış arkadaşların anlatımları ne kadar kapsayıcı ve ön açıcı ise kitap yazarını da o derece objektif yazmaya iter. Onun için tutuklu arkadaşların yüzyüze geldikleri zulümle ilgili anlatımları fevkalade gerçekçi olmuş. Anlatılanlar her ne kadar dar tutulmuş olsa da benim de bizatihi yaşadıklarımı. Ancak kimi anlatıcıların direnç noktaları olduğu kitabın bütünü içinde göze çarpıyor. Şöyle ki;

A- Çoğunlukla grupsal tavırlarını, direniş içindeki grupsal ilişkilerini tartışıyorlar. Belki de çok haklıdırlar. Çünkü geçmişteki ideolojik yönelmeler ve alışkanlıklar bir ağırlık hissi veriyor. Ayrıca farklı grupların istenmeyen tepkileri böyle davranılmayı sağlıyor demek lazım.

B- Yine bu saygın ve kayda değer çalışmalar yapılırken, gayri insani davranışların ve ölümlerle bile anlatılması zorlaşan vahşetin ağır yükü altında kalınarak güne yönelik mesajlarda biraz cılız kalınıyor.

C- Anlatılanlar yaşanmış gerçekler. Ancak 5 No'luda yaşamayan-

lar için abartılı gelebiliyor bu gerçekler (haksız da değiller yani). Hatta inanmadıklarını yüzümüze karşı söyleyenler bile oldu. Diyarbakır 5 No'luyu yaşamayanlara anlatmak zor hem de çok zor. Dolayısıyla zindanı anlatan dostlarımız kelimelerini itina ile seçmek zorunda kalıyorlar. İnanın, ki anlatılan tüm olaylar gerçektir, hatta kelimeler kifayetsiz kalıyor o vahşet karşısında.

D- Okuduğum anılarda, çoğunlukla gözden kaçan ve anlatılması da hakikaten biraz risk gibi gözüken bizdeki devrimci durağanlıktır. Şunu çok rahatlıkla belirtebilirim ki ihanet edenlerin dışında hiç bir devrimcinin bir tek hücresi dahi teslim olmadı. Ama düşman tarafından dayatılan ve çokça karşı olduğumuz uygulamalar içinde kendimizi kurtaramadık. Onurumuzu, şerefimizi ve haysiyetimizi uzun süre kirlettiler. Şükürler olsun, ki direnişlerle devrimci anlayışımıza yakışır şekilde çıkmayı başardık.

E- Önemli bir tespit de şu olmalıdır diye düşünüyorum. 12 Eylül askeri bir darbe olmakla birlikte aynı zamanda siyasi bir komplodur. Genel anlamı ile tüm muhalif güçlere, özellikle Kürtlere ve sola zulüm olmuştur. Geçmiş darbe yargılanmalarına bakıldığında, gözaltına alınanlar genellikle bilinen olaylar ve eylemlerle ilişkilendirilerek cezalandırma yoluna gidilmişti. Fakat 12 Eylül askeri darbesi gözaltına aldıklarına “örgüt üyesi” muamelesi yaparak rahat ceza almalarına neden olmuştu. 1980 darbesi yine diğer darbelerden farklı olarak nerdeyse tüm devrimcilere ceza yağdırırken aynı zamanda tüm kamu haklarından da mahrum ederek değişik illere sürgüne göndermişti.

Düşünsel farklılıklar olmasın, ideolojik farklılıklar olmasın demek istemiyorum. İdeolojik farklılıkların olmasını istememek insanlığın biçimleniş felsefesine de aykırı. Farklılıklarımız zenginliğimiz olmalı. 80 öncesi sakat duruş gibi de olmasın demek istiyorum. 12 Eylül 1980 öncesi birlikteliklerden, beraberliklerden ittifaklardan çok bahsettik. Ancak ittifaklardan söz ettikçe ne yazık ki hep bölündük parçalandık. Güçsüz kalan biz olduk, takatsiz kalan yine biz olduk. Yetmedi birbirimizi iten, birbirimizi sevmeyen ve birbirimize kurşun sıkan yine biz olduk.

Düşman, muhalif güçlerin aksine ordusuyla, burjuvazisiyle, basınıyla bir bütün olarak ittifak halindeydi. Bizler onlar tarafından yok edilmesi gereken habis olarak görülüyorduk. Yok, edilme noktasında onların nezdinde farklılıklarımız, ayrılıklarımız ve en önemlisi gruplarımız hiç fark etmiyordu. Düşmanın bizlere olan bakış açısını bir arkadaşımız şöyle yazmıştı, “Onları dışarıdaki kimlikleri ile anmak onlara yapılacak en büyük hakarettir. Onlar dışarıdaki siyasi kimlikleri ile cezaevine girdiler. Ancak onlar cezaevinde ayrımsız devrimci olarak işkence görüp öldüler. Çünkü istenen insanlık onurunu yok etmekte. Cezaevinde kimliğimize, rengimize bakarak işkence yapmıyorlardı...” Herkes direniş cephesinde kendi olanakları ile vuruşuyordu. Yalnız kalın bir hat çizilmişti. İhanet edenler ve ihanet dışı kalan muazzam kardeşçe birlik.

5 Eylül direnişinden önce de muazzam direnişler vardı. Fakat topyekûn direnme 5 Eylül direnişi ile oldu. Direnişimize can feda arkadaşlarımız ölüm orucuna yatarak öncülük etmişlerdi. 27. Koğuşta “insanlık onuru işkenceyi yenecek” sloganının atılması tüm hapishaneyi kuşatmıştı. İnsanlık onuru karanlığı yırtmış zulümden kurtulma ışığına hırsla, inatla ve umutla sarılmıştık. Bizlerin kararlı duruşu Esat Oktay Yıldırım ve programcılarının yıkılışı, bizlerde de grupsal düşünmenin yerine birlikte hareket etmenin tohumlarını yeşertmişti.

Bu eylemimizle, kazandığımız mevziler güven vermese de ciddi kazanımlar elde etmemize vesile olmuştu. Direnişimiz sonucu cezaevinin yönetimi değişmişti. Ancak yeni yönetimin eski tarz, eski yol özelemleri ve istekleri değişmemişti. Onun için cezaevini yeniden dizayn etme çalışmalarını hızla sürdürüyorlardı. Vermek istedikleri dizaynın gereği olarak, tüm tutsakların koşulları değiştirildi. Yeni gelen arkadaşları, eskilerden uzakta açtıkları yeni koşullarda tutmaya, hücrede bulunan arkadaşların çoğunu farklı koşullara dağıtmaya başlamışlardı.

Bizleri de önce C-8’e, ardından D-22’ye oradan hükümlü muamelesine tabi tutarak, dörtlerin eylemine sahne olan E-34 koğuşuna

koydular. Yer değiştirme rutin bir hal aldığından yine koğuşumuz değiştirilmiş D-24'e konmuştuk. D-24'te 5 Ocak direnişini karşıladık.

Tek tip elbiseleri giydirme bahanesiyle, mahkemeye çıkan gruba yapılan işkenceler üzerine direnişimiz artık resmen başlamış oldu. Bizler eski günlere dñnmektense direnerek ölmeyi göze almıştık. "Yaşasın ölüm" diyerek ölümü meşrulaştıran sloganlar atmaya başlamıştık. Çünkü çok isteyip de, ölemediğimiz şartlardaydık. Herkes zembereği boşalırcasına alarına geçmişti. Barikatlarla koğuş kapıları tahkim ediliyordu ve askerlerin içeri girme çabaları engellenmek isteniyordu. Ancak koğuşlar bir bir basılıyor, tutuklulara korkunç işkenceler yapılıyordu. Bu arada gönüllü olarak ölüm oruçlarına katılan dostlar da koğuşlarda eylemlerine başlamışlardı. Daha sonra ölüm orucundaki arkadaşları izole etmek için, onları E Blok 4. kat-taki büyük koğuşta toplamaya başlamışlardı.

Ölüm orucu deyip geçmemek lazım. Çok zahmetli ve bir o kadar da fedakârlık isteyen bir eylemin adıdır. Hiç kimsenin böyle bir mecburiyetle yüz yüze gelmesini kişi olarak istemem. Öldürmek çok kolay, ama ölmek alabildiğince meşakkatli bir iştir. Görevliler bizleri öldürmektense tüketmeyi önlerine koymuşlardı. Hatta "Bizim dediğimizi yapmazsanız, sizi öldürürüz." dedikleri de bu tüketmeye davet işi idi. Hepimizi, "öldürürüz" silahıyla tehdit ediyorlardı. Onun için fedakâr arkadaşlar düşmanın elindeki bu önemli silahı, gencecik bedenlerini ölüm tezgâhlarına yatırarak işlevsiz kıldılar. Ondandır, ki bu eylemler hem kitlelere umudu aşıladı hem de dirençli davranmalarını sağladı.

Ölüm orucuna başlarda 20 kişilik arkadaş grubu girdi. Tutuklu ve hükümlülerin ağırlıklı tarafını PKK'li kadrolar teşkil ediyordu. PKK'li arkadaşlardan ölüm orucuna sanırım 13 arkadaş katılmıştı. Kawa'dan 1, Rızgari'den 1, TİKKO-TKP/ML'den 3, Devrimci Yol'dan 1 ve DDKD'den 1 bir arkadaş katılmıştı. Bunların çoğu sonuna kadar gidemediler. Fakat 2. ve 3. Postalarla ölüm orucundaki arkadaşlara takviye yapıldı. Kısa süre önce açlık greviden çıkmış

olan ve vücut direnci çok zayıflamasına rağmen ölüm orucuna katılan Orhan Keskin ikinci kaybımız olmuştı. Ölüm orucunda ve direnişlerde kaybettığımız arkadaşlarımızın anılarını yaşatma borcumuz halen devam ediyor. 5 No'ludan sağ çıkmış arkadaşlara da minnet borçluyuz.

Ölüm oruçları devam ederken, idarede hızla elbise giydirme bahanesiyle koğuşları basıyor öldüresiye mahkûmlara işkence ediyordu. İşkence sırasında tek soru soruyorlardı “Dediklerimizi kabul edecek misin, etmeyecek misin?” İdarenin isteklerini kabul edenler tek-tip elbiseyi giydikten sonra koğuşa götürülüyordu. Tek-tip elbiseyi giymeyi reddedenleri ise zorla elbise giydirerek hücrelere götürüyorlardı.

Koğuşa dönenleri şahsen yadırgamıyorum. Anlatılmaz işkencenin dozajıyla geri dönenler teslim olmamışlardı. Ama büyük bir moral bozukluğu içinde olduklarını belirtmek lazım. Biz de işin başından itibaren nasıl davranacağımızı belirlemiş ve tek karar almıştık, “Hiç bir şart ve koşulda idarenin yaptırımlarını kabul etmeyecek, ölümüne direnecektik” Bunun için bir komite oluşturmuştuk. Komitede her siyasi hareket adına konuşacak bir temsilci seçmiştik. 24. koğuştan olmayan hareketlerin ise önerilerini alacaktık. Öyle de yaptık. Bizim koğuşun basılma anına kadar bu komite çalışmalarına devam etti. Mehmet Şener PKK adına, ben Ala Rızgari adına, Rızgari adına bir arkadaş vardı. Komşu koğuştan zaten tepe arkadaşları vardı. Her an onlarla konuşabiliyorduk. Kawa'dan bir arkadaş DDKD'lilerle 32. koğuş üzerinden iletişim kuruyorduk. Komitenin sözcülüğünü Necmettin Büyükkaya yapıyordu. Mesajlarımızı hoparlörlerin sesizliğinden yararlanarak yüksek sesle bağıarak yapıyorduk. Sesimizi duyurduğumuz koğuşlar yakın koğuşlara mesajlarımızı iletiyorlardı. Koğuşlar boşaltılmadan önce çoğunlukla parmak işaretleri ile mesajlaşıyorduk.

Komitenin olduğu yani benim de içinde olduğum koğuş son basılacak koğuş olarak seçilmişti. Koğuşumuz basıldı. 16.30'dan 23.00'e kadar dayak yedik ve aralıksız işkence edildik. Necmettin

abi yi bu işkence sonucu kaybettik. Mehmet Şener'i bizden ayırıp 35 No'lu hücreye götürdüler. Biz geriye kalanlar da yaptırımları kabul etmiyoruz dedığımız için 36 Nolu hücreye koydular. Yaptırımlara sesiz kalan arkadaşları ise yine eski koğuşlarına götürdüler. Hücreye gelenlerin çoğu PKK'li arkadaşlardı. Ala Rızgari'den biz üç kişiydik (ben, Nazım Gelirakar, M. Şah Özgül), Rızgari davasından ise Ergül Kıyak'tı. Eylem ve direnişimiz sürerken Necmettin abiden sonra ikinci acı haberi sabaha karşı aldık. Remzi Aytürk arkadaşımız "Ben yaşamı uğruna ölecek kadar seviyorum. Fakat diğer arkadaşların yaşamaları uğruna hayatıma son veriyorum" deyip üç mektup bırakarak kendisini asmıştı. Özgürlük yolu davasından yargılanan Yılmaz Demir arkadaşımız da Remzi arkadaş gibi işkenceler son bulsun diye hayatına 16. Koğuşta son vermişti.

Bizler yarı ölü halde hücrelerde direnişi sürdürürken, 35. Koğuştan idare ile mutabakata varıldığı şeklinde sabaha karşı sesler duyduk. Duyduğumuz seslerden anladığımız kadarıyla "Elbisenin giyileceği, haftanın mesai günü ve bitimi için İstiklal Marşı okuna-acağı ve sadece rütbelilere komutan denileceği ve sayım için ayağa kalkılacağı" türündeydi. Birçok arkadaş gibi ben de tanıdığımız bildiğimiz arkadaşların, gelip bize durumu izah edinceye kadar ihtiyatlı yaklaşmıştım o konuşulanlara. Bizlere durumu izah eden arkadaşlar ölüm orucundaki arkadaşlarla da görüşeceklerini söyleyip gitmişlerdi. Ancak ölüm orucundaki bazı arkadaşlar için artık çok geçti. Çünkü idareyle yapılan görüşmeler sonuç verinceye kadar, Orhan Keskin ve Cemal Arat'ı kaybetmiştik. Ölüm orucundaki diğer arkadaşlar da ölüm sınırına gelmişlerdi.

Bu eylemimizden sonra idarenin artık balans ayarı bozulmuştu. Hepimizi fiziki olarak çok tahrip etmişlerdi. Ancak Programlarını da altüst etmiştik. Mahkûmları her gün azıcık azıcık tüketme ve teslim alma istekleri ve forsları başlarına yıkılmıştı. Yani Diyarbakır 5 No'lu cezaevi o saatten sonra onlar için özelliğini kaybetmişti. Bizleri hücrelerde tutmanın da anlamı kalmamıştı. Önce hücreleri koğuşlara dağıttılar, sonra da sürgün ettiler bizleri.

Orhan Keskin ile aynı koşu kalmadım. Kendisi ile tanışamadım ama kendisini anlatan arkadaşların yorumlarından hareketle Kürtlerle ilgili fikirleri ben de hayranlık uyandırdı desem doğrudur. Devrimci Yol davasında yargılanan Artvinli Ahmet adında bir arkadaşla cezaevinde birlikte kaldık. TİKKO davasında yargılanan çokça arkadaşla kaldık. Garabet Demirci ile aynı koşu paylaştık.

“Ey Diyarbakır, seni artık unutmayacağım. Nasıl ki, bedenimizden düşen parçaları vücudumuz sonradan acıyla onararak, o yarayı gözüken şekli ile üzerinde taşıyorsa ben de seni öyle taşıyacağım.” deyip vedalaştık.

Meçhul bir yolculuktan sonra, mahkûmların içinde taşındığı her tarafı demirlerle kaplı bir araçla bir yerde durduk. Kapısında Malatya E Tipi Kapalı Ceza ve Tutukevi diye yazıyordu. İki PKK’li, iki Ala Rızgarı’lı ve bir arkadaş da Rızgarı’dan olmak üzere 5 kişi hoş geldin seremonisinden sonra yine ‘bize reva görülen yer’ olarak hücrelere alındık.

O Döneme Ait Resmimiz Bile Yok

Mehmet Celal Baykara

Avukat ve kitabın geçtiği dönemin DDKD’sinde etkin bir isimdir.

Büyük İskender Makedonya’dan çıkıp Hindistan’a kadar olan yerlerden geçerken o kadar büyük tahribat yapmıştır, ki tarihçi ve arkeologların bir kısmı MÖ. 3. Yüzyıl ile MS. 3. Yüzyıl arasındaki zamana “karanlık dönem” derler. Çünkü İskender, geçtiği yerlerde hiçbir kültür, medeniyet ve bina bırakmayacak şekilde yakıp yıkmıştır. 1974 ile 1986 yılları arasında Türkiye’li ve Kürdistan’lı devrimci demokratlar için bir anlamda 12 Eylül’ün yaratmış olduğu işkence, katliamlar da Büyük İskender’in yaratmış olduğu karanlık dönem gibidir. Zaman zaman düşünmüşümdür; O döneme ait resmimiz bile bulunmamaktadır. Yazarın; “Bana Beyaz Bir At Getirin” adlı kitap çalışmasının girişinde belirttiği gibi “Elinizdeki kitapta çok eksik

bulacaksınız. Dönem ile ilgili yüzlerce kitap yazılsa da yine bir şeyler eksik kalacak.” belirlemesi zaten hadiseyi özetliyor. Ancak tarih bir anlamda ekşik yazılanların da bir araya getirilmesidir. Bu bakımdan bu tür çalışmaların önemi ve faydası yadsınamaz.

Yazar, Öğrencim; Orhan Keskin”Yol”Arkadaşımdı

Hasan Çatak

1948 tarihinde Iğdır’a bağlı bir köyde doğdu. İlkokulu köyünde, ortaokulu Iğdır’da, lise öğrenimini Kars Alparslan Lisesi’nde tamamladı. 1971’de Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Devrimci mücadeleye bu yıllarda başladı. Hapishane ile ilk görev yeri olan Giresun’da tanıştı. 12 Eylül’de Giresun DEV-YOL davasından yargılandı. Bir süre Trabzon Bahçecik Askeri Cezaevi’nde yattı. Yargılama sonucunda hakkında takipsizlik kararı verilince öğretmenlik mesleğine döndü. Şimdi emekli. İstanbul’da yaşıyor.

1970’li yıllarda yolum Tatvan’a düştü. Giresun Lisesi’nden sonrakı ikinci durağımdı Tatvan Lisesi. O güne kadar Doğu’yu sadece okuduğum kitaplardan ve arkadaşlarımdan anlatımından biliyordum. Sivil faşist çetelerin polisle işbirliği yaparak, duvarlara,”Ya Susacaksınız Ya Kan Kusacaksınız” türü sloganlar yazdığı yıllardı. Tatvan’a ilk indiğimde de bu sloganları kasabanın duvarlarında görmüş ve şaşırmıştım. Çünkü birkaç kilometre ötesindeki Bitlis’te özellikle DHKD, DDKD ve RIZGAR’ın önderliğinde devrimci bir örgütlenme vardı ve faşistlerin bu kente girmesi mümkün değildi. Hatta sürgün yerim Tatvan olmasına rağmen (O zamanlar nokta tayin ve sürgünler yapıldı.) Bitlis Milli Eğitim Müdürü beni merkezde bir okulda görevlendirmişti. CHP döneminde sürgün edildiğim için benim faşist olduğum düşünülmüş ve böyle olursa Bitlis’i terk edeceğim öngörülmüştü. O zamanki Bitlis TÖB-DER şube başkanının ve ilköğretim müfettişi olan Yüksel Koç’un araya girmesi ile durum açığa kavuşmuş, Tatvan Lisesi’ndeki görevime başlamıştım. Tatvan,

Van Gölü'nün kıyısında, Bitlis'e bağlı şirin bir kasabadır. Bitlis, ne kadar engebeli bir il ise, Tatvan da tam tersine dümdüz alana kurulmuş, "modern" özellikler taşıyan bir kasabaydı. Caddeler, sokaklar dümdüzdü. Meyvenin, sebzenin her çeşidi yetişirdi Tatvan'da. O zor yıllara rağmen Tatvan'dan unutulmaz anılarla ayrıldım.

Anılarımda öğrencilerim olan Azad ve Ferhat Sağnıç adlı öğrencilerim ile Orhan Keskin'in ayrı bir yeri vardır. Azad ve Ferhat'ın derslerine girmedim; ama daha okulda göreve başlar başlamaz ilk onların adını duydum. Nerede faşist bir saldırı varsa, Azad ve Ferhat adlı ikiz kardeşler o saldırılara karşı direniş gösterirlerdi. "Devrimci direniş" onlara ailelerinden kalan bir mirastı. 12 Eylül döneminde her devrimci gibi onlar da işkencelerden geçip mahpus damlarında yattılar. Ama hiç susmadılar! Hatta bir ara polis ve jandarmanın denetiminde faşistler devrimci öğretmenleri okulda mahsur bırakıp kurşunlarken, bu faşist çemberi kırıp bizleri olası bir ölümden kurtaranların başında Azad ve Ferhat da vardı.

DHKD'nin Tatvan'da özellikle öğretmenler arasında örgütlü bir gücü vardı. Gördüğüm kadarı ile kendilerini Kürdistan'da devrimci mücadelede tek söz hakkı olan bir siyaset olarak görüyorlardı. TÖB-DER, yıllardan beri DHKD'nin elinde idi. Güçlü oldukları için ne Kürt, ne de Türk siyasetinden yönetim için bir girişim olmamıştı. Özellikle şube başkanlığını yıllardır yürüten Bedirhan Epözdemir'in yadsınmaz bir gücü ve saygınlığı vardı. Her şeye rağmen, Tatvan'da görev yaptığım yıllarda en büyük desteği Bedirhan Epözdemir'den görmüştüm. Devrimci Öğretmen grubu olarak yönetime talip olduğumuzda tüm aykırı sesleri susturan da o idi. O zaman ne yazık ki Kürdistan'da "Türk Solu"na iyi gözle bakılmazdı. Hatta bizlere "metropollerden gelen şovenistler" gözüyle bakılıyordu. Neredeyse devrimci mücadeleyi kendi tekellerinde görüyorlardı. Orhan Keskin'i bu süreçte tanıdım. Orhan Keskin'in önderliğinde DEV-YOL örgütlenmesi başladı ve ilk defa "Devrimci Öğretmen" grubu olarak TÖB-DER yönetimine talip olduk. Bu süreçte Orhan başta olmak üzere Ferda ve Yaşathak sürekli olarak Tatvan'daki DEV-YOL örgüt-

lenmesi için etkin çalışmalar yürüttüler. Yüksel Koç'un bu süreçte öğretmenler içinde ayrı bir yeri vardı.

Orhan Keskin'i tanımadan önce ilkin babası Cemil Keskin'i tanıdım. Ardahan'lı olduğu için hemşeri sayılırdık. Yatılı bölge okulunun müdürü olan Cemil abi bizi okulun bahçesinde ağırlar, soframıza dalından koparılmış meyveler ve sebzeler koyardı. Bir ara siyasi konulardan söz ederken Cemil abi: "Desene, sen de bizim oğlan gibi aynı şeyleri düşünüyorsun." demişti. "Bizim oğlan" dediği, öz oğlu Orhan Keskin'di. O yıllarda babasının çok istemesine rağmen öğrenimini yarım bırakmış ve kendisini devrimci mücadeleye adanmıştı. Devrimci Yol'un o bölgelerde örgütlenmesinde etkin görevler üstlenmişti. Ve bir akşamüstü kapım çalındı. Karşımda o bölgeden tanıdığım bir arkadaş ve neredeyse "Yeşilçam jönlerini" çağrıştıran bir genç vardı. O genç, Orhan Keskin'di.

Ben adını duymuştum sadece. Karşımda parkalı-botlu birini göreceğimi sanırken, kumaş pantolonlu, beyaz gömlekli birini görünce çok şaşırmıştım. Belki de kendisini gizlemek için bu şekilde giyiniyor, diye düşünmüştüm. Sakindi, konuşurken kendisinden emindi. Profesyonel bir devrimci olduğu her halinden belli oluyordu.

Ve bir gün annesine, "Anne ben gidiyorum, hakkını helal et!" deyip, Devrimci Yol mücadelesi için baba ocağını terk etti. Onurlu mücadelesi Diyarbakır zindanındaki açlık grevinde son buldu. Kitabı alt başlık olan, "Bana Beyaz Bir At Getirin" cümlesi onun açlık grevinde şuurunu yitirdiği anlardaki haykırışıdır. Bu kitapta Orhan Keskin'in onurlu yaşamı anlatılmaktadır.

Kitap roman mıdır?

Değil!

Biyografi midir?

Değil?

Öykü müdür?

O da değil?

Ama yazılan her şey yaşanmış hikâyelerdir. Bu yaşanmış hikâyeler Orhan Keskin'in Devrimci Yol'da birlikte yürüdüğü arkadaşlarının,

akrabalarının anlatımından derlenmiştir. Bu anıları çocukluğundan başlayarak ölümüne kadar geçen sürede kılı kırk yararak derleyen ve eşsiz bir kurguyla “belgesel bir kitaba” dönüştüren öğrencim Azad Sağnıç’ı yürekten kutluyor, arkadaşım Orhan Keskin’in anısı önümde saygıyla eğiliyorum. Devrimci yüreğinle çok yaşa Azad!

Bu Eser Önemli Bir Kaynaktır

Dr. İsmail Beşikçi

7 Ocak 1939’da Çorum’un İskilip ilçesinde doğdu, 1958 yılında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne kaydını yaptırdı. 1962 yılında mezun oldu. 1964 yılı sonlarında Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi’nde Sosyoloji Kürsüsünde asistan olarak göreve başladı. 1965’te doktora tezini “Doğuda Değişim ve Yapısal Sorunlar/ Göçebe Alikan Aşireti” üzerine hazırladı. Tez kabul edilerek doktor unvanını aldı. 20 Temmuz 1970’de Atatürk Üniversitesi’ndeki görevine son verildi. 19 Haziran 1971’de Diyarbakır’da tutuklandı. Ardından 12 Eylül sonrasında da tutuklandı ve Beşikçi, toplam 17 yıl iki ay sıkıyönetim tutuklevlerinde ve farklı cezaevlerinde kaldı.

Ağırlıklı olarak Kürd toplum yapısı üzerine eserler veren İsmail Beşikçi, resmi ideolojinin genel olarak bilime, özel olarak da Kürd toplumuna yönelik propaganda ve uygulamalarına karşı, bilim yöntemi ile eleştiriler yöneltti. Kürd sorununa duyarsız kalan ve egemen güçlerin ağızıyla konuşan “akademik” çevreleri resmi ideolojiye tabi oldukları, bu nedenle bilimden, bilimsel etikten uzaklaştıkları için eleştirdi. Sürekli baskılarla karşılaşması ve uzun yıllar cezaevinde tutulmasına karşın, resmi ideolojinin Kürdleri inkâr politikasını eleştirmekten geri durmadı. Bir ulus olarak Kürdlerin, Kürdçe’nin ve Kürdistan’ın var olduğu gerçeğini her platformda dile getirdi ve savundu. Beşikçi’nin, çoğunluğu Kürd toplumuna ve sorunlarına yönelik olmak üzere toplam 40 eser kaleme aldı ve değişik konulara ilişkin çok sayıda makale yazdı.

İsmail Beşikçi; Kürdistan Federal Devleti tarafından verilen Mele Mustafa Barzani Nişanı (2013), Uluslararası Hrant Dink Vakfı Düşünce Özgürlüğü Ödülü (2012), Boğaziçi Üniversitesi fahri doktora unvanı (2013), Güney Kürdistan’ın başkenti Hewler’de bulunan Selaheddin Üniversitesinin verdiği fahri doktora unvanı (2014); disiplinli ve istikrarlı bir biçimde baskılara boyun eğmeyerek bilim etiğinden taviz vermeksizin, Kürt toplumu başta olmak üzere, sosyoloji alanında çığır açıcı bir çalışma sergilediği ve 40’a yakın eseri ortaya çıkardığı

gerekeciyle takdim edilen bilim insanıdır.

Hüseyin Ağabey'le 1960'ların ortalarında tanışmıştım. 1967'deki Doğu Mitingleri sırasında arkadaşlığımız gelişti. Ama esas dostluğumuz, 12 Mart rejiminde, Diyarbakır-Siirt İlleri Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Tutukevi'nde başladı. O zaman Erzurum'da, Atatürk Üniversitesi'nde asistandım. Hüseyin' ağabey bir kere Erzurum'a da gelmişti. Fakültede görüşmüştük. Birkaç defa ben de Tatvan'a gitmiştim. Nazif Kaleli, Tatvan Lisesinde öğretmenlik yapıyordu. Veysi Zeydanlıoğlu, avukatlık yapıyordu. Şakir Epözdemir manavlık yapıyordu. Ali Güneş işadamıydı.

Hüseyin Ağabey, bana, havalandırmada dolaşırken, Kürdistan Demokrat Partisi'ni, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi'ni, Antalya Davası'nı, Mele Mustafa Barzani'yi, peşmergeleri anlatırdı. Hacıümran'a, Gılala'ya, nasıl gidip geldiklerini, sınırı nasıl geçtiklerini anlatırdı. Bunlar, o günkü koşullarda, benim için çok yeni önemli ve değerli bilgilerdi.

Azad ve Ferhad, Hüseyin Ağabey'in ikiz çocuklarıydı. Annele-ri Rabia Hanım, onları sık sık görüşe getirirdi. Görüşe, Müzeyyen, Nermiş, Bedia ve Nevzad da gelirdi. Nevzad o zaman 14-15 yaşlarındaydı. 1967'deki Doğu Mitingleri'nde, Silvan'da, Kürdçe şiir okuduğu için takibat altındaydı.

O zamanlar, görüşler havalandırmada olurdu. Tel örgünün bir tarafında tutuklular, öbür tarafında, ziyaretçiler yer alırdı. Tutuklular, öbür tutukluların ziyaretçileriyle de görüşebilirdi. Herkes, herkesin ziyaretçileriyle görüşebilirdi. İkizler, Ferhad ve Azad o günlerde, 10-11 yaşlarındaydı. Birkaç defa koğuşa alınmalarında da izin verilmişti.

Nevzad, Azad, Ferhad, 12 Eylül darbesinde, babalarıyla birlikte gözaltına alındılar, sorgulandılar, işkence gördüler, tutuklandılar.

Sağnıç ailesi, demokrat bir aile. Kürdi bir aile... Kürdi değerleri yaşayan, bu değerlerin tüm Kürd toplumu için, yaşama geçmesi yolunda mücadele yürüten bir aile. 1960'lar, 1970'ler söz konusu olduğu zaman, bu değerlere sahip çıkmak çok büyük bir sorundu. Bu, hem bilgiyi, hem cesareti, hem de büyük bir moral gücü gerektiren

bir durumdu. Kürdi bir heyecanı gerektiren bir durumdu. Sağnıç ailesinde bunların hepsi var: 1960'lar, 1970' ler söz konusu olduğu zaman,, Kürdler için esas devrimcilik, demokratlık, bu konuda kendini gösteriyordu. Bu tutumun, bir ailede birkaç nesil sürmesi çok önemli olmalı. Bu, Kürdistan'da çok az ailede görülebilen bir özellik. 1960'lar böyleydi. Günümüzde ise birçok ailede bu özellikleri izlemek mümkündür.

Sağnıç ailesini yakından tanıyorum. Damatları, gelinleri de tanıyorum. Bedirhan'ı, Abdurrahman'ı, Şemseddin'i, Mine'yi, torunların bir kısmını da tanıyorum. Bu aileyi yakından tanıdığım için mutluyum. Hüseyin ağabeyi, Rabia Abla'yı, Nevzat'ı, Nazif'i, sevgiyle anıyorum.

Hüseyin Ağabey'in, Kürdler/Kürdistan, Kürdi konularında bililenmemde, çok olumlu bir rolü oldu. Kedisini tekrar sevgiyle anıyorum.

Hüseyin ağabey Kürd dili uzmanıydı. Kürdçe konuşmaya, Kürdçe yazmaya önem verirdi, özen gösterirdi. Ferhad'ın, Azad'ın, bu konuda Hüseyin ağabey gibi duyarlı olmamaları, önemli bir eksikliktir. Bu konularda, Hüseyin ağabeyin tutumunu, Ferhad'ın oğlu Cenk sürdürüyor kanısındayım. Cenk çok değerli bir uluslar arası İlişkiler uzmanı. Hewler'de çalıştı. İsrail'de ve ABD'de çalışmalarını sürdürüyor. Kürdler/Kürdistan konularında çok iyi bir uzman...

Azad Sağnıç'ın, Orhan Keskin'le ilgili olarak hazırladığı kitap önemlidir. O hem 12 Eylül rejiminde, Diyarbakır, 5 nolu Cezaevi'ni anlamada, hem Orhan Keskin'in çabalarını anlamada değerli bir çalışmadır. Dev-Yol'un Diyarbakır'da nasıl örgütlendiği, Dev-Yol örgütüyle Kürd demokratları arasındaki sömürgecilik tartışmaları konularında da bu eser önemli bir kaynaktır.

Recep Maraşlı'nın, "Beyaz Atlar geldi ve Orhan Binip Gitti." Yazısı, Orhan Keskin'i ve Diyarbakır Cezaevi'ni anlatmaktadır. (s. 248-260)

İpek Keskin Gür'ün, Ferda Koç'un Yaşathak Aslan'ın, değerlendirilmeleri de önemlidir. Orhan Keskin'i sevgiyle anıyorum.

Kitapta, Orhan Keskin'e, Cezaevi'ne, devrimci gençlik çalışmalarına ilişkin birçok arkadaşın değerlendirmeleri var. Kitap da, bu değerlendirmeleri yapanların sayısı 40'ı buluyor. Bu yazıların hepsi de ilgiyle okunuyor. Fakat kitabı hazırlayan Azad Sağnıç'ın, (s.128-131)'deki küçük bir değerlendirmesinden başka bir değerlendirme yok. Araştırmacı-yazar Azad Sağnıç bunu, kitabın ön-sözünde de belirtiyor. Kanımca bu da bir eksiklik... Aslında, her bölümün sonunda, Azad Sağnıç'ın bir değerlendirmesi olsa çok daha iyi olurdu.

Kitap Çok Geniş Bir Devrimci Yol Profili Çiziyor

Ferhat Sağnıç

1960, Tatvan doğumlu. Lise öğremini Tatvan'da tamamladı. Marmara Üniversitesi Yabancı Diller Okulu 3. sınıftayken siyasi gerekçelerle okulla ilişkisi kesildiği için üniversite eğitimi tamamlayamadı. Rızgari davasından birçok kez, ablası, abisi ve kardeşiyle gözaltına alındı ve hapis yattı. 78 kuşağını anlatan "Zorlu Yıllar" adında anı romanının yanı sıra "Umut Sevdasına Sarmış" adlı şiir kitabı bulunmaktadır. Evli, biri kız olmak üzere iki çocuğu var. Halen İstanbul'da yaşıyor.

Elinizdeki kitap tanıkların anlatımıyla Türk solunun 12 Eylül öncesi Kürdistan'daki örgütlenme çabalarına Kürt solunun hükümler olduğu bölgelerdeki handikaplarını anlatırken, ilk kez Diyarbakır'da Kürtlere yaşatılan vahşetin boyutunu bir kez daha Türk solu (Devrimci Yol) tutsaklarının gözleri ile bize gösteriyor. Kitabın öznesi Orhan Keskin'in yaşam ve mücadelesi ise de aslında bize çok geniş bir Türk solu (Devrimci Yol) profilini çiziyor. Bir solukta okunan kitap, yazın dünyasına ve yeni kuşaklara ciddi bir belge olarak not düşmesi açısından önemlidir...

Diyarbakır Cezaevine İlişkin Çeşitli Bilgiler¹

5 No'lu Cezaevi Zebanileri ve Diğer Görevliler (alfabetik sırayla-Tespit Edilebilenlerin İsimleri)

Org. Kemal Yamak; Yüz. Esat Oktay Yıldırım, İç Güvenlik Amiri; **Yüz. Abdurrahman Kahraman, İç Güvenlik Amiri;** Başçavuş Mevlüt Akkoyun. İç Güvenlik Amiri; **Ali İhsan Aydın, İç Güvenlik Amiri;** Bin. Lütüf Bayar, Md; **Bin. Birol Şen, Md;** Ast. Sb. Adnan Gündüz; **Ast. Sb. Yılmaz Yalçın;** Ast. Sb. Mehdi.....; **Hâkim Bin. Ahmet Beyazıt, 7. Kol. Adli Müş.;** Hâkim Yüzbaşı Turgut Arıbol, 7. Kol. Adli Müş.; **Hâkim Bin. Emrullah Kaya, Mahkeme başkanı;** Ask. Savcı. Bülent Cahit Aydoğan; **Ask. Savcı, Yüz. Turgay Çağlar;** Hâkim Yüz. Oktay Yüksel; **Sivil Hâkim Niyazi Erdoğan;** Hâkim Bin. Kamil Kavi; Mahkeme Baş, **Hâkim Nihat Beyhan Özyurt;** Hâkim Yüz. Celalettin Çelik; **Dr. Orhan Özcanlı** (Tutuklular arasında “Mengele” lakabıyla bilinir)

5 No'lu Cezaevi Zebanilerinin Kod İsimleri

Lusi, Ceyar, **Karabela,** Üjbej, **Lazoğolu,** Mevlüt, **Horuz** (kadın koğuştaki gardiyanı.) Karaoğlu, **Malkoçoğlu,** Rüzgârın oğlu, **Balta,** Daşakçı, **Efe,** Büyük komutan, **Belalı çavuş,** Başçavuş, **Artist,** Tecavüzcü Coşkun, **Parçala Kazım,** Parçala Behçet, **Posta Eyüp,** Ömer Çavuş, **Gestapo,** Azap çiçeğim.

5 No'lu Cezaevi Zebanilerinin Tutsaklara Taktıkları İsimler

Ruh, Cins, **Yeşil,** Çeşit, **Uzaylı,** Kızılderi, **Hacı,** Yarak, **Daşak,** İbne, **Yavşak,** Kunta Kinte, **Ermeni dölü,** Vatan Haini, **Arzu Okay,** Sibel Çakmaklı, **Dansöz,** Nesrin Topkapı, **Soytarı,** Maymun, **İnek,** Ot, **Kaltak,** Yosma, **Orospu,** Kapatma.

Sorguda İşkence Yöntemleri

Gözü siyah kirli bir bezle sürekli bağlı tutma, Elleri dizlerinin üstünde hareket etmeden esas duruşta hiç kıılmadan bekletme. (Oturtulan yerin ebadı bir karış dört parmak enindeydi, tahta zemindi ve günlerce aynı şekilde oturtulurdu.) Kaşınma veya hareket anında, tüfeğin dipçığı ile dövülmek. Yanındaki kişi veya kişiler ile konuşma yasağı. Her an her türlü küfre maruz kalma. Islak beton üzerinde yatırılma. Tuvalet ihtiyacını canları istediği zaman izin verme. Aç bırakma veya çok az yemek verme, yemeğin içine tükürme, sigara izmariti ve haşere atma. Üstündeki yeni elbiseleri yırtma. Gözü bağlı yerde ıslak zeminde süründürme. Küfürlü yemek duası yaptıрма. Herkesi Ermeni olarak değerlendirip aşağılama. İtirafa ve iftiraya zorlama. Kaba dayak atma. (Cop, tahta, kalas, kablo, zincir, hortum). İnsanları birbirine dövdürme. Şubat ayında çıplak halde soğuk su içinde saatlerce bekletmek. Filistin askısına alma. Cinsel organa elektrik verme. Hayâ yerlerini sıkma. Tutukluları işkence-den dışarıya çıkarıp kafalarına silah dayayarak ölümle tehdit etme ve arkadaşlarının evlerini göstermeye zorlama. Faili meçhul olayların zanlılarıymış gibi suçu örtme, senaryosu daha önceden hazırlanmış hayali tatbikatlar yaptıрма. Falakadan sonra ayaklara tuzasma. Tecavüz etme (cop veya cinsel) tecavüzle tehdit etme. Sarkıntılık yapma. Cinsel tacizde bulunma (bunu genellikle bayanlara yaparlardı). Evli olanların çocuklarını ve eşlerini getirip tecavüzle tehdit etme. Gözü kapalı düzmece ifadeleri zorla imzalatma (genellikle faili meçhul olayları ve eylemleri suçsuz insanları zorla imzalatma). Dinlerine ve inançlarına küfretme. Ölümle tehdit etme. Sakat bırakma (Filistin askısı genellikle kollar kırılırdı, Kalasla dayakta el ve ayaklar kırılırdı). Tırnak, bıyık ve saç çekme. Burun kulak ve cinsel organlarını çekme. Sigarayı avuç içinde, sırtta ve cinsel organa bastırarak söndürme. İşkence seslerini dinletme. Kırık cam parçaları üstünde yürütme. Kum torbasıyla dövme. Kamuoyunda tanınmış şahsiyetleri küfür ve hakaretlerle rencide etmek. (Cumhurbaşkanı adayı eski milletvekili **Nurettin YILMAZ**, avukat **Şerafettin KAYA** gibi)

5 No'lu Cezaevinin Kuralları

Madde 1: Komutan her zaman haklıdır.

Madde 2: Komutan haksız olsa bile birinci kural geçerlidir.

Madde 3: Burada herkes Türk'tür ve de mutludur.

Madde 4: Burada ziyaretçilerinle Türkçe konuş, çok konuş kuralı geçerlidir. (Türkçe konuşma süresi 1 dakikadır)

Madde 5: Ziyaretçi ve avukatlarıyla konuşurken buğday, mercimek, nohuttan konuşmak yasaktır.

Madde 6: Burada komutandan bir şey istemek kesinlikle ve kesinlikle yasaktır.

Madde7: Burada komutan çağırdığında kısa künye yapmadan ve esas duruşa geçmeden konuşmak en az 50 kalas cezadır.

Madde 8: Burası bir okuldur. Herkes bu okulda verilen emirleri yapmak zorundadır. Yoksa SS kanunları uygulanır.

Madde 9: Burada düşünmek yasaktır.

Madde10: Burada her dakika eğitim yapmak Atatürk ilke ve inşlâplarını ve 60 adet marşı öğrenmek zorundasın, her Türk'ün görevidir.

5 No'lu Cezaevinde İşkence Yöntemleri

HOŞGELDİN DAYAĞI:

5 No'lu cezaevine giren her insan bu hoş geldin dayağına maruz kalırdı bu işkence türü tutukluyu anadan doğma soymak çırlıçıplak bırakmak ve boklu suda yüzdürmek COP KALAS, ZİNCİR, KABLO ve DEMİR ile dövmek ve tek kişilik hücrelere 20 kişi yerleştirmek. Türkçe bilmeyenlere zor ve dayakla istiklal marşını öğretmek, istiklal marşını öğrenemeyen hücrelerden koğuşlara verilmezdi.

FALAKA:

En yaygın ve devamlı uygulanan bir işkence yöntemidir. Ayak tabanı, ellerin içi gibi vücudun kaslı bölümlerine kalas, cop, zincir, saz sapı, pik demir çubuk ile. Vurularak gerçekleştirilir. Bu yöntem, ayak tabanlarını, el ayalarını patlatır, kaba yerleri ezer, morartır, tır-

nakları söker. El-ayak gibi herhangi bir yeri kırar, sakat eder.

KÖPEK SALDIRIMA:

Tutuklu çırılçıplak soyulur, kurt köpeği üzerine saldırtır. Köpeğin ilk kapıldığı yer bacak arasındır.

ZİNCİR:

20-25 metre uzunluğundaki zincirin uçları iki tutuklunun boynuna bağlanır. Tutuklular sırt sırta verdirilerek ters yönde hızla koşuşturulur. Zincir tam gerilince, her iki tutuklu da sırtüstü yere düşer.

AYAKTAN ASMA:

Tutuklunun tek ayağına zincir bağlanır. Bu zincir yüksek bir yere asılır. Tutuklu bayılıncaya kadar askıda kalır.

GERME:

Tutuklunun bir bacağı merdiven tırabzanına bağlanır, diğer bacağı da açık bırakılan koğuşun gözetleme deliğine bağlanır. Kapı kapatılır. Tutuklunun bacakları koğuş kapısının eni kadar gerilir ve öylece kalır.

TEPE:

50-60 kişi havalandırmaya alınır. Gardiyan 'tepe ol' komutu vererek, tüm tutuklular üst üste binerler. Bir tutuklu da üst üste yatan tutukluların üstüne çıkar, İstiklal Marşı'nın 10 kıtası okutulur.

KULE:

Havalandırmaya çıkan tutuklular 6 kişilik daire oluştururlar. Bunların üzerine 3-4 kat olacak biçiminde tutuklular çıkarılır. Gardiyanın 'yıkıl' komutuyla kule oluşturan tutuklular kendini yere bırakır. Tutukluların değişik yerlerinde kırılma, incinme, çıkık olur.

RANZA ALTI:

Gardiyanlar ellerinde kalaslarla koğuşa girer, 'ranza altı ol' komutunu verirler. Koğuşta bulunan tutukluların hepsi ranzaların altına girerler. Yalnız herhangi bir yerlerinin açıkta kalmaması gerekir. Ranzaların altına tüm tutuklular sığmadığı için kiminin eli, kiminin kolu dışarıda kalır. Gardiyanlar ellerindeki kalaslarla tutukluların dı-

şarıda kalan kısımlarına vurmaya başlarlar.

KANTAR:

Tutuklular havalandırmada çıırılçıplak soyundurulup tek sıra halinde dizilirler, sıranın ön tarafında duran tutuklu sırt üstü yatırılır. İkinci tutuklu, yatan tutuklunun testis ve erkekli organlarından tutarak yukarı kaldırır. Tutuklunun kaç kilo geldiğini söylemesi istenir. Tüm tutuklular birbirini tartana kadar bu işlem devam eder.

KERVAN:

Havalandırmada, tutuklular tek sıra dizilir. Her tutuklu önündeki tutuklunun sırtına bindirilir; bacakları, altındaki tutuklunun boyundan aşağıya sarkıtılır ve kulaklarından tutması istenir. Gardiyanın komutuyla tutuklular yürümeye başlarlar. Bu işleme tutuklular ayakta duramayacak duruma geldiğinde son verilir.

SEHPA:

Gece, tutuklu koğuştan alınır, koğuş koridorunda sorgusu yapılır. Gardiyan ve subaylardan mizansen olarak bir mahkeme oluşturulur. Mahkeme, tutukluyu idam cezasına çarptırır, ikinci katın merdiven tırabzanına bir ip geçirilir, ipin ucuna tutuklunun boyun kemiğini kırmayacak düzeyde kalın bezden bir ilmik takılır. Tutuklunun boyunu bu ilmiğe geçirilir ve infaz gerçekleştirilir. Tutuklu tam boğulacağı sırada ip açılır.

COP SOKMA:

Gardiyanlar copu zeytinyağına batırır ve yağlı copu tutuklunun makatına zorla sokar.

ÇEK-ÇEK:

Tutuklu çıırılçıplak soyundurulur ve erkeklik organına bir ip takılır. Gardiyan ipin açıkta kalan ucunu alıp hızla koşar. Tutuklu da zorunlu olarak gardiyanın peşinden koşar.

LAĞIM SUYUNA SOKMA:

Tecrit bölümünün alt katındaki bazı tuvaletlerin delikleri tıkanır. Hücrelerin pisliği ve lağım suları burada biriktirilir, diz boyu kadar

oluşturulan pisliğin içine tutuklu atılır ve pislik yedirilir.

KİTAP OKUMA:

Koğuştta bir tutuklunun eline kitap verilir. Tutukluya avazı çıktığı kadar yüksek sesle tek, tek sözcükler okutulur. Diğer tutuklular ise bu sözcükleri tekrarlarlar. Bu işlem sabahtan akşama kadar yapılır. Tutuklular bu sırada ayakta durmak zorundadırlar.

MARŞ SÖYLETME:

Cezaevinde bulunan herkes 60'ı aşkın marşı ezberlemek zorundadır. Bu marşlar tutukluların ses telleri tahriş oluncaya kadar söylenir.

ÖL DEDİĞİMDE:

Tutuklu havalandırmanın orta yerine çıkarılır, hazır ol durumuna geçirilir. Gardiyanın 'öl' komutuyla tutuklu kaskatı, eklemelerini kırmadan yere düşürülür. Bu işlem gardiyanın keyfine göre tekrarlanır.

SİGARA İÇİRME:

Bunun çok çeşitli yöntemleri vardır. En çok uygulananları ise şunlar: Koğuştta kalan tutukluların eline 5 adet sigara verilir. Sigaraların tümü yakılarak devamlı ağızda tutulur. Gardiyanın 'çek-bırak' komutuyla sigaralar bitinceye kadar içirilir. Sigaraların filtreleri de tutuklulara yedirilir. Bu sırada koğuşt pencereleleri kapatılır, etraf du-man içinde kalır.

BANYO:

Tutuklular çırılçıplak soyundurulur ve tek sıra halinde banyoya giderler. Banyoda sabun kullanılmaz. Kışın hortumla tazyikli su tutukluların üzerine fışkırtılır. Daha sonra tutuklular koridora çıkarılır. 'Yat-sürün' komutuyla tutuklular yerlerde süründürülür.

SAYIM DÜZENİ:

Tutuklular günde en az 5 kez olmak üzere sayılır. Her sayımdan önce, tutuklular sayım düzenine geçirilir, sayım talimi yaptırılır. Yüksek sesle tekmil verilir, rahat-hazır ol'a geçer, çöker kalkarlar.

GECE NÖBETİ:

Geceleri her koşušta mevcuda göre 2-7 kişiye kadar tutukluya sırayla nöbet tutturulur. Nöbet sırasında devriye gezen gardiyanlar, koşuşun mazgal deliğini açar, nöbetçi tutuklunun mazgaldan dışarı elini uzatmasını ister, tutuklunun ellerine cop veya kalasla istediğı kadar vurur.

LOKOMOTİF:

Tutuklular havalandırmaya çıkarılır. İki kişi çıırılçıplak soyundurulur. Bunlardan birisi domalıp iki eliyle diz kapaklarını tutar, diğeri de arkadan bunu kucaklar. Gardiyanın ‘uygun adım marş’ demesiyle her iki tutuklu havalandırmada dolaşırlar. Diğeri tutuklular da bunları izlemek zorundadırlar.

BOK YEDİRME:

Her havalandırmanın ortasında bir lağım çukuru vardır. Lağım suları ve insan pislikleri burada toplanır. Bu çukurdan avuç, avuç pislik alıp yemeleri istenir.

İŞEME:

Havalandırmada bir tutuklunun yere yatması istenir. Diğeri tutuklularda, yerde yatan tutuklunun yüzüne işetilir.

TECAVÜZ:

Cezaevinde görev yapan gardiyanlar, genç tutuklulara merdiven altlarında zorla tecavüz ederler. Ayrıca iki tutuklu çıırılçıplak soyundurularak birbirlerine tecavüz etmeleri için zorlanırlar.

HASTANE:

Hastanede de cezaevindeki kurallar geçerlidir. Hasta, tuvalete götürülmez, yatakta da hazır ol vaziyetinde yatar.

VEREM:

Veremlilerle, sağlam tutuklular birbirinden tecrit edilmez, aynı kapta yemek yemek zorundadırlar. Aynı battaniyenin altında yatırılırlar. Veremlilerin balgamları tahlil yapılacak bahanesiyle toplanır ve karavandaki yemeklere karıştırılır. Bu yemekler tüm tutuklulara yedirilir.

AYAKTA BEKLETME:

Bu yöntem cezaevinde her gün geçerlidir. Sabah saat 05'den akşam 19'a kadar tutukluların oturması yasaktır.

KONUŞMA YASAĞI:

Koğuş içindeki iki kişinin birbiriyle konuşması, tutuklunun gülmesi ve düşünür gibi görünmesi yasaktır. Böyle bir suçu işleyen tutuklulara bu işkence yöntemleri uygulanır.

GECE BASKINI:

Nöbetçi subay ve gardiyanlar, gece geç saatte tutukluların koğuşuna girerek, uyku sırasında tutuklulara cop veya kalaslarla dayak atarlar.

AVUKAT-ZİYARET DAYAĞI:

Avukat görüşmesi ve diğer görüşmelere tutuklular gidip gelirken dayak atılır. Görüşlerde hiçbir şey konuşmaması tembih edilir. Avukatlarıyla savunma konusunda görüş alışverişinde bulunamazlar

MAHKEME DAYAĞI:

Tutuklular mahkemeye götürülürken cenaze arabasına bindirilirler. Tutukluların elleri arkadan kelepçelidir. Cenaze arabasına binerken ve çıkarken gardiyanlar tarafından dövülürler.

5 No'lu Cezaevinde Ezberletilen 60 Marş ve Metin

1. **İstiklal Marşı** 2. **Andımız** 3. **Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi**.
4. **Ankara Marşı** 5. **İzmir Marşı** 6. **Türkiye'm Marşı**. 7. **Jandarma Marşı**. 8. **Tarihi Çevir Marşı**. 9. **Onuncu Yıl Marşı**. 10. **Harbiye Marşı**. 11. **Çanakkale Marşı**. 12. **Yemen Marşı**. 13. **Atatürk Marşı**. 14. **Atatürk Marşı**. 15. **Çırpınırdı Karadeniz Marşı**. 16. **Akdeniz Marşı**. 17. **Mehter Marşı**. 18. **Mustafa Kemal Paşa Marşı**. 19. **Piyade Marşı**. 20. **Komando Marşı**. 21. **Bir Elinde Bombası Bir Elinde Makinelisi İndik Kıbrıs'a Marşı**. 22. **Jandarma Marşı**. 23. **II. Karadeniz Marşı**. 24. **50. Yıl Marşı**. 25. **Cumhuriyet Marşı**. 26. **Dumlupınar Marşı**. 27. **Akma Tunam Akma Marşı**. 28. **Fatih Mar-**

şı. **29. Plevne Marşı.** 30. Atatürk'ün Nutku. **31. Komando Marşı.** 32. II. Tankçı Marşı. **33. Türkiye'm Marşı.** 34. Memleketim Marşı. **35. Osman Paşa Marşı.** 36. Piyade Marşı. **37. Karadeniz Marşı.** 38. Hava Harp Okulu Marşı. **39. Dağ Okulu Marşı.** 40. Yüzüncü Yıl Marşı. **41. Yüzüncü Yıl Marşı.** 42. Mustafa Kemal Marşı. **43. İstiklal Savaşı Marşı.** 44. İstiklal Savaşı Marşı. **45. Fetih Marşı.** 46. Ege Denizi Marşı. **47. İstanbul Marşı.** 48. Ordu Marşı. **49. Kır Atın Marşı.** 50. Mehmet'im Marşı. **51. Gençlik Marşı.** 52. Sakarya Marşı. **53. Hasret Marşı.** 54. Gafil Ne Bilir Marşı. **55. Topçu Marşı.** 56. Çankaya Marşı. **57. Yaslı Gittim Şen Geldim Marşı.** 58. 50. Yıl Marşı. **59. Genç Osman Marşı.** **60. Yemek duası.**

5 No'lu Cezaevinde Ve İşkencede Yaşamını Yitiren 50 Tutsak (Alfabetik Sırayla)

Abdurrahman Çeçen, Ahmet Demir, **Akif Yılmaz**, Ali Çelik, **Ali Erek**, Ali Sarıbal, **Allattin Gümüş**, Askeri Demir, **Aziz Büyüker-
taş**, Aziz Özbay, **Bedii Tan**, Cemal Arat, **Cemal Kılıç**, Cemal Zen-
gin, **Eşref Anyık**, Eşref Dursun, **Ferhat Kutay**, Halil Atalay, **Halil
Çınar**, Hüseyin Yüce, **İbiş Ural**, İbrahim Halil Baturalp, **İbrahim
Ulak**, İsmail Kıran, **İsmet Karak**, Kemal Pir. **Kenan Çiftçi**, Kenan
Gürsey, **Kenan Kılıç**, M. Ali Erasan, **M. Hayri Durmuş**, Mahmut
Zengin, **Mazlum Doğan**, Medet Özbadem, **Mehmet Emin Akpı-
nar**, Mehmet Emin Yavuz, **Mehmet Kalkan**, Necmettin Büyükkaya,
Necmi Öner, Orhan Keskin, **Önder Demirok**, Ramazan Yayan,
Remzi Aytürk, Selahattin Kunduz, **Selahattin Kurutur**, Seyfettin
Sak, **Suphi Çevirici**, Şehmus Begeç, **Tahir Şahin**, Yılmaz Demir.

5 No'lu Cezaevinde Sakat Kalan 12 Tutsak (Alfabetik Sırayla)

A. Kadir Denli, Ahmet Yılmaz, **M. Bozan Aslan**, Burhan Akdağ,
Cemal Miran, Derviş Çelik, **Fuat Çavgun**, Hamit Kankılıç, **Müs-
lüm Elma**, Nebi Şahin, **Ramazan**, Recep Maraşlı.

5 NO'LU CEZAEVİNDE VEREME YAKALAN 108 TUTSAK

(alfabetik sırayla)

Kadir Göktaş, A. Rahim Bilen, **A. Rıza Köse**, A. Samet Tektaş, **Abdurrahman Sevgi**, Abdurrahman Solmaz, **Abidin Aktaş**, Abidin Enez, **Adil Ok**, Ahmet Göktaş, **Ahmet Nitelik**, **Alaattin Aktaş**, Ali Ceylan, **Ali Ege**, Ali Kırdal, **Ali Serçek**, Ali Yaverkaya, **Ali Yener**, Arif Turgay, **Aysel Çürükkaya**, Bayram Ağaya, **Bedrettin Kavak**, Bekir Akat, **Bekir Yıldız**, Burhan Akdağ, **Bülent Bozdağ**, Cevat Aktaş, **Davut Tan**, Dursun Unsal, **Emin Bilge**, Emin Enç, **Esat Aytun**, Faruk Altun, **Fatma Çelik**, Felemez Demir, **Ferhat Aktop**, Fetah Çimen, **Fuat Çavgun**, Habib Enez, **Halil Bedir**, Halit Çakar, **Hamit Kankılıç**, Hamit Tosun, **Hamza Yavuz**, Hasan Deniz, **Hasan Yedal**, Hikmet Kılıç, **İ. Halil Çobanoğlu**, İbrahim Belet, **İbrahim Ekinci**, İbrahim Gümüştekin, **İhsan Tektaş**, İrfan Güler, **İsmet Taymaz**, İzzet Baykal, **Kemal Aktaş**, Kemal Kılıç, **Kemal Teksöz**, Latif Tüysüz, **M. Can Yüce**, M. Emin Aslan, **M. Emin Dicle**, M. Selim Çürükkaya, **Mahmut Bank**, Mahmut Kurtel, **Mehmet Akın**, Mehmet Alkan, **Mehmet Ateş**, Mehmet Ballı, **Mehmet Çiçek**, Mehmet Şener, **Mehmet Varol**, Mehmet Yalçinkaya, **Mehmet Yiğiner**, Mustafa Azizoglu, Mustafa Karasu, Mustafa Keser, **Muzaffer Kevci**, Muzaffer Kızartıcı, **Müslüm Cızak**, Müslüm Elma, **Neytulah Yıldız**, Nezir Topçu, **Nusrettin Çetin**, Orhan Çelik, **Osman Erdal**, Recep Yardımcı, **Rıza Sayın**, Sabri Enç, **Sadık Uslu**, Salih Tuğalan, **Selahattin Kapancılar**, Selim Aydın, **Selim Dündar**, Sinan Şandan, **Süleyman Coşkun**, Süleyman Duran, **Şakir Eren**, Şehmus Bağaç, **Şeyho Evirgen**, Şükrü Çiçek, **Şükrü Dolaş**, Tahir Çetintaş, **Yasin Mut**, Yasin Yüzek, **Yılmaz Dağlum**, Yüksel Uzun, **Zülfükar Tak**.

5 EYLÜL 1983 DİRENİŞİNDE TUTSAKLARIN 5 NO'LU İDARESİNDEN TALEPLERİ

1. Hiç bir tutukluya dayak atılmayacak.
2. 60 tane ırkçı faşist marş söylenmesine son verilecek.
3. Havalandırmalar normal cezaevleri gibi, tutukluların hava

alabileceği, top oynayıp, spor yapabilecekleri diğer cezaevlerindeki gibi, en az iki saat olmalı.

4. Hastalar için revir 24 saat açık olacak, hastalar durumlarına göre en kısa zamanda hastaneye gönderilecek.

5. Tüberküloz ve diğer bulaşıcı hastalıklara yakalanan arkadaşlarımızın bir an evvel tedavisi yapılacak, onlar için ayrı hijyenik koğuşlar oluşturulacak.

6. Kantin ihtiyaçları zamanında verilecek, kantindeki ürünler sağlıklı ve fiyatları uygun olacak.

7. Artık gardiyan asker ve subaylara komutanım denilmeyecek.

8. Görüşlere gidiş gelişlerde uygun adımla gidilmeyecek, görüş kabinlerinde gardiyan asker olmayacak.

9. Görüşmecilerle herkes kendi anadili ile görüşebilmeli. (Tutukluların % 80'inin anadili Kürtçe'ydi) Arapça da konuşulmalıydı yani Türkçe zorunlu olmamalıydı.

10. Avukatlarımızla serbest ve baş başa görüşme yapılmalı.

11. Gelen ve giden iddianameler, dilekçeler ve mektuplar zamanında gidip gelmeli.

12. Suyu olmayan koğuşlara bir çözüm bulunmalı.

13. Yemekler diğer cezaevlerindeki gibi her insanın doyabileceği kaloride olmalı.

14. Koğuş sorumluları idare tarafından değil, koğuş tarafından seçilmeli.

15. Cezaevinin ortak sorunları için tutuklulardan bir cezaevi sorumlusu seçilmeli.

16. Hasta tutukluların ilaçları zamanında verilmeli, dışarıdan ilaç alımı serbest bırakılmalı.

17. Tutuklular adına para yatırmada limit konmamalı, ziyaretçilerin yatırdığı kadar para alınmalı. (O zamanlar en fazla 2 lira yatırmak serbestti. Oysa bazı tutukluların aileleri uzak şehirlerden geldiği ve sürekli ziyaretlere gelemedikleri için fazla para yatırmak istiyorlardı.)

18. Gömlek, pantolon, ceket giymek serbest olmalı. (Çünkü ida-

re sadece eşofman giyilmesine izin veriyordu.)

19. Savunmalar için kâğıt, kalem, kitap serbest olmalı.

20. Mahkemeye giderken kelepçeler ve zincirler arkadan değil, önden takılmalı.

21. Ziyaret süresi bir dakikadan en az iki saate çıkarılmalı.

22. Bayram ve önemli günlerde koşullararası görüşmeler serbest olmalı. (Bazen bir aileden birden fazla tutuklu ayrı koşullarda oluyordu, bazı tutukluların eşleri, anneleri, kızkardeşleri de tutukluydu)

23. Her türlü yasal günlük haftalık gazete ve dergiler serbest içeri alınmalı.

24. Koşuş sorumluları cezaevindeki sorunları idareye bildirmek için ayda bir ortak toplantı yapabilmeli.

Diyarbakır Devrimci Yol Davasından Yargılananlar

Abdulkadir Esen • Abdullah ADLI • Adil OK • Ahmet DOĞANAY • Ahmet ÖZDEMİR • Ali DEMİRALP • Aslan YALÇIN • Celal ÜLGEN • Cemal CANSIZ • Cengiz AĞAOĞLU • Engin DEMİRCİ • Ensari KIZOĞLU • Enver ÖLMEZ • Erdinç TEKİN • Erhan ÇEKİÇ • Fatih TARHAN • Ferda KOÇ • Feridun FİDAN • Fikret DENİZ • Gazi GÜNEŞ • Gürcan BAHADIR • Gürkan TEKİN • Gürsel SAVAŞ • Hami TÜRKİYAR • Haydar YILDIZTEKİN • İsmail GÖZÜKARA • İsmail Hakkı ÇOBANOĞLU • İsmet ŞATIR • Kerem Gürsey (İşkencede öldürüldü) • Makbule GÜLTÜRK (Coşkun) • Mehmet DOĞAN • Mehmet ÖZAYDOĞMUŞ • Mehmet YILDIZOĞLU • Metin İŞÇİ • Metin TERZİOĞLU • Mustafa Yüksel ÇOBANOĞLU • Muzaffer ERKMEN • Naim ALAGÖZ • Orhan KESKİN • Orhan ÖZER • Osman LOKUMCU • Ömer NALBANT • Reşat KESKİN • Servet ULAŞ • Şeref ADLAN • Tüuran BAŞIŞIK • Turgay KUZUCU • Veli ATABAY • Veysel ALTINTAŞ • Yavuz İREN • Zekayi KARABUĞDAY • Zeki ATAMAN • Zeynel Abidin HAYRULLAHOĞLU (öldü)

Kısaltmalar:

ALA RIZGARI (Rızgari'den ayrılan Sol Kürt Örgütü)

ANAP (Anavatan Partisi)

AP (Adalet Partisi)

ARMANC (DDKD'nin yayını)

ASK-DER (Rızgari hareketine ait dernek. Anti Sömürgeci Kültür Derneği)

CHP (Cumhuriyet Halk Partisi)

DDKAD (DDKD'nin kadın Derneği. Devrimci Demokrat Kadın Derneği)

DDKD (Devrimci Doğu Kültür Derneği)

DDKO (Devrimci Doğu Kültür Ocakları)

DEHAP (Demokratik Halk Partisi)

DEV-GENÇ (Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu)

DEV-SOL (Devrimci Sol)

DGM (Devlet Güvenlik Mahkemesi)

DHKD (Özgürlük Yolu Örgütünün Derneği. Devrimci Halk Kültür Derneği)

DHY (Devrimci Halkın Yolu)

DÖB (Devrimci Öğrenci Birliği)

DYÖKD (Diyarbakır Yüksek Öğrenim Kültür Derneği)

EB (Emeğin Birliği)

FKF (Fikir Kulüpleri Federasyonu)

HAKPAR (Hak ve Özgürlükler Partisi)

HAVAŞ (Havaalanları ve Yer Hizmetleri AŞ.)

HK (Halkın Kurtuluşu)

İGD (İlerici Gençlik Derneği)

İYÖD (İlerici Yurtsever Öğrenci Derneği)

JİNA NU (DDKD'nin yayını)

KAWA (Mao'cu Kürt Örgütü)

KDP (Kürdistan Demokrat Partisi)

KOMAL (Rızgari hareketinin yayınevi)

KUK (Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları)

MAYÖD (Malatya Yüksek Öğrenim Derneğini)

MDD (Milli Demokratik Devrim)

MEDYA GÜNEŞİ (DDKD'nin yayını)

MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı)

MLSPB (Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği)

MTA (Maden Teknik Arama)

ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

OHAL (Olağan Üstü Hal) Kürt coğrafyasında uzun yıllar uygulanan yöntem

ÖZGÜRLÜKYOLU (Sovyet yanlısı Sol Kürt dergisi)

PEN (Uluslararası Yazarlar Birliği)

PEŞENG (DDKD'nin yayını)

PKK (Partiya Karkerên Kurdistan)

POL DER (Demokrat Polislerin kurduğu bir dernek)

RIZGARÎ (21 Mart 1976 da kurulan Bağımsız Birleşik Kürdistan'ı hedefleyen Sosyalist Kürt Örgütü.)

SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği)

SBKP (Sovyetler biriliği Komünist Partisi)

SSK (Sosyal Sigortalar Kurumu)

STÊRKA RÎZGARÎ

SYNT (Sıkıyönetim)

T-KDP (Türkiye'de Kürdistan Demokrat Parti)

TDGF (Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu)

TEKOŞİN (Kürt Örgütlerinden birisi)

THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu),

THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Parti-Cephesi)

THY (Türk Hava Yolları)

TIP-DER (Tıp Öğrencileri Derneği)

TİKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu)

TİP (Türkiye İşçi Partisi)

TİREJ (DDKD'nin yayını)

TKP-ML (Türkiye Komünist Partisi-Marksist, Leninist)

TÖB-DER (Türkiye Öğretmenler Birliği Derneği)

TSİP (Türkiye Sosyalist İşçi Partisi)

TÜM-DER (Tüm Memurlar Dayanışma Derneği)

UDG (Ulusal Demokratik Güç Birliği)

YDGD (Yurtsever Demokratik Gençlik Derneği)

Baba: Cemil Kesin

Anne ve Kardeşler: Sevgi, Gül, İpek ve Orhan (sağda)
Sol üstte: Orhan'ın dayısı Binali Dursun Dede

Cemal Arat, Ölüm orucunun sonlanmasına rağmen Orhan'la aynı günlerde hastanede öldü.

İsmail Kıran

Kenan Gürsey (solda) **Osman Lokumcu** (sağda)
Diyarbakır'da üniversite yıllarından...

İsmail Kıran

Azad Sağnıç (solda) Yavuz İren (sağda)

Ferda Koç

Ensari Kızıoğlu 80'li yıllar

Mehmet Emin Sakar, Azad Sağnıç, İsa Tekin Halfeti 2014

*İsmail Nakipoğlu, Erdoğan Aydın, Şiyar Sağnıç,
Azad Sağnıç (sırtı dönük) Tatvan 2014*

Ali Demiralp, 2015, İstanbul

Ensari Kızıoğlu, Zeyni Apak, İsmail Naki poğlu, Azad Sağnıç
Tatvan 2014

Necdet Aşıroğlu, Ortaca-Muğla 2016

Nurettin Yolcu Siirt 2016

Gürcan Bahadır, Azad Sağnıç, İstanbul 2013

Azad Sağnıç, Reşat Keskin, Metin Terzi, İpek Keskin Gür,
İpek'in kızı Özgür Ankara 2014

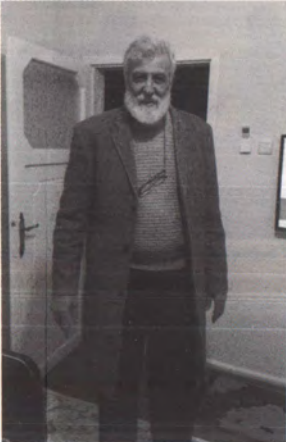
Gül'ün oğlunun düğününde. Oturanlar: Gül, Sevgi, İpek Ayaktakiler: Özgür (İpek'in Kızı), Turgay

M. Zeki Emin, Azad Sağnıç İstanbul 2014

Mehmet Çoktan İstanbul 2015

Zeyni Apak, Mardin 2013

Mustafa Akyıldız, Azad Sağnıç Antalya 2015

Fikret Deniz, İstanbul 2013

Süheyl Mendi, İstanbul 2015

Olgun Keskin, İstanbul 2015

Nurbay Keskin

Dilan Aydın, Azad Sağnıç, Abdullah Aydın, Mine Sağnıç

Recep Maraşlı

ORHAN KESKİN

Bana Beyaz
Bir At Getirin

Orhan Keskin, Diyarbakır Cezaevinde, 1984'teki ölüm orucunda yaşamını yitiren bir Devrimci Yolcu...

"Bana Beyaz Bir At Getirin" ise Orhan'ın şuurunu yitirdiği anlarda hücreyi inletercesine sürekli sayıkladığı cümle.

Kitap, Orhan Keskin'in yaşam öyküsünü ailesi ve arkadaşlarının tanıklıkları üzerinden ele alırken, Devrimci Yol'un 1975-80 döneminde Kürdistan'daki mücadelesini de ayrıntılarıyla gözler önüne sermektedir.

Diyarbakır Cezaevinde zulmün zirve yaptığı dönemde gündeme gelen direnişi, bir Türk devrimcisinin mücadelesine odaklanarak yansıtan kitabı hazırlayan ise bir Kürt devrimcisi, Azad Sağnıç.

Üzerine çok konuşulan bir tarihsel kesiti, pek çok bilinmeyen yönüyle ve birçok ilki içererek, çapraz tanıklıklarla yansıtan bir dönem kitabı...

